

**ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
(ДО 30-РІЧЧЯ ПРИЙНЯТТЯ
ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ
СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ 1990 РОКУ)**

Матеріали «круглого столу»

м. Харків, 03 червня 2020 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ

**«ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ»
(ДО 30-РІЧЧЯ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО
ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ 1990 РОКУ)**

03 червня 2020 року

Харків – 2020

Відповідальні за випуск:

Нанарова Ольга Олександрівна – член Секретаріату ГО «Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого».

УДК 340.12.001

ББК 67.0

78

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

78 Матеріали круглого столу «Державотворчі процеси в Україні і зарубіжних країнах» (до 30-річчя прийняття Декларації про державний суверенітет України 1990 року), м. Харків, 03 червня 2020 р. Харків, 2020. 219 с.

Статті друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 35, м. Харків, 61024, Україна.

Гончаренко Володимир
доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри історії держави і права України і
зарубіжних країн Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ВІД ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ ДО ЇЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

В періодизації історії української державності особливе місце займає, так звана, перебудова (1985-1991 рр.), за часів якої здійснювався новий політичний курс в Союзі РСР, суть якого полягала у спробі здійснити модернізацію економіки, внутрішньої і зовнішньої політики, соціальної сфери, ідеології, радянської держави і права як на рівні союзної держави, так і союзних республік, у тому числі й Української РСР. В зазначений період була здійснена спроба замінити сталінську модель союзної держави, яка на початку перебудови визначала статус Союзу РСР, на дійсно федеративну державу з відповідним статусом її суб'єктів. Це знайшло своє відображення у низці документів, прийнятих союзними органами влади і покликаних забезпечити належне розмежування, перерозподіл функцій і повноважень між Союзом РСР і союзними республіками, їх державними органами. Так, 26 квітня 1990 р Верховна Рада СРСР прийняла Закон СРСР «Про розмежування повноважень між Союзом РСР і суб'єктами федерації». У відповідних статтях цього Закону наводилися визначення Союзу РСР і союзної республіки. Також визначалися права Союзу РСР і союзних республік, що входили до його складу. Аналіз змісту зазначеного Закону дає підстави стверджувати, що цим союзним нормативним актом союзне керівництво намагалося зберегти широкі повноваження за союзними державними органами, маскуючи імперську політику начебто удосконаленням взаємовідносин між Союзом РСР в особі його найвищих органів державної влади і управління і союзними республіками, однією з яких була і Українська РСР. Закріплення Законом від 26 квітня 1990 р. верховенства Союзу РСР над його суб'єктами маскувалось і збереженням в ньому права союзних республік на вільний вихід їх зі складу СРСР у порядку, визначеному спеціальним законом. Такий закон був прийнятий. Це був Закон СРСР «Про порядок вирішення питань, пов'язаних з виходом союзної республіки з СРСР» від 2 квітня 1990 р. Реалізація на практиці цього Закону Українською РСР свого права на вихід з союзної держави означало отримання нею статусу незалежної держави і появою можливості скасувати на її території дію союзного законодавства і створення свого законодавства, свого державного апарату тощо. Але аналіз змісту Закону

СРСР від 2 квітня 1990 р дає підстави стверджувати, що реально реалізувати Українській РСР право на вхід її зі складу Союзу РСР було справою далеко не простою, так як для цього треба було виконати низку заходів, здійснення яких могло розтягнутися не на один рік. Надзвичайно складною була і процедура виходу союзної республіки зі складу СРСР, передбачена Законом СРСР від 2 квітня 1990 р. «Про прядок вирішення питань, пов'язаних з виходом союзної республіки з СРСР». Тому керівники союзних республік, чудово розуміючи намагання кремлівського керівництва зберегти верховенство союзних структур над союзними республіками, організували прийняття найвищими органами державної влади союзних республік документів, які проголошували їх суверенітет. Не залишилася осторонь цього питання й Українська РСР. 16 липня 1990 р. Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. Декларація складалася з преамбули і десяти розділів. Норми цього дійсно історичного документу за своїм змістом мали конституційний характер. Сформульовані у Декларації положення наділяли Україну таким обсягом суверенних прав в галузі державного, господарського, соціально-культурного будівництва, зовнішньої політики, котрий був притаманним фактично незалежній державі. Цей документ більшою мірою був програмним, стратегічним актом, котрий містив концептуальні засади українського національного державотворення. Утім слід мати на увазі, що Декларація про державний суверенітет України була прийнята Верховною Радою УРСР в той час, коли Українська РСР все ще входила до складу СРСР як одна з союзних республік і мала взаємодіяти з союзним центром в особі її найвищих органів державної влади і управління.

Після прийняття союзними республіками декларацій про державний суверенітет розпочався активний процес їх дистанціювання від союзного центру у різних напрямках державного будівництва. Це знайшло своє відображення, зокрема, у розгортанні справжньої «війни» законів, що їх приймали союзні і республіканські органи законодавчої влади. Намагаючись забезпечити за центром панівне положення, кремлівське союзне керівництво запропонувало прийняти новий союзний договір, який покликаний був стабілізувати відносини між союзним центром і союзними республіками. З цією метою впродовж першої половини 1991 р. було підготовлено декілька варіантів проекту нового союзного договору. 28 червня 1991 р. проект «Договору про Союз суверенних держав» був опублікований в центральних газетах. До цього документу детально і неодноразово розглядався, змінювався і редагувався в республіках, в союзних структурах. 15 серпня 1991 р. було розповсюджено остаточний проект союзного договору. Аналіз його змісту дає підстави стверджувати, що і цей документ у випадку його прийняття забезпечував зверхність центру при прийнятті рішень з принципових питань державного, господарського, соціально-культурного будівництва в оновленому Союзі РСР, який мав з'явитися внаслідок прийняття нового

союзного договору. Церемонія попереднього підписання союзного договору, який передбачав утворення Союзу Радянських Суверенних Республік, була призначена на 20 серпня 1991 р. Але 19-21 серпня цього року в СРСР відбулася спроба здійснення реакційними силами державного перевороту, що мав на меті зберегти централізовану союзню державу. Однак московський путч був придушений демократичними силами. Спроба державного перевороту прискорила процес розпаду Союзу РСР. 24 серпня 1991 р. стало видатною датою в історії боротьби українського народу за незалежну національну державу. В цей день позачергова сесія Верховної Ради Української РСР прийняла Акт проголошення незалежності України, яким окрім проголошення незалежності країни наголошувалося на створенні самостійної української держави – України. Акт проголошення незалежності України був підтверджений Всеукраїнським референдумом, який відбувся 1 грудня 1991 р. Розпочався складний процес розбудови української незалежної держави, який триває і нині.

Александія Єва
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України
1 курс, 9 група

НАРОДНИЙ РУХ УКРАЇНИ В БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Перетворення, які відбулися під час горбачовської перебудови, стали своєрідним подихом свободи та віяння демократії. Осінь 1989 року стала переломним моментом для всіх союзних республік. УРСР зайняла в той час одне із ключових місць у боротьбі за незалежність. Саме 8-10 вересня 1989 року відбулася доленосна подія для всього українського політичного життя. В актовій залі Київського політехнічного інституту відбулися установчі збори «Народного Руху України за перебудову».

Народний Рух України, як громадське-політичне об'єднання, було сформовано за допомогою різних демократичних неформальних груп. Головний приклад своєї діяльності вбачали в народних фронтах, які були засновані у Прибалтиці. Варто зазначити, що чинниками виникнення Руху можна вважати традиції національно-визвольного руху українських дисидентів, шістдесятництва, Української Гельсінської групи, діяльність таких об'єднань як «Меморіал», «Просвіта», асоціації «Зелений світ». Саме вони стали поштовхом до активізації боротьби за власну державу, [1, с.81].

Перехід від бездержавного до державного статусу українського народу стали основним базисом ідеології Народного Руху України. За своїм характером це об'єднання

було опозиційним. Програмні документи свідчать про такі вимоги як демократизація суспільно – політичного життя, національно-державне відродження, поліпшення життєвих умов та природного середовища, забезпечення функціонування української мови, створення умов для розвитку культури, забезпечення прав національних меншин України. Виразне домінування саме національної ідеї було тим критерієм, який дозволив однозначно ідентифікувати Народний Рух України як виразника інтересів українського народу, [2, с.82]. Варто наголосити, що свою діяльність рухівці спрямовували на поширення гласності, плюралізму, зміну механізму влади.

Цікавим є той факт, що мета – досягти незалежність, була проголошена через рік після створення об'єднання, а саме в жовтні 1990 року під час другого з'їзду. Під час першого з'їзду в лавах Руху існувало декілька думок майбутнього країни. Помірковане крило виступало за незалежну Україну в межах нової реорганізованої союзної федерації. Радикальне крило виступало за вихід України зі складу СРСР та проголошення незалежності. Але на момент другого з'їзду в українському суспільстві активно поширився процес демократизації. Тобто другий з'їзд однозначно визначив головну мету цього об'єднання.

На мою думку, головним досягненням Народного Руху України було прийняття Верховною Радою «Декларації про державний суверенітет України» 16 липня 1990 року та «Акту проголошення незалежності України» 24 серпня 1991 року, що свідчить нам про досягнення Руху. Саме радикальна позиція рухівців стала своєрідним каталізатором демократичних процесів у суспільстві. Рішуче та віддано відстоюючи ідеї суверенної та правової України, вони здійснили одвічне бажання українського народу бути самостійним та незалежним.

Варто погодитись, що Народний рух України відіграв важливу роль у здобутті незалежності України. Став вектором, широкою коаліцією національно-демократичних сил. Рух постав не лише як громадсько-політичне об'єднання, а насамперед як політична концепція. Ми впевнено можемо стверджувати, що Народний Рух є своєрідним феноменом заключної стадії боротьби українського народу за своє визволення. Він назавжди увійшов в історію України, як приклад справжньої боротьби за свободу та державність.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко С. Роль Народного Руху України у національно-політичному житті українського народу наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття: сучасний стан та перспективи розвитку / С. Бондаренко // Україна-Європа-Світ. Міжнародний

збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2012. - Вип. 9. - С. 80-84.

2. Сучасні політичні партії та рухи на Україні. – К., 1991. – С.117.
3. Богомаз К. Політичні партії і громадські організації на Україні (друга половина 80-х – на початок 90-х років ХХ ст.). – К.: Укрвизполіграф, 1992. – С.142.
4. Кіндрачук Н. «За Україну незалежну (Роль Народного Руху України у здобутті незалежності України: 1989–1991 рр.)» : монографія / Н. М. Кіндрачук. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. –С. 208 .
5. Народний Рух України за перебудову. Програма. Статут / Народний Рух України. Секретаріат. – К. : «Смолоскип», 1989. – С.40.

*Бєдовська Ольга Юрїївна,
студентка 3 курсу 2 групи
факультету адвокатури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ У КАНАДІ

Статус глави держави, та належність визначення його повноважень, є показником демократичності та соціальності кожної окремої країни. Будучи на довготривалому процесі реформування органів державної влади, Україна не може обійтися без вивчення досвіду зарубіжних країн, зокрема, наприклад, Канади. Канада - країна, з найбільшою у світі українською діаспорою, а за рівнем соціально-економічного розвитку та демократичністю є однією з лідерів на світовій арені, саме тому я вважаю корисним та актуальним аналіз особливостей конституційно-правового статусу глави держави цієї країни.

Варто зазначити, що Канада належить до англосаксонської правової сім'ї, основою якої є загальне право, яке в свою чергу походить від англійського права. Нагадаю, що до XVIII століття загальне право розвивалося у Великобританії, а потім було перенесено у правові системи інших колоніальних країн [1]. Ще однією ознакою тісного зв'язку Канади та Великобританії, є належність Канади до Британської Співдружності Націй, що поєднує їх таким базовим елементом як глава держави. Конституційно-правовий статус англійського монарха у Співдружності Націй визначає Вестмістерський статут 1931р.: «Корона є символом вільного об'єднання Британської Співдружності Націй, які об'єднуються спільною відданістю короні» [2].

Як зазначає науковець С.А. Котляревський, проаналізувавши місце і роль глави держави у системі органів влади, політико-правовий вплив глави держави в механізмі

публічної влади залежить не від різновиду його юридичної форми (президент чи монарх), а від реального змісту його повноважень [3].

Якщо говорити про нормативне закріплення повноважень та регламентації конституційно-правового статусу глави держави у Канаді – то нормативну базу становлять близько два десятки конституційних актів, до яких належать: Закон про Британську Північну Америку 1867р., Конституційний Акт 1982 р. та інші. Так як, Канада за формою правління належить до парламентських монархій, та входить до Співдружності Націй, офіційно главою держави є Її Величність Королева Великобританії, яка з 6 лютого 1952 року, носить титул «Королева Канади». Офіційний представником Королеви у Канаді є генерал-губернатор, який призначається Королевою за порадою Прем'єр-міністра строком на 4 роки. Генерал-губернатор є також Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил Канади і виконує королівські обов'язки за відсутності Королеви [4].

Функції генерал-губернатора мають здебільшого формальних характер. Теоретично він може відмовитися схвалювати законодавчий акт, прийнятий канадським парламентом, але на практиці він ніколи цього не робив. До повноважень генерал-губернатора також належить призначення прем'єр-міністра, та приведення його до присяги разом з усіма членами Кабінету Міністрів, але в практиці ним стає лідер партії чи коаліції, яка перемогла на парламентських виборах [5].

Також, глава держави наділений нормотворчими повноваженнями, що передбачені його статусом Верховного Головнокомандувача, а також квазісудовою (помилування) та номінаційною (нагородження різними титулами). Він забезпечує представництво держави на зовнішньому і внутрішньому рівнях, і забезпечений гарантіями державного захисту [5].

На мою думку, у внутрішньо правових відносинах демократичних країн глава держави зобов'язаний взаємодіяти з парламентом, у вигляді послідових та взаємопов'язаних дій, які спрямовані на досягнення певного позитивного результату для мешканців цієї країни. Зазначу, що при парламентській монархії, Королева носить більше контролюючу функцію, вона ніби «спостерігає» за роботою парламенту та уряду. Її роль полягає в тому, що в разі конфлікту між цими двома гілками влади – вона виступає посередником, який в рамках наданої законом компетенції, намагається врегулювати конфлікт [5].

Монарх в країнах Британської Співдружності визнається «джерелом справедливості», і несе відповідальність за дотримання засади справедливості стосовно його підданих. Але він особисто не втручається у юридичні справи країни, хоча всі нормативні акти виносяться від його імені. Таким чином, монарх виступає в певному роді символом дотримання та гарантування справедливості для громадян країни, і більшість його повноважень є формальними.

Отже, з наведеного можна зробити висновок, що, по-перше, перебування Канади колонією Великої Британії доволі сильно повпливало на визначення глави держави та його повноваження. Генерал-губернатор – представник Корони, який має значні, але номінальні повноваження, а державне управління здійснюють парламент та уряд. По-друге, хоча Україна і Канада мають різну форму правління, з досвіду Канади можна почерпнути способи взаємодії гілок влади, види узгодження повноважень та механізм забезпечення та гарантування прав органами державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Марченко М.Н. Правовые системы современного мира: [Учебное пособие]/М.Н.Марченко. – М: Зерцало – 2009 – 528 с.
2. Кольбенко А. Передумови прийняття та зміст Вестмістерського статуту 1931 р. утворення Британської співдружності. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2014. Вип. 59. с.89
3. Котляревский С. А. Конституционное государство. Юридические предпосылки русских Основных Законов/ под ред. И с предисл. В.А.Томсинова. М.: Зерцало, 2004. 392 с.
4. В.О.Серьогін, Ю.М.Коломієць, О.В.Марцеляк та ін.. Конституції зарубіжних країн: навч. посіб. / за заг.ред. к.ю.н., доц. В.О.Серьогіна. Харків: Видавництво «ФИНН», 2009. 664 с.
5. Варунц Л. Д. Особливості конституційно-правового статусу глави держави у Канаді. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. Вип.3. с. 28-31

Березяк Вікторія Миколаївна

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

1 курс, 8 група

РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1921рр. В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ УКРАЇНИ

Багатовіковий шлях до незалежності України є надзвичайно важким та тернистим, сповненим численних втрат та тривалої боротьби. Прийняття Декларації про державний суверенітет України у 1990р. стало результатом копіткої праці свідомих українців, які завзято та наполегливо йшли до розбудови власної держави ще з часів Гетьманщини та УНР. Саме революція 1917-1921рр. була одним з перших етапів державотворення та сприяла стрімкому розвитку України як суверенної держави.

Головним рушієм революції стала політична еліта, яка прогресувала від політичної автономії та федерації до ідей власної державної незалежності. Одним з таких представників інтелігенції був і одногolosно обраний голова Центральної Ради у 1917-1918 роках - Михайло Грушевський. Як стверджує Кирило Галушко: "Грушевський має бути на першому місці, адже він був наскільки загально визнаним лідером, що на початку революції навіть не

виникало питання, хто очолить рух". Важливими офіційними документами, за якими чітко простежується державотворча діяльність Центральної Ради, були її Універсали. З кожним Універсалом процес національного державотворення в Україні переходив з автономістської в самостійницьку фазу. Всі вони прямо вказували на ключові приналежності до саме української держави: народ — «Народе Український!», територія — «на сторожі прав і вольностей Української Землі», влада — «давати закони й правити належить нам, Українській Центральній Раді, і нашому правительству - Генеральному Секретаріатові України». Вже III Універсалом УЦР була проголошена Українська Народна Республіка (УНР), в самій назві якої вже закладалися принципи народоправства і демократії. Проте, майже відразу вона зазнала критики та більшовицької агресії з боку Росії. Згодом, під час бойових дій, УЦР проголосила незалежність УНР, яку можна сприймати як фактичне оформлення України як держави. Необхідно звернути увагу і на міжнародний резонанс, який полягав у визнанні УНР у 1918 році Румунією, Францією, Великобританією, США, Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією, Туреччиною, Японією, Китаєм, Португалією, Данією, Грецією, Норвегією, Іраком, Іспанією, Фінляндією, Польщею, Швецією, Швейцарією та іншими; у 1919 році - Угорщиною, Чехословаччиною, Ватиканом, Голландією, Італією тощо. Дипломатичне визнання та військова допомога Центральних держав мали значний вплив і дали змогу відвоювати окуповані більшовиками території. Нажаль, українська революція завершується остаточним утвердженням радянської влади на Наддніпрянщині та окупацією Західної України іноземними державами. Але, незважаючи на поразку, це була вагома спроба створити власну державу на демократичних засадах, яка навчила український народ висувати зі свого середовища лідерів, які б визначали перспективи, були далекоглядними та могли повести за собою маси.

Досвід Української революції 1917–1921 рр. також має важливе значення для українського державотворення на сучасному етапі. Саме розкол національно-демократичних сил та всього українського суспільства є першочерговими чинниками, яких потрібно уникати зараз. Підсумовуючи сказане, можемо дійти до висновку, що для припинення повторення старих помилок і утвердження незалежності необхідними є: максимальне розширення соціальної бази прибічників незалежності України, розробка чіткої національної ідеології, створення власної системи ціннісних координат та історичної концепції, визначення цивілізаційних пріоритетів та посилення пропаганди славних сторінок минулого і сьогодення. Тож будьмо пильними, шануймо і пам'ятаймо здобутки минулого, адже ж, як писав Симон Петлюра: «Наша вірність тим ідеям, за які голови поклали незабутні лицарі оружної боротьби за українську державність з часів 1917-1920 рр., буде найкращою пошаною до світлої пам'яті їх, до великого чину їхнього життя» [7].

Науковий керівник: к.ю.н. асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Григоренко Дмитро Артурович

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вегеш, М. М. Михайло Грушевський: деякі аспекти наукової і політичної діяльності Ужгород, 1998. — 38 с.
2. Україна: минуле, сучасне, майбутнє. ред.: М. А. Козловець ; "Полісся", 2001. — 172 с.
3. Українська революція 1917-1921 рр.: подвиг героїв Крут: Видавництво імені Олени Теліги, 2008. - 176 с.
4. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада : навч. посіб. /В. Ф. Верстюк. - К. : Заповіт, 1997. - 344 с.
5. Українська революція і державність (1917-1920 рр.). - Кер. авт. колективу І. Л. Гошуляк. - К.: ПВ, 1998.
6. 100 років української революції: роздуми над причинами поразки крізь призму вищої школи – URL: <https://tyzhden.ua/History/188056>
7. Пам'яті полеглих за державність // Тризуб, 22 січня 1926 р., Ч. 14

*Богданець Едуард Миколайович
студент 12 групи 1 курсу 1 факультету
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Національний університет «Острозька академія» (на час заснування Острозька слов'яно-греко-латинська академія) є першим вищим навчальним закладом в Україні та Східній частині Європи. Академія була заснована у 1576 р. Василем-Костянтином Острозьким у місті Острог, що на Рівненщині. Він був сином великого гетьмана литовського князя Костянтина Острозького та одним із найзаможніших і найвпливовіших магнатів Великого Князівства Литовського у Речі Посполитій. Даний заклад він заснував за допомогою фінансової підтримки своєї племінниці Гальшки Острозької.

Уперше академію було загадано 7 лютого 1577 р. у передмові до книги Пйотра Скарги «Про єдність костелу Божого». Навчання у «Острозькій академії» велося за європейським зразком, що було незвично для тогочасної України. Загалом там вивчалось сім вільних наук: граматики, риторика, діалектика, арифметика, геометрія, музика, астрономія. Також були присутні вищі науки, такі як: філософія, богослов'я, медицина. У стінах академії вивчали п'ять мов: слов'янську, польську, давньоєврейську, грецьку, латинську.

Першим ректором школи став письменник Г. Смотрицький, викладачами – видатні тогочасні українські та зарубіжні педагоги-вчені, такі як Дем'ян Наливайко (брат Северина

Наливайка), Христофор Філалет, Василь Суразький, Іван Лятос, Кирило Лукаріс, Клірик Острозький та педагоги із Краківського та Падуанського університетів, а серед відомих випускників були: Йов Борецький, Петро Конашевич Сагайдачний, Мелетій Смотрицький, Гаврило Дорофейович, Єлисей Плетенецький, Ісакія Борискович тощо.

В острозькому культурному осередку разом з академією постало найпотужніше тогочасне українське видавництво – друкарня Івана Федорова (Федоровича). У цій друкарні було надруковано першу в Україні книгу, греко-слов'янський «Буквар» (1578), а також Новий Завіт, «Острозьку Біблію» (1581), «Хронологію» (1581), «Книжку събранія вещей нужнейших...», «Ключ царства небесного» (1587), «Граматику» (1619) тощо.

Закриття академії було пов'язане з окатоличенням нащадків Василя-Костянтина Острозького та діяльністю єзуїтів. Ліквідувала академію онучка старого князя Олександра Острозького – Ганна Алоїза. Вона обмежувала матеріально діяльність академії, намагалася звести її до рівня прицерковної школи, створювала і матеріально забезпечувала єзуїтський колегіум в Острозі. Остаточно ліквідувати залишки Академії, запровадити в Острозі та інших маєтках унію Ганні Алоїзі вдалося на пасхальну ніч 1636 р., спровокувавши виступ острожан. Тому 1636 р. вважають останнім роком існування Острозької Академії.

Відродження Острозької академії почалося вже у період незалежності України, а саме у 1994 р. за указом Президента України.

1 вересня 1997 р. при університеті було засновано музей його історії. Музейний комплекс розповідає нам про історію академії, починаючи з дня її заснування. Експозиція музею побудована за хронологічним принципом і розкриває історію Острозької академії від заснування до сьогодення. У 2011 р. музею було присвоєно звання «Зразковий музей» відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 08.04.2011 р. А 30 жовтня 2000 р. університету «Острозька академія» було присвоєно статус національного.

29 липня 2009 р. Кабінетом Міністрів України Національному університету «Острозька академія» було надано статус автономного дослідницького національного вищого навчального закладу.

21 жовтня 2010 р. Острозька академія стала членом Європейської асоціації університетів, а 7 грудня 2014 р. – співзасновником Східноєвропейської мережі університетів.

У 2014 р. Острозька академія увійшла в десятку рейтингу прозорості національних університетів (Центр дослідження суспільства).

Острозька академія – єдиний український виш, який два рази потрапив у Книгу рекордів Гіннеса у номінації «Найдовший марафон читання».

У 2019 р. за підтримки Українського культурного фонду відбулося святкування 25-річчя відродження Острозької академії, а також відкриття нового корпусу.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри історії держави та права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Шигаль Д. А.

*Бондаренко Анна Артемівна,
студентка 4 групи 1 курсу
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України,
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

16 липня 2020 року виповнюється 30 років з моменту однієї із найбільш епохальних сторінок в історії України – прийняття Декларації про державний суверенітет України, яка проголошує державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [1]. З цього випливає, що Україна становиться повноправним суб'єктом міжнародних відносин і самостійною державою. Саме тому, необхідно дослідити вплив Декларації про державний суверенітет України на розвиток конституційного устрою України, оскільки минулі 30 років дають наочну відповідь на це питання.

Визначаючи вплив Декларації про державний суверенітет України на розвиток конституційного устрою України в першу чергу необхідно дати відповідь на наступне питання: «Які правові наслідки ухвалення Декларації про державний суверенітет України?»

Відповідаючи на поставлене питання визначити поняття декларації. Так, зокрема, в академічному тлумачному словнику української мови вказується, що декларація – це офіційна заява з приводу чогось, урочисте проголошення урядом, партією, з'їздом і т. ін. яких-небудь принципів, положень, а також документ, у якому вони викладені [2]. Отже, з цього випливає, що декларація – це офіційний документ, яким заявляється певне положення.

Аналогічні паралелі можна провести і з Декларацією про державний суверенітет України яким було проголошено державний суверенітет України. Але при цьому, не будемо забувати, що станом на 16 липня 1990 року на політичній карті світу існувала самостійна держава – Союз Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР). З цього випливає, що заявлення такої декларації мало, як би це не звучало тавтологічно – декларативний характер і ніяких правових наслідків дана Декларація не несла, адже не було проголошено ні самостійну Україну, ні визнано її самостійним суб'єктом міжнародного права тощо. Це все

буде тільки після проголошення незалежності України в 1991 році – понад через рік після ухвалення даної декларації.

На думку науковців Декларація про державний суверенітет України була й залишається виваженим і обґрунтованим документом, укладеним з урахуванням політичних реалій і конкретної ситуації того періоду, розробники якого пішли шляхом створення передумов незалежності України. За своїм змістом цей документ відіграв роль малої Конституції, її основні принципи та положення були враховані під час прийняття Основного Закону держави 28 червня 1996 року. Проте, тільки час запровадження її положень повною мірою ще не настав, і вона так і залишилась за своєю юридичною природою передконституційним документом, роль та значення якого ще не повною мірою оцінені для будівництва незалежної правової держави [3, с. 127].

Таким чином, на мою думку, незважаючи на всі проблеми з якими зіткнулась Україна прийняття Декларації про державний суверенітет України було першим кроком на шляху до здобуття бажаної незалежності. В результаті 24 серпня 1991 року було проголошено незалежність України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України: Декларація від 16.07.1990 № 55-ХІІ. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, N 31, ст.429.
2. Словник української мови.. URL: <http://sum.in.ua/s/deklaracija> (дата звернення: 21.05.2020)
3. Терзі О. С. Вплив декларації про державний суверенітет на розвиток конституційного ладу України. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 3. С. 124-128.

Борисевич Софія,

студентка

Національного юридичного університету імені

Ярослава Мудрого

РОЗРОБКА М. ГРУШЕВСЬКИМ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Зовнішньополітична концепція України доби Центральної Ради, викладена у соціально-політичних працях М. Грушевського, що побачили світ протягом 1917–1918 рр.,

була покладена в основу зовнішньополітичної стратегії «першої» УНР. З неї випливало, насамперед, що «в порівнянні з народом великоруським український являється народом західної культури – одним з найбільш багатих східними, орієнтальними впливами, але все-таки по всьому складу своєї культури й свого духу народом західним ... Україна жила одним життям, одними ідеями з Заходом. У нього черпала культурні засоби, у нього брала взірці для своєї культури».

Важливе місце у концепції М. Грушевського займала «чорноморська орієнтація» зовнішньополітичних інтересів України. Так, у праці «На порозі нової України» [1 с.120] він зауважив, що хоча історичні умови орієнтували останню на Захід, однак географічне положення значною мірою диктувало чорноморський напрямок її зовнішньої політики, встановлення взаємовигідних відносин з народами Чорноморського басейну. «Се співробітництво, – підкреслив він, – може бути надзвичайно корисним. Чорне море об'єднує й зв'язує до купи краї з дуже відмінними фізичними й господарськими умовами, які надзвичайно добре можуть себе доповняти» [2 с.24].

У своїх працях М. Грушевський наголосив на рішучому розриві з силоміць нав'язуваною українцям протягом століть орієнтацією на Росію та закликав до відновлення зв'язків із західними країнами. Вказуючи на глибокі відмінності українського народу від «великоруського», він навів переконливу аргументацію, актуальну і в сучасних умовах збройної агресії Росії проти України: «Реальні факти на кожному кроці говорили про глибоке протиставлення цих двох близьких по крові, а відмінних духом народів. І мабуть аж нинішнє «велике потрясіння», сей кровавий напад більшовиків на «хохлів» і огонь руйни знищить ті шори, ті пов'язки, котрі лежали на очах українських громадян і не давали їм орієнтуватись в реальних фактах» [2с.24].

Обґрунтовуючи необхідність повернутися лицем до Заходу, М. Грушевський водночас застерігав від односторонньої зовнішньополітичної орієнтації Української держави. Українська держава, на його думку, мала «вияснити свої засоби, завдання й потреби, тим часом не спішити замикатись в який-небудь один круг зв'язків, відносин і впливів, а брати як можна ширше, широкоотвертою рукою, все, що може бути корисним...». Зовнішньополітична концепція М. Грушевського була частково втілена в життя при проведенні міжнародної політики УНР, коли, за його словами, «проголошена самостійність стане твердою підставою забезпечення нашої державності й нашого соціального будівництва...» [1 с.120]. У бурхливі часи проголошення незалежності УНР і легендарного, і такого відомого, бою під Крутами М. Грушевський намагався роз'яснити «що таке український народ та що їм взагалі потрібно». І зараз, в умовах такого складного питання для

нашої держави, враховуючи події на Сході України, нам варто ще раз дати відповідь на це питання.

Науковий керівник: асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Харасик Н.О.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. На порозі нової України : гадки і мрії / М. С. Грушевський. – Київ: Друк. акц. т-ва "Петро Барський у Києві", 1918. – 120 с.
2. На порозі Нової України: Гадки і мрії / М. С. Грушевський // Грушевський, Михайло Сергійович. Твори: у 50 т. / М. С. Грушевський; редкол.: П. Сохань (голов. ред.), Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.. – Львів: Видавництво "Світ". – 2007. Т. 4. Кн. 1. С.- 24.

*Бубнюк Володимир,
1 курс, 5 факультет
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ПЕРЕДУМОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

24 серпня 1991 року відбулася знаменна для країни подія – Верховна Рада УРСР прийняла Акт проголошення незалежності України. Останній став наслідком тривалої боротьби українців за свою незалежність.

Його прийняттю передувало багато чинників. Так, вже з середини 1980 – х років в Радянському Союзі почали з'являтися ознаки кризи майже в усіх сферах життя: політичній, економічній, соціальній.

В УРСР під впливом проголошеної у другій половині 1980 – х років політики гласності, яка передбачала собою послаблення цензури та ліквідацію інформаційних перешкод, почала простежуватися лібералізація суспільного та політичного життя. Політика максимальної відкритості в діяльності державних установ, значне послаблення цензури, а також свобода інформації, призвели до підвищення суспільної активності, яка, в свою чергу, знайшла своє вираження у появі в Україні багатопартійності. 1990 рік став початком нового етапу демократизації та розмежування політичних сил в Україні. Виникнення багатьох різних політичних партій, основним гаслом більшості з яких було побудувати незалежну державу, паралельно супроводжувалося послабленням політичних позицій Комуністичної партії України та масовим виходом з її лав. На останнє вплинуло скасування в березні цього ж року статті 6 Конституції СРСР 1977 року, якою КПРС проголошувалася керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства в цілому.

Що ж стосується економічних чинників, які викликали необхідність здобуття нашою державою незалежності, то такі передумови почали виникати вже в 1960–х роках, коли економікою Радянського Союзу вже були вичерпані основні можливості екстенсивного зростання – освоєння природних ресурсів та нових земель, залучення нової робочої сили, тобто почався стійкий економічний спад. У наступні десятиліття економічні темпи розвитку України тільки уповільнювалися, що призвело до зменшення української частки в загальносоюзних капіталовкладеннях.

Помилкою було також те, що в УРСР продовжувалися процеси індустріалізації, в той час як в країнах так званого «занепадаючого» капіталізму вже існував постіндустріальний рівень суспільного розвитку. Таке становище було зумовлене тим, що партійно – державне керівництво ігнорувало світові досягнення науково – технічного розвитку та було неспроможне впроваджувати такі досягнення у виробництво. Навіть прийняття протягом 70–80–х років значної кількості постанов та розроблення кількох сотень програм комплексного розвитку у галузі народного господарства, якими охоплювалися продовольча, енергетична, меліоративна та інші галузі, фактично не спричинило жодних масштабних змін.

Радянська економіка з кожним наступним роком втрачала збалансованість ключових секторів, оскільки весь час існування соціалізму акцент перебував саме на виготовленні засобів виробництва. В той час як в межах легкої та харчової галузях зосереджувалося тільки 10 % від загального обсягу основних виробничих фондів. Таке співвідношення свідчило про орієнтацію економіки не на підняття рівня життя громадян Союзу, а на якісь чинники, відомі лише старіючим керівникам країни (СРСР).

Тому не дивно, що кошти з державного бюджету виділялися за залишковим принципом на такі важливі сфери як охорона здоров'я, наука, освіта та будівництво житла, яке майже повністю припинилося з початком 90-х років.

Під кінець існування СРСР демографічна ситуація також була невтішною. Висока зайнятість жінок у виробництві (дев'ять із десяти були змушені з-за мізерних заробітних плат працювати), низький рівень системи охорони дитинства, складні житлові умови, низький рівень майнового становища, поступове зростання дитячого сирітства.

Отже, можна стверджувати, що всі проблеми, які накрили країну «розвинутого соціалізму» були взаємопов'язаними та взаємозумовленими. Їх кількість свідчила про те, що така централізовано керована федеративна соціалістична держава як СРСР вже вичерпала свої можливості, і не могла забезпечити своїм громадянам гідний рівень життя.

Ігнорування інтересів союзних республік та загалом політика центру, а також пізні та непослідовні заходи з реформування сфер життя стали поштовхом для оформлення українськими політиками ідеї суверенітету України.

Науковий керівник: доцент кафедри Історії держави і права України та зарубіжних країн Власенко С.І.

Булгаков Артур Олександрович
к.ю.н., асистент кафедри історії держави і
права України та зарубіжних країн

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УРСР ПЕРІОДУ ПЕРЕБУДОВИ

Період перебудови 1985 – 1991 роки кардинально вплинув на всі державні та світові процеси. Були значні проблеми в економіці, політиці і найголовніше в екології, що погіршувало навколишнє середовище і впливало на умови проживання людей.

Це було викликано насамперед тим, що на її території, а вона становила лише 2,7% загальної території СРСР, різко зросли техногенні навантаження, бо в республіці було зосереджено майже чверть загальносоюзного й аграрного потенціалу.

Довгий процес кодифікації природоохоронного законодавства був визначний, але мав лише декларативний характер, оскільки неспроможність влади вирішити екологічні проблеми вилились для України та СРСР катастрофами та бідами, які й досі завдають шкоди людству. Після аварії на Чорнобильській АЕС усі відомства СРСР та союзних республік повинні були визначити заходи із надання невідкладної допомоги регіонам екологічного лиха, а також реалізувати комплексну програму з ліквідації наслідків цієї аварії. Такі заходи спрямовувалися на швидке реагування під час виникнення нового екологічного лиха.

Значне занепокоєння викликав стан земельного фонду, зросли масштаби ерозії ґрунтів, що охопила майже третину всіх орних земель, знизилася їх родючість і якість, тривало забруднення хімічними речовинами і техногенними відходами. Збільшилася насиченість сільськогосподарської продукції пестицидами і нітратами. Продовжувалася практика необґрунтованого вилучення продуктивних земель для несільськогосподарських потреб. Значно ускладнила екологічну ситуацію аварія на Чорнобильській АЕС. Неприпустимим стало подальше зволікання з боку союзних органів із розв'язанням питань із приводу фінансування робіт щодо ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Необхідним було негайне виділення за цільовим призначенням відповідних фінансових і матеріальних ресурсів.

Важливим кроком у докорінній перебудові стала розробка проекту довгострокової Державної програми охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів СРСР на тринадцяту п'ятирічку і на перспективу до 2005 р. У цій Програмі передбачалося в 1990–1995 рр. поліпшити стан довкілля і довести в 1991–1995 рр. якість питної води та продуктів харчування до санітарно-гігієнічних нормативів; істотно розширити обсяги

науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт зі створення екологічно чистих, маловідходних технологій і продукції, а також вирішити інші природоохоронні проблеми.

У Постанові визнавалось, що незважаючи на активну діяльність законодавця у сфері охорони та раціонального використання природних ресурсів, міністерства та відомства СРСР мали недоліки у своїй роботі із забезпечення комплексного підходу до розв'язання питань охорони природи та її раціонального використання.

У котре намагалися вирішити проблемні питання, що виникали внаслідок недбалого ставлення до природних ресурсів. Так само визнавалось, що питання охорони природи мають велику суспільну значимість. Тому є неприпустимою політична та організаційна млявість, безініціативність органів державного управління, підприємств, організацій та установ. Боротьба за екологічну безпеку на Землі повинна розглядатися як одне з найбільш відповідальних і благородних завдань суспільства. У зв'язку із цим керівництво країни визначило в постанові п'ять основних завдань для країни в галузі раціонального природокористування та охорони природи. Першим із них стало завдання щодо збереження і примноження природних ресурсів, покращення стану навколишнього природного середовища, виходячи із визнання життєвої необхідності вирішення цих питань не лише для СРСР, а й для всього людства. Одним із напрямів реалізації цього завдання визнано послідовне проведення роботи з підвищення родючості земель, особливо за рахунок здійснення комплексу заходів щодо захисту ґрунтів від ерозії, своєчасної меліорації і рекультивації земель, а також скорочення відводів високопродуктивних угідь для несільськогосподарських потреб. Згідно із другим напрямом Держплану СРСР Державному комітету СРСР з науки і техніки, іншим центральним економічним органам при розробці Концепції та Основних напрямів економічного і соціального розвитку СРСР, проектів державних планів, довгострокових народногосподарських програм ставилося в обов'язок передбачати заходи із природоохоронної діяльності у русі намічених масштабів розвитку продуктивних сил і впровадження у народне господарство досягнень науково-технічного прогресу, а також передбачити дієві заходи щодо запобігання погіршенню якості природного середовища та нераціонального використання природних ресурсів. Для вирішення цього завдання всі міністерства та відомства мали доводити до відома дійсні показники якості земель та здійснювати низку заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання земель. Третій напрям полягав у тому, що всі міністерства та відомства СРСР при здійсненні своїх функцій у галузі планування, розвитку економіки повинні були забезпечувати сувору відповідальність господарської діяльності екологічним вимогам, для того щоб будь-яке рішення враховувало інтереси людства та завдання покращення природного середовища. Четвертим напрямом мало стати забезпечення високоефективної координаційної роботи

Ради Міністрів СРСР з усіма підприємствами, організаціями незалежно від їх відомчої приналежності. Сутність п'ятого завдання полягала в тому, що всім керівникам об'єднань і підприємств, радам трудових колективів, виходячи з інтересів нинішнього і майбутніх поколінь суспільства, необхідно забезпечувати раціональне природокористування й охорону навколишнього природного середовища, безумовно дотримуватися вимог природоохоронного законодавства, суворо припиняти будь-які його порушення з боку членів трудового колективу.

Незважаючи на деякі успіхи в боротьбі із забрудненням земельних ресурсів, але з огляду на те, що УРСР зазнала колосального забруднення та потребувала допомоги від усіх республік країни, керівництво республіки почало займатись вирішенням питання політичного характеру. Визначає, що однією з основних причин екологічних проблем є порушення союзними органами суверенних прав республіки щодо використання природних ресурсів, розміщення нових виробництв і розширення діючих потужностей. Тим самим керівництво республіки вказувало на необхідності першочергової розробки і прийняття законів про політичний та економічний суверенітет УРСР, що і дало додатковий поштовх для прийняття Декларації про державний суверенітет України.

*Бурак Любов Іванівна,
студентка 5 групи, 1 курсу
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ ЯК СПРЯМОВУЮЧИЙ ЧИННИК ДЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

12 червня 1990 р. з ініціативи Б. Єльцина декларацію про державний суверенітет прийняла Верховна Рада Російської Федерації. Це стало прикладом для українського парламенту. 28 червня розпочалося обговорення завдання про державний суверенітет України. 16 липня 1990 року сесія Верховної Ради УРСР, яка виконувала бажання українського народу до становлення вільної незалежної держави, проголосила Декларацію про державний суверенітет України, що стало важливим кроком до здобуття Україною незалежності.

Історична вага Декларації розкривається в тому, що вона визначила головні течії зовнішньої та внутрішньої політики, будівництва держави й розвитку економіки країни. Вона стала правовою базою для законів України, Конституції, для визначення позиції республіки при укладанні міжнародних угод, виключне право народу на розпорядження,

володіння та користування багатствами України. У Декларацію вкладені демократичні традиції українського народу, які розвивалися протягом століть.

У Декларації було зазначено, що Україна як суверенна національна держава буде розвиватися в тих кордонах, які вже існують, та захищатиме, охоронятиме національну державність українського народу.

Декларація була обдуманим документом, який був укладений по тогочасній політичній реальності, розробки якої стали передумовами створення незалежної Української держави. Вона мала відіграти роль фундаментального, нового, основоположного та засадничого документа, посиляючись на який можна обороняти права народу та України під час переговорів із іншими союзними республіками.

Суверенітет - необхідна офіційна умова для подальшого розвитку української нації. Усі усвідомлювали, що до кінцевого змісту поняття «незалежність» потрібно ще здолати довгу тернисту дорогу. Багато було невизначеності з приводу відзначення першої річниці Дня незалежності – десь його проігнорували, десь відбувалося тільки формально, а десь це було використано з політичною ціллю.

У Декларації про державний суверенітет не було статусу конституційного акту тому це й залишилося в планах на подальше життя. Дата прийняття Декларації про державний суверенітет України була проголошена Днем незалежності України. Але пізніше святкування було перенесене на 24 серпня, бо саме в той день 1991 року ВР прийняла Акт проголошення незалежності України й повністю вивела державу зі складу СРСР.

Декларація про державний суверенітет України та боротьба за втілення її положень стала підґрунтям для «Акту проголошення незалежності України». 24 серпня 1991 р. Верховна Рада України практично вдруге проголосила Україну незалежною демократичною державою.

Отже, можна зробити висновок, що Декларація про державний суверенітет України та Акт проголошення незалежності України створили правові засади відновленої Української державності, покладені в основу Конституції України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

*Василюк Наталія Аркадіївна,
студентка 1 курсу 4 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ДО СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР голосами 355 депутатів, виконуючи волю українського народу до побудови вільної незалежної держави, схвалила доленосний документ – Декларацію про державний суверенітет України. Цей державотворчий акт містив преамбулу і 10 розділів, які детально окреслювали основи державного, політичного та економічного ладу України тих часів.

Найперше проголошувався державний суверенітет України як «верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах». Така позиція автоматично закріпила за Україною статус самостійного суб'єкта в усіх сферах внутрішньодержавних і міжнародних зв'язків.

Вперше за довгий час українська нація отримала право на самовизначення, яке законодавчо закріпилося у розділі 1 Декларації. Визнавалася національна державність українського народу, яка охоронялася і захищалася державою.

Важливим стало закріплення принципу народовладдя, який і зараз успішно функціонує в правовій системі України. Його законодавча регламентація чітко виражена у Конституції України від 28 червня 1996 року, ст. 5 якої визначає, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ». Що ж до самого поняття народ, то Декларація відносить до нього «Громадян Республіки всіх національностей». Для успішного функціонування даного принципу, народ реалізовує свою владу безпосередньо і через депутатів, обраних до Верховної і місцевих рад Української РСР. Таким чином, в суспільному житті країни був закріплений і введений в дію принцип демократії.

Державна влада відповідно до розділу 3 Декларації поділялася на законодавчу, виконавчу і судову. А весь державний апарат функціонував на основі законів та Конституції Республіки. Найвищий нагляд за точним і однаковим виконанням законів здійснював Генеральний прокурор Української РСР, який призначався Верховною Радою Української РСР був відповідальний перед нею і тільки їй підзвітний.

Ще одним вкрай вагомим внеском у розбудову правової держави стало запровадження принципу рівності всіх громадян незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, освіти, мови, політичних

поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

Для існування будь-якої держави найперше потрібні чіткі територіальні межі. Тому Декларація визначила самостійність Української РСР у цьому питанні, а та в свою чергу закріпила цілісність і недоторканість тогочасних кордонів. Республіка також закріпила власну самостійність у формуванні адміністративно-територіального апарату та інших національно-адміністративних одиниць.

Економічна самостійність закріплена у розділі п'ятому теж мала вкрай важливе значення. Право володіти, користуватися і розпоряджатися національним багатством отримав народ України. Це, на мою думку, стало обмежуючим фактором свавільної влади. Також для повноцінного функціонування державного апарату було створено власну банкову, цінову, фінансову, податкову, митну системи, запроваджено державний бюджет. Дані інституції дозволили розвиватися внутрішньодержавному і міжнародному ринкам. Проте їх недостатня функціональна спроможність призвела до кризи 90-х рр., наслідки якої ще й досі відчуває економіка України.

Не залишилося поза увагою питання екологічної безпеки. «Українська РСР дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, його молодого покоління». Також влада повинна була розробити план дій щодо охорони природи і раціонального використання природних ресурсів. Стан навколишнього середовища хоча і не був проблемою номер один, та і ця сфера потребувала вдосконалення і реформування.

Українському культурному відродженню сприяв розділ 8 Декларації. В ньому значна увага приділялася українській історичній і духовній спадщині, вирішенню проблем освіти і науки. Визнавалися національно-етнографічні особливості нашого народу, а українська мова повинна була успішно функціонувати в усіх сферах суспільного життя. Ці процеси були вкрай важливими на шляху становлення української нації, бо визначили її самобутність як культурну так і історичну.

Одним з основних було питання внутрішньої та зовнішньої безпеки. Закріплювалося право Української РСР на власні Збройні сили. Визначався порядок проходження військової служби громадянами Республіки. Урочисто проголошувався намір України стати у майбутньому постійною нейтральною державою, «яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї». Остаточно статус ядерної держави Україна втратила 2 червня 1996 року і це, на мою думку, одна з найбільших помилок в українській історії, бо гарантовані багатьма договорами безпеку і суверенітет Україна втратила вже у 2014.

Завершувалася Декларація сферою міжнародних відносин. Україна закріплювала за собою статус суб'єкта міжнародного права на основі якого здійснювала «безпосередні зносини з іншими державами», укладала з ними договори, обмінювалася дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами. Показовим стало бажання України безпосередньо брати участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах. Також не залишилося поза увагою питання загального миру і міжнародної безпеки. Перевага надавалася загальнолюдським цінностям над класовими, що остаточно закріпило перемогу над комуністичним режимом, в якому пріоритет і першість у всьому мали лише члени партії. А визначальний вплив на правову систему України мало міжнародне право, яке визнавалося вищим від внутрішньодержавного. Це ще раз довело бажання України стати гідним суб'єктом на міжнародній арені.

Отже, прийняття Декларації стало першим кроком до відновлення Української держави, її історичної, духовної і культурної спадщини. Документом було визначено найбільш принципові позиції, які орієнтували народ на створення самостійної, демократичної, правової держави.

Декларація об'єднала український народ і стала відправним пунктом до подальших змін, які, зрештою, призвели до краху тоталітарної системи. Саме спираючись на Декларацію було прийнято Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, який разом з державним суверенітетом був підтверджений волевиявленням народу на Всеукраїнському референдумі у грудні того ж року.

Декларація про державний суверенітет заклала основи для побудови українського конституціоналізму, закріпила цінності, що стали фундаментальними для Конституції 1996 року. Її затвердження стало поворотним моментом в сучасній історії України, наблизивши до здійснення споконвічну мрію нашого народу про свободу і незалежність

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ 1990 РОКУ НА ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ КОНСТИТУЦІЇ 1996

Україна довгий час свого існування перебувала під пануванням іноземних держав, не маючи свого власного суверенітету та незалежності, а іноді і цілісності, адже територію нашої країни протягом багатьох років було поділено та встановлено владу різних держав. Проте український народ завжди прагнув до єдності, створення власної державності, утвердження суверенітету української влади.

Реальні можливості реалізувати прагнення українців до незалежності виявилися під час розпаду СРСР на початку 90-х років ХХ ст, коли кожна країна що входила до союзу отримала право на самовизначення і розпочалися процеси створення низки незалежних держав.

Першим вагомим документом, що був виданий Верховною радою УРСР, на цьому шляху, була Декларація про державний суверенітет 1990 р. розробники Декларації пішли шляхом створення передумов незалежності Української держави, а також утвердженню демократичних засад на її території, що були ніби планами на майбутнє. Варто відзначити, що Декларація проголошувала багато конституційних засад, які потребували подальшого їх закріплення, адже не було проголошено незалежність, і тому Декларація не могла набувати статусу конституційного акту, а її положення в перспективі відновлення незалежної держави, повинні були закріплюватися в Конституції. Тому можна зробити висновок, що Декларація про державний суверенітет стала основою, своєрідним фундаментом Конституції 1996.

В положеннях Декларації Українська РСР проголошувалася суверенною національною державою. Суверенітет України в положеннях декларації визначався «як верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.» [1, с. 685] У Конституції 1996 р також відбулося закріплення суверенітету вже незалежної Української держави. Тому можна з впевненістю сказати що, Декларація заклала основи фундаментальних конституційних цінностей, які знайшли своє відображення та закріплення в Конституції 1996 р.

Згідно з Декларацією вперше єдиним джерелом державної влади визнавався народ. У документі також говорилося про поділ влади на законодавчу виконавчу та судову гілки,

тобто про конституційний принцип поділу влади. Відповідне закріплення таких демократичних принципів функціонування держави відбулося і в Конституції.

В положеннях Декларації про державний суверенітет також наголошувалося на тому що невід'ємні права та свободи гарантуються державою всім громадянам УРСР. Наразі важко уявити Конституцію яка не передбачає цих положень, і Конституція 1996 не є винятком. Але варто відзначити, що в Декларації вперше відбувається закріплення таких гарантій саме державою української владою, а вже потім ці положення були перейняті Конституцією.

Отже, Декларація про державний суверенітет 1990 року, справила значний вплив на зміст Конституції 1996 р. Декларація вперше проголошувала низку конституційних принципів та положень, які стосувалися лише української держави, та змогли набути чинності, але в ситуації того періоду вона не могла отримати статус конституційного акту, проте її положення лягли в основу Конституції, після проголошення незалежності України. Декларація про державний суверенітет України створила правові засади відновленої Української незалежної державності, закріплені Конституцією України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хрестоматія з історії держави і права України. Том 2. З найдавніших часів до початку ХХ ст. : Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 т./ В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький : за ред. члена-кореспондента Академії правових наук України В. Д. Гончаренка – К. Ін Юре. – 1997. 685 ст.
2. О.С. Терзі, М.В. Ковальова Вплив декларації про державний суверенітет на розвиток конституційного ладу/ «Наука. Релігія. Суспільство» № 3'2010
3. Корнєєв, А. Декларація про державний суверенітет України як засновок Конституції України. До 20-річчя Декларації про державний суверенітет України [Текст] / А. Корнєєв // Вісник Центральної виборчої комісії. - 2010. - N 2. - С. 94-97

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ – ЦЕ КРОК ДО ПРОЦВІТАННЯ, ЧИ ..?

Декларацію про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. сміливо можна ставити в один ряд з Декларацією незалежності США, що була прийнята 4 липня 1766 р. Між датами їх ухвали лежить більше ніж 200 років, але причини їх прийняття майже однакові. Це постійні політичні і економічні утиски з боку центру. В випадку колоній – короля и парламенту Англії, а в випадку України - царату та партійно-державного керівництва СРСР. Шкода, але на цьому порівняння можна завершити, тому що наслідки прийняття цих двох декларацій суттєво різняться.

Становлення незалежних штатів почалося з того, що розробники положень Декларації, що по праву вважаються батьками-засновниками США, закріпили в ній рівність всіх громадян з моменту народження і наголосили, що Творець, в свою чергу, наділив їх невід’ємними правами – життям, свободою і прагненням до щастя. Для втілення цих прав люди на підставі договору мають право створювати уряди, які повинні гарантувати безпеку і щастя. В випадку неспроможності обраних побудувати справедливую владу, або в випадку зловживань владою, народ має право на їх усунення.

Але для нас більш цікавою є та частина Декларації незалежності США, яка перелічує численні утиски, що здійснював Король Англії і Парламент відносно колоній і колоністів. Вони займають майже більшу половину документу. Слід зазначити, що керівники руху за незалежність були одностайні в обранні шляху здобуття свободи і незалежності, не зважаючи на те, що цей шлях лежав лише через збройний конфлікт, що вилився в тривалу війну.

Документальне закріплення переліку утисків з боку попередньої влади стали своєрідною червоною смугою для політиків всіх рівнів не тільки під час війни, а й після прийняття Конституції США 1787 р. Про це може свідчити кількість процедур імпічменту проти президентів республіки і кількість випадків притягнення до відповідальності членів конгресу. Можна зробити висновок, що завдяки Декларації Сполучені штати стали колыскою не тільки демократії, а й свободи, як політичної, так і економічної, про що яскраво говорить рівень життя американців в різні історичні періоди.

Що ж стосується Декларації про державний суверенітет України, то вона стала слідством так званої перебудови, яку можна охарактеризувати як “революція зверху”. В

момент ухвалення такого важливого для всіх українців документу в Верховній Раді вперше в її історії сформувалося два табори- це стара партійно-державна номенклатура і Рухівці (радикали і помірковані). Так звана «Група 239» на чолі з О. Морозом була прихильницею подальшого визнання «великоруського диктату» і всіляко намагалася протягнути рішення «За радянську суверенну Україну», щоб продовжити перебування (жебраківання, примітка авт.) в межах оновленого СРСР на підставі закону «Про розмежування повноважень між Союзом РСР і суб'єктами федерації».

Це на нашу думку і вплинуло на зміст Декларації. Запозичивши положення, що містилися в документах Руху, Верховна Рада уникла аналізу внутрішніх проблем і рис старої системи і не визначилася зі шляхами їх подолання в подальшому житті українців. Будуючи «розвинутий соціалізм» керівництво СРСР завжди вважало людину не суб'єктом власних відносин, а скоріше безправним об'єктом. Обійшовши увагою ознаки і джерела залежності особистості від влади і держави, Декларація не стала документом, що категорично відкинув можливість трансформації у владні структури незалежної України старої партійно-державної номенклатури, що і під час перебудови продовжувала користуватися партійно-тоталітарними принципами управління.

Як раніше відмічалось, «революція зверху» дозволила старій бюрократії трансформуватися в нові владні структури і зберегти старі типи і види взаємовідносин. Все це за рахунок тіньового поділу так званої «загальнонародної» власності дозволило новій – старій владі сконцентрувати майже всі важливі об'єкти в своїх руках і на сьогоднішній день доля України опинилася в руках невеличкої купки «патріотів».

Декларація також не змогла стати документом, на підставі якого було б впроваджене покарання за участь у так званому «чорному ринку», де купуються та продаються державні посади і дозволи і куди категорично заборонено проникнення більшості громадян України.

Це все дозволяє зробити висновок, що в Сполучених Штатах держава і громадське суспільство створювалися для того, щоб обмежувати крайні прояви майнової нерівності. Шкода, що це твердження протягом 30-ти-літнього існування незалежної України ніколи не було головним при прийнятті будь-яких рішень на будь-якому рівні владних структур. Влада продовжує робити все, щоб в Україні не сформувалося громадянське суспільство, спроможне відстоювати свої права і інтереси мирним шляхом.

ЗМІНИ В РАДЯНСЬКОМУ ПРАВІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Зміни у правовій системі УРСР за часів Другої світової війни зумовлювалися, ймовірно, у подальшому військовим зіткненням між нацистською Німеччиною і Радянським Союзом, що з 1939 стали союзниками, а з 22 червня 1941 року – ворогами.

Цивільне право, яке ґрунтувалося на принципі панування державної власності, в цілому виявилось досить пристосованим до надзвичайних умов війни. Утворена ще перед війною система планового розподілу також відповідала потребам господарства. Враховуючи необхідність евакуації всієї промисловості на схід, було розширено права господарських народних комісаріатів і спрощено порядок передачі майна між підприємствами та установами, широко почала застосовуватися реквізиція.

Згідно з постановою РНК УРСР від 14 вересня 1941 р. на час війни за військовослужбовцями зберігалася житлова площа. Скасовувався 6-місячний термін, для прийняття спадщини. Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 14 березня 1945 р. коло спадкоємців за законом розширювалося: ними могли ставати батьки, брати й сестри спадкодавця. Дозволялося заповідати майно державним органам, громадським організаціям, чи стороннім особам.

Спрощувався порядок визначення безвісти зниклих і померлих осіб. Суд міг визнати людину померлою за умови, що військові органи засвідчили про зникнення цієї особи.

Зміни у сімейному праві стосувалися посилення і покращення охорони дитинства й материнства. Деякі постанови як союзного так і українського урядів зосереджувалися на наданні допомоги дітям-сиротам.

Згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 липня 1944 р. збільшувалась допомога багатодітним та самотнім матерям, вагітним жінкам, Уряд встановив почесне звання “Мати-героїня” і заснував орден “Материнська слава” та медаль “Медаль материнства”. Проте було скасовано право матері на звернення до суду з позовом про встановлення батьківства. Права й обов’язки подружжя породжував лише зареєстрований шлюб, це мало сприяти зміцненню сім’ї, виховувало відповідальне ставлення до шлюбу та подружжя одне до одного.

Зміни сталися і у трудовому праві. Згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР “Про воєнний стан” воєнній владі надавалося право використовувати трудову повинність, але трудовий договір все ще зберігався.

Істотні зміни торкнулися таких інститутів трудового права, як робочий час і час відпочинку. Чергові та додаткові відпустки було замінено грошовою компенсацією.

Земельне й колгоспне законодавство передбачало зближення держави з колгоспною власністю. Було прийнято нормативно-правові акти щодо зростання продуктивності праці та покращення трудової дисципліни в колгоспах. Але це призвело до посилення примусово-репресивних методів.

Відповідні нормативно-правові акти надали місцевим органам влади право залучати на сільськогосподарські роботи працездатне населення віком від 14 до 55 років. У 1944–1945 рр. на час збирання врожаю було встановлено обов’язковий вихід на роботу всіх членів сімей колгоспників віком від 14 років.

Не обійшлося і без змін у сфері кримінального права. Характерною рисою стало посилення кримінальної репресії в умовах воєнного стану. Насамперед відбулося посилення відповідальності за військові та державні злочини. Встановилися нові склади злочинів. Так, особи, винні у поширенні у воєнний час брехливих чуток, “каралися за вироком військового трибуналу ув’язненням від 2 до 5 років, якщо ця дія за своїм характером не тягнула за собою більш тяжкого покарання”.

Щодо змін у процесуальному законодавстві, то вони передбачали особливий порядок розслідування та розгляду справи військовим трибуналом. Вони склалися з трьох постійних членів і розглядали справи через 24 години після вручення обвинувального висновку. Вироки військових трибуналів оскарженню не підлягали.

Отже, німецько-радянська війна дуже сильно вплинула на життя, і призвела до масштабних змін у радянському праві. Щось пішло на користь державі, але як і раніше, все це досягалося за рахунок рівня життя і інтересів громадян країни.

Науковий керівник: доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. І. Власенко.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ В УРСР ЗА ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Тридцять років тому 16 липня 1990 року Верховною Радою УРСР була ухвалена Декларація про державний суверенітет України. Цей документ був дуже важливим кроком для подальшого формування Незалежної України. Відомий український діяч І. Драч про Декларацію казав наступне: «До цього Документа ми повинні із належною поштивістю та пошаною, але разом з тим ставитися із розумінням до того, це є практично лише початком, лише заступом до цієї величезної та грандіозної роботи, яка називається творенням Української суверенної державності».

В структурному відношенні Декларація складається з преамбули та десяти розділів. В IX розділі зазначається про зовнішню та внутрішню безпеку в УРСР. Метою данної роботи є визначення особливостей реалізації внутрішньої безпеки в Українській РСР за Декларацією 1990 року.

Слід почати з того, що за цією Декларацією Українська РСР мала право на власні Збройні Сили, що було дуже важливим для подальшого розвитку та становлення самостійної України. УРСР мала власні внутрішні війська та органи державної безпеки, які у свою чергу підпорядковувались Верховній Раді Української РСР. Такий підхід мав свої певні наслідки у майбутньому процесі створення власних Збройних Сил України та органів військової контррозвідки.

За Декларацією громадяни Української РСР проходили дійсну військову службу виключно на території Республіки та не могли використовуватися у військових цілях за її межами. На це потрібна була згода Верховної Ради Української РСР.

Для чіткої організації власної внутрішньої безпеки Українська РСР проголосила про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках та дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Але якщо звернути увагу на Конституцію України 1996 року, положення про неучасть у військових блоках не було зазначено.

Підсумовуючи все викладене, можна дійти до висновку, що Декларація про державний суверенітет мала дуже важливе значення у створенні самостійної України, вона наближала її до незалежності, відкрила шлях для формування державно-правових засад для

утворення Української держави. Також слід зазначити, що ця Декларація сприяла подальшому розвитку внутрішньої безпеки в Україні.

Науковий керівник: к.ю.н, асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
2. Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави / В. Гончаренко. – С. 85–95.
3. О.С. Терзі. ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ НА РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ / О.С. Терзі, М.В. Ковальова. – С. 124–128.
4. Приєшкіна О. В. Декларація про державний суверенітет України та її роль у становленні Української держави / О. В. Приєшкіна. – С. 91–94.

Волошин Денис Анатолійович
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України
1 курс, 1 група

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (ЗУНР)

Поразка Австрії і Німеччини у Першій світовій війні призвела до повної руйнації державності однієї і суттєвого обмеження зовнішньо політичних можливостей іншої. Це проявлялося в зменшенні території Австро-Угорщини; активізації національно-визвольних рухів; втрати великої кількості населення: близько 3 млн. громадян Угорщини опинилися за межами її попередніх кордонів, і активно почали створювати свої держави, це були Польща, Чехословаччина та інші. Саме в цей момент українці зрозуміли, що мають великий шанс утворити державу так само як УНР.

Ще наприкінці вересня 1918 р. у Львові було створено Український генеральний військовий комісаріат, який очолив Д. Вітовський (згодом його призначили сотником Легіону Українських Січових Стрільців). Цей орган розпочав підготовку збройного повстання, яке б допомогло українцям у Східній Галичині здобути незалежність. 18–19 жовтня 1918 р. відбулося зібрання українських партій Галичини і Буковини, інтелігенції та студентства, на якому було утворено Українську національну раду. Рада стала вищим законодавчим органом

і 19 жовтня 1918 р. прийняла постанову про утворення держави на території Галичини, Буковини, Закарпаття. Президентом на цій території обрали Є. Петрушевича – українського громадсько-політичного діяча, правника, доктора цивільного і церковного права.

31 жовтня 1918 р. до Львова прибуває Польська ліквідаційна комісія, яка мала б прибрати владу до своїх рук і повністю контролювати цей край. Але в українців плани були зовсім інші. У ніч з 31 жовтня на 1 листопада загони Січових Стрільців розпочали збройне повстання, захопивши державні установи. В історії цю подію називають Листопадевою національно-демократичною революцією. Цей виступ став основою для утворення держави. А вже після нього створили виконавчий орган влади – Державний секретаріат Західноукраїнської Народної Республіки на чолі із К. Левицьким (9 листопада 1918 р.).

13 листопада 1918 р. був затверджений закон «Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії». Він визначив назву країни, герб і прапор, кордони, суверенність, державне заступництво. В конституції ЗУНР гарантувалися права національних меншин. Протягом короткого часу були розроблені й затверджені закони про судочинство, державну мову, центральну адміністрацію, регулярне військо, що дістало назву «Українська Галицька армія». Закон про основу шкільництва дозволив заснування приватних шкіл, визнав право національних меншин на школи з рідною мовою викладання. Уряд провів земельну реформу, за якою земля відбиралася у великих землевласників і передавалася земельним комітетам. Кожне село або місто мало такий комітет. В ЗУНР встановлювався 8-годинний робочий день.

Але згодом під час україно-польської війни 1918 р. ЗУНР втратила Буковину. Через брак досвіду командирів УГА, польська армія захопила Львів. Уряд ЗУНР переїхав до Станіславова (теперішній Івано-Франківськ). Звідти він керував Східно Галичиною (це все що залишилося внаслідок війни).

1 грудня 1918 р. у Фастові делегація Західної України і Директорії попередньо домовилися про об'єднання. А 22 січня 1919 р. у Києві, на Софіївській площі, було проголошено «Акт злуки», який передбачав об'єднання ЗУНР і УНР. (Але, як нам здається, кожна зі сторін цього союзу продовжувала переслідувати свої визначені політичні цілі, що і призвело до негативних наслідків).

Українці змогли утворити свою державу на західних землях, але вона проіснувала відносно недовго. Серед причин падіння ЗУНР можна виділити непослідовність та поміркованість внутрішньої політики, а також втручання в життя України країн-сусідів (як бачите, в них це вийшло), байдужість до долі українців з боку європейських держав.

Науковий керівник: доцент кафедри історії держави і права України та Зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Власенко Сергій Іванович.

*Галацан Михайло,
студент 1 курсу, 3 групи міжнародно-правового
факультету Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасній юридичній науці поняття суверенітету є суттєвою складовою поняття «держава». Разом із набуттям державності Україна юридично стала суверенною 16 липня 1990 р. з прийняттям «Декларації про державний суверенітет України» голосами 355 депутатів. Верховної Ради Української РСР. У тексті документа чітко визначається державний суверенітет як верховенство, самостійність, повнота та неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах. Декларація заклала фундамент для сьогодні чинного Основного Закону – Конституції України [1].

Проте, з прийняттям Конституції постало питання про відсутність у ній жодного слова про Декларацію. На думку Р. М. Маскакової, відсутність у тексті Основного Закону посилання на текст Декларації як основи для Конституції пояснюється тим, що Декларація за своєю юридичною природою була актом органу законодавчої влади – Верховної Ради УРСР, тоді як Акт проголошення незалежності України має вищу юридичну силу, бо прийняла його Верховна Рада України 24 серпня 1991-го р., а схвалений він 1 грудня 1991-го р. всенародним голосуванням [2]. Вчена також висуває на загальний огляд проблему визначення органу, що наділений правом виступати від імені народу. Декларація визначає такою установою Раду Української РСР. Однак, Основний Закон не містить в тексті жодних подібних положень, та в преамбулі Конституції зазначено: «Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, ... приймає цю Конституцію – Основний Закон України». А. О. Селіванов у своїй статті пропонує погоджуватись із загальною юридичною думкою ототожнення органу Верховної Ради із загальнонаціональним представницьким органом державної влади, що вповноважений виступати від імені народу України [3]. Разом з тим, уявляється, що в чинній Конституції України певним чином обмежено повноваження Верховної Ради України, що відповідно відбивається і на обов'язках повноважень народних депутатів України, які безпосередньо і формують склад Парламенту – Верховної Ради України. До того ж, текст Основного Закону України не містить чітко визначених положень щодо обов'язків та повноважень народних депутатів України.

Тож, передбачалося, що Декларація створить умови для формування демократичного суспільства, забезпечення прав і свобод людини, вшанування національних прав народу

України та проголошення державного суверенітету. У ній також було зазначено дуже важливий юридичний принцип державності і бажано було б, звичайно, щоб він втілювався би на практиці й у майбутньому. В той же час, розбіжності, що виникли між текстом Декларації про державний суверенітет та текстом Конституції України, насамперед, створюють складнощі і навіть певні перешкоди у реалізації народними депутатами України їх обов'язку діяти в інтересах виборців, тобто, народу України, а саме: дбати про благо України і добробут Українського народу, захищати інтереси виборців та держави, додержуватися присяги народного депутата України тощо [4]. Аналізуючи цю ситуацію в більш широкому сенсі, можна також висловити думку, що зазначена вище нетотожність текстів цих надто важливих документів є впливовим чинником гальмування розвитку українського конституціоналізму.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. Л. Гоцуляк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
2. Маскакова Р. М. Трансформація установчої влади в Україні: від Декларації про державний суверенітет до Конституції України. *Держава і регіони: Серія Право*. 2010. №4. С. 6–11.
3. Селіванов А. Щодо реалізації народовладдя через органи державної влади в Україні. Конституанта: електрон. вид. 2012. URL: https://constituanta.blogspot.com/2012/12/blog-post_14.html (дата звернення: 28.05.2020).
4. Закон України «Про статус народного депутата України». *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 3. Ст. 24.

*Гладишенко Сергій,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 1 курс, 6 група*

ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ

29 квітня 1918 року за згодою та при підтримці німецької військової адміністрації Українська Центральна Рада була повалена. Того ж дня на Всеукраїнському з'їзді хліборобів, де були присутніми близько 8 тисяч делегатів, була висунута вимога повернути Україну до історичної форми правління - гетьманату та проголосити генерала Павла Скоропадського гетьманом України. Визначити характер цієї влади достатньо складно. У науково-

історичному світі досі немає єдиною думки щодо цього. За своєю суттю це повинна була бути конституційна монархія. Деякі дослідники, зокрема В. Винниченко та М. Грушевський вважали, що гетьманат був маріонетковим утворенням. За думкою О. Мироненка режим Скоропадського був прикладом класичної меритократії.

Незважаючи на цей та деякі інші спірні моменти, навколо яких і по сей день точаться дискусії, Українська держава Скоропадського була унікальним державним утворенням. Вивчення цього періоду української історії є важливим, оскільки проблеми формування та розбудови державно-правового механізму України є актуальними і у наш час. Мета дослідження – виявити переваги та недоліки законотворення за часів Скоропадського, а також визначити роль та значущість гетьмана у правотворчих процесах.

В перший же день свого правління гетьман звернувся до українців «Грамотою...», зміст якої підготував правник О. Палтов. Ф. Проданюк вважає, що переворот не був достатнім чином підготовлений, як і «Грамота...», і саме тому у перші дні встановлення режиму значна частина української громадськості негативно настроїлась до нової влади, в тому числі і політичні партії УЦР, оскільки вважали, що це крок назад і встановлення самодержавства, подібного російському. Л. Воронько наполягає на тому, що прорахунки дійсно були, але в той же час початок гетьманства – важливий крок на шляху проголошення української державності та незалежності.

За період влади Скоропадського було видано близько 500 актів, що мали законну силу. Найважливішими з них були такі закони: «Про українське громадянство», «Про закони, циркуляри і розпорядження Російського уряду і Центральної Ради», «Про тимчасовий державний устрій України», «Про право продажу і купівлі земель поза міськими поселеннями», «Про заходи боротьби з розладнанням сільського господарства». Законодавчими повноваженнями через відсутність представницької гілки влади була наділена Рада Міністрів – орган виконавчої влади, що відбирався за професійною ознакою. На мою думку, відсутність окремого незалежного законодавчого апарату є прорахунком, так само як і слабка розмежованість між класичними та розпорядчими актами. У той же час тимчасовість актів була задекларована, а законодавча база формувалась на принципі синкретичності – новітні юридичні напрацювання діяли бік-обік із законами Російської імперії, а також деякими законами Тимчасового Уряду і Української Центральної Ради, що, за думкою Р. Пиріга, було перевагою та давало змогу вдало використовувати переваги тих чи інших нормативно-правових актів та запобігти їх недоліки. Слід відмітити, що визначальну роль у прийнятті нормативно-правових актів мав сам гетьман, тому законодавча база відповідала його особистим поглядам.

Слід зазначити, що в законотворчому процесі важливі роль відіграла Державна канцелярія, що спочатку діяла як управління справами Ради Міністрів, але згодом стала самодостатнім урядовим органом та набула право законодавчої ініціативи. В її штаті працювали провідні юридичні фахівці з різних галузей права, що, безперечно, говорить про високий рівень розвитку тогочасної законодавчої бази.

Розберемо закон, що, на мою думку, є одним із найважливіших нормативно-правових актів - «Про українське громадянство». Цей акт змістовно та лаконічно регулював правові відносини у сфері втрати та набуття громадянства. Останнє було можливим лише через рішення суду, аби особа могла обґрунтувати своє прагнення здобути. Цим законом вводилися посвідчення громадянства, що є аналогом сучасних паспортів; затверджувався принцип єдиного громадянства, а також санкції щодо тих осіб, що відмовлялись від українського громадянства, що було свого роду запобіжником для тих, хто прагнув отримати громадянство або підданство інших країн. Значним недоліком була неопрацьованість процедури подання заяви за межами держави, відсутність судового вирішення питань громадянства, а також відсутність підзаконних актів, що уточнювали би процес. Незважаючи на це, як вважає О. Шандала, закон повністю відповідав правовій культурі того часу і враховував прорахунки УЦР.

Отже, гетьманат Скоропадського є достатньо неоднозначним та складним періодом в законотворчості України. Як було вже сказано раніше, законотворчий процес того часу мав деякі неординарні риси, як і державний лад країни. Найважливішими принципом творення законів того часу, як я вважаю, є принцип синкретизму, що поєднував найефективніші нормативно-правові акти минулих режимів. Також слід відзначити професійну ознаку, за якою обирався уряд та законодавці, що, безумовно, забезпечило високий правовий рівень законодавчої бази, і безпосередній вплив на законотворчі процеси самого гетьмана Павла Скоропадського, що підводив усі нормативно-правові акти під своє власне бачення Української держави. Проте вважаю недоліком відсутність представницької гілки влади та не розмежованість законодавчого та виконавчого апарату. На прикладі закону «Про українське громадянство» було виявлено, що, незважаючи на усі переваги, законодавча база мала свої недоліки, такі як недостатня опрацьованість та деталізація нормативно-правових актів, що однак не зменшує ролі та значення законотворення часів Скоропадського.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Власенко С.І.

РЕАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ЗГІДНО З ДЕКЛАРАЦІЄЮ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК

В історії України 20 століття однією із важливих подій, вважається прийняття Декларації про державний суверенітет України. Вона набула чинності 16 липня 1990 року, 355 депутатами Верховної Ради. Значення цієї Декларації було в тому, що вона окреслювала головні сторони зовнішньої та внутрішньої політики, розвитку економіки, культурного розвитку, та державного складу країни.

Культурне життя після прийняття Декларації, визначало повернення до національних культурних початків. Верталися до життя прізвиська культурних діячів про яких стали забувати та їх забуті праці. Перші етапи незалежності України визначалися відродженням та піднесенням національної культури. Процес будівництва України, як самостійної держави переслідувалося, переоціненням духовних цінностей, зростанням заперечного ставлення до радянських ідеалів та створенням нової культурної реальності, яка супроводжувалася створенням великої кількості нових субкультур.

Суспільство уявно розділилося на 3 частини, перша частина віддавала перевагу минулим культурним та духовним цінностям, друга спиралася на західноєвропейські цінності, а третя взагалі не могла визначитися у своєму виборі. Це був час коли українці почали усвідомлювати значення національної культури, як фундаменту розбудови української держави, потреба повернути до життя моральних та етичних настанов минулого. Про це свідчило створення Комісії, яка регулювала питання про відновлення видатних пам'яток культури при Президентові України. Важливу роль у відновленні культурного минулого належало державній службі контролю, яка займалася переміщенням культурних цінностей

У роки незалежності розширювалися культурні контакти з різними європейськими країнами. У процес входження культури України в світовий простір, великий внесок зробили громадські організації, різноманітні культурні об'єднання та фонди через державний кордон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України : прийнята Верховною Радою Укр. РСР 16 лип. 1990 р. – К., 1990

2. Рудик П. А. Декларація про державний суверенітет України – початок новітнього конституціоналізму в Україні / П. А. Рудик // Держава і право. Юридичні і політ. науки. – Вип. 35. – К., 2007
3. Белєвцева В. Державний суверенітет, його ознаки та властивості / В. Белєвцева // Теорія держави і права. – 2009.
4. Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави / В. Гончаренко // Вісник акад. прав. наук України. – 2010. – № 2 (61). – Х.: Право, 2010

*Гончар Валерія Олександрівна,
студентка 5 групи 1 курсу
факультету підготовки кадрів для органів юстиції
НЮУ ім.Ярослава Мудрого*

АКТ ЗЛУКИ: СПОДІВАННЯ ТА РЕАЛІЇ

Досліджуючи передумови, причини та історію в цілому цього акту, слід відповісти на декілька питань. Чи могли передбачати українці таку швидку розлуку? І чи дійсно Акт Злуки був змістовним документом, який впорядковував усі дії верхівок УНР і ЗУНР, чи він поставав лише красивою декларацією, в якій були зібрані усі сподівання українського народу?

В Хусті 21 січня 1919 року відбувся з'їзд Народних рад Угорської Русі, на якому висловили думку, щодо приєднання західного краю до Великої України зі столицею в Києві. Згодом на Софійській площі зібралися представники «двох Україн», між якими однозначно відчувалася культурна дистанція. Але незважаючи на це, 22 січня 1919 року Акт Злуки і абсолютна самостійність України були проголошені.

Але чи можна казати про будь-яку соборність країни, якщо територія України фактично складалася із зон окупації? Харків, Полтава залежні від більшовиків, Львів – від поляків, Чернівці – від румун, Одеса – під Антантою та білогвардійцями і тільки Київ залишається острівцем по справді українського панування. Питання щодо дійсних кордонів України було нібито планом на майбутнє. Звісно вони були задекларовані, але водночас залишалися не сталими і не сформованими до кінця. Тому саме у цей час виникає дwoяке поняття соборності. З однієї сторони, соборність розглядається, як прагнення нації та усього народу до об'єднання, з іншої – як цілісність території. Саме тому у деяких тогочасних діячів починає виникати думка, що краще закріпитися на меншій території та мати свою державу, ніж дбати про всі землі і втратити все. Згодом перший міністр закордонних справ Олександр

Шульгін зафіксує, що: «Україна прагне на першому місці поставити соборність нації, а вже далі відвойовувати свою територію».

Л. Цегельський мав очолити переговори про об'єднання ЗУНР з рештою України. Переговори розпочалися з дрібних розбіжностей. Члени Директорії Ф.Швець і А.Макаренко зустріли представника ЗУНР з недовірою та вчепилися у дрібні термінологічні сперечання. В.Винниченко і О.Андрієвському на силу вдалося переконати колег. 1 грудня 1918 року у Фастові була підписана попередня угода про об'єднання УНР і ЗУНР, але від моменту проголошення акту злуки, між галичанами та наддніпрянцями зростали суперечності. Шлях від злуки до розлуки українці пройшли за 10,5 місяців.

Зима 1919, в основі головних суперечностей лежав різний досвід державного життя під австрійської та під російської частин України, але ключовою проблемою залишилися зовнішньополітичні орієнтації. Головний отаман УНР Семен Петлюра і президент Національної Української Народної Ради Є.Петрушевич вважали, що менше зло - це той, хто далі. От тільки перспективи у них були різні: С.Петлюра бажав бачити головним союзником України Польщу, а Є.Петрушевич безпосередньо орієнтувався на денікінців. Формально УНР і ЗУНР об'єдналися, реально – діяли нарізно і незалежно одна від іншої.

13 березня 1919 року, відбулося перше і єдине засідання Директорії за участі Є.Петрушевича. Останній був не в захваті від соціалістичних настроїв членів Директорії. 29 квітня відбулася спроба державного перевороту. Командувач північної армії УНР В.Оскілко заарештував всіх членів уряду, проголосив себе головним отаманом та запропонував Є.Петрушевичу стати президентом об'єднаної України. В.Оскілко військо не підтримало, тому він був вимушений тікати до Польщі. 9 червня 1919 року Є.Петрушевича було проголошено диктатором об'єднаних земель, але Директорія у відповідь на це вивела його зі свого складу. Суперечності дедалі поглибилися.

До того ж, українсько-галицька армія під натиском поляків відступила за річку Збруч на територію УНР і почала там діяти не узгоджено з Директорією. Крім того, армія вступила у тактичний союз з денікінцями без дозволу на те Директорії. УНР бере курс на союз з Польщею, з якою ЗУНР надалі перебуває у стадії війни. Розбіжності сягають свого апогею.

4 грудня 1919 року Є.Петрушевич одноосібно денонсує Акт Злуки. Шлях від злуки до розлуки завершується.

Як писав Є.Петрушевич: «Ми не доросли до самостійності, це є лише нашою фантазією».

На мій погляд, висновком всіх цих подій може слугувати те, що ніколи не слід боятися ставити перед собою здавалось би недосяжні цілі. Тому що хоча об'єднана Українська держава тоді і не встоялася, Акт Злуки став головною подією 1919 року для

українців і не сумнівно вектором подальшого шляху розвитку для наступних поколінь, які власно і змогли втілити незалежність України у життя.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

*Гончар Дмитро Сергійович,
здобувач освіти Харківського національного
університету внутрішніх справ*

КОНТРЕВОЛЮЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ ПО ЯКОБІНСЬКОМУ ТА БІЛЬШОВИЦЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ

Як відомо, лідер більшовиків В.І. Ленін порівнював свою партію з якобінцями 1793 р. Він і створювана ним радянська держава не обмежувалися тільки порівнянням, але і широко використовували революційну практику монтаньярів.

Однією з головних функцій формуючихся радянських держав (РРФСР, УСРР, БРСР та ЗРФСР) було, відповідно до марксистської теорії класової боротьби, придушення опору повалених експлуататорських класів.

Найбільш запекла боротьба розгорнулася в Україні. Більшовиками був створений цілий ряд репресивних органів (Реввійськради, революційні трибунали, революційно-військові трибунали, надзвичайні сесії та ін.) На вістрі червоного терору перебували надзвичайні комісії. Їх діяльність докладно описана в роботі С.П. Мельгунова «Червоний терор в Росії» і численній антирадянській і радянській літературі. Звісно, з різними оцінками цього терору. Більшовики пояснювали свої жорсткі заходи необхідністю боротьби з контрреволюцією.

Якщо в період громадянської війни та іноземної інтервенції в Україні існував певний законодавчий хаос в цій області, то з переходом до нової економічної політики були сформульовані матеріальні і процесуальні основи цієї боротьби.

У 1922 р. вступив в дію Кримінальний кодекс (КК) УСРР, особлива частина якого як раз і починалася з переліку контрреволюційних злочинів. Навіть побіжний аналіз складів цих злочинів показує, що нова влада спиралася на досвід своїх історичних попередників - якобінців.

Даний розділ КК УСРР починався зі ст. 57, яка, по суті, під контрреволюційним злочином розуміла будь-яке діяння, спрямоване на повалення, підірив, ослаблення радянської влади будь-яким способом, а також замах на завоювання революції. По суті, будь-яка людина, при такій широкій диспозиції даної статті, міг бути притягнутий до кримінальної

відповідальності. Це не суперечило принципу революційної законності, коли благом було все, що спрямоване на захист революції.

У цьому більшовики не були першими. Їхні попередники якобінці в Декреті конвенту від 10.06.1794 р. «Про революційний трибунал» визначили перелік ворогів народу. Цей перелік також носив розширювальний характер і в разі революційної необхідності французи і іноземні громадяни легко підпадали під дію даного декрету. І, після швидкого суду в революційному трибуналі, відправлялися на гільйотину.

Крім загальної правової позиції, в даному Декреті були розписані більш вузькі склади контрреволюційних злочинів. Відповідальність за вчинення контрреволюційних злочинів могли понести такі особи: що закликають до відновлення королівської влади і розпуску Конвенту; які надають збройний опір; перешкоджали постачання продовольством; вкривають аристократів; поширюють неправдиві чутки, які сіють розбрат і смуту; займали раніше громадські посади і притискають патріотів. Зараз це здається неймовірним, але до контрреволюціонерів могли бути також віднесені ті, хто намагався ввести в оману громадську думку і перешкоджав народній освіті; недобросовісні постачальники і марнотрати суспільного надбання.

По суті, Кримінальний кодекс 1922 р. явно повторює якобінську практику. У ст. 58-73 зафіксовані наступні контрреволюційні злочини: організація збройних повстань; зносини з іноземними державами з метою схилення до збройного повстання або оголошення війни; участь в контрреволюційних організаціях або сприяння міжнародній буржуазії; теракти; диверсії; шпигунство; приховування та пособництво в контрреволюційних злочинах; пропаганда і агітація до повалення влади Рад; вигадкування і поширення в контрреволюційних цілях шкідливих чуток і ін.

Порівняльний аналіз більшовицького і якобінського законодавства в галузі боротьби з контрреволюцією показує, що в обох випадках головним завданням було не забезпечення якихось прав і свобод громадян, а прагнення будь-яким способом зберегти позиції нової влади проти будь-яких посягань на неї.

Боротьба з контрреволюцією була жорсткою, якобінці відправляли ворогів на гільйотину або в концтабори як «підозрілих». Механізм поміщення таких осіб в табір і правові підстави такого поміщення регулювалося окремим декретом. Більшовики в своєму першому кримінальному кодексі за контрреволюційні злочини встановили найвищу міру покарання у вигляді розстрілу.

Самі терміни «контрреволюція» і «контрреволюційні злочини» звісно виникають після «революцій». Якщо революціонери програють, то вони вважаються бунтівниками. Якщо вони виграють, то називаються революціонерами. Запекла боротьба супроводжується

надмірним насильством, часто вона відбувається поза правовим полем або знаходить правове закріплення, як це зробили французькі якобінці в своїх декретах, а радянська влада в Україні - в Кримінальному кодексі УСРР 1922 р.

*Горбенко А.О.,
студентка 1 курсу, 3 групи міжнародно-
правового факультету Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ 1990 РОКУ В ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Важливим етапом у державотворенні кожної країни є її офіційне визнання на законодавчому рівні. У новітній історії України відбулося не менше потрясінь, ніж у попередні періоди, адже саме в цей час наша країна здобула бажану незалежність. Підґрунтям до підписання Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. стала Декларація про державний суверенітет України.

Передумовою до її ухвалення були роки, присвячені поступовій демократизації влади. Як зазначає видатний український дисидент і правозахисник Левко Лук'яненко у своїй праці «До історії Української Гельсінської спілки»: «...по Україні виникають і виникають неформальні групи й організації і Рух стає все масовішим, хоча влада все ще бореться проти оновлення суспільства, проти розширення свободи й демократії» [4, с. 215]. Тож українці, малими, але впевненими кроками, ішли до своєї мети, за допомогою національного руху, який набував розмаху й поступово викорінював загарбницьку владу.

Згодом відбулися перші більш-менш демократичні вибори, які показали високий потенціал демократичного розвитку України, оскільки засвідчили можливість і перспективу змін у політичній системі республіки мирними демократичними методами. Незважаючи на формальну перемогу правлячої компартії, фактичний стан речей, особливо в розрізі стосунків влади й національно-демократичної опозиції, указував на прискорення процесів формування нової за якістю політичної еліти України, яка вже ставила перед собою завдання розширення державно-національного суверенітету, використовуючи, у першу чергу, парламентські форми діяльності [3, с. 44]. У той час прості українці не мали можливості висловлювати свою думку, бо за одну тільки згадку такого слова, як незалежність людей могли вивезти до Сибіру. Тож волю народу намагалися втілювати в життя націоналісти, а саме група «Незалежність», основну частину якої склали члени Української Гельсінської спілки. Як ми знаємо з історії, керівна влада України наслідувала прикладу Росії, який частіше за все ставав фатальним для нашого народу. Та на цей раз прихильність

комуністичної верхівки до політики Росії, де проводилася активна демократизація, що призвела до ухвалення Декларації про державний суверенітет Росії, стала для українців надією на затвердження незалежності власної країни. 16 липня 1990 р. стало днем, коли де-факто було засвідчена воля українського народу жити в незалежній, самостійній країні, за своїми законами. Цікавим є той факт, що цей день, протягом одного року відзначався як День незалежності, адже лише два пункти в Декларації нагадували про належність до Радянського Союзу:

1). Українська РСР має своє громадянство і гарантує кожному громадянину право на збереження громадянства СРСР;

2). Декларація є основою для нової Конституції, законів України і визначає позиції Республіки при укладанні міжнародних угод. Принципи Декларації про суверенітет України використовуються для укладання *союзного договору* [2].

За цими пунктами можна визначити, що радянська влада на законодавчому рівні контролювала дії УРСР, не даючи їй повноправно розпоряджатися наведеними вище в Декларації пунктами. Україна, уже маючи сформовану національну позицію, яка була спрямована на самостійне існування на міжнародній арені обмежувалася в своїй «одноосібній владі».

Але всі інші моменти, такі як: суверенна власність українського народу на всі його ресурси, незалежність у зовнішній політиці та інші вказували на те, що Україна стає суверенною державою. Одним з основних було проголошення народу України єдиним джерелом влади. Декларація про державний суверенітет України за своїм змістом більшою мірою була програмним, стратегічним документом, що містив концептуальні засади українського національного державотворення [1, с. 92].

Таким чином, Декларація зіграла важливу роль у державотворчому процесі України як самостійної держави й дала поштовх до процесу її створення. Цей документ по суті став програмою будівництва незалежної держави, чого століттями прагнули українці. Він є віддзеркаленням основних проблем державного життя в різних сферах країни, а саме в політиці, економіці, фінансах, екології, культурі, зовнішній та внутрішній безпеці, міжнародних відносинах.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, С. Л.Гоцуляк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2010.

- № 2. С. 85-95. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5758/1/Goncharenko_85.pdf (дата звернення 11.05.20).
2. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1990, № 31, ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення 11.05.20).
3. Кобуга С., Кобуга Л. Демократичні вибори в Україні 1990 року: особливості проведення та наслідки. *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2010. Вип. 17. С. 35-45. URL: file:///C:/Users/Asus/Downloads/Vpu_Ist_2010_17_8.pdf (дата звернення 11.05.20).
4. Лук'яненко Л. До історії Української Гельсинської спілки.— Київ: Фенікс, 2010. С. 320. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Lukianenko_Levko/Do_istorii_Ukrainskoi_Helsynskoi_spilky.pdf (дата звернення 11.05.20).

*Древаль Юрій Дмитрович,
доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри охорони праці та
техногенно-екологічної безпеки
Національного університету цивільного захисту України*

*Гоцуляк Світлана Леонідівна,
кандидат юридичних наук, асистент кафедри історії
держави і права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ» НА ДЕМОКРАТИЧНІЙ НАРАДІ (ВЕРЕСЕНЬ 1917 Р.)

Одним з головних факторів Української революції 1917-1921 рр. були взаємовідносини з загальноросійськими політичними силами та центральною владою. Відомо, що на початку революції в українському політичному середовищі переважали автономістські та федералістські настрої. Вважалося, що Російська держава має бути перебудована на засадах децентралізації, і в майбутній демократичній спілці вільних народів суверенна і рівноправна Україна матиме всебічні умови для власного розвитку. На початку осені 1917 р. за умов певного гальмування процесів демократизації великі надії покладалися якраз на Демократичну нараду.

Зрозуміло, що реалізація стратегічних завдань української революції залежала не лише від прагнень українців, але і від доброї волі «центру», передусім так званої російської

демократії. Її на той час уособлювали численні партії соціалістичного спрямування: соціалісти-революціонери, соціал-демократи (меншовики і більшовики) та деякі інші політичні сили. Після Лютневої революції представники есерів та меншовиків домінували в радах робітничих і солдатських депутатів – структурах, що нарівні з Тимчасовим урядом утворювали своєрідну модель влади перехідного періоду («двовладдя»). Лідери української революції також були соціалістами й демократами, що, начебто, утворювало додаткове підґрунтя для тісної співпраці.

Рішення про скликання Демократичної наради було прийнято 3 вересня об'єднаним пленарним засіданням ЦВК Рад робітничих і солдатських депутатів та виконавчого комітету Всеросійської ради селянських депутатів. Переважна більшість українських політичних сил загалом підтримала цей почин загальноросійської демократії.

Засідання Демократичної наради проводилися у Петрограді впродовж 14-22 вересня 1917 р. За офіційними даними, було видано 1050 мандатів, з них 28 – українцям (16 есерам, 10 соціал-демократам, 2 – федералістам) [1, с. 158]. При цьому слід враховувати і те, що секретаріат форуму свідомо ігнорував представництво від Української Центральної Ради (було направлено 9 осіб). Вони або приписувалися до загальноросійських партій, або проходили під графою «безпартійні».

Під час роботи Демократичної наради учасники зосередилися на питанні про «однорідний соціалістичний уряд». Але підсумки голосувань з усією очевидністю засвідчили безплідність дискусій і сподівань на якісь спільні політичні акції соціалістів з цього питання. Спочатку був ухвалений принцип коаліції з «цензовиками» Але потім одне за одним були провалені питання про співробітництво з кадетами, а також про коаліцію без будь-яких попередніх умов. Отже, такий порядок та характер голосувань призвели до своєрідної тупикової ситуації, що взагалі зводило нанівець доцільність роботи форуму.

Здавалося, питання самовизначення народів не могло викликати заперечення з боку російської демократії. Але такі сподівання виявилися оманливими. За спогадами М. Порша, «коли почали виступати представники національностей, то в залі лишився тільки президіум, а решта членів наради, крім представників національних меншостей, повиходили». Та й поважна президія не вважала за необхідне зайняти хоча б нейтральну позицію. Делегатів переривали вигукуваннями та грюканням стільців, намагалися скоротити час їхніх доповідей [2, с. 319].

Як наголошував сучасний дослідник В. Солдатенко, українська делегація не змогла знайти у зібрання «не тільки підтримки, а навіть елементарного порозуміння» [3, с. 308].

Демократичній нараді вже традиційно відводиться роль «мізерного» і «жалюгідного» зібрання, яке було безплідним і не виправдало сподівань жодної з політичних сил. Може й

так. Якщо ж акцентувати увагу не на прийнятті рішень, а на ролі цього форуму в загальному політичному процесі, такі заяви слід оцінювати як помилкові. Зустрівшись віч-на-віч з російською демократією, українці отримали чи не найпереконливіший урок на тему вирішення «українського питання» [додатково про авторські напрацювання з окресленої проблематики див.: 4]. Загалом же можна стверджувати, що надмірна довірливість до «загальноросійського центру» та необачливість у виборі союзників стали одним із найбільш суттєвих чинників тодішньої національної трагедії. Але це – вже висновок сучасних дослідників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сообщение газеты «Известия ЦИК и Петроградского Совета рабочих и солдатских депутатов» о созыве Демократического Совецания. 14 сентября 1917 г. Революционное движение в России в сентябре 1917 г. Общенациональный кризис. Москва: Изд-во АН СССР, 1961. С. 158.
2. Українська Центральна рада: Документи і матеріали. У 2 т. Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. Київ: Наук. думка, 1996. 590 с.
3. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис: монографія. Київ: Либідь, 1999. 976 с.
4. Древаль Ю., Гоцуляк С., Лінецький Л. Демократична нарада та «українське питання» у вересні 1917 року. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. Nr. 1 (41). С. 10-14. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/1/2.pdf>

*Григоренко Д.А.,
кафедра Історії держави і
права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., асистент*

РЕФОРМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИВАТНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В ПЕРШІ РОКИ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Реформування внутрішньої економічної політики України відбувається в умовах значної соціально-економічної кризи. Податковий кодекс України, датований 2010 роком, викликав до життя різноманітні суспільні та наукові дискусії. Постійні зміни в податковому законодавстві порушують не тільки принцип правової визначеності, а й викликають серйозне занепокоєння у суб'єктів господарювання, які сприймають це, як ризик посилення фіскального тиску на їх діяльність. Розпочата децентралізація, збільшення повноважень органів місцевого самоврядування, міжнародні зобов'язання України, також впливають на

зміни в нормах оподаткування приватного капіталу. У зв'язку з цим, значний інтерес становить період нової економічної політики, коли радянське керівництво, після громадянської війни, «військового комунізму» реанімувало торгівлю, надало свободи приватному капіталу та підприємництву, але при цьому – дуже активно використовувало оподаткування в боротьбі з ним.

Головним елементом витіснення приватної торгівлі, пов'язаним з впливом держави, протягом непу була податкова політика, яка мала під собою найширші законодавчі основи. Основним для приватної торгівлі в період з 1921 по 1924 роки було пряме промислове оподаткування, на основі чого держава регулювала ступінь його свободи. Першими за часом уведення обов'язковими платежами були: патентний збір і податок з прибутку [144]. Розмір патентного збору встановлювався залежно від виду торгівлі, місця її здійснення, а податок на прибуток залежав від отриманого тримісячного прибутку. Отримання патентного збору й податку з прибутку було зафіксовано спільною постановою ВУЦВК і РНК УСРР «Про промисловий податок» від 26.08.1921 р. Постанова визначила коло торгових підприємств, зобов'язаний сплачувати промисловий податок. Він підлягав сплаті з не націоналізованих торгових підприємств та особистих промислів, які велися з метою отримання прибутку. Податок складався з двох платежів: патентного й зрівняльного. Патентний збір визначався залежно до величини приватного підприємства й потребував лише сплати вартості патенту на право відкриття торгівлі. При зовнішній простоті відкриття торгівлі на практиці отримання патенту було доволі складним. Показовий приклад Харківської губернії, де особи, які бажали отримати патент, зіштовхувалися з бездіяльністю органів влади. Так, станом на листопад 1921 р. відділи управління виконкомів – відповідальні структури за видачу дозволів на торгівлю - не розглянули жодної заяви на видачу торгового патенту і, відповідно, патентний збір не сплачувався. Створювалася ситуація, коли «торгували всі, кому не заманеться», а бюджет недотримував декілька мільйонів карбованців, що за умови економічної кризи було недопустимо. Торгові підприємства залежно від їхньої величини поділялися на три розряди. Зарахування підприємства до одного з них впливало на ставку патентного збору. Розмір зрівняльного збору залежав від суми щомісячного обігу кожного підприємства і становив 3 відсотки від цього обігу. Ця перша спроба оподаткування не визначила відмінностей щодо ваги оподаткування залежно від форми власності торгового підприємства.

Стрімкий розвиток форм приватної торгової діяльності потребував удосконалення норм промислового оподаткування. Постановою ВУЦВК «Про промислове оподаткування» від 15.03.1922 р. вводилися нові ставки промислового податку. Лише тепер, у відповідності до постанови ВУЦВК «Про розряди торгових підприємств» від 08.03.1922 р., торгові

підприємства поділялися на п'ять розрядів, якими й надалі визначалася ставка патентного збору. Сам же збір отримувався на півріччя наперед, але, як виключення, була передбачена можливість оплати за 3 або 1 місяць наперед (ст. 5). Правильно обраний патент і оплачений патентний збір забезпечували право безперешкодного здійснення торгівлі, на яку обрано патент, на весь час терміну останнього. Зрівнювальний збір продовжував нараховуватися на підставі щомісячного обігу кожного підприємства й отримувався з торгівлі 2-5 розрядів (ст. 7). Не вдалося уникнути промислового оподаткування навіть торговим промислам, які здійснювалися одноосібно, без допомоги найманих працівників і членів родини. Це підтверджує бажання радянської влади обкласти оподаткуванням усіх, хто займається торгівлею, без винятку.

Наступна реформа промислового оподаткування, яка була наслідком постанови ВУЦВК від 14.02.1923 р., ще більше поглибила диференціювання щодо оподаткування торгових підприємств. Вона встановлювала розмір зрівнювального збору залежно від категорії закладу й надавала значні переваги державним і кооперативним підприємствам перед приватними. Відмінною рисою даного положення було створення розкладів: одного, яким дозволялося (фактично обмежувалося) коло товарів, дозволеними торгувати за патентом першого розряду, другого – яким заборонялося торгувати перерахованими товарами, оскільки торгівля вимагала отримання патенту не нижче третього розряду. Створення розкладів призвело до того, що ряд підприємств, які за зовнішніми ознаками встановлених розкладом розрядів могли отримувати патенти нижчих розрядів, реально повинні були отримувати патенти більш високого розряду. Оскільки торгівля перших двох розрядів була майже торгівлею приватною, то об'єктивно встановлення розкладів призвело до підвищення оподаткування патентним збором приватних підприємств. Отже, приватні підприємства були вперше виділені в окрему групу, яка підлягала оподаткуванню на особливих умовах.

*Гудзенко Юлія Олександрівна,
студентка 1 курсу 5 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ (1990 р.)

Багато сучасних держав пройшли свій особливий етап розвитку до розбудови власної державності. Деякі об'єднувались, інші утворювались з розпаду однієї великої держави, але й були держави, які виборювали своє право на незалежність.

Складний та довгий шлях до незалежності пройшла й наша Україна. Одним із найголовніших політико-правових документів виступає Декларація про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Цей акт визначив новий статус України, зокрема: проголошував її державний суверенітет як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.

Роками, століттями наша держава перебувала у складі інших держав. Зокрема, спроби здобути незалежність торкаються ще за часів козацької доби. Найбільших успіхів українського державотворення було досягнуто під час Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького. Це був етап обстоювання власних прав шляхом боротьби у відповідь на насилля, національну і релігійну експансію на українські землі. Хмельницький ставив питання про козацьку автономію, але вже пізніше постала вимога створення удільної держави. Перемоги у битвах, укладені договори давали можливість сформувати власних державних владних інституцій. Але успіх так і не увінчався. Знову українська держава була розділена між іншими державами.

Треба зазначити ще одну спробу до незалежності під час козацької доби. В 1710 з обранням гетьмана Пилипа Орлика укладається Конституція, яка в 16 статтях обґрунтувала права України на суверенітет від Москви і Польщі. Але автономія тривала недовго. В 1734 році Військо Запорізьке знову повернулося під протекцію російської корони.

Дуже довгий час український народ страждав від кріпацтва, національного та релігійного гніту. Багато спроб було здійснено українською інтелігенцією звільнитись від цього гніту. Але радикальні дії здійснювались з початку ХХ століття. Українська Центральна Рада видала чотири Універсали – перші спроби досягнення незалежності у ХХ ст. Саме 22 січня 1918 року IV Універсал уперше проголосив незалежність УНР. Він став завершенням складного розвитку українського визвольного руху доби революції.

1 листопада 1918 року відоме як день «Листопадового зриву» - українське повстання в Львові, внаслідок якого було проголошено Західно-Українську Народну Республіку.

Важливою подією на шляху українського державотворення стало проголошення Акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року. Цей документ втілював ідею соборності, яку українці відстоювали дуже тривалий час.

Треба відзначити ще одну з головних дат до здобуття незалежності – проголошення незалежності Карпатської України. Державу почали відстоювати у боротьбі із союзниками німецьких нацистів – авторитарною Угорщиною. Багато людей було убито та взято у полон, але загони Карпатської Січі боролися до кінця травня 1939.

30 червня 1941 року у Львові Організація українських націоналістів проголосила Акт відновлення Української Держави. Цей акт охопив західні області, Житомирську та частину Київської області. Акт проголошував відновлення державності. У відповідь нацисти почали масово арештовувати українських патріотів, що зумовило перехід ОУН у підпілля. Після цього вони розпочинають антинацистський рух опору.

Після закінчення Другої Світової війни УПА ще 10 років виборювала незалежність України від комуністичного тоталітарного режиму. Наміри вибороти власну державу багато років відображались у творчості шістдесятників, у дисидентському русі та у прагненнях багатьох українців.

Кінець 80-х – початок 90-х відзначився стрімкими масовими національно-демократичними рухами. Багато подій вплинули на це, зокрема аварія на ЧАЕС, що спричинила активізацію національного руху.

У березні 1990 року відбуваються вибори до Верховної Ради УРСР і місцевих рад. Україна вперше отримує частково демократично обраний парламент і місцеві ради. Ідею незалежності, яка звучала у стінах парламенту, було оформлено в перший законодавчий акт – Декларацію про державний суверенітет України. Вже через рік 24 серпня Верховна Рада УРСР ухвалює Акт проголошення незалежності України.

Отже, Україна пройшла довгий та тернистий шлях крізь століття, щоб досягти незалежності. Декларація про державний суверенітет України – один із найголовніших документів нашої країни. Це наслідок довготривалої та кривавої боротьби за свободу. Декларація повинна була забезпечувати національне-культурне відродження українського народу. Треба завжди пам'ятати історію нашої країни, щоб не припускати помилок; цінувати свободу, адже її можна легко втратити, а здобути – дуже важко.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

Дейнеко Максим Ігорович,

Студент 1 курсу 5 групи

Інституту підготовки кадрів для органів юстиції

НЮУ імені Ярослава Мудрого

КЛЮЧОВІ ОСОБИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ

ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ

Кінець ХХ століття Криза радянської системи почала досягати свого апогею. В СРСР почався справжній безлад. Усім стало зрозуміло, що країна в таких подіях може не вистояти.

Це усвідомили українські поборники незалежності, дисиденти та щирі патріоти. Ставилося питання: або тут і зараз, або ж ніколи. Ризик, звісно, був надто високий, але українці вирішили йти ва-банк, і як ми бачимо, не прогадали. 16 липня 1990 року було схвалено Декларацію про державний суверенітет України. Цей вагомий крок до незалежності було зроблено, але хто ж ці герої, чийми зусиллями Україна домоглася здобути для себе суверенітет?

Як би це дивно не звучало, але деякою мірою сам Михайло Горбачов, президент Радянського Союзу, вплинув на цю доленосу подію. Саме його політика перебудови та її крах дозволили українцям реалізувати можливість проголошення незалежності. Та ситуація, у яку Горбачов загнав країну, дозволила зробити уявлення українців про суверенітет реальними.

Не менш значущою особою в цих подіях був перший президент України Леонід Кравчук. Саме йому вдалося згуртувати навколо себе суверен-комуністів, що дозволило прийняти цей акт, адже комуністів у Верховній Раді все-таки було більше, і без їхньої підтримки прийняття Декларації могло б бути підірване.

Дуже значущою була участь в цьому процесі Івана Плюща. Саме ця людина «подарувала» українцям Декларацію про державний суверенітет. Саме він поставив підпис в кінці цього документа, тим самим затвердивши його, оскільки на той час він був виконувачем обов'язків заступника Голови Верховної Ради. По сумісництву, він був проукраїнських поглядів, що було додатковим плюсом.

Вагомий внесок у процес прийняття Декларації зробили діячі Народного Руху України – В'ячеслав Чорновіл та Левко Лук'яненко. Вони були одними з ініціаторів проголошення Декларації про державний суверенітет і були активними поборниками ідеї незалежності України.

Як ми бачимо у підсумку, досить великий спектр людей вчасно підхопили думку і розпізнали потенційну можливість проголошення незалежності України. Ми повинні бути вдячними цим людям, бо саме завдяки їм ми сьогодні живемо у суверенній державі.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

Демко Катерина Ігорівна
студентка 1 курсу, 4 групи міжнародно-правового
факультету Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

КВАДРАТ МІЦНОСТІ АБО «ЧОТИРИ ВСЕБІЧНИХ АСПЕКТА» ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ КНР

З самого початку діяльності на посту керівника КНР Сі Цзіньпін висунув ряд інноваційних стратегічних ідей, що стосуються питань державного устрою, з метою його зміцнення і подальшого розвитку. Однією з найголовніших, та базових стала стратегія «чотирьох всебічних аспектів», яку він запропонував наприкінці 2014 р. Чотири аспекти, як чотири напрямлення державного розвитку КНР, включають:

1. побудову середньозаможного суспільства;
2. всебічне поглиблення реформ;
3. всебічне зміцнення верховенства закону в країні;
4. всебічне дотримання суворої партійної дисципліни.

Чотири магістральні пункти, як уявні кути одного «квадрата», де кожен доповнює і підсилює один одного. Реалізація стратегії є одним з найважливіших етапів перетворення КНР на «багату, могутню, демократичну й цивілізовану, гармонійну і прекрасну модернізовану соціалістичну державу» до 2050-х років.

Ця ідеологічна формула була прийнята китайськими органами влади в якості відправної точки – як говорилося на відповідних пленумах, і зокрема на XIX з'їзд КПК – для «продовження великої справи національного відродження на шляху соціалізму з китайською специфікою». Одночасно з прийняттям «чотирьох всебічних аспектів» в основу процесу закладався фундамент «системності, прогнозованості, новаторства й ефективності», який, так само заснований на чотирьох кутах, які надають конструкції максимальну міцність.

Філософська концепція «сяокан» – суспільство малого достатку, бере свій початок з конфуціанської філософії. У сучасному тлумаченні «суспільство середньої заможності» або «благополучне суспільство» цей термін ввів провідний теоретик і ідеолог реформ Ден Сяопін 6 грудня 1979 р. під час зустрічі з японським прем'єром Охірою Масайосі для характеристики китайської моделі модернізації [2, с. 48-49]. Протягом багатьох десятиліть ця мета залишалась однією з пріоритетних на шляху державотворення. На долю «п'ятого покоління» китайських лідерів на чолі з Сі Цзіньпіном припала місія завершити процес всебічної перебудови. Вони зробили певний аналіз роботи попередніх реформ та розробили плани 13-ї п'ятирічки (2016 – 2020 рр.) на меті яких є усунення протиріччя між прагненням народу до прекрасного життя і нерівномірністю та неповнотою розвитку та можливість

здійснення переходу суспільства на інший рівень в умовах нової доби «Х» [1, с. 32-33, 36]. З цієї причини плани засновані на п'яти аспектах розвитку – інноваційному, узгодженому, «зеленому», відкритому, загальнодоступному.

У результаті переосмислення підходів до реформування було прийняте рішення про перехід до помірнього зростання ВВП (на рівні до 7%), що дозволило б провести структурну перебудову економіки. Далі влада скасувала політику «Одна родина – одна дитина» і розпочала перехід до політики двох дітей на одну родину, що повинно покращити демографічну ситуацію в країні. Продовжився процес урбанізації та соціального захисту, включаючи медичне обслуговування, з основним наголосом на профілактичні заходи в селах. Особливу увагу керівники КНР приділяють повному подоланню бідності. На цьому фоні відбувається програма політики освіти. Зокрема, в ній скасовується оплата для учнів загальноосвітніх шкіл (діти можуть розраховувати на безкоштовні підручники), започаткована фінансова підтримка учням в яких сім'ї знаходяться за межею бідності [1, с. 36-37].

Сьогодні на Китай припадає близько 15% глобального ВВП. За останні п'ять років КНР забезпечила близько 30% глобального зростання, що становить більше ніж вклад США, Євросоюзу і Японії разом узятих. Більш того, КНР все глибше інтегрується в глобальну економічну структуру. Це вже не ізольована економіка, якою був Китай 40 років тому та навіть не просто світова фабрика, якою КНР була на початку століття. Сьогоднішній Китай – це великий глобальний інвестор, щорічний обсяг його інвестицій зростає в середньому на 3%. Крім того, КНР також є і найбільшою торговою державою, на яку припадає 11% обсягу міжнародної торгівлі.

Разом з тим, в державі зберігається ряд серйозних економічних, політичних, соціальних, екологічних та інших проблем. По-перше, існує несприятливий демографічний профіль країни. Населення старіє і зростають витрати на охорону здоров'я, до яких держава слабо підготовлена. По-друге, ще не вдалося повністю вирішити проблему перевиробництва в окремих секторах, зберігається нестабільна ситуація на ринку нерухомості і так далі. По-третє, увесь цей час відбувались відносно легкі реформи, а на сьогодні уряду необхідно впроваджувати незалежну судову систему, раціоналізацію державних підприємств, а також лібералізацію або ліквідацію системи «хукоу» (програма реєстрації сім'ї, яка служить внутрішнім паспортом, що регулює розподіл населення і міграцію з сільських районів в міста), яка є так званим інструментом соціального й географічного контролю та обмежує мобільність і підживлює нерівність між сільським та міським населенням [3].

Якщо проаналізувати реформи за останні 40 років можна стверджувати, що «п'яте покоління» керівництва КНР крім переслідування тільки економічного розвитку, звернуло

свою увагу і на поліпшення системи управління, а також прагне до балансу між швидкістю розвитку і стабільністю в суспільстві. Із вище сказаного випливає, що усі чотири пункти мають своє беззаперечне стратегічне значення. Як підкреслив сам Сі Цзіньпін, будівництво середньозаможного суспільства є «ключовим першим кроком на шляху до китайської мрії – національного відродження». Основна мета першого поглиблення реформ – удосконалення і розвиток соціалізму з китайською специфікою. Впровадження принципу всебічного верховенства закону в країні прагнуть проводити «однотипно» з постійним поглибленням реформ. На шляху дотримання суворої партійної дисципліни, країна і державні органи планують неухильно дотримуватися принципів «зміцнення системності, прогнозованості, новаторства і ефективності». Також, з приходом Сі Цзіньпіна відбувається антикорупційна кампанія, а поява стратегії «чотирьох всебічних аспектів» демонструє рішучість і готовність китайського уряду до жорсткої боротьби з «тиграми» (великі чиновники-корупціонери) та «мухами» (дрібні хабарники).

Таким чином, міцність у всіх управлінських ланках – ось головний принцип як самої концепції «Чотирьох базових аспектів», так і нової епохи, в яку Китай увійшов у 2017 р. на XIX з'їзді КПК. Стратегія Сі Цзіньпіна спрямована на встановлення напрямку, в руслі якого буде еволюціонувати держава в найближчі роки. Можливо до 2021 р., коли КНР відзначатиме 100-річчя від дати заснування Комуністичної партії Китаю, в Пекіні дійсно завершується процес всебічної побудови «суспільства малого процвітання» – сяокан і країна перейде на новий щабель розвитку «Китайської мрії».

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. Л. Гоцуляк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль О. А. Під гаслом «сяокан»: суспільні перетворення в Китаї за роки реформ. *Журнал «Україна-Китай»*. 2018. №14. С. 32–37.
2. Кньш А. А., Середа А. В. Четыре всесторонних аспекта государственного строительства КНР – идеологическая формула и программа социального развития : Россия – Китай: Развитие регионального сотрудничества в XXI веке. *Чита : Забайкальский государственный университет*, 2017. С. 48–53.
3. Frank Ka-Ho Wong. China's Hukou System: What it is and How it Works : January 17, 2019. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-hukou-system/> (Last accessed: 23.05.2020).

*Довгай О. С.,
студентка 1 курсу, 3 групи міжнародно-правового
факультету Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ 1996 РОКУ ДЛЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ

Вагомим фактором активізації державотворчого процесу і попередження можливих державно-правових конфліктів є прийняття Основного Закону держави – Конституції, яка має найвищу юридичну силу та задає тон розвитку всього законодавства.

Упродовж перших років незалежності України відбувався складний конституційний процес, покликаний забезпечити юридичну базу для подальшої розбудови Української держави. Початок конституційної реформи визначається прийняттям 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України. В структурному відношенні вона складається із преамбули і десяти розділів: самовизначення українського народу, народовладдя, державна влада, громадянство України, територіальне верховенство, економічна самостійність, економічна безпека, культурний розвиток, зовнішня і внутрішня безпека та міжнародні відносини, в останньому з яких визначено, що Декларація є основою для нової Конституції і законів України [1, с. 72]. За цим документом єдиним джерелом державної влади в республіці було визнано народ України, який включає громадян республіки всіх національностей. З метою створення демократичного суспільства, дбаючи про перспективу розбудови правової держави, намагаючись утвердити суверенітет і самоврядування народу України, Верховна Рада УРСР проголосила в декларації комплекс базових принципів державотворчого процесу, зафіксувала права української національної держави та перспективні вектори її розвитку [5, с. 126]. Тобто, тим самим було покладено кінець невизначеності політико-правових цінностей і чітко окреслено генеральний напрям подальшого розвитку країни.

1996 р., безперечно, посяде вагоме місце в історії нашої країни, адже саме в цьому році, 28 червня, була прийнята Конституція незалежної України, яка проголошувала і гарантувала якісно новий статус особи, суспільства і держави, втіливши в Основному Законі національну ідею державотворення, визначала пріоритетні форми демократії, передбачала принципово нову систему державної влади і місцевого самоврядування, підбивала підсумок у розвитку української держави та суспільства і ставала програмою їх подальшого оновлення. Оцінюючи значення Конституції України для державотворчого процесу слід особливо відзначити її як механізм конструктивної взаємодії усіх гілок влади, компетенції та

поділ яких був чітко зафіксований в ст.6 Основного Закону [3]. Також спираючись на те, що згідно зі ст. 8 Конституція має найвищу юридичну силу та дія конституційних норм поширюється на всіх, є підстави вважати, що вона дає можливість забезпечити стійкий порядок у суспільних відносинах, створює нормативну базу діяльності державних і громадських структур, всіх суб'єктів права в рамках конституційно-правового поля та створює умови, при яких існує єдиний правовий порядок на всій території країни [2, с. 26]. Таким чином, прийняття Конституції України стало важливим фактором у правотворчому процесі, розвитку суспільно-політичного ладу та подальшому процесі утвердження певних конституційних норм та правил поведінки у житті українців.

Але, не дивлячись на те, що в Конституції прописані усі гарантії свободи та справедливості, втілення у життя цих принципів також потребує належної уваги. Як приклад, цьому можна навести вираз І. Франка зі статті «Дещо про польсько-українські відносини» (1896 р.), «Конституція – це тільки ґрунт, гірше або краще оброблений, який сам, без пильної праці і боротьби не дасть хліба», де терміни «пильна праця» та «боротьба» являють собою процес реалізації функцій Основного Закону [4]. Тобто на основі даного висловлювання можна зробити висновок про те, що конституція, навіть найкраще виписана й така, що відповідає високим світовим зразкам, сама собою не зумовлює утвердження певних передбачених чи встановлених нею правовідносин.

Також слід зазначити, що незважаючи на всі позитивні сторони Конституції України 1996 р., у науковій літературі неодноразово зверталася увага на те, що за своїм змістом вона має суперечливий характер. Наприклад, О. І. Ющик стверджує, що закріпленню в Основному Законі України відносно високого рівня «конституційних прав і свобод людини і громадянина навіть у порівнянні з так званими «розвиненими демократіями» світу» протистає нездатність забезпечити і гарантувати більшість з цих прав і свобод [1, с. 35].

На мою думку, це твердження є вірним, оскільки розробка Конституції України 1996 р. відбувалась за допомогою надуманої конституційної моделі, тобто увагу звертали на те, що потрібно зробити у перспективі розвитку держави, незважаючи на відсутність належного «підґрунтя» для реалізації усіх вимог, тому у змісті Основного закону згадувалось чимало невідомих на той час Україні інститутів державної влади та юридичних термінів, внаслідок чого окремі положення фактично не могли бути реалізовані до певного часу. Звичайно, Конституція 1996 р. потребувала деяких змін та удосконалень, але все ж таки вона відіграла важливу роль у державотворенні хоча б тому, що закріпила незалежність, суверенність та демократичність нашої країни, чого всіма зусиллями прагнув український народ.

Отже, можна зробити висновок, що Конституція України 1996 року дала вагомий поштовх для подальшого удосконалення діючого законодавства з урахуванням вимог часу за

допомогою внесення суттєвих змін до Основного Закону, що дає перспективи розвитку для майбутнього державно-правового будівництва незалежної Української держави.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. Л. Гоцуляк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агафонова Н.В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2017. 406 с.
2. Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи : монографія / В. Я. Тацій та ін.; Нац. Ун-т «Юридична академія України» ім. Ярослава Мудрого. Харків : «Право», 2011. 397 с.
3. Конституція України : станом на 28.06.1996 р. Законодавство України : база даних *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed19960628> (дата звернення: 12.05.2020).
4. Франко І. Я. Дещо про польсько-українські відносини. 1896. URL : <https://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1895/DeschoProPolsko-ukrajinskiVidnos.html> (дата звернення 12.05.2020).
5. Терзі О.С., Ковальова М.В. Вплив Декларації про державний суверенітет на розвиток конституційного ладу України. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 3. С. 124-128.

Єрмолаєв В.М.,

д. ю.н., професор кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн

НЮУ імені Ярослава Мудрого,

академік НАПрН України,

директор Інституту післядипломної освіти

ПРО ТРАДИЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

«Декларація про державний суверенітет України» від 16.07.1990 р. засвідчувала проголошення державного суверенітету як історичну подію «продовження тисячолітньої традиції державотворення в Україні».

Витоки народовладдя в Україні, як і в інших країнах Європи, сягають своєї давнини. Схожими були й етапи виникнення політичної влади. За відомим дослідником історії первісного суспільства Л.Г.Морганом, стародавні племена у більшості європейських країн управлялися народними зборами та обраними радами старійшин (вождів). Тому в раді

«народний елемент неминуче повинен був мати домінуючий вплив».¹ Виникнувши за первіснообщинного ладу як орган громадського самоврядування, народні зібрання залишались у східнослов'янських племен фактично проявами прямого народовладдя.

Такими вони залишались і в Київській Русі: спочатку вічові збори великі київські князі Володимир та Ярослав Мудрий скликали, за гострих небезпек для держави, але за часів Ярославичів, Володимира Мономаха та їх наступників віче стає, судячи з літописів, одним з верховних державних органів. Саме тоді (з другої половини XI – XIII ст.) великі й удільні князі зверталися до віча за рішенням і підтримкою, коли цього вимагали обставини (покликання або утвердження на «столі», укладання «ряду» з князем, зовнішня загроза, комплектування ополчення тощо). М.Грушевський підрахував: за часи Ярослава Мудрого до монгольської навали маємо близько п'ятидесяти перемін князів на київському столі за рішенням віч. «Громада прибирає більший вплив, більшу участь в справах політичних».² «Ранньофеодальну монархію» в Київській Русі ще С.Юшков вперше назвав сословно-представницькою монархією,³ що найбільш точно відображає форму державного правління у Київській Русі, способи формування вищих органів влади, їх компетенцію, місце і функції - князя, боярської ради і віча. Ще одним інститутом представництва на Русі, що зароджувався з кінця XI ст., були князівські «сними». Історики держави і права правомірно наголошують на необхідності звільнення від спрощень та марксистських визначень сутності і форми давньоруської державності, участі народу в управлінні державними справами.⁴

У Галицько-Волинському князівстві в XII-XIII ст. віче проявлялося досить рідко, і його політична роль помітно зменшилася. Деякі міста Південно-Західної Русі запровадили Магдебурзьке право, місцеве самоврядування.

В Польщі, як і Київській Русі, існували віча і, за висновками польських істориків, у XIII ст. стали проводитися не тільки удільні, а й «генеральні» віча. Коли на земські і загальнодержавні з'їзди почали збиратися шляхта, представники міст і капітулів, ці з'їзди одержали назву вальних (загальних) сеймів, які скликалися королем. Вже з початку XVI ст. литовська і руська шляхта складала найчисленнішу частину сеймів, згода якої визначала сеймові рішення та їх долю.⁵

¹ Морган Л.Г. Древнее общество или исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации /Пер. с англ. – 2-е изд. – Л., 1935. – С.70

² Грушевський М.С. Твори : У 50 т. Т.1. Львів, 2002. С.71

³ Див.: Юшков С.В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение. – М., 2002. – С.IX

⁴ Сворак С. Формування та трансформація вічового устрою Руської держави.// Віче. – 2008. - №15 – С.30-32; Буша Н.Д. До питання участі народу в управлінні державними справами в Київській Русі, Литовсько-Руській державі та Речі Посполитій. // Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 50.Київ.,2010. – С.108-113

⁵ Бардах Ю., Леснодерский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши. М., 1980. С.71-72

Національна революція 1648 р. поклала початок Українській національній державі. Її демократичний державотворчий потенціал і сьогодні заперечується російською історіографією, яка акцентує увагу на «воссоєдинении» України з Росією 1654 р. Для українського ж народу «воссоєдинение» обернеться колонізаторською політикою царської імперії, кріпацтвом. Демократичними завоюваннями часів Б.Хмельницького постали Козацька республіка, повновладдя генеральних козацьких рад, ліквідація кріпацтва, місцеве самоврядування, «давні права і вольності». Вони назавжди відбилися у менталітеті, політичній культурі й ідеалах українського народу, не зважаючи на Руїну, ліквідацію автономії України наприкінці XVIII ст, посилену русифікацію.

Бездержавне і майже безправне буття українців в наступне півтора століття у складі Російської та Австро-Угорської імперій тим не менше збагатило парламентський досвід українства. Українські депутати австрійського парламенту голосували 1867 р. за Конституцію імперії, у Галицькому і Буковинському сеймах відстоювали крайове і місцеве самоврядування, заведення загального і прямого виборчого права. З утворенням Державної думи Росії 1906 р. в ній була утворена Українська думська громада, натхненником якої був М.Грушевський. У II і III Думі українські депутати вимагали волі і землі, національно-територіальної автономії та місцевого самоврядування, національної школи та ін. Стенографічні звіти сесій III-IV Державної думи свідчать про активну участь депутатів з України в роботі комісій, підготовці законодавчих актів, обговоренні бюджетних, освітянських справ, становища селян і робітників.

З лютого 1917 р. у більшості українських міст, повітів почали створюватись і діяти Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів, Ради об'єднаних громадських організацій. Центральна Рада започаткувала відродження національної державності, українського парламентаризму, уряду, своїх збройних сил. III Універсалом УЦР проголосила демократичну державність – Українську Народну Республіку, а через два місяці – її самостійність, визначила територію республіки, її кордони, проголосила соборність українських земель, скасування смертної кари, джерелом влади в УНР проголошувався її народ. Конституція УНР закріпила за її громадянами, як відзначали свого часу А.Й.Рогожин, М.М.Страхов, Ю.М.Тодика, В.Д.Гончаренко, демократичні права і свободи, національне рівноправ'я, перспективи розбудови правової держави.⁶

В Декларації від 26 грудня 1918 р. Директорія другої УНР проголосила себе «тимчасовою верховною владою». У січні 1919 р. Конгрес трудового народу ухвалив конституційні акти – «Закон про форму влади на Україні», «Універсал Трудового конгресу України», «Акт злуки Західної Української Народної Республіки з Наддніпрянською

⁶ Конституція Української Народної Республіки («Круглий стіл», присвячений її 80-річчю) // Вісник Акад. прав. наук України. 1998. №2. С.99-104

Народною Республікою». Директорія мала й реальні здобутки у державо- і правотворенні - вона відновила УНР, прийняла закон про форму влади в Україні, визначила підвалини демократичного державотворення, проголосила соборність українських земель.

ЗУНР продовжила вітчизняне демократичне державотворення. Не дивлячись на надзвичайно складні обставини, в яких західноукраїнським діячам довелося розпочинати державотворення, вони створили тимчасовий парламент і уряд, прийняли «Тимчасовий Основний закон», низку інших законів, здійснили злуку ЗУНР і УНР.

Вперше за багато віків була здійснена спроба відновлення соборної України. Проте, непослідовність урядів УНР і ЗУНР у розв'язанні гострих соціально-політичних, економічних проблем, а частіше – відсутність сприятливих умов для цього, привели до перемоги більш сильних сусідів на території ЗУНР, радянської влади на більшій частині території України. Успіху державотворення заважало і зрело його на поразку гостре протистояння політичних партій, організацій і груп в боротьбі за владу, сподівання на іноземну допомогу. Соціалістичні уподобання більшості політичних партій, ще не перевірені часом і не збанкрутілі, заволоділи й настроями більшості населення України. Ці обставини і привели до початку радянського державно-правового будівництва.

*Жукова Діана Геннадіївна,
студентка 1 курсу, 9 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОБІТНИЧИЙ РУХ НА ДОНБАСІ У ПРОЦЕСІ СУВЕРЕНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

У процесі лібералізації суспільних відносин у період “перебудови” з'явилася можливість різних верств населення відкрито критикувати владу та висловлювати невдоволення соціально-економічним рівнем життя населення. Яскравим прикладом цих явищ є робітничий рух на Донбасі, який був представлений страйком шахтарів у 1989 році. Вато зазначити, що цей рух став наслідком демократичних змін та мав вагомий вплив на процес суверенізації України.

На мою думку, робітничий страйк став каталізатором до подальших політичних змін. Було важливим саме те, що перші почали говорити про свої проблеми робітники, адже основною соціальною базою СРСР був робітничий клас. Варто наголосити, що спочатку він був цілком аполітичним та висував невдоволення саме соціально-економічним положенням в індустріальних районах республіки, а саме: погіршення умов виробництва, збільшення випадків виробничого травматизму через те, що шахти не модернізувалися багато років, та

тривалість робочого дня, що перевищував норму, дефіцит товарів та зростання цін на них, невідповідність заробітної плати праці шахтарів, а також не реагування місцевої влади на вимоги робітників.

Перший страйк на Донеччині було розпочато 15 липня 1989 року на шахті “Ясинуватська-Глибока” в місті Макіївка Донецької області. Він був здійснений гірниками шахти у підтримку страйкуючих шахтарів Кузбасу. Дуже швидко страйк набув вже регіонального значення та охопив понад 180 шахт Донеччини.

Багатотисячні мітинги шахтарів тривали інколи добу і більше. Головні вимоги робітників були такими: економічна самостійність шахт, збільшення розміру заробітної плати та покращення соціального та житлово-побутового рівня населення. Важливим є те, що на вже на цьому етапі деякі страйкарі висували і політичні вимоги (робітники Стаханова, Червонограда та Павлограда), а саме зміна місцевої та партійної влади, адже в усіх своїх проблемах робітники винили саме їх.

22 липня шахтарям вдалося домогтися підписана угоди з урядом СРСР, у якій він обіцяв виконати вимоги страйкарів. Після цього було утворено Регіональну спілку страйкових комітетів Донецького вугільного басейну.

Коли страйковий рух набув масового поширення, національно-демократичні організації посилили свою увагу до нього та визначили своїм завданням надання моральної та політичної підтримки гірникам з метою консолідації дій національно-демократичних сил та шахтарського руху. Гірники підтримали Національний Рух України та влітку 1990 року висунули політичні вимоги через те, що союзна влада втратила авторитет робітників. Національно-демократичні організації та робітничий рух об'єднала боротьба проти одного ворога – КПРС.

Шахтарі бачили спосіб вирішення своїх проблем саме в суверенізації республіки. Після проголошення 16 липня 1990 року Декларації про державний суверенітет України, страйкарі шахти ім. Стаханова, зокрема, висунули вимогу конституційно закріпити Декларацію про державний суверенітет України.

Страйковий рух не завершився після проголошення цього важливого акту, адже не було остаточно вирішено проблеми шахтарів. Навесні 1991 року було розпочато новий страйк, який підтримали представники інших галузей промисловості та вугільні підприємства Львівщини. У квітні відбувся шахтарський марш на Київ з метою передання своїх вимог до Верховної Ради УРСР.

Отже, робітничий рух 1989-1991 років мав важливе значення для розхитування політичний основ Радянського Союзу та становленні суверенної України. Варто зазначити, що, незважаючи на те, що значну частину жителів Донбасу складало російське населення, ця

частина України виступала за проголошення Декларації про державний суверенітет України та проголошення її незалежності. Цим самим, заявивши про те, що вони ідентифікують себе як українців.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лекція “Україна і процес перебудови в СРСР (друга половина 80-х рр. ХХ ст.)” – URL: <http://svid-la.blogspot.com/2012/11/80.html>
2. Горбань Т.Ю., Коцур В.В. Робітничий рух на Донбасі у процесах суверенізації України. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – 2012 / 5 (61) – С.294-304.
3. Лаврут О.О. ВІД ЕКОНОМІЧНИХ ДО ПОЛІТИЧНИХ ВИМОГ: ЕВОЛЮЦІЯ СТРАЙКОВОГО РУХУ ШАХТАРІВ НА ДОНЕЧЧИНІ В КІНЦІ 1980-Х – ПОЧ.1990-Х РР. – URL: http://uchast1.blogspot.com/2016/08/blog-post_11.html

*Зінченко Анна Вячеславівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

“ПАРАД СУВЕРЕНІТЕТІВ” ЯК ГОЛОВНА ПЕРЕДУМОВА ПРОГолошення ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

1985-го року в історії СРСР було розпочато новий період, який кардинально відрізнявся від попередніх. Його утвердження тісно пов'язане із тим, що посаду генерального секретаря ЦК КПРС зайняв М.С. Горбачов. Ним відразу було взято курс на “перебудову”, “прискорення” та “гласність”, які мали здійснити модернізацію країни.

Значне реформування було здійснено в політичній сфері: розподіл обов'язків партійних органів і Рад, скасування монополії КПРС на владу, вводилася посада президента та планувалися вибори народних депутатів Рад на альтернативній основі. Всі ці дії призвели до формування політичного плюралізму в країні. Демократизація суспільних настроїв спричинила появу нових політичних організацій та партій. Як мені здається, саме на цьому ґрунті у багатьох республіках Радянського Союзу почали формуватися національні рухи, які прагнули розширення прав республік і реформування союзу. Першими почали

офіційно виражати невдоволення республіки Прибалтики. Значного впливу набули національні фронти у Вірменії і Грузії. В Україні був створений 1989-го року Народний Рух.

1988-1991 рр. увійшли в історію під урочистою назвою “парад суверенітетів”, тобто процес суверенізації союзних республік, пов'язаний з оголошенням пріоритету республіканських законів над всесоюзними.

16 Листопада 1988 року Верховна Рада Естонської РСР приймає Декларацію про суверенітет Естонської РСР, ставши прикладом для інших частин союзу. Естонська Декларація встановила верховенство саме республіканських законів. Це ознаменувало великий розрив правового впливу СРСР. Наступними стали Литва (26 травня 1989), Латвія (28 липня 1989), Азербайджан (23 вересня 1989) та Грузія (9 березня 1990), яка виявила найрадикальніші погляди та припинила дію договору 1921 року та Союзного договору 1922 року.

Союзна влада спочатку не приділяла велику увагу даним документам, та все продовжувало набирати обертів. Унаслідок чого Прибалтика почала проголошувати повну незалежність від СРСР. Лише після цього радянська влада почала реагувати та розробляти проект створення нового Союзу суверенних держав з можливим поєднанням елементів федерації і конфедерації.

У РСФСР також відбувався процес формування демократичної опозиції, очоленої Б. Єльциним. Вона розгортала боротьбу за суверенізацію РРФСР, тому Єльцина вважають “ідеологічним батьком” проголошеної 12 червня 1990 року Декларації про державний суверенітет РСФСР. Можливо, цей вчинок було здійснено для того, щоб призупинити розпад союзу. Таким чином, Росія на власному прикладі засвідчила повагу до суверенних прав всіх народів, що входять в Союз Радянських Соціалістичних Республік, що було зроблено для подолання ідеї про вихід республік із союзу.

Українська РСР постала перед серйозним вибором. Беручи за приклад інші республіки, Україна долучилася до “параду суверенітетів” та 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Цей документ закарбував право української нації на самовизначення, проголосив народ єдиним джерелом влади, визначив принцип розподілу влади на три гілки, проголошував верховенство законів республіки на території республіки, а територію України – недоторканною. Також Декларація закріплювала фундаментальні права і свободи людини та громадянина. Було проголошено самостійність у визначенні свого економічного статусу і закріпленні його в законах, а також самостійність республіки у вирішенні питань науки та освіти, та питань культурної і духовної сфери. Відтепер Українська РСР ставала суб'єктом міжнародного права

Отже, “парад суверенітетів” став чинником прискорення проголошення Декларації про державний суверенітет України. Цим документом було започатковано процес розбудови власної державності в Україні та створено передумови для ухвалення 24 серпня 1991 Акта проголошення незалежності України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ІСТОРІЯХ: ЛЕКЦІЯ 30. Розпад Радянського Союзу, 1985-1991 рр. – URL: <https://znohistory.ed-era.com/m6/130>
2. Гончар Б.М., Козицький М.Ю., Мордвінцев В.М., Слюсаренко А.Г. Всесвітня історія: навч. посіб. Перебудова і розпад СРСР (1985-1991). Київ: Знання, 2007. 694 с.
3. Хроніки великого розпаду. Декларація про державний суверенітет України, як головний чинник ліквідації Радянського Союзу – URL: https://eukraina.com/publ/human_development/khroniki_velikogo_rozpadu_deklaracija_pro_derzhavnij_suverenitet_ukrajini_jak_golovnij_chinnik_likvidaciji_radjanskogo_sojuzu/6-1-0-197
4. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ. м.Київ, 16 липня 1990 року № 55-ХІІ – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

*Зінченко Олена Володимирівна,
доцент кафедри міжнародного приватного права
та порівняльного правознавства
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СУПЕРПРЕЗИДЕНТСЬКОГО ПРАВЛІННЯ У РЕСПУБЛІКАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Сьогодні у світі існують суперпрезидентські держави, причини виникнення яких ще не знайшли узагальнення правознавцями. Не в останню чергу це стосується країн Центральної Азії – Узбекистану, Казахстану, Туркменістану, Таджикистану, Киргизстану.

Професор університету Ілії (Грузія) О.Панфілов усі держави Центральної Азії поспіль називає «країнами освіченого абсолютизму», а М.Калішевський – «ханствами». Останній додає назви і кожній окремій державі: Казахстану – «Освічений абсолютизм Нурсултана Назарбаєва», Узбекистану – «автократія», «емірат» президента Карімова», Туркменістану – «туркменбашизм» і «тоталітаризм із «орнаментом» класичної східної деспотії», Таджикистану – «колгосп імені Емомалі Рахмона», Киргизстану – «авторитарний режим Акаєва». Численні зарубіжні дослідники намагались визначити причини подібного

перетворення. М.Калішевський писав, що після розвалу СРСР в країнах Центральної Азії відбувалось лише зміцнення президентської влади та розширення повноважень глав держав. Ухвалені Конституції з демократичними цінностями від самого початку слугували «сакралізації і правовій легітимізації влади», реалізації її конкретних політичних задач. Вибори також забезпечували зміцнення влади і демонстрацію її підтримки. Формально проголошувались демократичні принципи і республіканське правління, але реально здійснювалось зміцнення диктатури, яка відрізняється від монархії лише відсутністю корони і титулу. Буквально в усіх державах Центральної Азії, з використанням радянських традиційних прийомів «за проханням трудящих» неодноразово проводились референдуми про внесення до конституцій змін або продовження строку повноважень глав держав, про зняття обмежень обрання однієї і тієї ж особи на президентську посаду, про право ініціювання референдумів винятково самими президентами, розширення повноважень останніх. Схвалення президентських ініціатив забезпечувалось і патерналістською самосвідомістю більшості виборців. Волевиявлення народу на таких референдумах сягало 98-99 відсотків.

Зафіксований у конституціях принцип розподілу властей також залишався декларацією: ані парламентська більшість, ані парламентська коаліція не володіють реальним правом формування уряду. Велетенські повноваження президентів не дозволяють парламентам контролювати глав держав та кабінети міністрів. Президенти володіють майже монопольною можливістю забезпечувати необхідні їм результати виборів. Відсутність реальної політичної конкуренції знецінює партійну складову парламентаризму. Політичні партії перетворюються на декоративні структури або на маргінальні політичні гуртки, оскільки влада абсолютно ігнорує опозицію. Усе це стосується проголошених у конституціях принципів незалежності судової влади, прав і свобод, про декоративність яких постійно повідомляється у документах ОБСЄ та ПАРЄ, доповідях і свідченнях правозахисників. М.Калішевський нагадує, що перед розпадом СРСР мала місце відносно сильна демократична «інерція» горбачовської «перебудови», в умовах якої було неможливо відверто ігнорувати розповсюджений у громадській свідомості погляд на демократичну правову державу, як оптимальну модель державного устрою. Однак клановість визначала характер рекрутування політичних еліт і значення «проводиря» певного клану. Владні еліти держав Центральної Азії органічно не сприймають демократії, знищуючи своїх супротивників. До цього додавалось і значення ісламської догми про верховного носія влади як земного втілення вищого авторитету. Президенти призначають частину депутатів верхніх палат, що є характерним для авторитарних і тоталітарних режимів, у тому числі фашистських і комуністичних. Така ідея обґрунтовується «чужістю» і «неприйнятністю» класичних

демократичних принципів для держав Центральної Азії, у яких необхідно будувати «свою», «дорадчу» демократію, засновану на певних «одвічно-споконвічних зразках». Президентські партії вважаються допоміжним інструментом. Автор кандидатської дисертації А.З.Куканов доводить, що президентська форма правління в державах Центральної Азії залежить від численних чинників: релігійності та культурного рівня народу, його історичних традицій, національного менталітету, географічних умов, національної психології, рівня ідеологізації та політизації суспільства, екологічних факторів, рівня економічного розвитку суспільства, низької політичної активності населення, міжнародних обставин. Дослідник наголошує, що форма правління є формою світогляду, який формується в особливих історичних умовах окремих країн. О.Панфілов стверджує також, що перед розпадом СРСР перші секретарі ЦК самі призначили себе президентами, проголосили себе демократами і будівниками незалежних держав. Саме тому при владі перебувають люди, виховані у вищих партійних школах, які перетворили очолювані ними країни «на щось подібне пострадянському феодализму», пішли шляхом етатизму та будівництва етнократичної президентської держави. Мартинюк Р.С. переконує, що президентсько-республіканська форма правління в умовах нерозвиненої партійної системи складає одну із найбільш невдалих конструкцій влади, як з точки зору відсутності ефективних інструментів контролю громадянського суспільства над владою, так і враховуючи нездатність останньої бути відповідальною, проводити конструктивну, цілісну й послідовну політику із відображенням реальних суспільних інтересів. На думку автора, необережна президенціалізація форми правління на фоні авторитарних тенденцій функціонування державної влади й нерозвиненості демократичних політичних інститутів виявилась однією із найважливіших причин розвитку «суперпрезидентства латиноамериканського зразка». А.Я.Сухарев із численними співавторами констатує, що на території усіх держав Центральної Азії від середньовіччя аж до 1920-х років, одночасно із мусульманським правом, панувало звичаєве право – адат. Дослідники вбачали у зазначених чинниках об'єктивну історичну реальність, закономірну рушійну силу, а С.С.Сартаєв присвятив підтвердженню такого висновку окрему статтю, до чого долучились й інші автори.

*Злиденна Мирослава Володимирівна,
студентки 1 курсу 5 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СТАВЛЕННЯ ІНШИХ ДЕРЖАВ СТОСОВНО ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Декларацію про державний суверенітет України вважали великим кроком до державності. За своїм змістом Декларацію вважали більш точнішою і правильною за Конституцію.

Вона була визначальною прогресу України, її основні положення стали часткою всіх численних офіційних проектів Основного закону.

В перші місяці проголошення Україна підписала двосторонні угоди з Білорусією, Узбекистаном, Казахстаном та іншими Республіками.

Щодо ставлення стосовно Декларації, Польща підтримувала Україну в проголошенні власного державного суверенітету. Польський Сенат навіть виписав документ у якому відізналися про підтримку сусіда, про бажання жити в дружніх стосунках як рівні і близькі собі народи. Згодом Польща буде першою державою хто визнає незалежність України.

Але збоку Росії реакція була недружньою і провокативною. Оскільки Україна входила до складу СРСР, Росія визнавала цю дію сепаратизмом. Також заявляли, що Російська Федерація не ставить під сумнів право кожного народу на самовизначення, але залишає за собою право про перегляд кордонів. Росія намагалася всілякими способами спонукати керівництво України відмовитись від розбудови незалежності. Підбурювали противників незалежності.

Порівняно з багатьма країнами хто підтримував Україну, ставлення Росії було досить негативним.

Отже, Декларацію про державний суверенітет України підтримали багато українців через її правильність. Але країни які протидіяли меті України встановити державність були перешкодою.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та Зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України: прийнята Верхов. Радою Української РСР 16 лип. 1990 р. [Текст]. - Київ : Україна, 1991. - 8 с.

2. Декларація про державний суверенітет України: прийнята Верхов. Радою Української РСР 16 лип. 1990 р. [Текст]. - Київ : Політвидав України, 1990. - 8 с.
3. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення [Текст] / голова ред. ради О. Барабаш ; відп. ред.: Я. Зайко, нар. депутатів Укр. Асоц. - Житомир : Рута, 2010. - 868 с.

Зубко Аліна Григорівна
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 1 курс, 6 група

ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ЙОГО ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Український народ віками творив власну історію, відстоював своє право на незалежне існування. Свою державність він утверджував на власній землі, а не шляхом загарбання й підкорення чужих територій, власними зусиллями, своєю кров'ю. Географічне положення українських земель здавна спричинювало, з одного боку, позитивні процеси: природні умови сприяли розвитку цивілізації, а з іншого - постійно зазнавали нападів і пограбувань з боку сусідніх держав. Одним з історично значущих етапів державотворення в Україні вважаю проголошення Українською Центральною Радою IV Універсалу.

Наприкінці листопада 1917 р. внутрішня ситуація в Україні почала погіршуватися. Причинами цього стали фактичний розвал та деморалізація російської армії, а також зміцнення більшовицької влади в Росії та її бажання втримати під своїм контролем українські землі. Так, 3 грудня 1917 р. до ЦР надійшов Маніфест російських більшовиків, очолюваних Леніним, що містив ряд ультимативних вимог, які пізніше були відхилені Центральною радою, і внаслідок цього вона фактично опинилася в стані війни з Раднаркомом Росії – урядом більшовиків. Саме у таких складних умовах 9 січня 1918р. було оголошено IV Універсал.

«Народе України, - пишеться в Універсалі, - твоєю силою, волею, словом стала на землі українській вільна Українська Народна Республіка. Справдилася колишня мрія батьків твоїх, борців за вольності і права трудящих! А тим часом Петроградське Правительство Народних Комісарів, щоб повернути під свою владу вільну Українську Республіку, оповістило війну Україні і насилає на наші землі свої війська..., які грабують хліб наших селян і без всякої платні вивозять його в Росію, не жаліючи навіть зерна, приготовленого на засів, вбивають неповинних людей, сіють скрізь безладдя, злодійство, безчинство».

«Центральна Рада, - зазначалося далі, - не хоче війни, не претендує на чужі території, а «бажає вести свій край до миру, до творчої роботи, до скріплення... волі нашої».

Акт проголошення незалежності України відбувся у повній відповідності до Декларації прав народів Росії, прийнятої Раднаркомом Росії 2 листопада 1917 року.

Оскільки у складі Росії Україна не могла мати справжньої волі, то «однині Українська Народна Республіка стає самостійною, вільною, суверенною державою!» Центральна Рада у цьому документі викладала власну зовнішньополітичну доктрину, спрямовану на побудову дружніх і мирних відносин з сусідніми країнами. Джерелом влади проголошувався народ України. До скликання Українських Установчих зборів вся повнота влади належала Центральній Раді як представницькому органу селян, робітників і солдат, а також її виконавчому органу – Генеральному секретаріату, який із моменту прийняття Універсалу повинен був називатись Радою народних міністрів.

РНМ мала «твердо і рішуче взятись до боротьби» з більшовиками та закликала до цього всіх громадян УНР. В Універсалі зазначалося, що УНР повинна бути очищена від більшовицьких військ.

Усі демократичні права та свободи, проголошенні III Універсалом, були підтверджені положеннями IV Універсалу. У ньому мова йшла також про необхідність вжити термінових заходів щодо ліквідації безробіття, матеріального забезпечення інвалідів, сиріт, людей похилого віку й усіх тих, хто потерпів від війни. Проголошувалася націоналізація «найважливіших галузей торгівлі», весь дохід від якої «підє на користь народів». Проте слід наголосити на тому, що насправді бажання ЦР вирішити соціальні проблеми мали лише декларативний характер, основну увагу було зосереджено на здобутті незалежності та подоланні наступу більшовиків.

Дії ЦР були досить неоднозначними, що спричинено невизначеністю її лідерів щодо політичної орієнтації, тож після того, як Центральна Рада проголосила незалежність України, вона не відкидала можливості укласти федеративний союз із «народними республіками колишньої Російської держави».

26 січня 1918 року у Брест-Литовську ЦР була вимушена підписати мирний договір з Австро-Угорщиною та Німеччиною. За ним УНР мала робити поставки продовольства до Німеччини в обмін на захист від більшовиків. Як показав далі час, напад більшовиків дійсно було відбито, проте УНР виявилася неспроможною повною мірою виконати вимоги німецького командування. Тож делегацію ЦР було поставлено перед фактом окупації Німеччиною території УНР.

Проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що історичне значення IV Універсалу полягає в тому, що він, проголосивши незалежну суверенну державу УНР,

завершив процес складного суперечливого розвитку українського національно-визвольного руху, який врешті-решт із великим запізненням відкинув ідеї автономії та федералізму. Прийняття Універсалу означало остаточний розрив з імперським центром. Але, на жаль, цей кульмінаційний момент в історії державотворення України було досягнуто не на хвилі піднесення українського національно-визвольного руху, а в один із найкризовіших періодів його історії часів громадянської війни.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Власенко Сергій Іванович.

*Іванюра Ігор Станіславич,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКОЮ 1 курс, 8 група*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ – ВИЗНАЧАЛЬНИЙ КРОК ДО ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Рівно 30 років тому, 16 липня 1990 року, Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України: «за» проголосували 357 депутатів, «проти» - 3, «утрималося» - 0, «не голосувало» - 26. Цей документ безсумнівно зіграв чималу роль у початку формування незалежної української держави, у формуванні конституційного ладу на засадах демократії. Цінності, які він сформував, стали фундаментом для прийняття першої і поки що єдиної Конституції України 1996 року.

Ухвалення Декларації про державний суверенітет України – подія досить не випадкова. Наш народ довго йшов до цього, аби втілити в життя своє право на самовизначення, утворивши власну незалежну державу: були татари, була Хмельниччина, були дві світові війни, була Українська революція – і тепер, як логічне завершення всього цього, одержання суверенітету. Проте це було лише його проголошення – його тепер варто було здобути, добитися.

По суті каталізатором цієї події стали процеси руйнації, які тоді спостерігались в СРСР: союзні республіки розпочали проголошувати першість республіканських законів перед союзними, дедалі рідше почали сплачувати податки та інші збори до бюджету СРСР. Ці процеси набувають стрімкого характеру після «параду суверенітетів», коли республіки масово почали приймати закони і декларації про державний суверенітет, акти про незалежність.

Можна назвати такі причини, що посприяли прийняттю Декларації про державний суверенітет України: існування союзного керівництва, що вже не могло контролювати і

регулювати безповоротні процеси, що відбувались на той час в СРСР – процес його поступового розпаду, вина союзного керівництва, що нехтувало інтересами Української РСР, його нездатність оперативно і адекватно реагувати на швидкі перемини у соціально-політичній ситуації, його незграбність і порою безпорадність.

Варто сказати, що до цієї події поставились по-різному: комуністи вважали, що Декларація про державний суверенітет України – це такий єдиний крок, який допоможе стабілізувати політичну ситуацію в республіці, адже даний документ окреслював передачу повноважень владним органам республіки. Натомість опозиція вважала, що Декларація – перший крок на путі до здобуття незалежності Україною. Проте це лише проголошення суверенітету – тепер треба консолідувати зусилля, аби на практиці реально добитися його.

Структуру Декларації про державний суверенітет України складає преамбула і 10 розділів: самовизначення українського народу; народовладдя; державна влада; громадянство України, територіальне верховенство; економічна самостійність; екологічна безпека; культурний розвиток; зовнішня і внутрішня безпека; міжнародні відносини. Також в Декларації зазначено, що вона «є основою для нової Конституції України». Так і сталось: основний закон України був прийнятий на її основі. У такий спосіб Декларація зіграла роль «чи не першого цвяха, забитого у домовину радянської імперії».

В Декларації, в цілому, сформульовано верховенство, неподільність, повноту та самостійність республіканських органів влади на її території. У Декларації прописано, що Українська РСР – «суверенна національна держава, що розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення». Український народ формується з громадян всіх національностей. Декларація також не забуває про принцип народного суверенітету, який є одним з головних для демократії: «Народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці». Декларація встановлює, що лише Верховна Рада УРСР уповноважена виступати від імені всього українського народу.

Декларація встановила, що національне багатство України виключно належить українському народу, який може захищати усі форми власності в державі. Декларація встановила принцип поділу влади на: законодавчу, виконавчу і судову, територіальну цілісність України в межах наявних кордонів, економічну самостійність. Декларація також гарантує екологічну безпеку та культурний розвиток. Вона проголосила вищість загальнолюдських цінностей над класовими, норми міжнародного права над нормами внутрішньодержавного права. Дані положення є базовими, тому справедливо, що вони лягли в основу Конституції України 1996 року.

Ще однією особливістю декларації, на мою думку, є те, що Декларація уперше в українській історії поряд з поняттям «Українська РСР» вживає поняття «Україна» у якості офіційної назви держави, що є досить важливо. В Декларації ще вживаються такі поняття: «національна держава», «право української нації на самовизначення», які були успішно повернуті до наукового та національно-правового обігу, які після радянської окупації були надовго з нього вилучені.

З всього вищесказаного можна зробити висновок, що Декларація про державний суверенітет України зіграла чималу роль: вона наблизила на крок Україну до здобуття омріяної повної Незалежності і звільнення від володарювання системи комуністичного тоталітаризму. Вона проклала шлях для дальшого ухвалення фундаментальних документів, які в свою чергу на офіційному рівні закріплювали утворення незалежної української держави – України: Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року та Конституції України 28 червня 1996 року. До того ж 16 липня ще раз доводить, що українці не перестали прагнути до державної незалежності та побудови самостійної і демократичної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. О.С. Терзі, М.В. Ковальова стаття «Влив Декларації про державний суверенітет на розвиток конституційного ладу України»
2. Асоціація народних депутатів України Декларація про державний суверенітет України: історія прийняття, документи, свідчення. Видавництво: Житомир «Рута» 2010 р.
3. Декларація про державний суверенітет України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55,-12>

*Кадничанский Илья Романович,
студент 4 группы 1 курса*

*факультета подготовки кадров для органов юстиции Украины
НЮУ имени Ярослава Мудрого*

ПРОВОЗГЛАШЕНИЯ КАРПАТСКОЙ УКРАИНЫ: БЕСПЕРСПЕКТИВНЫЙ ПРОЕКТ ИЛИ НЕИСПОЛЬЗОВАННЫЙ ШАНС УКРАИНЦЕВ?

Карпатская Украина является важным этапом общеукраинского процесса создания государства и борьбы украинцев за независимость в XX веке. Поэтому советская власть замалчивала существование Карпатской Украины, жестоко преследовала ее создателей (А. Волошина, Д. Климпуша, С. Ключурака, М. Долина, Ю. Перевузна), которые стали узниками Гулага. Много других участников тех событий выжили только благодаря эмиграции. Все они считались украинскими буржуазными националистами, врагами советской власти.

После поражения Украинской революции 1917-1921 гг. украинские земли оказались поделенными между несколькими странами. Карпатская Украина стала преемником эпохи УНР–ЗУНР, логическим выражением стремления украинцев использовать малейшую возможность для восстановления собственной государственности.

Образование Украинского государства на Закарпатье было не случайным стечением обстоятельств, а результатом многолетней деятельности украинских патриотических сил во всех сферах общественной жизни. Благодаря их подвижнической работе неуклонно росло национальное сознание закарпатцев, которые за короткое время прошли своеобразную эволюцию от „венгерских русинов” в закарпатских украинцев, а через осознание своей идентичности – к идее единства со всем украинским народом.

В этом большая заслуга Августина Волошина, всей украинской интеллигенции и духовной элиты края. Именно они в 20-30-е гг. XX ст. огромной политической и культурно-просветительской трудом сумели поднять сознание закарпатцев до уровня украинских общенациональных потребностей. Этому также способствовали события 1919 года, когда 21 января на Народных Собраниях (Всекарпатский Конгресс) делегаты высказались за воссоединение закарпатских земель в составе единого Украинского государства.

В это же время на Раховщине и значительной части Мармарощины (с центром в с. Ясиня) образовалась Гуцульская республика – украинское государственное образование, существовавшее с ноября 1918 по июнь 1919. Показательным является содержание листовок, которые массово распространялись в 1938г. на Закарпатье. Вот текст одной из них: «Поступает большое время, Закарпатье должен стать самостоятельным Украинским Государством, оно должно стать зародышем одного большого самостоятельного соборного государства от Попрада и Татр вплоть до Каспийского моря и гор Кавказа. Стать тем зародышем должна быть для нас самой большой честью! Мы горды, что именно мы первые будем теми, кто начнут отстраивать Украинскую Державу! Что мы поможем нашим братьям сбросить московское, польское и румынское ярмо. В этой восстановлении поспособит нам только единство народа, великая вера в свои силы и вера в то, что Бог назначил нас повести свой народ к Свободе!»

Провозглашение Карпатской Украины стало проявлением стремление закарпатцев творить свое государство именно как украинскую, а затем показал дискредитацию проугорских и москвофильских течений, которым на парламентских выборах абсолютное большинство населения отказала в доверии.

*Каранетян Маргарита Овсенівна,
Студентка інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
1-го курсу 8-ої групи*

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ

Декларація про державний суверенітет України була значною мірою символічним документом, своєрідним знаковим політичним кроком у правильному напрямку, який свідчив, що в перспективі Україна, зробивши наступні кроки, зможе вийти на шлях цивілізованого розвитку. Це був державно-правовий акт, що поклав початок до здобуття Україною самостійності, політичної незалежності на міжнародній арені та завоювання авторитету серед країн-лідерів. Та небезпідставно в коментарі під заголовком “Нова Україна” в американській газеті “Крісчен Сейнс Монітор” автор зробив акцент на тому, що “справжнє значення цього законодавчого акту розкривається тільки після остаточного визнання відносин між союзними республіками та центром”. Дійсно, сутність будь-якої держави можна осягнути лише тоді, коли будуть відкритими занавіски її достеменного бажання представляти інтереси власного народу, готовності захищати та охороняти своїх громадян. З приводу зазначеного в останнє, то прийнята Декларація досить детально розглядає питання стосовно безпеки та правової захищеності своєї нації.

Положення Декларації щодо зовнішньої безпеки перш за все ґрунтуються на принципах суверенної рівності країн світу, поваги не тільки до людини та її основоположних свобод, а й до територіальної цілісності іноземних держав та невтручання в їхні внутрішні справи, взаємовигідному співробітництву та сумлінному виконанню взятих на себе міжнародних зобов'язань, що є певним підтвердженням того, що на меті Української РСР було не тільки представлення намірів своїх громадян, а й побудова дружніх відносин з країнами двадцятого століття, які сприятимуть загальному миру та безпеці.

Та попри наявність позитивної картинки, що проглядається, не слід забувати й про те, що в сучасному світі все набагато складніше та не так, як здається на перший погляд, а саме тому, практично завжди там, де є правила, є і порушники власне цих правил. Отже, відповідно до цієї гіпотези Українська держава, згідно з Декларацією про державний суверенітет та в якості повноправного члена світового товариства та учасника міжнародного діалогу, мала всі права на утримання, а в разі необхідності, й застосування власних Збройних Сил. Оскільки, як показує історичний досвід, практика зазіхань на недоторканність чужих

державних кордонів є досить розповсюдженим явищем серед могутніх країн світу навіть сьогодні.

Тож, спираючись на сукупність згаданих та перерахованих вище фактів, слід зазначити, що актуальність досліджуваної теми полягає не тільки в тому, що прийнята Декларація якнайкраще акцентує увагу на аспекти стосовно зовнішньої безпеки України, а й в тому, що маючи всі можливості бути тим самим “порушником”, Українська держава намагається старанно дотримуватися та підпорядковуватися тим правилам-принципам, про які йдеться в Декларації 1990 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
2. file:///C:/Users/Acer/Downloads/Unzap_2013_1_11.pdf
3. <https://egypt.mfa.gov.ua/news/38232-16-lipnya-25-richnicya-progoloshennya-deklaraciji-pro-derzhavnij-suverenitet-ukrajini>
4. <http://www.kr-admin.gov.ua/start.php?q=News1/Ua/2016/14071606.html>
5. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Deklaraciya_pro_derzh_suverenitet

*Каращук Юлія Вікторівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ДИСКУСІЙ

У світлі політичних подій сьогоднішнього дня Україна має чіткий курс на входження до ЄС. У історіографії існує теза, котра свідчить про те, що Україна, враховуючи її географічне положення та регіональне лідерство у країнах Центрально-Східної Європи, повинна доповнити Європу. Проте реалізації зовнішньополітичного вибору країни повинні сприяти реалістичні зовнішньополітичні стратегії, які спираються на велику кількість факторів. Декларація про державний суверенітет України [1] стала відправним началом країни на шляху, по-перше, до її незалежності, а по-друге, до отримання та реалізації її суверенного права визначати вектори зовнішньополітичного розвитку, та відіграла свою визначну роль до прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. Визначну роль

у процесах побудови демократичного та вільного суспільства України, а також здійснення завдань внутрішньої та зовнішньої політики держави відіграли як основні принципи Декларації, так і основні політичні, економічні та соціальні завдання державотворення, проголошені в ній.

Після підписання Декларації, МЗС було намічено пріоритетні напрямки розвитку та діяльності УРСР, серед них були такі:

- вказувалось, що Україні необхідно здійснити переорієнтацію зовнішньої політики, встановити та розвивати двосторонні та багатосторонні відносини з державами, що мають значний інтерес для України;

- у зв'язку із фактичним виключенням УРСР як суверенної одиниці з багатостороннього співробітництва з Європою, для України надзвичайно важливими є політичні, економічні та гуманітарні інтереси, історично налагоджені зв'язки, європейський напрям зовнішньої політики, прихильність до загальноєвропейського процесу. Міністр закордонних справ України висловив думку, що Україна має всі підстави на пряму участь у європейському процесі;

- розвиток добросусідських відносин з країнами-найближчими сусідами України. Україна дотримується у цьому аспекті принципу недоторканності кордонів та дотримується його у двосторонніх відносинах із країнами європейського континенту.

- важливість встановлення відносин з країнами, де проживає багато громадян, що мають українське походження, українські коріння. Для кожної особи, навіть яка проживає далеко за кордонами країни, звідки вона походить, дуже важливим є задоволення культурних потреб у визначенні себе як особи, що належить до певного народу, етнічної спільноти. Кожна особа повинна мати можливість підтримувати зв'язок з країною походження, а сама країна повинна давати можливість особі на усвідомлення природного потягу до своєї історичної батьківщини;

- подальша активізація діяльності України в ООН та інших міжнародних організаціях.

Постанова Верховної Ради «Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх відносин», прийнята 25 грудня 1990 р., визначала конкретні пріоритети уряду, Міністерства закордонних справ та інших відомств України щодо розвитку зовнішніх зв'язків, включенню до європейських процесів та структур, могла стати визначною для активізації зовнішньої політики суверенної України. Однак реалізація положень на пріоритетних напрямків Постанови, утвердження справжнього суверенітету України як держави, перш за все, у міжнародних відносинах, було складним завданням, враховуючи складну кризову ситуацію в країні, яка набирала все більш серйозного характеру.

Не дивлячись на прийняття Декларації про державний суверенітет України, на цьому етапі зовнішньополітичні можливості країни, як структурного підрозділу, республіки СРСР, були досить обмеженими, а зусилля української дипломатії, спрямовані на наповнення суверенітету України реальним змістом та його реалізація на міжнародній арені спровокували непорозуміння як з певними європейськими країнами, так і з самим Союзом [2].

Однак на підставі Декларації про державний суверенітет, Міністерство закордонних справ України мало право вживати заходів щодо встановлення прямих зв'язків між республікою та іншими європейськими країнами. Для України особливо важливо на цьому етапі було створити якісно нову форму двосторонніх відносин України із сусідніми країнами Східної Європи: Польщею, Чехословаччиною, Угорщиною, Румунією, Болгарією на основі рівноправної співпраці та об'єднання з закріпленням цих умов у відповідних міждержавних договорах та угодах. Одночасно розпочалися активні переговори з представниками США, Канади, Західної та Центральної Європи.

Не всі європейські країни сприйняли зовнішньополітичні стратегії України з невдоволенням. ФРН у особі міністра закордонних справ Г. Геншера, «бачив Україну як важливого європейського гравця, якого єднатимуть з ЄС насамперед відкриті ринки» і тому «сам запропонував сприяти Україні в її якнайшвидшому визнанні країнами ЄС та у прийнятті до НБСЄ» [3, с.68-71]. А тому можна вважати, що саме Г. Геншер є одним із батьків та ініціаторів україно-німецької асоціації.

Таким чином, Декларація про державний суверенітет України у контексті зовнішньополітичних стратегій України на той час, спричинила потужний рух та завдала тон майбутнім напрямкам діяльності України у зовнішньополітичній сфері. Не зважаючи на залежність УРСР на той час від позиції Союзу, Україна продовжувала рух та власний шлях до незалежності, одним з ключових факторів якої було саме утвердження України на міжнародній арені як самостійного суверенного суб'єкта.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету іменя Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року // Відомості Верховної Ради Української РСР, 1990, № 3, ст. 429.
2. *Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України* / С. Віднянський // *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки.* - 2011. - 20. - С. 18-40. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/mo_2011_20_18

3. Зленко А.М. *Дипломатія і політика. Україна у процесі динамічних геополітичних змін.* — Х., 2003. — 559 с.

Кварацхелія Н.В.,

студентка

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ДЕРЖАВНИЙ ЛАД ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Поняття державного ладу є однією з засадничих категорій, що характеризують устрій держави, головні інститути політичної влади, характер внутрішніх і зовнішніх зв'язків в державі у певний історичний період. У структурі державного ладу виділяють такі основні складові, як характер взаємовідносин між державою, суспільством і особистістю, що відображається у системі методів реалізації державної влади; систему органів державної влади, їх компетенцію і співвідношення, а також порядок формування і функціонування владних інституцій [1, с. 16].

Характерною особливістю державного ладу на цій території був так званий дуумвірат галицького і волинського князів. На чолі законодавчої, виконавчої і судової влади у Галицько-Волинському князівстві стояв великий князь, який здійснював владу як у своєму домені, так і в межах всього князівства. Князь володів правом встановлювати і збирати податки й митні збори, карбувати монету, розпоряджатися скарбницею, яка не була відділена від особистих грошей князя, вести зовнішньополітичні відносини і очолювати військо. В умовах роздробленості єпископи на території князівства призначалися за згодою князя і лише потім висвячувалися в сан київським митрополитом [2, с. 24].

Князь володів офіційними атрибутами глави держави: прапором, гербом, короною і печаткою. Важливим елементом і гарантією його верховного статусу було право призначати правителів на місцях. Так, воєводи, які стояли на чолі воєводств – основних адміністративно-територіальних одиниць князівства, призначав великий князь, так само як і волостелей, які здійснювали владу в межах волостей. І воєводи, і волостелі отримували землю від князя і володіли адміністративними, судовими, військовими повноваженнями на місцях.

На чолі міст стояли тисяцькі і посадники, які перебували на «годівлі», тобто жили за рахунок підвладного населення і зосереджували у своїх руках адміністративну, військову і судову владу. Містами також керував патриціат. Заселення міст вихідцями з інших країн призвело до посилення ролі місцевого самоврядування і поширення магдебурзького права. Самоврядні міста обирали вйта, який займався питаннями міського управління [3, с. 44].

Сільськими громадами управляли виборні старости, які були залежними від князівської адміністрації. Характерним є те, що судова система не існувала у вигляді окремої гілки влади, а здійснювалася представниками князя на місцях. Існував також церковний суд. Була розвинута двірсько-вотчинна система управління, при якій державні і особисті справи князя не розмежовувалися, а повноваження з управління державними справами здійснювали наближені до князя особи, які водночас займалися його господарськими справами [2, с. 25].

Велике значення мала Боярська рада, яка складалася з представників вищої боярської аристократії. Як постійний орган Боярська рада виступає при галицько-волинських князях першої половини 15 століття. Бояри володіли значною кількістю земель, займали найважливіші місця в системі управління і у війську. Князь міг скликати Раду за ініціативою бояр або за власною вимогою. В окремі періоди Боярська рада фактично керувала князівством, без її згоди князь не міг видавати жодного державного акта [4, с. 123].

Як і в інших землях Русі, на території Галицько-Волинського князівства існувало віче. Однак воно не мало великого впливу і чіткої компетенції. З тексту Галицько-Волинського літопису слідує, що віче не мало характеру всенародного зібрання, а радше було зборами частини війська, перед яким виступав князь, закликаючи до вірності. Про це згадується у Галицько-Волинському літописі близько 1232 року, коли Данило Галицький скликав віче під час боротьби за Галичину. З посиленням ролі Боярської ради у 13 столітті віче фактично втратило своє значення [5, с. 55].

Іноді скликалися князівські з'їзди (снеми), на яких князі особисто вели переговори у присутності союзників, бояр, представників духовенства. Князівські з'їзди вирішували питання війни і миру, припинення міжусобиць, організації опору зовнішнім ворогам, розподілу земель, ухвалення законів – найбільш важливі питання, що стосувалися князівств.

Отже, державний лад Галицько-Волинського князівства характеризується ключовою роллю великого князя із сильними позиціями бояр, які намагалися обмежити князівську владу. З посиленням значення Боярської ради віче, яке було характерним для князівств Київської Русі, перестало скликатись. Двірсько-вотчинна система управління надавала значні повноваження особам, що входили до князівського двору і виконували господарські функції: двірському, стольнику, печатнику, ловчому, конюшому.

Науковий керівник: ас. Харасик Н.О.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія / Л. Р. Наливайко. – Х. : Право, 2009. – 598 с.
2. Рум'янцев В. О., Страхов М. М. Історія України. Всесвітня історія ХХ століття: Посібник для вступників до вищих навчальних закладів України. — Харків: Право, 2007. — 320 с.

3. Історія держави і права України. Навчальний посібник / В.М. Калашніков, Г.Г. Кривчик, К.А. Марков; за ред. В.М. Калашнікова. – Дніпропетровськ, 2012
4. І. П. Крип'якевич. Галицько-Волинське князівство. — Київ: Наукова думка, 1984. — 176 с.
5. Політичні портрети Галицько-Волинської держави: навчальний посібник / Упор. А.О. Карасевич, К.М. Левківський, В.В. Сокирська. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. – 639 с.

*Кириченко В.О.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
факультет адвокатури, 18-19-06*

ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗУНР

Розпад Австро-Угорської монархії призвів до створення ряду незалежних держав. Незадовго після цього у Львові за ініціативою так званої Української парламентської репрезентації був скликаний з'їзд усіх українських депутатів, у ході якого було обрано Українську Національну Раду – вищий український представницький орган в Австро-Угорщині, головою обрано Євгена Петрушевича. У листопаді 1918 року Українська Національна Рада повідомила населення про створення Української держави, а вже на засіданні Української Національної Ради була визначена офіційна назва – ЗУНР.

Свою державотворчу й законодавчу діяльність новостворена держава ЗУНР почала із прийняття «Тимчасового Основного закону». Цей документ проголошував назву держави, її територію й кордони, організацію центральних і місцевих органів влади. У законі закріплювався герб ЗУНР у вигляді Золотого Лева на синьому тлі, й блакитно-жовтий прапор. 15 лютого законом «Про державну мову» закріплено державний статус української мови, але національним меншинам також забезпечувалося право на користування їх рідною мовою. Національним меншинам також гарантувалося право вільно розвивати свою культуру, мати свої школи, бібліотеки, видавництва, видавати періодичні видання. Наступним важливим документом став закон «Про право громадянства Західної області УНР і правовий статус чужоземців», адже він проголошував громадянами ЗУНР усіх, хто на день підписання цього закону належав до міської чи сільської общини. Також було створено розпорядження з переліком спеціальних вимог до службовців державних інституцій. Ними могли бути тільки громадяни України «бездоганної поведінки», які володіють українською мовою і мовою хоч би однієї з національних меншин, і «при поступленні на роботу не переступили сорокового року життя».

Звісно, що при створенні нової держави, дуже гостро знову поставало земельне питання. Українська Національна Рада вдалася до земельної реформи, яка передбачала конфіскацію поміщицьких, церковних земель та земель великих землевласників, які переважали дозволений максимум. Конфісковані землі мали розподілитися між малоземельним, безземельним населенням, військовослужбовцями. Але виникла проблема: сільське населення не дочекалося розподілу й почало самочинно захоплювати землі, за що вони були покарані утисками й репресіями.

Важливим кроком влади ЗУНР були зміни у судочинстві, оскільки Українська Національна Рада звільнила від покарання всіх засуджених за злочини проти Австро-Угорської імперії, тим самим вирішивши питання амністії. Існуючих суддів було залишено на їх посадах, але вони мали скласти присягу на вірність ЗУНР.

Недоліком діяльності ЗУНР була недостатньо плідна робота у соціально-економічній сфері. Підтвердженням цього є те, що дуже гостро постала продовольча проблема. Весь край в економічному відношенні дощенту був знищений війною, особливо страждали гірські селища. Один із повітових комісарів писав до уряду: «Населення стоїть перед найстрашнішою голодовою катастрофою... Польські легіонери безпощадно ограбили і знищили у селян все... Населення міст голодує». Влада все ж таки намагалася вирішити це питання: вона створила харчовий відділ, взяла на облік усі харчові запаси, було організовано розподіл продуктів першої необхідності, заборонено вивіз продовольчих товарів, створено їдальні, видано грошову допомогу сільській бідноті, але ці намагання все одно не змогли вирішити таку глобальну проблему. Уряд ЗУНР намагався укласти продовольчі угоди з деякими країнами, проте їх реалізації не відбулося.

Вагомий внесок влада ЗУНР зробила у розвиток освіти. Розпочалася українізація школи, школи національних меншин продовжували діяти, дозволялося і створення нових шкіл. До переліку обов'язкових предметів було включено українську мову, історію України та географію. Також видавалася навчальна література, розроблялися доцільні шкільні програми та методики, заробітна плата вчителів значно зросла. Також у перспективі було відкриття українських університетів.

Щодо зовнішньополітичної діяльності ЗУНР, то вона також була досить активною: відряджено делегацію на Паризьку мирну конференцію, хоча й безуспішну для ЗУНР, оскільки вона не отримала міжнародне визнання, але у співпрацю з нею вступила Австрія й Чехословаччина, багато представників ЗУНР перебувало у різних країнах, зокрема у США, Франції, Німеччині. Також велися переговори уряду ЗУНР з урядом Української Народної Республіки, в результаті яких 3 січня 1919 року прийнято ухвалу «Про злуку ЗУНР та УНР»,

а 22 січня на Софійській площі відбулося урочисте проголошення Акту злуки. ЗУНР отримала назву Західна область Української Народної Республіки.

Отже, законодавча й державотворча діяльність Західноукраїнської Народної Республіки була досить виваженою, охоплювала важливі сфери державного життя. У державно-правовому розумінні ця держава була належним чином організована з виділенням законодавчої, виконавчої й судової влади, була створена відповідна правова основа її діяльності. Державотворча діяльність ЗУНР заклала підвалини для подальшого розвитку української державності.

*Кліменко М. С.,
студентка 1 курсу, 3 групи міжнародно-правового
факультету Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС УКРАЇНИ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Зовнішня політика держави є невіддільною складовою позиціонування її як незалежної. Низка документів, що заклали засади зовнішньополітичного курсу України були: Декларація про державний суверенітет України, прийнята у липні 1990 р. Основні напрями зовнішньої політики України, ухвалені 2 липня 1993 р. та Конституція України 1996 р.

У 1994 р. Президент Л. Кучма наголосив: «Відтепер зовнішня політика України буде концептуально визначеною, багатовекторною, прагматичною й зваженою» [1, с. 5]. Саме тоді була визначена пріоритетна позиція – Україна - суверенна держава на міжнародній арені. Процес інтернаціонального визнання відбувався досить прогресивно. Першими, хто визнав Україну були Канада та Польща, а вже у 2000 р. кількість таких країн досягла позначки 153. Свідченням цього є вступ України до міжнародних організацій таких як ООН, ЮНІСЕФ, ОБСЄ, Міжнародний валютний фонд, Міжнародна організація торгівлі тощо.

Гострою проблемою після проголошення незалежності стала наявність в Україні ядерної зброї. З самого початку країна позиціонувала себе як без'ядерна держава. Такий принцип був закладений в Декларації про державний суверенітет України: «Українська РСР проголошує про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою та дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти та не набувати ядерної зброї» [2, с. 5]. Саме така добровільна політика відмовлення від зброї призвела у подальшому до послаблення військового авторитету України серед інших держав. Основними причинами такої нейтральної політики були неможливість фінансової підтримувати зберігання зброї, термін придатності вже потребував технічних удосконалень, а Україна не мала ні спеціалістів, ні коштів. США та Росія були також зацікавлені в тому, щоб Україна

позбавилась ядерної зброї, бо ще одна країна з багатим військовим потенціалом могла стати загрозою в майбутньому. Тому 14 січня 1994 р. [1, с. 5] була підписана угода між зацікавленими сторонами та Україною про виведення зброї з її території на територію Росії задля подальшої утилізації. Обидві держави, США та Росія, стали гарантами безпеки для України, але такі гарантії несли суто формальний характер, бо в угоді навіть не було прописано санкцій у випадку її порушення.

Щоб якось компенсувати втрату у військовому потенціалі, Україна підписала у Брюсселі угоду «Партнерство заради миру» [1, с. 5]. Вона надавала країні можливість тісно контактувати з НАТО, зокрема такі «контакти» стосувалися проведення спільних навчань, підготовці офіцерів тощо. Але Україна не поспішала вступати до НАТО, а політики заявили, що цього взагалі не буде. Така невизначеність свідчила про те, що країна ще не обрала свій вектор в зовнішній політиці.

Україна, скористувавшись своїм вдалим географічним положенням, також надавала перевагу і європейській інтеграції. Тому в 1994 р. була підписана Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС [1, с. 5]. Метою угоди було спільна співпраця майже в усіх сферах відносин. На жаль, Україна так і не стала членом ЄС, проте стала членом Ради Європи.

Звісно, що зовнішня політика України не могла обійтись без своєї важливо стратегічної «країни-сусідки» – Росії. Нещодавно проголошена, молода незалежна країна потерпала від економічної кризи, тому Росією було надано у борг необхідні ресурси: нафту, газ, сировину та ін. Обидві країни дійшли згоди щодо підписання масштабного договору про співробітництво, але сам процес затягнувся аж на 4 роки. І вже 14 січня 1999 р. було підписано Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією [3]. Разом із тим між «державами-сусідками» було укладено ще низка угод. Однією з них була угода про поділ Чорноморського флоту. Відповідно до неї Росія орендувала базу флоту строком на 20 р. з можливим продовженням. Важливо, що орендна плата заліковувалась в суму українського боргу перед Росією, тому обом країнам таке співробітництво було досить вигідним. Саме на цьому етапі було закладено основу для українсько-російських відносин з їх подальшою активною економічною співпрацею.

Окрім основних вище зазначених держав-співробітниць, зовнішня політика України спрямовувалась також на розбудову відносин з державами Близького Сходу й Африки – Єгипет, Туреччина, Іран, Ліван, Ізраїль, з державами Азійсько-Тихоокеанського регіону – Китай, Японія, Індія, а також з країнами СНД, тобто колишніх союзних республік – Грузія, Вірменія, Азербайджан, Молдова, Білорусь та ін.

Підсумовуючи, зовнішня політика України в період становлення незалежності була досить динамічною та багатовекторною: позиціонування себе як нейтральної держави, а надалі встановлення тісних зв'язків з НАТО, орієнтація на Євроінтеграцію, а надалі встановлення міцних економічних зв'язків із Росією. Цілком уряд держави робив все для того, щоб Україна була визнана на міжнародній арені, сприймана як бажаний партнер та мала сприятливі економічні та дипломатичні зв'язки з іншими країнами. Такі перші кроки та принципи зумовили сучасну зовнішню політику України.

Науковий керівник: Гоцуляк С. Л., к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондик О. *Правові засади становлення та розвитку зовнішньої політики незалежної України (1991 – 2001 рр.)*. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. №2. С. 5–9.
2. Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ. База даних / Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). 1990, № 31, ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення: 11.05.2020).
3. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997. *Юридична енциклопедія: Укр. енцикл.*, 1998. URL: <https://cyclor.com.ua/content/view/1056/58/1/15/#43495> (дата звернення: 14.05.2020).
4. Павленко А. М., Атрохов А. В. Без'ядерний статус України. *Енциклопедія сучасної України*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=38969 (дата звернення: 11.05.2020).

Кожедуб К.В.,

студентка 1 курсу 4 групи

Інститут підготовки кадрів для органів юстиції

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕДУМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ 1990

Декларація про державний суверенітет приймалася у достатньо критичні та переламні часи як для Радянської України так і для всього СРСР в цілому. Початок дев'яностих років ознаменувався бурхливими подіями у союзних республіках та наростаючою міжнаціональною напругою. Серед жителів азійських і кавказьких республік не рідкість були навіть криваві сутички на фоні міжетносних конфліктів та розбіжностей у поглядах. Сильним ударом для союзу став вихід в березні 1990 року Литви, яка дала поштовх до активних дій

Латвії та Естонії, що вже невпинно готували власні проекти по виходу з союзу та проголошення незалежності. На цьому тлі українці також намагалися не збавляти обертів, і тому активно проводилася реєстрація громадян Української Народної Республіки.

Неможна було втратити часу, занадто довго український народ прагнув до незалежності, а саме в цей час події склалися якомога вигідніше. Події у світі також вплинули на утворення нової незалежної та суверенної держави. По-перше, приймається рішення про припинення холодної війни, яке сприяє припиненню яскраво вираженого протиборства між Заходом і Сходом. По-друге, комуністична політика збавляє свої оберти та втрачає впливовість на світовій політичній арені, з чого витікає і третя важлива складова, така як переорієнтація низки світових країн з соціалістичних цінностей на європейські та більш демократичні.

Таким чином, світ втрачає своє чітке розмежування та набуває яскраво вираженої багатогранності. Відбувається процес подолання розколу між Європою та Німеччиною який почався ще за часів другої світової та підтримувався за рахунок СРСР. Також активно проходить процес самовизначення низки східно-європейських народів та національно-державне волевиявлення народів країн СРСР.

Також з політичної карти зникають воєнно-політичний блок Варшавського договору, Рада Економічної Взаємодопомоги, та згодом припиняє своє існування і сам Союз Радянських Соціалістичних Республік як наддержава.

Початок кінця було закладено ще у 1985 році. Тоді і почався час реформ, ера гласності дала поштовх розладу що вже довгі роки панував між державою та особистістю. Також гласність дала змогу вийти на арену політичного життя активним громадянам з власними поглядами та своєю позицією. Вже тоді було зрозуміло що комунізм наближається до заходу своєї політичної впливовості та вже давно втратив свої позиції. Українці дуже швидко підхопили ідеї гласності, тому дуже оперативно строювалось все більше і більше політичних партій та з'являлося все більше активних та молодих політичних діячів. Активно починаються акції протестів проти закриття українських шкіл та тих навчальних закладів що мали у своїй програмі предмети, що викладалися українською мовою. Також активно проходила політика підтримки української мови в цілому. В листопаді 1988 року проходить акція з підтримки навколишнього середовища, перш за все через катастрофу 26 квітня 1986 року. Саме на цьому мітингу вперше прилюдно було звинувачено партійних діячів у приховуванні наслідків Чорнобильської катастрофи.

У 1989 році в Києві формується Народний Рух України. А вже навесні відбуваються перші вільні вибори, після яких з'являється новий центр влади у вигляді З'їзду Народних

Депутатів СРСР при постійно діючій Верховній Раді, що утворило дворівневу представницьку систему.

У березні 1990 року проводяться вибори до Верховної Ради УРСР, після чого депутатський склад оновився на 90 відсотків. Перша сесія тривала понад два місяці, що було значно більше ніж тривалість роботи їх попередників. В раді нового скликання формується два блоки - “За Радянську суверенну Україну” та “Народна рада”. Засідання постійно транслювалися по радіо та телебаченню.

Останньою крапкою у вирішенні полеміки між блоками стало проголошення 12 червня 1990 р. державного суверенітету Російською Федерацією. Після чого 28 червня 1990 року парламент починає розглядати питання про державний суверенітет, і вже 16 липня було прийнято Декларацію про державний суверенітет України. Що стала відправною точкою у відліку життя молодій та незалежній державі.

Отже, прийняття Декларації про державний суверенітет України 1990 стало відправною точкою у державотворчих процесах незалежної України. Та однією з вагомих та значущих подій розпаду СРСР.

*Козаченко Анатолій Іванович,
завідувач кафедри теоретико-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРИНЦИП ПРАВОВОГО ОБМЕЖЕННЯ ВЛАДИ У КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 РОКУ

Важливою складовою сучасного конституціоналізму і парламентаризму є сукупність принципів, порядку діяльності та інституційних механізмів, що використовуються з метою обмеження державної влади. Межі державно-владної діяльності органів публічної влади конституції сучасних демократичних країн світу визначають суверенітетом народу, правами і свободами людини і громадянина, а також втіленням у конституційну практику принципу поділу влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову. Прикладом однієї із перших спроб запровадження такого механізму стала Конституція Пилипа Орлика 1710 р.

Визначальними факторами, що спонукали творців Конституції Пилипа Орлика на запровадження принципу обмеження державної влади була ідея запровадження механізму соціального захисту нижчих суспільних станів та підвищення ефективності функціонування державного механізму. Вагома роль у справі конституювання принципу обмеження влади належала соратникам Пилипа Орлика – козацьким старшинам А. Войнаровському, К.

Гордієнку, І. Ломиковському, Ф. Мирвичу, І. Максимовичу та іншим [1, с. 193]. Вони виходили з того, що конституція – це угода між гетьманом і козацькою старшиною, котра повинна передбачати обмеження влади гетьмана. Так, ст. VI Конституції Пилипа Орлика обґрунтовувала необхідність обмеження влади Гетьмана тим, що у другій половині XVII ст. «деякі Гетьмани Війська Запорозького узурпували владу, порушували всіляке природне право й рівність» [2, с. 18]. Окрім цього розробники Конституції Пилипа Орлика враховували позитивний досвід обмеження королівської влади у Речі Посполитій.

Вагомим учасником конституційного процесу, що вплинув на закріплення принципів обмеження влади стало запорозьке козацтво на чолі із кошовим отаманом К. Гордієнком. Запорожці прагнули поширити демократичні принципи військового самоврядування Запорозької Січі на всю Україну. У Конституції Пилипа Орлика, на думку Д. І. Яворницького, було реалізовано «ідеал политических стремлений, который передовые люди из запорожского войска хотели видеть осуществленным в Малороссии и заодно с ней в Запорожьи» [3, с. 347].

У ст. XVI Конституції Пилипа Орлика за гетьманом закріплено функцію забезпечення прав і свобод людини і громадянина та функцію забезпечення соціального захисту: «великодушно направляти й поліпшувати усі права в країні стосовно надійного дотримання непорушних громадських вольностей» [2, с. 26]. Як зазначено у ст. X виборні, представницькі органи влади і місцевого самоврядування – козацькі ради та магістрати повинні були забезпечити права і свободи «рядових козаків» і «простолюдинів» від посягань на них з боку урядовців. Про захист прав «рядових козаків», «простолюдинів», «двірських слуг, «ченців», «домашньої челяді», «приватних осіб» говориться у ст. IX, XII і XIV [2, с. 21-25].

Вищі органи державної влади закріплено у ст. VI– IX Конституції Пилипа Орлика. До них відносилися Генеральна рада, Гетьман та Генеральні старшини і Генеральний Суд. Генеральна рада – орган законодавчої влади. Конституція прямо не вказує на формування Генеральної ради, шляхом виборів. За ст. VI участь у роботі Генеральної ради була обов'язком для полковників, сотників та генеральних радників – виборних представників від полків, а також представників від Запорозької Січі [2, с. 19]. Генеральна рада скликала за рішенням Гетьмана тричі на рік на Різдво, Великдень і Покрову, як це передбачало козацьке звичаєве право Запорозької Січі. Конституційне закріплення термінів скликання Генеральної ради мало за мету обмеження влади Гетьмана і зумовлювалося тим, що наприкінці XVII – початку XVIII ст. гетьмани І. Самойлович та І. Мазепа фактично відмовилися від скликання Генеральної ради. У Конституції Пилипа Орлика відсутня норма згідно якої Генеральна рада мала право обирати Гетьмана та звільняти його із займаної посади, що пояснюється

усталеною практикою таких повноважень у Генеральній раді на підставі козацького звичаєвого права. За ст. VI Конституції Пилипа Орлика Генеральна рада могла вимагати від Гетьмана «звіту щодо порушення законів і вольностей батьківщини» [2, с. 20].

Виконавча влада згідно Конституції Пилипа Орлика належала Раді генеральних старшин та Гетьману. Рада генеральних старшин мала виконувати функції уряду – вищого органу виконавчої влади. Без погодження із Радою генеральних старшин Гетьман не мав права ухвалювати управлінські рішення, що зазначено у ст. VI: «щоб у нашій батьківщині першість належала Генеральній старшині» [2, с. 18]. Найбільше уваги Конституція приділяє врегулюванню статусу Гетьмана – глави держави. Статтею VI передбачено, що Гетьман «наділяється певною свободою і впливом» [2, с. 19]. Ст. X Конституції Пилипа Орлика проголошує, що Гетьману «належить керувати й наглядати за порядком щодо всього Війська Запорозького» [2, с. 22]. Згадана стаття заборонила Гетьманові призначати на посади козацьких старшин, але він мав право затверджувати старшин обраних козацькими радами [2, с. 23]. Запровадження інституту генерального скарбника передбачало обмеження фінансових повноважень Гетьмана та здійснення контролю за використанням державної власності й бюджету [2, с. 21].

Конституція Пилипа Орлика лише у загальних рисах врегульовувала судову владу. Згідно ст. VII судова влада належить Генеральному суду, який мав діяти незалежно від Гетьмана [2, с. 20]. Як стверджує Р.Б. Бедрій, «Генеральний суд мав розглядати справи за скаргами на гетьмана, генеральну старшину, полковників, генеральних радників, знатних товаришів чи інших урядовців» [4, с. 4]. Такі норми Конституції варто кваліфікувати як запровадження принципу незалежності судової гілки влади.

Таким чином, встановлюючи межі державно-владної діяльності органів публічної влади, творці Конституції Пилипа Орлика 1710 р., керувалися ідеями суверенітету народу, дотримання прав і свобод людини та принципом поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову. Тому Конституцію Пилипа Орлика слід вважати першою спробою в історії вітчизняного конституціоналізму реалізації принципу правового обмеження державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кресін О.В. Пакти й конституції законів і вольностей Запорозького Війська 1710 р. *Український історичний журнал*. 2005. № 2. С. 192-204.
2. Історія конституційного законодавства України : 3б. док. / Упоряд. В.Д. Гончаренко. Харків : Право, 2007. 256 с.
3. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків : у 3 т. / Редкол. П.С. Сохань та ін. Т. 3. Київ: Наук. думка, 1991. 560 с.

4. Бедрій Р.Б. Розподіл влад за Конституцією Пилипа Орлика. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 3. С. 1-6.

Колісник Юлія Юріївна
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ПЕРІОД ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Тридцять років XVII ст. в історії України можна справедливо вважати періодом, під час якого всі українці, незалежно від стану, усвідомили необхідність якомога швидше позбавитися від польського панування. Достатньо було краплі щоб це бажання переросло в війну.

В другій половині 40-х р. вдало зійшлися бажання Богдана Хмельницького помститися польському підстарості за нанесену кривду та гнів українців накопичений за роки жорстокої експлуатації польською шляхтою, що перетворила українців на кріпаків. Це і стало поштовхом до Національно-визвольної війни.

Необхідно зазначити, що визвольна боротьба взявши свій початок із Січі у травні 1648 поступово перетворилася в ранню буржуазну революцію, що призвело до втрати Польщею свого впливу на Україну і до звільнення селянства від феодално-кріпосницького гніту.

В решті решт це призвело до масового покозачення селянства. Сільське господарство перетворилося на своєрідне фермерство, з приватною власністю на землю. Всі ці нововведення активізували товарно-грошові відносини та призвели до появи найманої праці. Тобто, можна зробити висновок, що в середині XVII ст у Гетьманщині припинили існування відносини, що характеризувалися як пан-кріпосник і селянин кріпак.

У політичну систему республіки увірвалося українське міщанство та купецтво. Гетьманщина закріпилася на рівні державного управління. Паралельно у соціальній структурі переважало озброєне населення, яке на основі дружинного побуту будувало своє життя.

На мою думку, певною історичною помилкою стало укладання Переяславської угоди між Україною та Росією, що гарантувала військово-політичний союз двох держав, але водночас з тим визнавала протекторат Москви. Це згодом призвело до включення України до складу Російської імперії. Безсумнівно доленосним був договір між вільною республікою козаків, з її принципом виборності та автократичною Московською державою – монархією східного типу.

Разом з тим, через порушення Московією умов Переяславської угоди, зафіксованих у «Березневих статтях», Україна була вимушена шукати більш надійних союзників. Саме тому Богдан Хмельницький приєднав Військо Запорозьке до антипольської коаліції разом зі Швецією, Трансильванією та Бранденбургом. Однак це не врятувало військо від поразки у війні, яку наблизила передчасна смерть гетьмана.

Як свідчить історія, існує два погляди на події тих років. З одного боку, українська революція займає дуже важливе місце у процесі формуванні української державності. Її рушійні сили об'єднали всі верстви населення: від шляхти, духовенства та козаків, до суспільної «черні». Більш того, з об'єднанням народу відбулося відродження, хоч і на певний час, незалежної, де факто, автономної Гетьманщини.

З іншого боку, внаслідок тривалої й кровопролитної війни український народ був виснаженим, а Правобережжя перетворилося на спустошену землю. Підірвана державна економіка змусила Хмельницького підписати фатальну та не вигідну для нашої держави Переяславську угоду. Все це призвело до зникнення України, як самостійної країни з мапи Європи, захоплення Гетьманщини Московією і перетворення землі козаків на провінцію репресивної диктаторської Російської імперії.

Отже, впевнено можна стверджувати, що національно-визвольна війна займає дуже важливе місце в історії нашої країни. Але до сих пір йдуть суперечки між дослідниками революційних процесів Хмельниччини про те, чи був позитивний вплив подій тих часів на подальший розвиток української держави. І як потрібно розглядати такий неоднозначний портрет гетьмана Богдана Зиновія Хмельницького, який очолив народне повстання, але своїми діями призвів до розпаду України. На мою думку, народу України та владі потрібно частіше згадувати досвід минулих поколінь, щоб не повторювати помилок, бо повноцінне становлення і відродження нації неможливе без історичної пам'яті.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Власенко Сергій Іванович.

*Корнієнко Ганна Павлівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
факультету адвокатури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА — ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА

26 квітня 1986 року. Чорнобильська АЕС. Катастрофа, про яку ще не знають, але котра, в майбутньому, торкнеться кожного. Сьогодні. Чорнобильська АЕС. Катастрофа, яка колись була і яка вже не стосується “молодого покоління”. А чи так це насправді? Мені

здається, що кожен повинен знати про неї, бо без минулого немає й не може бути майбутнього.

На сьогоднішній день у вільному доступі на сайті електронного Архіву українського визвольного руху є низка документів з Галузевого держархіву СБУ, що були приховані від людей роками та на які я спиралась при дослідженні Чорнобильської катастрофи. На основі цих відомостей існує велика кількість публікацій. Наприклад, статті “Чорнобиль. Говорить КДБ” Позняк Н., “Розсекречення документів КДБ: аварія на ЧАЕС не була випадковою” Середи С. тощо.

Наймасштабніша техногенна катастрофа в історії відбулася 26 квітня 1986 року о 1 годині 23 хвилині. Вона і все, що з нею пов'язано — це злочин проти людства.

Першим аргументом, котрий це підтверджує є те, яким чином відбувалася ліквідація катастрофи. Як відомо з історії, після вибуху енергоблоку № 4 Чорнобильської АЕС, ліквідатори вогню виїхали на звичайну пожежу на станції. Вони навіть не підозрювали, які наслідки на них чекатимуть після цього. Перші вогнеборці не усвідомлювали з чим мають справу, як і наступні. Чому так сталося?

Причиною цього є замовчування радянською владою катастрофи. Щонайкраще підтверджує це документ КДБ від 27 квітня 1986 року, в якому сказано: “За згодою з партійними органами вжито заходів щодо недопущення поширення даних про подію і панічних чуток”.

Також, це підтверджує факт про те, що повідомлення про аварію вперше з'явилося ввечері 28 квітня у програмі “Час”, тобто після 2 днів з моменту катастрофи.

Другим доказом є те, що ліквідатори не знали про рівень радіації через непридатні дозиметри.

За повідомленням агента “Моквічев”, дозиметричні прилади, які використовують штаби цивільної оборони, не є перевіреними, що призводить до різниці в показниках. Мають місце акти видачі для роботи несправних приладів. (Із довідки 6 відділу УКДБ УРСР по Києву та Київській області, 11 травня 1986 року).

Третім фактом, котрий щонайкраще відображає злочин радянської влади є той, що КДБ знав про небезпечну ситуацію, котра склалася через аварію на ЧАЕС, але для партії важливішим було показати, що “комунізм завжди з нами”, ніж евакуювати людей, і тим самим врятувати їм життя.

Підтвердженням цього є наступний фрагмент із довідки 6 відділу УКДБ по Києву та Київській області про оперативну ситуацію в столиці України і в місцях розміщення евакуйованих осіб 8 травня 1986 р.: «На період підготовки демонстрації 1 Травня учням шкіл були видані тренувальні костюми, в яких вони репетирували програму 27, 28, 29 [квітня]. З 5

по 8 травня ці костюми були здані в школи. Одяг має доволі високий рівень фону. Школи мають намір здати костюми до палацу піонерів. Необхідна дезактивація».

Аварія на Чорнобильській атомній електростанції — це масштабна подія, котра сколихнула весь світ. Від великого до маленького. Від тих, хто був очевидцем події до тих, хто народився вже після них.

Тема Чорнобильської катастрофи досліджується протягом великого проміжку часу. І на превеликий жаль, людство ніколи не дізнається всієї правди. Але, незважаючи на це, з кожним роком, завдяки праці науковців, письменників, режисерів, нам все ж таки відкриваються достовірні факти, котрі дають можливість проаналізувати події та їх наслідки, поглянути на них через призму правди. Саме з огляду на це, можна стверджувати, що наймасштабніша техногенна катастрофа — це злочин радянської влади проти людства.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого К. М. Лісогорова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Позняк Н. Чорнобиль. Говорить КДБ. 2019. Електронна адреса статті: <https://tyzhden.ua/Columns/50/231909>
2. Старінова Ю. Вся правда про Чорнобиль, яку ми ніколи не дізнаємося. 2019. Електронна адреса статті: <https://www.sibreal.org/a/29977246.html>
3. Серeda С. Хронологія мовчання радянської влади під час аварії на ЧАЕС. 2018. Електронна адреса статті: <https://www.radiosvoboda.org/a/29307052.html>
4. Серeda С. Під покровом таємниці і брехні: як радянська влада намагалася приховати справжні масштаби Чорнобиля. 2018. Електронна адреса статті: <https://www.radiosvoboda.org/a/29323999.html>
5. Серeda С. Розсекречення документів КДБ: аварія на ЧАЕС не була випадковою. 2018. Електронна адреса статті: <https://www.radiosvoboda.org/a/29280147.html>
6. Електронний архів Українського визвольного руху. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт] – Електронні дані. - Львів: 2011 — 2020. - Режим доступу: <http://avr.org.ua> – Чорнобильська трагедія — злочин радянської влади. Документи архіву СБУ.

*Корягін Д.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України,
1 курс, 9 група*

ПИТАННЯ САМОВИЗНАЧЕНOSTІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Право націй на самовизначення виникло в результаті трансформації національного принципу державотворення наприкінці XIX - на початку XX ст. Його буквально не визнали вчені, які були прихильниками об'єднання в XIX столітті. Італія, Німеччина, відновлена польська державність, Чехія, Ірландія, країни Балтії та інші країни. З іншого боку, досвід став основою цього права, наприклад, самоорганізація життя на півночі Америки. Право кожного населення колоніальної території на самоорганізацію, самоврядування та саморегулювання таким, щоб воно мало сприяти реалізації особистості права та свободи кожної людини. Першу теоретичну спробу підірвати право народу (націй) наприкінці 20-х років XIX ст. висловив швейцарський міжнародний юрист Ж.К. Блантчлі. У 1896 році II Лондонський Міжнародний конгрес визнав принцип національного самовизначення, як універсальну демократичну претензію. І на початку XX століття цей принцип став предметом багатьох дискусій в політичній та юридичній літературі та однією з програмних вимог російських соціал-демократів.

У працях Ю. Барсегова «Право на самовизначення є основою демократичного рішення міжетнічних проблем», Б. Сміта «Національна ідентичність», «теорія нації» Л. Ребета, В. Старосольського "Теорія нації", О. Бочковського «Наука про націю та її життя», дається глибокий опис причин виникнення принципу національного самовизначення в контексті етносоціального розвитку людства.

Проблема про національне самовизначення для України залишається досить актуальною, що доказує переконливий аналіз конституційних положень та чинного законодавства. Преамбула Конституції України визнає право лише на самовизначення "української нації" та "усього українського народу". Це дозволяє зробити висновок, що законодавча влада дає ці два поняття, але різницю не визначає. У ст. 11 Конституції України для корінних народів та національних меншин не мають такого права визначення, хоча в ст. 6 Закону України "Про національні меншини в Україні" гарантується право для всіх національних меншин на національну та культурну автономію, яку багато хто з дослідників визнає однією з форм національного самовизначення. У статті 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права підкреслюють, що право на самовизначення мають «усі

нації», але в ст. 27 цього Пакту про права меншин, право на самовизначення не згадується. Тому не менш складне і все-таки питання про суб'єктів з правом на національне самовизначення і зміст цього права. На мою думку, питання права на самовизначення в Україні мають наступні національні та етнічні спільноти: титульна нація, корінні народи та національні меншини. Я думаю, що це все право може здійснюватися двома основними способами: державна структура (держава) та недержавна. Форма державного будівництва містить створення власної суверенної незалежної держави, яка є рівноправним членом міжнародної держави суспільство, суб'єктом міжнародного права відносини. Право на самовизначення і на території реалізується державотворчою формою України - титульна нація, тобто нація, що дає назву державі (українська нація). Усі інші національні та етнічні спільноти (інші корінні народи, національні меншини, національні групи, тощо) можуть виконати свою роль самовизначення у недержавній формі. Як показує історія, українська нація як національно-етнічна спільнота неодноразово прагнула реалізувати своє право на самовизначення у формі незалежної держави. Як зазначають В. Смолій та О. Гуржій, український народ протягом багатьох століть свого існування намагався створити власну державу. Це було природним і глибоко прогресивним процесом, спільним для всіх народів. Остання спроба національного самовизначення за формою створення своєї держави, яка врешті-решт закінчилася бажаним результатом, була виконана українською нацією наприкінці ХХ століття, знайшла своє відображення в основних правилах Української держави. Тому, Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. оголошує, що Українська держава була утворена «на основі здійснення української нації невід'ємного права на самовизначення». У акті проголошення державної незалежності України від 24 серпня 1991 р. встановлено, що Українська держава формується на основі права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами ». З огляду на сказане, можна зробити висновок, що закон на національне самовизначення - це задоволення потреб нації мати те, що є правильним, тобто законний захист політичної влади. Саме так концепція національного самовизначення, визнає це, як процес власного, вільного визначення та встановлення етнізації політичного та правового статусу. І врешті-решт, слід визнати, що суд національного самовизначення є ключовою теоретичною основою національної політики держави, заснованою на принципах рівності онтологічних статусів всіх без винятку етнонаціональних спільнот, які живуть на Землі, і права кожної з них на реалізацію свого соціокультурного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Декларація про державний суверенітет України : Прийнята Верховною Радою України 16 липня 1990 р.- Відомості Верховної Ради України.- 1990.- № 31.- Ст.429.
3. Устав Организации Объединенных Наций и Устав Международного суда. – М.: Департамент общественной информации ООН, 1999.
4. Шевцов В.С. Национальный суверенитет (проблемы теории и методологии). / В. С. Шевцов. М.: Юрид. лит., 1978. – С. 3
5. Карапетян Л.М. Грани суверенитета и самоопределение народов. // Государство и право, 1993. – №1.
6. Арчага Э.Х. Современное международное право. – М.: Прогресс, 1983.

*Котьяш Андрій,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 1 курс, 6 група*

КОНСТИТУЦІЯ УНР 1918 РОКУ – ОСТАННЯ НАДІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЗБЕРЕГТИ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ

Конституція УНР була прийнята 29 квітня 1918 року в останній день існування Центральної Ради і не діяла жодного дня. Проте, це не применшує її значення в історії вітчизняного конституціоналізму. Розробники Конституції враховували найкращі досягнення світової та національно - правової думки, а за рівнем демократичності вона багато в чому перевищувала тогочасні конституції і не поступалася їм за рівнем правової культури та юридичної техніки.

Конституція УНР складається з 83 статей, які об'єднані у 8 розділів. Документ закріплював право на життя, право на свободу та особисту недоторканість домашнього вогнища, таємницю листування, право на повагу до приватного та сімейного життя, свободу місця перебування, а також політичні права – активні і пасивні вибори, свободу думки, слова, совісті, друку, свободу вираження поглядів, свободу зібрань та об'єднань, заборону дискримінації, свободу страйків. Ключовим питанням Конституції було конституювання державного механізму Української Народної Республіки, якому були присвячені глави 3, 4 та 5. В основу формування вищих органів влади покладался принцип розподілу органів влади на законодавчу, виконавчу та судову. Всенародні Збори – парламент мали здійснювати вищу законодавчу владу в державі. Аналіз змісту Конституції Української Народної Республіки 1918 року засвідчує, що Основний Закон закріплював в Україні модель класичної парламентської республіки. Цим положенням утверджувався принцип верховенства

парламенту серед інших органів державної влади Згідно з Конституцією УНР виконавча влада належала Раді Народних Міністрів. Уряд Республіки формувався головою парламенту, його склад, програма діяльності затверджувалася Всенародними Зборами. В справі поділу влади між парламентом та урядом, як нам здається на організаційному рівні Основний Закон УНР закладав суттєві протиріччя. Конституція не передбачала існування посади глави держави – президента і навіть глави уряду – прем'єр-міністра. Однак зазначена проблема вирішувалася переважно виходячи із практичних завдань. Судову владу в УНР уособлював найвищий її орган – Генеральний Суд. Конституція визначала загальні проблеми судової влади, принципи її організації та функціонування.

Слабким місцем Конституції УНР було не унормування функціонування місцевого самоврядування. Вона конституювала приналежність самоврядування на місцях виборним радам та управам громад волостей і земель.

Так, на думку К. Костіва, за територіальною організацією державної влади Україна «виразно наслідує Австрію», а «в постанові про конфлікти між центральною владою і місцевими владами» вбачається вплив американської конституції. Дослідник наголошував також на таких особливостях Конституції, як республіканська форма державного устрою, парламентсько-демократичний режим тощо

Заслуговує на увагу думка істориків права О. Л. та М. Л. Копиленків, які дійшли висновку, що, з юридичного погляду, це була конституція «класичної парламентської республіки», позбавлена будь-якого ідеологічного та пропагандистського забарвлення.

Критичну оцінку Конституції УНР дав В. Солдатенко, який стверджував, що «Основний Закон УНР і в прямому, і в переносному розумінні прагнув закріпити «вчорашній день», призупинити історичну ходу».

У свою чергу, В. Верстюк охарактеризував Конституцію УНР як «торжество абстрактних демократичних принципів».

Як бачимо, в оцінках Конституції УНР є суттєві розходження науковців., це пояснюється різними підходами і критеріями до визначення її сутності та значення. Так, якщо дати суто правову оцінку документу, то він мав достатньо високий рівень демократичності. Якщо ж зважати на конкретно-історичні умови (а це об'єктивно необхідно), то прийняття Основного Закону – це спроба лідерів Ради врятувати свою владу в Україні. Так, Конституція УНР акумулювала в собі передовий вітчизняний конституційний досвід та тогочасні європейські конституційні стандарти. Мова йде про творчий розвиток національних конституційних цінностей та втілення їх в положеннях Основного Закону УНР через їх використання відповідно до національних традицій та практики. Конституція УНР

1918 року є актом величезної історичної ваги. Вона юридично оформила відродження української національної державності у формі УНР.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Власенко С.І.

*Кочеванова Жанна Ігорівна,
студентка 1 курсу, 4 групи
міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

КОЛОНІЇ МЕНОНІТІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ВПРОДОВЖ 1789-1917 РОКІВ

Наприкінці XVIII ст. російський уряд почав процес державного освоєння Південної України завдяки іноземним колоністам. Це відбувалося через те, що ці території є родючими, тому було необхідно збільшити землеробське населення. На правах іноземних колоністів переселялися болгари, греки, євреї та німці [1, с. 16]. Певну роль у цьому процесі уряд відводив менонітам.

Катерина II вступила на престол у 1762 р., а наступного року видала маніфест, який передбачав заселення Півдня України іноземними переселенцями. На обіцяні свободу віросповідання, звільнення від військової повинності та податків, виділення кожній родині 65 десятин землі та 500 рублів відреагували меноніти, які знаходилися під тиском прусського уряду [4].

Перші колонії на території Запорізької області були засновані менонітами-сектантами-анабаттистами у 1789 р., а саме: Хортицька, острів Хортицький, Неєнбург, Енглаге (Кічкас), Кронсвейде, Розенталь, Шенгорст, Неєндорф [1, с. 16]. Через декілька років, у 1795, була заснована ще одна – Шенвізе. А 1803 р. колоністи хортицьких колоній заснували дочірні колонії: Бурвальде (Бабурку) і Нижню Хортицю [2, с. 16–18]. Станом на 1850 р. територія Приазов'я вже налічувало 72 колонії.

Переселення менонітів мало здійснювалося 3 етапами. Перший характеризувався заселенням Хортицької округи Катеринославського намісництва у складі 789 менонітів. Другий етап передбачав створення колонії в Олександрівському та Новомосковському округах (1793—1796 рр.), де стали жити 118 сімей. Третій етап, який датується 1800 роком, ознаменувався переселенням 150 сімей менонітів на р. Молочну.

Деякі називають менонітів «німцями». Але чому? Вони за походженням є голландцями – фризами, а назва «меноніти» була отримана від імені голландського релігійного лідера – Менно Сіменса [2, с. 141]. На території України будь-якого чужинця

називали німцем. Підтвердженням цього є цитата М. В. Гоголя у повісті «Ніч перед Різдом»: «Немцем называють у нас всякого, кто только из чужой земли, хоть будь он француз, или цесарец, или швед — всё немец».

У період проживання менонітів на території Запорізької області відбулося багато перетворень у сферах промисловості, тваринництва, просвітницької діяльності, освіти тощо.

У період 1878-1894 рр. з'явилося декілька заводів: завод сільгоспмашин та знарядь «Гільдебрант та Прісс», завод Бадовського, завод торгово-промислового товариства «Лешп і Вальман», Мензиса, Кацена, цегельно-черепичні заводи брати Мінаєви, Примаков, Вільне, Айнгорн. Окрім того в Запоріжжі побудували 5 парових млинів: Садовського, Классена, Нібура, Рінга і Тіссена [4].

У сфері тваринництва також відбулися зміни. З Голландії була завезена племінна худоба, за допомогою якої меноніти почали продавати на ринках масло та сир [2, с. 144].

Важливу роль в архітектурі Запоріжжя мають будівлі, створені менонітами. Серед них: пивоварний завод, Свято-Нікольський православний храм, млин Г. Нібура, арка в маєтку І. Корніса, вітряк, менонітська школа для дівчат, глиняна двоповерхова церква, замок Вальмана, менонітський педагогічний коледж, лікарняний комплекс тощо. Окрім того палац культури «АвтоЗАЗ» (раніше – «Металіст»), який знаходився на території колонії Шенвізе, був спроектований менонітом Дітріхом Тіссеном [4]. Ці споруди мають велику естетичну та архітектурну цінність та характеризуються наявністю елементів голландського ренесансу та пізнього бароко. Хоча й будівлі, створені менонітами, не відрізнялися розкішшю, однак вони відрізнялися особливою «фламандською» кладкою (одна цеглина – уздовж, друга – впоперек).

Важливо зазначити, що меноніти дуже поважали свій етнос, основою якого була мова. Однак не можна сказати, що вони зовсім уникали міжетнічної взаємодії, що значно відобразилося в мовному вжитку. Іноземні слова вони частково змінювали, щоб пристосувати до власної граматики та фонетики. Наприклад, [basilke] – «посилка», [pintschak] – «піджак», [kleportich] – «хлопотний», [sopranje] – «збори», [blot] – «бруд» (від «болото»), [loda] – «лодир», [flitsepoi] – «велосипед», [juscht'e] – «юшка», [schomodant] – «валіза» [3, с. 92].

Отже, меноніти залишили великий відбиток в історії Запоріжжя у всіх сферах життя. На жаль, події ХХ ст. призвели до депортації менонітів до Поволжя з обов'язковою конфіскацією їх майна. Через голодомор вони вимушені були емігрувати до Канади та США. У роки сталінських репресій ліквідувалися диверсанти, шпигуни, націоналісти, якими вважали менонітів. Ці репресії продовжувалися до початку Другої світової війни, після якої менонітам вже не дозволили повернутися в Україну.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. Л. Гоцуляк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белікова М. Адміністративне управління менонітських колоній Півдня України (1789 – 1917 рр.). *Етнічна історія народів Європи*. Випуск №16. С. 16–21.
2. Кальченко С. В. Історичний досвід освоєння Таврійських земель. *Таврійський державний агротехнологічний університет*. С. 140–146.
3. Лях К. Етнокультурні контакти німецьких колоністів півдня України у світлі лінгвістичних даних. *Етнічна історія народів Європи*. Випуск № 16. С. 90–97.
4. Запорізька О. Хортиця: пруські меноніти на Запоріжжі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2411796-hortica-prusski-menoniti-na-zaporizzi.html>.

*Красноруцька Тетяна,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
факультет адвокатури,
1 курс, 7 група*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОКІВ

На ранніх етапах розвитку людства, коли чітких правових норм не існувало, а панували лише встановлені звичаї та традиції, що були доступні розумінню всіх, суспільство не мало потреби в правозаступниках, а могло відстоювати свої позиції самостійно, не звертаючись до сторонньої допомоги. Але з ускладненням суспільного ладу почали з'являтися більш складні юридичні норми, знання й використання яких стає більш важким для звичайних громадян без спеціальної освіти. Отже виникає нагальна потреба в особах, які б могли захищати права та інтереси пересічних людей, надавати юридичну підтримку та здійснювати правозаступництво. Саме ці спеціалісти-правознавці отримали назву адвокатів. Але показово, що термін «адвокат» здобув своє активне поширення в ХІХ ст. До цього періоду слід вживати слово «правозахисник».

Зародження та становлення адвокатури як правового інституту на теренах України розпочалося ще від часів Київської Русі і триває до сьогодення. Е.Васьковський відзначав, що «подібно до інших соціальних інститутів адвокатура не виникає відразу в абсолютно організованому вигляді, а з'являється в житті спочатку у формі незначного зародка, який може за сприятливих умов розвинутися і досягти пишного розквіту, а при несприятливих чахнути і животіти в глушині». У Давній Русі інститут захисту перебував на первісному етапі розвитку, тобто виник не як самостійна організація, а у зв'язку із судовим

представництвом. В якості правозаступників на суді були представлені родичі та добрі знайомі сторін – послухи (особи, які могли посвідчити про попереднє життя звинуваченого), але вони скоріше відігравали роль моральної підтримки та дружньої допомоги, ніж професійної юридичної діяльності. Незаперечним фактом є те, що на історію української адвокатури вплинуло прийняття християнства, адже воно виявилось саме тим провідником, через який окремі положення римського права стали відомі Київській Русі [1, с. 33].

Умови для формування правових відносин склалися за литовсько-руської доби в період відносної стабільності у регіоні. Перші відомості про існування та діяльність українських адвокатів зафіксовано у правових пам'ятках XVI ст. — Литовських Статутах, норми яких визначали права, обов'язки та відповідальність адвокатів. Їх функції покладалися на так званих «прокураторів» або «приятелів». Під приятелем розуміли особу, що захищала чужі інтереси у суді за умови попередньої письмової домовленості. Прокуратори мали право надавати юридичний захист у господарських, кримінальних та цивільних справах [2, с. 111]. Досягненням цього періоду була організація діяльності приватних та державних прокураторів, залучення до адвокатської діяльності осіб з різних соціальних верств населення, встановлення юридичного покарання прокураторів за неналежне виконання своїх обов'язків чи зраду своєму клієнту.

Історію української адвокатури неможливо відділити від Судової реформи 1864 року, яка поклала початок діяльності інституту присяжних повірених на всій території Російської імперії, у складі якої перебувала частина українських земель. Вагомим внеском реформи, було створення адвокатури саме незалежною корпорацією, автономною від державних органів, виборною і підзвітною радам, що обиралася з середовища присяжних повірених. Заслуговує на увагу атмосфера високої поваги присяжних повірених до свого керівного органу, до честі і достоїнства своєї професії. Вважалося, що «він зобов'язаний тримати для себе правило, що будь-яке зазіхання на стан – є зазіханням на нього особисто і навпаки» [1, с. 38]. У 1874 році паралельно народжується індивідуальна практика приватних повірених, які отримали право брати участь у провадженні цивільних справ. За недостойні вчинки вони несли покарання у вигляді дисциплінарного стягнення. Тобто адвокатура в цей час професійно виросла в елітний корпус юристів зі своїми морально-етичними принципами і заходами корпоративної відповідальності за порушення вимог.

Вагоме значення мала діяльність в кінці XIX на початку XX ст. молоді, професійної генерації українських галицьких правників і адвокатів, яка отримала назву «Адвокатська доба». Адвокати були задіяні в культурно-освітньому та громадсько-політичному житті суспільства, займалися наукою та благодійництвом. Вони стали рушійною силою українського руху, виступали на захист національно-політичних прав українців. Їх імена

можна знайти серед засновників політичних партій та депутатів Галицького сейму та австрійського парламенту, а також серед співзасновників, членів наглядових рад і авторів статутів низки банків, страхових компаній та економічних товариств. Все це говорить про різносторонність, високоосвіченість та самодостатність таких особистостей. Адже право на самостійну адвокатську практику вимагало від них цілеспрямованості, тривалого навчання і докладання зусиль. Тим паче ця професія дозволяла бути вільніше у своїх діях, ніж, наприклад, державним чиновникам, які вважалися носіями австрійського патріотизму.

Вищезазначені події вплинули на створення адвокатури в її сучасному розумінні. Низка послідовних випадків, з яких складається історія, призвела до трактування інституту адвокатури як громадської, самостійної організації професійних юристів, яка виконує важливу соціальну функцію - захист прав і законних інтересів громадян і підприємств, втручання в діяльність якої забороняється.

Науковий керівник: Лісогорова К. М., к. ю. н., доц. кафедри історії держави і права зарубіжних країн та України НЮУ імені Ярослава Мудрого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фіолевський Д. П. Адвокатура: Київ. Алерта, 2007, 485 с.
2. Старченко Н. Умоцовані – прокуратори – приятелі. Хто вони? (становлення інституту адвокатури на Волині в кінці XVI ст. / Наталя Старченко // Соціум. Альманах соціальної історії. – 2002. – Вип. 1. – С. 111–144.

*Кривич Маргарита,
студентка 1 курсу*

Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ У ПЕРШІ РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Державотворчі процеси у перші роки незалежності полягали у створенні та розвитку головних інститутів української влади, їхньому законодавчому забезпеченні. Самостійна Україна мала визначитися з національними інтересами та вийти на міжнародну арену. Упродовж трьох місяців Україну як незалежну державу визнали 132 країни Європи, Азії, Африки та Латинської Америки, серед яких 106 встановили з нею дипломатичні відносини.

Початок державотворчих процесів незалежної України пов'язують з прийняттям Декларації про державний суверенітет (16 липня 1990 р.), у якій проголошено про повноту влади УРСР, право української нації на самовизначення, право на власні збройні сили, внутрішні війська й органи державної безпеки.

Декларація заклала основні принципи державотворчих процесів, стала основою нового законодавства України, кроком на шляху просування до незалежності.

Через рік (24 серпня 1991 р.), на фоні розпаду Радянського Союзу, терміново скликана Верховна Рада приймає Акт проголошення незалежності України. З того часу державотворення перебуває в руках суспільства та Верховної Ради, які приймають такі положення: неподільність і недоторканість території України, чинність виключно Конституції та законів України. Відтак здійснилась одвічна мрія багатьох поколінь українського народу, українці нарешті здобули власну державу й отримали могутній поштовх для подальшого розвитку національного життя.

До кінця 1991 року народні депутати приймають низку стрижневих актів: про *зміну назви УРСР на «Україна»*, про *українське громадянство* (8 жовтня), про *державний кордон* (4 листопада), про *формування збройних сил України*(6 грудня) тощо.

Важливе значення для становлення суверенної Української держави мало законодавче визначення головних державних символів. Так, у січні 1992 р. рішеннями Верховної Ради затверджена державна символіка України — Державний прапор, Державний герб та Державний гімн.

15 січня 1992 р. Президією Верховної Ради був виданий Указ «Про Державний гімн України», один із головних державних символів. Державним гімном є пісня «Ще не вмерла України і Слава, і Воля»: слова Павла Чубинського, музика Михайла Вербицького. Текст гімну затверджено Законом України «Про Державний Гімн України» від 6 березня 2003 року. 28 січня 1992 р. затверджено Постановою Верховної Ради Державний прапор України: стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Співвідношення ширини прапора до його довжини 2:3. Жовтий (золотий) і синій кольори використовувалися на гербі Руського королівства XIV століття. Зазначені кольори також вживалися на гербах руських земель, князів, шляхти і міст середньовіччя і раннього нового часу. 19 лютого 1992 р. постановою Верховної Ради затверджено тризуб як малий герб України - сучасний державний герб України у формі золотого тризубця особливої форми на синьому полі; минулому — герб князів Рюриковичів і Київської Русі. Про походження і значення українського герба тризуба існують різні теорії, жодна з них не є загальновизнаною, але можна виділити кілька теорій, які є найбільш обґрунтованими — це трактування Тризуба як стилізованого зображення або сокола «Рарога», або якоря-хреста, або ж це «зброя богів» — птиця-блискавка у синьому небі .

Насправді державотворчі процеси потребували значно глибоких і ширших структурних перетворень, ніж заходи з облаштування атрибутів держави (символіка, кордони, оборона тощо). Україна мала позбутися адміністративного та ідеологічного спадку попередньої доби. Тому перед громадськістю постала необхідність: демонтувати радянську авторитарну політичну систему та сформувати правовий демократичний державний устрій

на базі трьох гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової); створити ринкову економіку замість централізованого планового господарства; упорядкувати адміністративно-територіальний устрій; розв'язати національні питання, гарантувати вільний розвиток усім народам України, зокрема забезпечити повернення кримських татар на історичну батьківщину; налагодити добросусідські відносини з іншими країнами, стати рівноправним членом світового співтовариства .

Одним із найскладніших процесів виявилось прийняття Конституції. У жовтні 1990 р. Верховна Рада створила Конституційну комісію, яка повинна була розробити концепцію нової Конституції. Вже у січні 1992 р. Конституційна комісія розробила оновлений проект, який після правової експертизи та дебатів у стінах парламенту за рішенням Верховної Ради України було винесено на всенародне обговорення, в якому брало участь близько 200 тисяч громадян України. Незабаром 26 жовтня 1993 р. Верховна Рада прийняла рішення про публікацію доопрацьованого варіанту проекту Конституції на другий план у зв'язку з хвилею політичних баталій, пов'язаних з виборами спочатку до Верховної Ради, а згодом — Президента України. Конституційний процес затягнувся до 1996 року. Цей Основний Закон вважається одним із кращих. Однак його ефективність, як і результативність більшості інших українських законодавчих актів залежить від механізму їхнього виконання державними органами.

Отже, становлення й утвердження незалежної держави відбувалося одночасно із завершенням процесу становлення української політичної нації, формуванням національної самосвідомості, із проголошенням незалежності в Україні розпочався державотворчий процес, який передбачає створення всіх атрибутів державності та їх конституційне оформлення. Це завдання в основному було успішно виконане, але сам державотворчий процес, на нашу думку, триває і сьогодні.

Науковий керівник: асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Харасик Н.О.

*Кузьменко Карина Віталіївна,
студентка 1 курсу, 9 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

НОВООГАРЬОВСЬКИЙ ПРОЦЕС

Новоогарьовський процес – процес формування нового союзного договору через кризу , що назріла між союзними республіками. Цей процес представляв собою низку зустрічей у замиській резиденції Горбачова в Ново-Огарьово між Михайлом Горбачовим та

представниками союзних республік. Він продовжувався протягом 1991 року – перше засідання було у квітні, а затягнувся Новоогарьовський процес аж до листопада, коли було зрозуміло, що Горбачов не зможе утримувати держави під своїм контролем.

Метою цих переговорів було покращення внутрішньополітичної ситуації, що встановилася між союзними республіками.

Загалом, ще з 1988 року звучали різні ідеї, щодо розробки нової Конституції та створення конфедерації. Через велике зростання самосвідомості у людей та їх бажання змінити лад, влада в СРСР дуже послабла. Тому було вирішено провести всесоюзний референдум 17 березня 1991 року. Питання референдуму постало таким образом: «Чи вважаєте ви необхідним збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, у якій повною мірою гарантуються права та свободи людини будь-якої національності?» [1; с.207] Влада все таки отримала бажане – на референдумі більшість голосів була за збереження. Тільки шість республік не проводили референдуми, до яких входять Естонія, Латвія, Литва, Вірменія, Грузія та Молдавія.

Після оголошення результатів референдуму було розпочато розробку союзного договору. Розробка тексту договору відбувалася у резиденції. Проект договору було підписано 17 червня Горбачовим та на наступний день розіслано інших дев'яти союзним республікам, оскільки 6 республік не брали участі як і у минулому референдумі. В документі було зазначено про незалежність та суверенітет кожної республіки, котрі повинні були надати деякі повноваження центральному уряду у сфері оборони, економічній сфері, а також і зовнішній політиці, що призвело до деяких непорозумінь та нарікань. Проект було марафоні двічі – 23.04.1991 та 17.06.1991. Остаточна редакція була опублікована у газеті «Правда», у якій було також опубліковано виступ Горбачова, в якому зазначалося, що «Союзний договір відкритий до підписання» з 20.09.1991 р. Проект договору містив 7 основних принципів існування та взаємодії Союзу та республік, що були край суперечливими та нелогічними. Але договір не був підписаний та 18 серпня Державний комітет з надзвичайного стану намагався оволодіти владою. Оскільки ДКНЗ не знайшов соратників ні в російському, ні в українському суспільстві – він зазнав краху.

УРСР мала велику роль у завершенні Новоогарьовського процесу, оскільки її представники восени 1991 року відмовилися підписати союзний договір, у зв'язку з затвердженням Акту проголошення незалежності України. 1 грудня було проведено референдум де майже усі громадяни проголосували за вихід із Радянського Союзу.

Завершальною подією в Новоогарьовському процесі стало підписання головами трьох союзних республік Біловезької угоди 8 грудня 1991 року, де заявлялося про завершення

існування СРСР та створення Співдружності Незалежних Держав , відомих як СНД. Її підписували – Єльцин зі сторони Росії, Кравчук зі сторони України та Шушкевич зі сторони Білорусі. Згодом , 21 грудня ще одинадцять республік підписали Алматинську угоду про створення СНД та розпуск СРСР. А вже 25 грудня 1991 року президент СРСР пішов у відставку.

Науковий керівник: к.ю.н.,асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Задорожній О. В. Процеси розпаду Радянського Союзу: основні тенденції та значення для України / О. В. Задорожній // Право.ua. - 2014. - № 1. - С. 205-212.

Лапчкін Данііл

Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України

НЮУ імені Ярослава Мудрого

1 курс, 8 група

ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВЕРХОВЕНСТВО ЗА ДЕКЛАРАЦІЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ (НА ОСНОВІ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ 1990 Р.)

Процес створення нового Основного Закону нашої держави розпочався 16 липня 1990 року. В цей день Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки прийняла Декларацію про державний суверенітет України.

З даної декларації і розпочалась гостра політична боротьба за незалежність України, її суверенітет та територіальну ціліність.

Поняття «державний суверенітет» формувалося наприкінці середніх століть. У ті часи воно було потрібно для того, щоб в державі відокремити публічну владу від влади церкви, надати їй в суспільстві виняткове, монопольне значення. Отже, суверенітет має сприйматись як один із показників досконалості держави, того, що вона стає розвинутою інституцією. На сучасній стадії розвитку цивілізації суверенітет є невід’ємною ознакою держави.

А от територіальне верховенство є складовою частиною державного суверенітету. Як проголошується у ст. 2 Конституції України, суверенітет України поширюється на всю її територію. У міжнародному праві це називається територіальним суверенітетом. Також про територіальне верховенство згадується і в V розділі Декларації про державний суверенітет 1990 р., де вказано, що Українська РСР здійснює верховенство на всій своїй території. Територія Української РСР в існуючих кордонах є недоторканою і не може бути змінена та

використана без її згоди. Українська РСР самостійно визначає адміністративно-територіальний устрій Республіки та порядок утворення національно-адміністративних одиниць [4].

Тобто, виходячи із вищевикладеного, ми можемо зробити наступний висновок і сформулювати таке визначення, що територіальний суверенітет — це право держави здійснювати виключну юрисдикцію щодо всіх осіб і предметів на своїй території, а також право не допускати на своїй території діяльності будь-якої іншої держави або організації. Правда, у ряді випадків держава має право здійснювати свою юрисдикцію щодо осіб і дій, виконаних поза межами своєї території.

Територіальне верховенство держави як складова поняття державного суверенітету засвідчує правомочність держави здійснювати повну виняткову владу в межах відповідної території. Держава встановлює правовий режим власної території, здійснює її оборону, вирішує питання адміністративно-територіального поділу з метою поєднання державного володарювання з відповідно організованим населенням тощо, такої думки притримується В. Шаповал у своїй роботі «Територіальна організація держави у конституційному праві» [2, с. 43].

Територіальне верховенство за Декларацією (пізніше знайшло відображення у Конституції України) передбачає:

— право народу на самовизначення, тобто право кожного жителя вільно установлювати свою політичну позицію, вільно вибирати і забезпечувати свій політичний, економічний і культурний розвиток без будь-якого втручання ззовні;

— визнання того, що будь-які територіальні зміни статусу державної території або її частини як у бік збільшення, так і у бік зменшення, будь-яка зміна державних кордонів повинні провадитися винятково у відповідності з прямим волевиявленням народу, згодою держави і міжнародного права без будь-якого втручання ззовні, погрози силою або її застосування, з обов'язковим наступним затвердженням будь-яких територіальних змін вищим законодавчим органом держави. Будь-які територіальні спори повинні вирішуватися винятково мирними способами шляхом переговорів у відповідності зі статтею 33 Статуту ООН і чинними міжнародними угодами;

— право держави на прийняття законів і правил, що регулюють режим державної території й окремих її складових частин, питання громадянства, місця проживання, переміщення, в'їзду і виїзду з країни й інших прав і свобод людини;

— виняткову й абсолютну владу держави в межах державної території, що виключає владу будь-якої іншої держави, якщо інше не встановлено спеціальною міжнародною угодою. Це означає, що на території держави виключається будь-яка діяльність публічної

влади іншої держави і що вища влада держави здійснюється системою державних органів у законодавчій, виконавчій, адміністративній і судовій сферах;

— невтручання у внутрішні справи держави з боку інших держав, міжнародних організацій, іноземних фізичних і юридичних осіб;

— визнання недоторканності державної території, що виключає будь-які дії інших держав проти територіальної цілісності, політичної незалежності або єдності будь-якої держави, застосування сили або погрози силою, а також будь-яку воєнну окупацію в порушення міжнародного права;

— наявність невід'ємного права держави всіма наявними законними способами захищати недоторканність своєї території і державних кордонів, політичну незалежність і цілісність своєї держави, а також життя, майно, честь і гідність громадян, майнові та інші немайнові права фізичних і юридичних осіб;

— право держави на застосування всіх законних способів владного примусу для дотримання законів і правил як до власних фізичних і юридичних осіб, так і до іноземців, що знаходяться на її території, якщо інше не встановлено чинними міжнародними угодами. Отже, влада даної держави є вищою владою стосовно всіх фізичних і юридичних осіб, що знаходяться в межах її території;

— виключне право територіального суверена на надання дозволу із використання державної території і її природних ресурсів іноземними фізичними і юридичними особами і здійснення безпосереднього контролю за цим. Отже, ніхто не вправі насильно позбавляти державу в належній їй території відповідних природних ресурсів і змінювати державні кордони. Земля і державні надра не можуть використовуватися іншими державами або їхніми представниками в промислових цілях без згоди територіального суверена [3, с. 8-10].

Підсумовуючи зазначу, що Декларація наголошувала на закріпленні за УРСР територіальною верховенства, яке та здійснювала на всій своїй території, зокрема самостійно визначала адміністративно-територіальний устрій республіки та порядок утворення адміністративно-територіальних одиниць. І у майбутньому ніщо та ніхто не зміг би посягнути на територію України як на зменшення та і на збільшення, тому бачимо що де-юре Декларація все таки була, і є та буде, але де факто норми її не виконуються в повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України (1990). прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність, 2, 188-192;
2. Шаповал В. Територіальна організація держави у конституційному праві / В. Шаповал // Вісник Конституційного Суду України. — 2002. — № 5. — С. 43—54;

3. Бандурка, О. М. "Від Декларації про державний суверенітет до Конституції України." Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ (2011): 8-10;
4. Гончаренко, В. "Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави." Вісник Академії правових наук України 2 (2010): 85-95.

*Лепілова В. В.,
студентка 1 курсу, 3 групи міжнародно-
правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

СТАНОВЛЕННЯ ДОНЕЦЬКО-КРИВОРІЗЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Сьогодні право народів на самовизначення вважається одним з основних принципів міжнародного права і є обов'язковими для всіх держав. Але з погляду на події 1917-1919 рр. на територіях, що пізніше стали складовою Союзу Радянських Соціалістичних Республік, подібна практика не мала підтримки ані у радянської, ані у будь-якої іншої влади у цих регіонах. Спробою втілити це право скористались впливові постаті регіонів Донецько-Криворізького басейну.

Формування Донецько-Криворізької Радянської Республіки (далі - ДКР, ДКРР) у січні 1918 р. було зумовлено своїми історичними передумовами. Відразу після повалення самодержавства у лютому 1917 р. у Петрограді утвердилась влада Тимчасового уряду, що стало поштовхом для національно-демократичного руху України.

Ідея виокремлення промислових регіонів Донецько-Криворізького басейну (адміністративно роз'єднаних кордонами двох губерній і Облесті Війська Донського) належала зовсім не більшовикам, її протягом десятиліть висловлювали саме представники великої буржуазії, з якими більшовики нещадно боролися. Насамперед мова йде про членів Ради з'їздів гірничопромисловців півдня Росії (далі - РЗГПР). Промисловці вказували на «економічну неподільність» регіону у складі Росії та вважали, що його виокремлення поліпшить умови розвитку промисловості регіонів [1, с. 12].

Влітку 1917 р. Української Центральної Рада (далі - УЦР) домагалась поширення своєї юрисдикції на Новоросію і частину Донбасу. Тому РЗГПР звернулася до Тимчасового уряду (далі – ТУ) з вимогою не допустити передачі «Південної гірської і гірничозаводської промисловості — основи економічного розвитку та могутності держави» під контроль «провінційної автономії і може бути навіть Федерації, заснованої на різко вираженій національній ознаці» [1, с. 12]. За цим негайно була реакція ТУ: «Тимчасовою інструкцією...» від 4 серпня 1917 р. влада Генерального Секретаріату поширювалась лише на

п'ять губерній. Таким чином, найрозвинутіші промислові губернії Лівобережжя України були вилучені зі сфери впливу УЦР та Генерального секретаріату [2, с. 112].

Після жовтневого перевороту та захоплення більшовиками влади в Росії УЦР та Генеральний секретаріат, як верховні органи влади України, перебравли на себе всю владу. УЦР ухвалила III Універсал, за яким Катеринославська та Харківська губернії входили до складу Української Народної Республіки. Це викликало спротив з боку більшовицької більшості обласного комітету рад Донецько-Криворізького басейну [2, с. 113].

4 вересня 1917 року лідер більшовицького обкому Артем (Ф. Сергєєв) на нараді фабрично-заводських комітетів у Харкові заявив: «Ми порвали з Тимчасовим урядом і приступили до утворення своєї влади, до організації якої буде залучено весь Донецький басейн». 7 вересня було створено «революційний штаб», який зосередив у своїх руках усю повноту влади на місцях [1, с. 114].

18-17 листопада 1917 р. під керівництвом Артема (Ф. Сергєєв) відбулося пленарне засідання Донецького і Криворізького басейнів. Пленум відкинув III Універсал УЦР і зажадав проведення референдуму з питання самовизначення краю. Але надалі ця пропозиція не була реалізована, і воля населення була проігнорована.

Виступаючи на пленумі, Артем (Ф. Сергєєв) висловився за «створення незалежної від київського центру самоврядної Донецької області й добиватися для неї всієї влади Рад». На його пропозицію було ухвалено рішення про розгортання агітації за створення окремої, єдиної області у складі Російської республіки [2, с. 115].

З київського Всеукраїнського з'їзду рад до Харкова прибула фракція більшовиків. Тут вони об'єдналися з делегатами III обласного з'їзду рад Донкривбасу та проголосили себе I Всеукраїнським з'їздом рад робітничих, солдатських і селянських депутатів.

З'їздом 11-12 грудня 1917 р. було проголошено радянську владу в Україні, скасовано всі розпорядження ЦР та Генерального Секретаріату, обрано Центральний Виконавчий Комітет та Народний Секретаріат. До їх складу увійшли представники Рад Донецько-Криворізької області, зокрема і Артем.

Окремим пунктом було ухвалене рішення про боротьбу з «імперіалістичною політикою української буржуазної республіки» та потребу адміністративної «єдності Донецького басейну в межах Радянської Республіки» [4].

Завершальним етапом державотворення став IV обласний з'їзд Рад робітничих і солдатських депутатів 9-12 лютого 1918 р., на якому було розглянуто питання про статус Донецько-Криворізького басейну.

Голова Президії виконкому С. Васильченко зазначив, що республіки мають будуватися не за національною ознакою, а за особливостями національно-господарського побуту [3, с. 139].

Донецько-Криворізький басейн являв собою самодостатній економічний кластер, який міг забезпечити промисловий розвиток новоствореної держави. Це був єдиний організм, що сформувався абсолютно добровільно на економічних засадах, а не за етнічною чи іншою ознакою. Але суттєвим недоліком такої організації держави стало те, що центральна влада не проявила хоч якоїсь ініціативи щодо інтеграції всіх верств суспільства для досягнення загального інтересу.

Була видана Декларація, згідно з якою обумовлювалися завдання утвореної Республіки в економічній, політичній, культурно-просвітніх областях. Голова Раднаркому Артем звернувся по радіо до всіх європейських країн, повідомляючи про створення Донецько-Криворізької республіки [2, с. 116].

З'їзд Рад обрав новий уряд — Раднарком ДКР з широким колом повноважень. Вона діяла у період між з'їздами та мала звітувати перед обкомом.

Передбачалось, що утворена республіка має бути складовою радянської Росії. Тому 14 лютого на засіданні обкому рад було уточнено, що «РНК Донецького та Криворізького басейнів зобов'язаний впроваджувати в життя декрети наркомів Російської республіки» [4].

В цілому, ДКР мала переконливу економічну, політичну та соціальну базу для подальшого функціонування, але, зважаючи на відсутність підтримки як з боку української сторони, так і з боку російської, а також невизнання на міжнародній арені іншими державами, республіка потрапила у скрутне становище, з яким влада не змогла впоратись.

Таким чином, завершився етап формування Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Держава, яка претендувала на роль промислового флагмана радянської Росії, проіснувала трохи більше року. Але нехтувати цінністю цього державного утворення не можливо, його поява і ліквідація відіграли значну роль не лише в історії України, а й у формуванні, а пізніше і в розпаді СРСР.

Науковий керівник: Гоцуляк С. Л., к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Корнілов В. В. Донецько-Криворізька республіка. Расстрелянная мечта. Харків: Фоліо, 2011. 40 с.
2. Солдатенко В. Ф. Донецько-Криворізька республіка — ілюзії й практика національного нігілізму. *Дзеркало тижня*. 2004. № 49. С. 112–119.

3. Кісліцин С. А. Предпосылки интеграции де-факто суверенных народных республик Донбасса в постсоветские объединения с участием Российской Федерации. *Власть*. 2019. Том 27. № 4. С. 138–141.
4. Єфименко Г. Г. Проголошення Донецько-Криворізької республіки. *Цей день в історії*. 2018. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0212Q/> (дата звернення: 08.05.2020).

*Лісогорова Катерина Миколаївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У 1960 - 1980-Х РОКАХ

Особливості функціонування радянської політичної системи у середині 1960-х-середині 1980-х років, встановлення все більш жорсткого контролю партійних структур над органами влади та управління у знайшли своє відображення і у правовій системі. Розвиток адміністративного законодавства Української РСР був тісно пов'язаний та знаходився під впливом загальносоюзних законів та інших нормативних актів .

У період уповільнення темпів суспільного розвитку і застою в Українській РСР була прийнята низка законів та інших нормативно-правових актів у галузі адміністративного права, які містили положення щодо окремих сфер управлінських відносин.

При цьому слід зазначити, що радянське адміністративне право відрізнялося нерозвиненістю процедурної регламентації діяльності органів державної влади, оскільки у СРСР не виникало потреби у суворому дотриманні прав, свобод та законних інтересів приватних осіб під час вступу їх у правовідносини з державою, воно не сприяло розбудові дієвих та ефективних способів забезпечення законності діяльності органів державної влади [1,с.25].

Спрямованість, насамперед, на регулювання державного управління, забезпечення всебічного контролю держави у відносинах з громадянами є характерною особливістю адміністративного права Української РСР у зазначений період.

Термін «державне управління» підганявся під політико-ідеологічні настанови радянської науки, він відбивав систему радянської організації влади, за якої поділ влади був відсутній. Цей термін був знаковим у радянському адміністративному праві, оскільки

символізував підпорядкування громадян державі. Якісно іншого змісту він набуває в умах формування демократичної, соціальної, правової держави [2,с.254-255].

У липні 1967 р. постановою Ради Міністрів СРСР було затверджено Загальне положення про міністерства Союзу РСР, яке у значній мірі містило адміністративно - правові норми, зокрема, закріпило основні форми курівництва та управління союзно-республіканських міністерств.

Посилення централізації законодавчого регулювання знайшло своє відображення у прийнятті у жовтні 1980 р. Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративну відповідальність. Вони стали основою для кодифікації усього законодавства про адміністративну відповідальність.

В Основах законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративну відповідальність було визначено компетенцію СРСР і союзних республік у галузі законодавства про адміністративні правопорушення, давалося визначення адміністративного правопорушення (проступку), було визначено коло осіб, які підлягали відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

Основи закріплювали види адміністративних стягнень – попередження штраф, вилучення з відшкодуванням вартості або конфіскація предмета, який був знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення, позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (наприклад, права керування транспортними засобами), виправні роботи, адміністративний арешт.

Також було зазначено перелік органів, які були уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

На базі Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративні правопорушення у грудні 1984 р. був прийнятий кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 9 Кодексу адміністративним правопорушенням(проступком) визнавалася протиправна, винна (навмисна або необережна) дія (бездіяльність, що посягає на державний або громадський порядок, соціалістичну власність, права і свободи громадян або встановлений порядок управління, за яку законодавством передбачалась адміністративна відповідальність.

Адміністративній відповідальності підлягали особи, які досягли на момент скоєння адміністративного правопорушення 16 років. При цьому до осіб у віці від 16 до 18 років, як правило застосовувалися заходи впливу, які були передбачені Положенням про комісії у справах неповнолітніх.

Так, у 1962 р. при виконкомах районних, міських, обласних рад депутатів трудящих, а також при Раді Міністрів Української РСР було створено комісії у справах неповнолітніх.

Посадові особи підлягали адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входило до їх службових обов'язків.

Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення у ст.17 зазначав обставини, які виключали адміністративну відповідальність : «Особа, яка діяла у стані крайньої необхідності, необхідної оборони або була у стані неосудності не підлягала адміністративній відповідальності».

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган або посадова особа, які були уповноважені вирішувати справу могли звільнити порушника від адміністративної відповідальності та обмежитися усним зауваженням.

У Кодексі Української РСР про адміністративні правопорушення була передбачена система обставин, що пом'якшували відповідальність за адміністративне правопорушення (як-от, щире розкаяння винного, відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди) та перелік обставин, що обтяжували відповідальність за адміністративне правопорушення (зокрема, вчинення правопорушення групою осіб, вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин).

Слід зазначити, що норми адміністративного права у зазначений період знайшли своє відображення у Земельному кодексі УРСР, Водному кодексі УРСР, Лісовому кодексі Української РСР, у законодавстві про охорону здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс. О.М.Бандурка, Ю.П.Битяк, В.М.Гарашук та ін.. – Х.: Золота миля, 2011. – 584с.
2. Правова система України: історія, стан та перспективи [Текст] : у 5 т. / за заг. ред. Ю. П. Битяка. - Харків: Право.- Т. 2. Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення. - 2008. - 576 с.

*Мазаєв Максим Сергійович,
студент 1 курсу 3 групи
Міжнародно-правового факультету
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА

Людство, яке вже за тисячі років має багатогранний історичний досвід, давно переконалось в створенні єдиної і неподільної для кожного етносу цивілізації, побудованій на принципах свободи і рівності. Методом різних проб і помилок, людський рід, зрозумівши переваги ліберального суспільства, стає найчастіше притримуватись доктрини “відкритого суспільства”. На мою думку, зараз, на сучасному етапі, Україна стоїть на перехресті закритого і відкритого суспільств. Вагомою і очевидною причиною цього є залишки соціалістичної радянської людини у поєднанні з новою для української нації ліберально-демократичного типу суспільства. Також, потрібно пам’ятати такий факт як бездержавність протягом тривалого часу на теренах сучасної української держави, що і дало відсутність демократичного досвіду, на відміну від західноєвропейських країн. На мою думку, для прискорення формування такого відкритого суспільства держава повинна орієнтуватися на додержання найпоширеніших принципів і цінностей демократії, таких як: свобода слова, свобода вибору, плюралізм, індивідуалізм і т.д. [1, с. 26]. Завдяки такій правовій базі, сучасна ліберальна демократія дасть змогу розвиватись суспільству у будь-якому напрямку.

Взагалі, якщо звернутись до історії державотворення України, то можна яскраво простежити намагання уряду побудувати ліберальне суспільство, що яскраве лише в теорії, а на практиці це не відбивається. Причина, на мою думку, доволі проста, яка закладена глибоко на рівні менталітету українського суспільства. Простежуючи історію, народ протягом досить тривалого часу перебував у дискримінаційному положенні щодо інших народів, що і залишало відбиток у свідомості українців. Доказом цієї тези є нестабільна політика з боку держави, тому виникає недовіра у спроможність України знайти гарантійного партнера з боку інших держав.

На такій межі минулого і майбутнього, людство вирішує питання щодо своєї долі шляхом створення відкритого суспільства, яке можливо лише в умовах демократії [2, с. 45]. На думку Карла Поппера, демократія - найкраща політична система з усіх відомих людству, що здатна захистити відкрите суспільство[3]. Також, необхідно враховувати те, що відкрите суспільство неможливо закріпити указом, люди повинні приймати свої рішення самостійно – такої помилки, на мою думку, припускається українське законодавство. Основою відкритого

суспільства є творча особистість, тому що тільки вона може зламати стереотипи та норми закритого суспільства. А стимул до цього покладений в свободі дій та альтернатив, що дає змогу змінювати свою функцію у суспільстві. Також, народ повинен приймати рішення самостійно, що дасть змогу суспільству процвітати, і відчувати відповідальність. Підводячи підсумок, люди повинні усвідомлювати свою роль у відкритому суспільстві і дотримуватися елементарних ліберальних принципів і цінностей.

Отже, на мій суб'єктивний погляд, ідеальна модель відкритого суспільства – мета, яка досягається маленькими кроками як з боку держави, так і з боку суспільства рівноцінно. Україна хоч і орієнтується на ліберально-демократичні погляди, які закріплені в Конституції, але все одно вона перебуває у політичному полоні радянського режиму. Для того, щоб змінити орієнтири необхідної ланкою є проведення значних культурних змін, які потрібно здійснювати протягом значного проміжку часу. Тому, Україна не повинна сліпо копіювати досвід західних країн щодо розвитку відкритого суспільства, а також враховувати і особисту історію та свій менталітет. На мою думку, це найкращий варіант розвитку України, яка додержується ліберально-демократичних цінностей та при цьому зберігає власні традиції і особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Застава І. В. Концепції ліберальної демократії в західному політичному дискурсі: порівняльний аналіз / І. В. Застава // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : «Питання політології». – Харків, 2008. – № 796. – Вип. 11. – 196 с.
2. Мизес Л. фон. Либерализм в классической традиции / Людвиг фон Мизес ; [пер. с англ. А. В. Куряева]. – М. : ООО «Социум», ЗАО Издательство «Экономика», 2001. – 239 с.
3. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги : В 2-х т. / Карл Поппер ; [пер. з англ. О. Коваленка]. – К. : Основи, 1994. – Т. 1: У полоні Платонових чарів. – 444 с.

*Мартиненко Каріна,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України,
1 курс, 8 група*

УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Відзначаючи історичну важливість даного документу, справедливо буде відмітити, що українським суспільством на той час цей крок Верховної Ради УРСР був сприйнятий неоднозначно. Зокрема, Українська Міжпартійна Асамблея, яка на той час вже вела

реєстрацію громадян Української Народної Республіки, відзначала цю подію як пропагандистський акт. І дійсно, якщо відкинути емоції, що вирували на момент прийняття документу можна знайти чимало спірних питань, проаналізувавши документ.

Для розуміння особливості ситуації, що склалася напередодні прийняття Декларації про державний суверенітет України, варто нагадати, що на той час центр виявив нездатність контролювати ситуацію на периферії, оскільки фактичне двовладдя в Москві через протистояння між Б. Єльциним та М. Горбачовим давало шанс національно-визвольним рухам набагато впевненіше торувати шлях до реальної незалежності республіки СРСР. Слід зазначити, що ще 12 червня 1990 року Верховна Рада Російської Федерації ухвалила Декларацію про державний суверенітет, а ще раніше Верховна Литовська РСР прийняла акт «Про відновлення незалежності Литовської держави».

Українські парламентарії розпочали розгляд питання про державний суверенітет України 28 червня 1990 року, до того досягнувши згоди щодо цього між опозицією та компартійно-радянською більшістю у Верховній Раді, яка вимушена пішла на цей крок під тиском обставин, що швидко змінювалися.

У цей же час республікою прокотилася нова хвиля шахтарських страйків. Ідеї, які пронизували вимоги шахтарів, перегукувалися із гаслами учасників мітингів біля Верховної Ради. Тож, розгляд Декларації розпочався під акомпанемент шахтарських страйків. На засіданнях 5 та 6 липня депутати не тільки обговорювали проект Декларації, а й розглядали питання про становище, що склалося в шахтарських регіонах.

Апогею парламентські дебати досягли під час обговорення питань, які Народна Рада вважала найпринциповими для забезпечення реального суверенітету, а саме: права української нації на політичне самовизначення; набуття Україною самостійного економічного статусу; творення власної фінансово-грошової системи, формування збройних сил.

16 липня 1990 р. Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України, що по суті стала правовим підґрунтям для здійснення широкого комплексу заходів у республіці, які в кінцевому підсумку забезпечили їй незалежність у 1991 р.

Декларація стала основою для майбутньої незалежності України, що стало головною умовою її прийняття. Прийнятий документ проголошував незалежність держави у внутрішніх та зовнішніх зносинах і утверджувала реальний суверенітет. «Прийняття нами Декларація», - зазначав один із публічних спікерів Народної Ради, головний редактор «Вечірнього Києва» В. Карпенко, - «це попри всю її потрібність, тільки декларація. Вона

може стати чимось більшим, якщо буде пов'язана низкою відповідних законів з практичним життям».

Декларація про державний суверенітет України була програмним документом, прийняття якого надало республіці правового підґрунтя для ухвалення низки нормативно-правових актів, що розвивали положення Декларації та утверджували реальний суверенітет у всіх сферах держави.

СПТСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення / Гол. ред. ради О.Барабаш. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – 868 с.; Верховна Рада XII скликання. 1990-1994 роки / Ред. рада О.Барабаш, М.Батіг та ін. – Київ: Видавництво «Кий»
2. Декларація про державний суверенітет України / Проект внесений депутатською групою «Незалежність» // У кн.: Декларація... Історія прийняття, документи, свідчення.
3. Див.: Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990р. Офіційне видання. – Київ: Політвидав України, 1990
4. *Лук'яненко Л.* До історії Декларації про державний суверенітет // У кн.: Декларація... Історія прийняття, документи, свідчення.

*Матвєєва Тетяна Олексіївна,
к.ю.н., доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ - ЗАРОДОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Військова-політична організація українського козацтва, яку деякі вчені вважають своєю рідною козацькою республікою. Є вагомими підстави твердити, що Січ була державним утворенням українського народу. У першій половині 16 століття литовським феодалам, що панували на Наддніпрянщині вдалося повернути більшу частину козацтва, що на той час активно формувалось, у кріпацтво.

Щоб уникнути закріпачення й тиску властей, частина козаків відступила до пониззя Дніпра, за «пороги» (скелі, що виступали з води й перешкоджали судноплавству). Іншим джерелом виникнення запорозького козацтва були вихідці з різних класів та прошарків суспільства, котрі палали бажанням схопитися з татарськими загарбниками й захистити свій народ. Нарешті, йшли на Запоріжжя люди, що освоювали нові, вільні від влади панів землі.

Перші козаки з'явилися на Запоріжжі на початку 16 століття. Запорізька Січ у своєму складі мала два поділи – військовий і територіальний, у відповідності з якими і будувалось

управління. Як військо запорізька громада поділялася на 38 куренів, а територіально спочатку – на п'ять, згодом вісім паланок. Слід мати на увазі, що у запорізьких козаків слово «курінь» мало два значення. По-перше, як житло, по-друге, як самостійна частина війська. Термін «паланка» також вживався у двох значеннях: невелика фортеця і певна частина території Запорізької Січі.

Січ була оточена стіною з баштами і гарматами. Очолював її кошовий отаман. Січ поділялася на курені, на чолі яких стояли курінні отамани. Вся старшина обиралася на військовій козацькій раді. Тому що, найвищим органом козацького самоврядування, який вирішував усі важливі питання козацького самоврядування, були загальні або як їх частіше називали – військові ради. Збиралися вони регулярно в точно визначені строки – 1 січня і 1 жовтня кожного року. Козацька рада могла збиратися і в інші строки, коли на те була воля «товариства». На військових радах вирішувалися всі найважливіші питання Запорізької Січі: оголошувалась війна й укладався мир, оголошувалися військові походи, каралися злісні злочинці, щорічно переділялися між куренями землі, річки, озера, ліси, рибні лови тощо.

Крім загальних військових рад, у запорізьких козаків були ще ради по курінням, які частіше звалися сходками. Курінні сходки збиралися у разі потреби (для вирішення дрібних справ, термінових питань, а також таємних справ).

Були ще сходки по паланках. Вони розглядали переважно дрібні господарські справи, оскільки населення паланок складалося переважно з нежонатих козаків, які займалися господарством.

На Запоріжжі склалася своя адміністрація. Найважливішими ланками були її: військові начальники – кошовий отаман, військовий суддя, військовий отаман, військовий писар, курінний отаман; військові чиновники – булавничий, хорунжий, довбиш, пушкар, гармаш, тлумач, шафар, канцеляристи; похідні і паланкові начальники – полковник, писар, осавул.

Кошовий отаман, військовий суддя і військовий писар складали так звану військову старшину. Всі вони обиралися військовою радою 1 січня і перебували на посаді один рік. До числа військової старшини інколи включалися курінні отамани. У мирний час військова старшина займалася адміністративними і судовими справами, а під час війни очолювала козаків, передаючи свої повноваження «наказній старшині».

Військовий отаман зосереджував у своїх руках вищу військову, адміністративну, судову і духовну владу. У воєнний час кошовий отаман був «головним командиром» і діяв як необмежений диктатор. У мирний час він був лише володарем Запоріжжя і в своїх діях керувався звичаями і традиціями козацтва. Обов'язки кошового отамана зводилися до затвердження обраних військовою радою службових осіб, узаконення розподілу за куренями

земель, розподілу військової здобичи і військових доходів, прийняття до Січі нових людей і звільнення старих козаків, установлення дипломатичних контактів з сусідніми державами.

При всій повноті влади кошовий отаман ніколи не був абсолютним диктатором. Його влада обмежувалася трьома умовами: звітом по закінченні строку повноважень перед військовою радою, річним строком перебування на посаді і, нарешті, самою військовою радою.

Військовий суддя був другою після отамана службовою особою на Запоріжжі. Його основним обов'язком було здійснення суду над козаками. Крім цього він призначав начальника артилерії і навіть замішав кошового отамана під іменем «наказного отамана».

Військовий осавул стежив за дотриманням козаками порядку в Січі, а під час військових дій – у військових таборах стежив за виконанням судових рішень кошового отамана і військової ради, проводив дізнання щодо злочинів, які були вчинені на території Січі, заготовляв продовольство для війська на випадок війни, видавав хлібне та грошове забезпечення козакам, відав охороною кордонів і т. ін.

Після запорізької військової старшини йшло курінні отамани. Посада курінного отамана також була виборною. Курінними отаманами обирали людей здібних, хоробрих, рішучих. Обрання курінного отамана було внутрішньою справою певного куріня і виключало втручання в цей процес козаків інших куренів. Курінний отаман виконував роль інтенданта в Січі: його прямим обов'язком було забезпечення козаків всім необхідним (продовольством, паливом тощо) збереження грошей і майна козаків у курінній скарбниці.

За військовою старшиною йшли військові чиновники, головною метою яких було надання допомоги службовим особам військової старшини у виконанні їх обов'язків.

Безпосередньо за військовою старшиною стояла старшина похідна і паланкова. Вона вважалася вище рангом від військових чиновників. Похідну старшину складали полковник, осавул і писар.

*Матвієнко Владислава Владиславівна,
студентка 2 групи 2 курсу
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

НЮРНБЕРЗЬКИЙ ТРИБУНАЛ ЯК ПЕРШИЙ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД

Шлях України до Європейського співтовариства зумовлює уніфікацію норм українського права до правової системи іноземних країн, основи яких були встановлені після

Другої Світової Війни у ході першого в історії міжнародного кримінального суду. Вивчення судового процесу Нюрнберзького трибуналу (далі – Трибунал), який встановив принципи покарання за злочини військового часу є актуальним з погляду на події сьогодення, де процедура притягнення винуватців війни є майже неможливою.

В серпні 1945р. Союзом Радянських Соціалістичних Республік, Сполученими Штатами Америки, Великобританією та Францією було укладено угоду, яка передбачала створення Міжнародного військового трибуналу для суду над винуватцями війни [1]. До угоди був доданий Статут, у якому зазначалось що метою його існування було засудження та покарання головних злочинців європейських країн індивідуально чи в якості членів організації за наступні злочини: 1. Злочини проти миру, що передбачають собою процес розв'язання війни, що заборонено міжнародними договорами. 2. Злочини щодо порушення законів та звичаїв війни. Такими порушеннями є катування цивільного і військового населення, використання людей у рабстві, розорення населених пунктів. 3. Злочини проти людяності – дії що стосуються винищування, поневолення та інші жорстокі дії, вчинені щодо цивільного населення. Зазначалось, що правомірність діяння за національним законодавством не виключає відповідальності Трибуналом [2].

На виконання досягнутих раніше домовленостей, 20 листопада 1945р. почався безпрецедентний судовий процес над військовими злочинцями, у ході якого було проведене 403 судові засідання та опитано близько 200 свідків [3].

На думку В.М. Іванова, історично-правове значення Трибуналу полягає у тому, що він все ж таки відбувся [4]. Думається, що твердження є правильним, бо як свідчить історія безліч спроб індивідуального покарання за міжнародні злочини не були успішними. Яскравим прикладом є Версальський мирний договір від 28 червня 1919 року, який декларував: «Союзні держави об'єдналися та пред'являють Вільгельму II, колишньому Німецькому Імператору, публічне звинувачення у вищій образі міжнародної моралі і священної сили договорів» [5]. Задля втілення правосуддя над кайзером мав бути створений міжнародний трибунал, проте цього не відбулося і Вільгельму II був наданий притулок у Нідерландах [6].

Робота Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу мала великий вплив на формування системи відповідальності за міжнародні злочини. Хоча він був зосереджений лише на злочинах проти миру, людяності, воєнних злочинів, то його наступники трибунали щодо колишньої Югославії та Руанді враховували геноцид, а Римський статут Міжнародного кримінального суду додатково кодифікував ще злочини агресії. Додатково був створений Кодекс злочинів проти миру і безпеки людства, що був схвалений Комісією міжнародного права ООН 1996 р., що передбачав відповідальність за злочини проти персоналу ООН.

Варто тезово звернутися до основних недоліків, що були допущені у процесі створення Трибуналу та судового розгляду. По-перше, особи що повинні були стати перед судом обиралися без конкретної та справедливої процедури з метою забезпечення більш швидкого процесу. Британський юрист, щодо формування списку підозрюваних зазначив: «Тест має бути таким: чи потрібна нам ця людина для забезпечення успіху нашого суду? Якщо так, то вона нам потрібна» [7]. По-друге, не були засуджені злочинці країн СРСР, США, Великобританії та Франції, навіть якщо їх дії підпадали під визначення злочинних. Отже, не можна говорити про всебічну об'єктивність цього процесу.

Один із основних авторів Статусу Нюрнберзького Трибуналу та головний обвинувачувач трибуналу від США Роберт Джексон в доповіді президенту по завершенню процесу відверто заявив: «Було зроблено багато помилок і слід визнати недотримання багатьох вимог. Я втішаюся тим фактом, що помилки та хибні кроки у настільки новому процесі можуть бути повчальними для майбутнього» [8].

Досягнення Нюрнберзького процесу виражається у аргументованому і переконливому засудженні німецьких військових злочинців. Проте неможливо сказати, що усі особи які винні у Другій Світовій війні були покарані, тому допустимо вважати що це суд «переможців над переможеними». Не зважаючи на помилки у ході судового процесу, роль Міжнародного Трибуналу суттєво вплинула на подальше формування міжнародних кримінальних судів.

Науковий керівник: к.ю.н., асистентка кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Казак Р.А.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Л.А. Філяніна Міжнародна кримінальна відповідальність індивідів за злочини геноциду // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 11-20.
2. Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі [Електронний ресурс]: від 8 серпня 1945р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_201
3. Я.М. Жукорська Роль міжнародних кримінальних трибуналів у сучасному міжнародному праві [Електронний ресурс] // Вісник Запорізького національного університету/ №2, 2016.- с.29-37
4. В. М. Іванов Нюрнберзький процес: історичне та правове значення // Часопис Київського університету права 2015/3.- с.24-28
5. Treaty of Versailles June 28, 1919. - URL:<https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf>

6. Верле Герхард. Принципы международного уголовного права : учебник / Герхард Верле ; пер. с англ. – О.: Фенікс; М.: ТранЛіт, 2011. – 910 с.
7. Д.І. Кулеба Прогаляни Нюрнберзького та Токійського трибуналу [Електронний ресурс]// Наше право № 9, 2013.- с.186-190
8. Report to the President by Mr Justice Jackson, October 7, 1946. – Report of Robert H. Jackson, United States Representative to the International Conference on Military Trials: London, 1945. Department of State Publication 3080. – Washington, DC: Government Printing Office, 1949. – P. 440..

*Могиліна Д. О.,
студентка 1 курсу, 3 групи
міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ

В історії України, крім драматичних і трагічних подій, чимало є загадкових і несподіваних сторінок, одна з них - існування в XVII-XVIII ст. двох Україн - Гетьманщини і Слобідської України. Це були окремі автономні українські формації в межах спочатку Московського царства, а потім - Російської імперії.

Гетьманщина, або Військо Запорізьке, займала території нинішніх Чернігівської, Черкаської, Кіровоградської, Дніпропетровської, частину Миколаївської, Херсонської, Запорізької та Донецької областей України. Вони представляли собою козацьку державу, управління в якій будувалося на принципах самоврядування. Соціально-економічна політика здійснювалась українцями, їм належали ключові позиції в судах, фінансах та в армії.

Землі Слобідської України простягалися на схід від Гетьманщини і охоплювали територію сучасних Харківської, Сумської, частин Донецької та Луганської областей і суміжних із ними Воронезької, Курської, Белгородської областей, які зараз перебувають у складі Російської Федерації [2, с. 25].

Слобожанщина була окремим варіантом козащини на території етнічної України, він підпорядковувався не гетьманові, а російським військовим структурам, хоча зберігав свою козацьку автономію. На відміну від Гетьманщини, Слобідська Україна адміністративно підпорядковувалася московському уряду. Це пояснюється тим, що до масового переселення сюди українців у XVII ст. ці землі вже належали Московії [4]. Хоча в X ст. ця територія входила до складу Чернігівсько-Сіверського князівства. Саме ці простори стали ареною

завзятої боротьби сіверських князів із половецькими ордами, які були оспівані в героїчній поемі Стародавньої Русі «Слові о полку Ігоревім».

Ця родюча і квітуча за часів княжої доби територія була зруйнована в XIII ст. під час монголо-татарської навали. Через свою спустошеність вона отримала назву Дике поле. До XVII ст. на Дике поле час від часу переходили українські переселенці, але вони нічого не змінювали в загальній картині краю [1]. Однією з перших колонізацій цього краю розпочала православна церква. Наприклад, перша достовірна згадка про відомий Святогірських монастир відноситься до 1624 р., коли духовенству було дано право на володіння цією землею.

Це був окремий козацький регіон під час поразок козацько-селянських повстань, таких як повстання Острянина та Гуні 1637-1638 рр., під час невдач у боротьбі проти Речі Посполитої при Б. Хмельницькому. Значна частина населення разом з козацькими формуваннями відступала на схід і прохала дозволу оселитися на територіях, які періодично були підпорядковані московському царю. Переселенці повинні були охороняти московські кордони від татарських нападів, зберігаючи таку ж військову організацію, як у Гетьманщині та отримуючи пільги, або «слободи».

За короткий період були засновані і заселені нові міста: Суми, Охтирка, Лебедин, Харків і велика кількість слобод, тобто населених пунктів з вільним становищем населення, від яких цей край і отримав назву Слобідської України, або Слобожанщини. Українські козаки сформували п'ять полків, але на відміну від Гетьманщини, ці полки не мали єдиного командувача, гетьмана, а підпорядковувалися Белгородському воєводі, який призначав полковників [2, с. 25].

Між Гетьманщиною і Слобожанщиною не було міцних зв'язків, хоча гетьман Війська Запорізького І. Самойлович домагався, щоб Слобідську Україну з її полками було передано в управління гетьмана, але московський уряд відкинув цю пропозицію [3, с. 15].

У XVIII ст. починають поступово згортати права Слобожанщини на автономію. Указом від 1732 р. були обмежені права слобідських полковників і старшин. У 1765 р. Катерина II повністю ліквідувала козацьких устрій на Слобожанщині і було створено Слобідсько-українську губернію, яка проіснувала до 1835 р.

Згодом, саме на теренах Слобідської України зародилася перша українська політична партія РУП в 1899–1900 рр. При переході до політичної стадії українського національного відродження варіант козаччини на Слобідській Україні на якийсь момент став провідним після розгрому Кирило-Мефодіївського товариства. У період національно-визвольних змагань в Україні в 1917-1920 рр. територія Слобожанщини опинилася розділеною між Україною та Росією. У лютому 1918 р. при підписанні мирного договору в Бресті активно

обговорювалося питання кордонів УНР. У результаті територія України значно збільшилася, але друга половина Слобожанщини так і залишилась у складі Росії [5, с. 85]. Таким чином, Слобідська Україна виявилася розірваною між двома державами назавжди.

Отже, Слобідська Україна — великий український історико-географічний регіон, який постав у середині – другій половині XVII століття. Історія Слобідської України дуже цікава і багатогранна. Величезний людський ресурс пішов на освоєння цих територій. Знелюднене Дике поле перетворили на квітучий розвинений край. Можливо, у політичному плані Слобожанщина не відіграла великої ролі у загальноукраїнській історії, проте в культурному відношенні її внесок просто неоціненний.

Науковий керівник: Гоцуляк С. Л., к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слобідська Україна: загальні відомості. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/history/34330/> (дата звернення: 10. 05. 2020)
2. Багалій Д. І. Історія Слобідської України. – Харків : Основа, 1990. 56 с.
3. Гуржій О. І. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України : (друга половина XVII – XVIII ст.). – Київ : Ін-т історії України, 1994. 105 с.
4. Маслійчук В. Л. Козацька старшина слобідських полків XVII-XVIII ст. URL: <http://www.otkudarodom.ua/ru/kozacka-starshina-slobidskih-polkiv-drugoyi-polovini-xvii-pershoyi-tretini-xviii-st> (дата звернення: 11.05. 2020)
5. Семенов В. Особливості державного управління в Слобідській Україні в XVII – XVIII ст. *Актуальні проблеми державного управління* : Зб. наук. пр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. Вип. 4 (28). С. 80–86.

*Насв Владислав Сергійович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України,
1 курс, 7 група*

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ГЕТЬМАНА П.СКОРОПАДСЬКОГО

Початок XX століття в історії України займає особливе місце: вперше за сотні років існування під гнітом сусідніх держав українському етносу випадає можливість втілити свою державну ідею. Однак процес державотворення для України XX століття не став легким. Безліч чинників, зокрема геополітичні, соціальні, економічні, історичні та інші, стали на

заваді прагненням очільників українського осередку створити власну державу, яка б змогла згуртувати суспільство навколо ідеї української державності та зберегти новоутворену країну від зазіхань сусідів.

Одним з очільників таких державотворчих тенденцій був гетьман П.Скоропадський. Бойовий генерал, користуючись повагою серед особового складу, заручившись підтримкою невдоволених політикою Центральної Ради, а також встановивши певні домовленості з німецьким командуванням, 29 квітня 1918 року встановлює власну диктатуру.

Прийшовши до влади, Гетьман видає два перші офіційні документи Української держави, першим з яких стає «Грамота до всього українського народу». Вона мала декларативно-програмний характер, проголошувала встановлення диктатури гетьмана до обрання Сейму й, відповідно, сповіщала про повалення Центральної Ради. Важливим пунктом цього документу є відновлення приватної власності на землю.

Другим офіційним документом періоду гетьманату стали «Закони про тимчасовий державний устрій України», які фактично виконували функцію тимчасової конституції та містили найголовніші положення про функції гетьмана та його державного апарату, визначали обов'язки і права громадян, роль релігії в житті країни. Згідно з текстом цього документа гетьман поєднував у своїй особі виконавчу та законодавчу владу, а його повноваження в інших сферах державного управління цілком відповідали його статусу диктатора. Законами також визначалися основні положення щодо роботи новоутворених державних установ: Ради міністрів, Генерального суду та Фінансової ради. Рада міністрів була покликана об'єднувати та координувати діяльність окремих відомств й відповідала за це перед гетьманом. Генеральний суд визначався як Вищий Суд України в адміністративних та судових справах. Фінансова рада займалася справами державного кредиту і фінансової політики. Розділ «Про закони» окреслює характерні риси законодавства та його дії.

Державотворча діяльність гетьмана П.Скоропадського на папері охоплювала значно більшу кількість напрямів, однак навряд чи можна перебільшити досягнення очільника Української Гетьманської Держави (далі — УГД). Серед його головних державотворчих здобутків є формування дієвого державного апарату, як на рівні вищих державних органів, так і на рівні місцевих адміністрацій, та забезпечення його професійними кадрами. Для підтримки місцевої адміністрації законом від 18 травня було впроваджено Державну варту, яка виконувала міліцейські функції.

Тогочасна організація вищих державних установ відбивала проголошену диктатуру гетьмана, адже його влада майже ніяк не обмежувалася, а більшість органів законодавчої системи фактично виконували роль формальної підготовки законопроекту й без затвердження голови країни не могли видати закон. Зокрема, у підготовці законопроекту

брали участь Міністерства, Державна Канцелярія, Мала Рада Міністрів, Державний Секретар та різні фахові комісії, які могли діяти постійно або ж створюватися для підготовки конкретного законопроекту. Пройшовши усі вище зазначені інстанції, законопроект потрапляє до гетьмана, який приймає рішення щодо його затвердження. За головою держави визначалося право внесення коректив у законопроект, про що повідомлялося Раді Міністрів, яка в свою чергу мала право відхилити або завірити документ (однак жодного випадку відмови Ради Міністрів завірити документ не зафіксовано). Пройшовши ратифікацію гетьманом, законопроект затверджується Державним секретарем, після чого закон оприлюднювався в офіційних джерелах. Правом законодавчої ініціативи були наділені Гетьман, Міністерства та Державна Канцелярія.

У справі судової реформи гетьман вбачав перетворення Генерального Суду на Державний Сенат (очевидно, беручи за основу російський аналог) як «вищу інституцію Української держави у судових та адміністративних справах» [1, с.79]. Сенат поділявся на три департаменти: цивільний, карний й адміністративний. Структура Судових Палат залишилася без змін і включала Київську, Харківську та Одеську палати, кожна з яких поділялася на два департаменти: карний та цивільних справ.

Окремо варто згадати існування військових судів у період гетьманату. До їх компетенції входив розгляд справ стосовно скоєння злочинів військовими, ухилення від проходження військової служби, скоєння злочинів під час перебування у війську або під час війни тощо.

Здійснення військової реформи було вкрай важливим для вирішення питань, позаяк одним із чинників успішного повалення влади УНР була фактична відсутність війська на їх боці. До того ж, геополітична ситуація вимагала створення ефективної армії, адже більшовики не покидали надій на приєднання України. Проте німецьке командування, яке фактично окупувало УГД, рішуче протистояло подібним намірам гетьмана, обґрунтовуючи це так: «Навіщо вам армія? Ми знаходимося тут, нічого, щоб зашкодило Вашому уряду всередині країни, ми не дозволимо, а щодо Ваших північних кордонів Ви можете не перейматися: ми не допустимо більшовиків» [1,с.179]. Фактично, гетьману вдалося впровадити деякі новації щодо організації української армії та врегулювання певних аспектів життя військовослужбовців, зокрема, було створено воєнне Міністерство та Генеральний штаб, видано закони, які встановлювали час служби, обмежували політичну свободу особового складу, а загалом українське військо було організовано у 8 армійських корпусів.

Ситуація у країні потребувала вирішення ще одного надважливого питання — аграрної реформи, проведення якої гетьман вважав одним із першочергових для себе завдань. Згідно з основними положеннями закону від 14 червня 1918 року на кожного

селянина припадало не більше 25 десятин землі для сільськогосподарських потреб. Купівлю землі за рахунок державних, церковних, монастирських і приватних земель здійснював Земельний банк. Проте у законі не було врегульовано питання ціни на землю, тому в листопаді було підготовлено новий проект, який містив важливі уточнення стосовно ціни на землю, а також надання певних пільг щодо відчуження землі. Так, наприклад, не підлягали відчуженню господарства високого агрокультурного значення, якщо їх розміри не перевищували 200 десятин.

Попри беззаперечні здобутки гетьмана П.Скоропадського в українському державотворенні, УГД все ж не втримала контроль над Україною: її владу було повалено 14 грудня 1918 року. Цьому сприяли як зовнішні чинники, так і помилки очільників УГД у внутрішній політиці. Зокрема, відсутність боєздатної та прихильної до влади гетьмана армії та програш у війні Четвертого союзу, підтримка якого слугувала опорою гетьманського режиму.

Науковий керівник: В. М. Єрмолаєв

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рум'янцев В. О. Судова система в Українській державі гетьмана П. Скоропадського. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. №2 (25). С. 77-89.
2. Скоропадський П. П. Спогади. кінець 1917 - грудень 1918 / ред. Ярослав Пеленський. Київ : Філадельфія, 1995. 492с.

*Назаренко Марія,
студентка 1 курсу, 7 групи
факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Український конституціоналізм не бере свій початок 28 червня 1996 року. Він пройшов тривалий і тернистий шлях до прийняття сучасної демократичної Конституції України.

Історичні правові традиції, втілені у народних вічах Київської Русі, козацьких радах Запорізької Січі та держави Б. Хмельницького, акти конституційного характеру періоду Центральної Ради стали потужною основою для реалізації конституційної реформи.

Реальний конституційний процес почався у 1917 році зі створенням конституційної комісії за доби Центральної Ради у Києві. 29 квітня 1918 року був ухвалений Проект Конституції Української Народної Республіки. Через революційний переворот цей документ

не мав права на існування, але його прийняття та розробка стали значущою подією для розвитку вітчизняного конституціоналізму.

Проаналізувавши Конституцію 1918 року, можна зауважити, що вона має певну схожість положень з сучасним Основним Законом.

У документі 1918 року чітко зазначалося, що Україна має бути парламентською республікою, а влада належати народові.

На мій погляд, ця тенденція є помітною у проектах конституційної реформи й сьогодні.

Ключовим питанням Конституції було формування державного механізму влади УНР. Тут діяв принцип розподілу органів влади на законодавчу, виконавчу і судову.

Розглянувши повноваження трьох основних гілок державної влади, зазначених у Конституції УНР, можна зробити висновок що, була забезпечена можливість різних гілок влади контролювати одна одну. Це свідчить про те, що Основний Закон передбачав собою існування своєрідної системи стримувань і противаг.

Головна цінність цієї Конституції проявлялась насамперед у тому, що її положення віддзеркалювали відповідальність влади перед особистістю. Закон гарантував свободу слова, друку, совісті, пересування, місця проживання, а також недоторканість особистого життя і таємниця листування.

На мій погляд, це свідчить про те, що влада прагнула до лібералізації і мала намір створити всі необхідні умови для безпечної життєдіяльності суспільства.

Варто підкреслити той факт, що цей документ закріплював гендерну рівність, і це беззаперечно стало великим стрибком у порівнянні навіть з прогресивними європейськими державами.

Не можна не звернути уваги на те, що Конституція УНР мала не тільки переваги, а й певні недоліки. Її недосконалість виявляється, зокрема, у декларативності деяких положень, не повної невизначеності функцій органів влади та їх взаємовідносин, а також у недостатній ідеологічній визначеності та відсутності статей про державну символіку і державну територію. Також не було вирішено питання власності громадян.

Попри те, що Конституція УНР мала недосконалий характер, вона увібрала в себе передові ідеї української правової думки, досягнення світового державотворення та відзначилася високим рівнем демократизму.

Слід зауважити те, що вона не тільки юридично затвердила відродження суверенітету і державності України, а також закріпила правові засади розвитку громадянського суспільства.

Хоча положення Конституції 1918 року не були втілені в життя, вони стали достойним зразком для майбутньої парламентської республіки.

Науковий керівник: Лісогорова К. М., к.ю.н., доц. кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн НЮУ імені Ярослава Мудрого.

*Немеш Кристина Олександрівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПЕРШІ АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИБОРИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР

Процеси, що проходили в СРСР на початку 90-х років стали одними з найбільш значимих подій на політичній арені двадцятого століття, що були викликані кризою комуністичної системи і поширенням демократичних процесів на країни соціалістичного табору. Для України цей період став важливим кроком на шляху до розбудови власної державності, звільнення від тиску радянської влади передовсім через інститут вільних, прямих, демократичних виборів.

Політична ситуація напередодні березневих виборів 1990 року була обумовлена багатьма факторами, серед яких ключове значення мала, по-перше, активізація демократичних опозиційних процесів, яка проявлялася передовсім у виникненні значної кількості так званих «неформальних», тобто не контрольованих центральною владою груп і об'єднань. Другим чинником, через призму якого слід розцінювати політичну обстановку, що склалася, була соціальна напруженість, обумовлена неспроможністю тоталітарного режиму приховувати наростаючі проблеми [1, с. 72].

Підґрунтям для виборів мало стати нове виборче законодавство, навколо якого точилася гостра полеміка. Верховна Рада Української РСР вилучила з тексту проекту нового закону про вибори квоту для компартії, якою забезпечувалося провідне становище комуністичних політичних сил, що стало першим кроком на шляху до демократичних виборів [2, с. 128].

Усі попередні вибори на території радянської України проходили під егідою однопартійності, за якої реальної передвиборчої конкуренції не існувало, а депутатська діяльність розцінювалася радше як громадське доручення, ніж представницька функція. За таких умов громадяни фактично голосували, але не обирали [3, с. 102]. Усі ці чинники стали каталізатором розгортання державотворчих процесів, для яких важливою сходинкою стало проведення альтернативних виборів.

Так, Закон УРСР «Про вибори народних депутатів Української РСР» від 27 жовтня 1989 року закріплював проведення виборів по одномандатних виборчих округах на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні. Право висунення кандидатів у народні депутати належало трудовим колективам, громадським організаціям, колективам професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, зборам виборців за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах. Зазнала змін і кількість депутатів, що обиралися до ВР УРСР, яка знизилася з 650 до 450 обранців, які попередньо не затверджувалися громадськими зібраннями [4].

Натомість закон про вибори до ВР УРСР 1978 року передбачав, що право висунення кандидатів у депутати належить виключно організаціям Комуністичної партії Радянського Союзу, професійних спілок, Всесоюзної Ленінської Комуністичної Спілки Молоді, кооперативним та іншим громадським організаціям, трудовим колективам, а також зборам військовослужбовців по військових частинах [5].

На виборах 1990 року комуністичній партії протистояв Демократичний блок, який об'єднав існуючі опозиційні організації національно-демократичного спрямування [3, с. 107]. Принцип альтернативності кандидатів, а також свобода обговорення виборчих програм і реальний громадський контроль за підрахунком голосів через інститут спостерігачів принципово змінили сутність як самого виборчого процесу, так і його результатів, оскільки влада, обрана на вільних демократичних виборах уже не може вважатися тоталітарною. Поява нових облич на поверхні політичного життя викликала феномен, який С. Кульчицький назвав «антикомуністичною радянською владою». Як наслідок, розпочалося швидке розмивання підвалин тоталітарного ладу, розширення меж гласності й плюралізму [1, с. 73].

Фактично вибори проходили в умовах, коли альтернативність кандидатів і скасування керівної ролі комуністичної партії ще не було закріплено на конституційному рівні, а цензуру – скасовано. Разом з тим, оновлення складу Верховної Ради, отримання Демократичним блоком 25% голосів виборців свідчили про значні зміни у політичному середовищі [3, с. 108].

За результатами виборів 1990 року утворилося два блоки депутатів: консервативно-комуністична «група 239» (група «За суверенну Радянську Україну»), яка являла собою парламентську більшість і опозиційна «Народна рада», сформована із членів Демократичного блоку [1, с. 73]. Незважаючи на прокомуністичну більшість у парламенті, законодавчий орган перестав бути гвинтом у механізмі декоративної демократії. Уже у липні 1990 року Верховна Рада ухвалила Декларацію про державний суверенітет України, а 24 серпня 1991 року – Акт проголошення незалежності України, що було неможливо при складі

Верховної Ради УРСР попередніх скликань, незважаючи на формально закріплене, а в дійсності – цілком декларативне право сецесії.

Таким чином, проведення альтернативних виборів стало фундаментом в розбудові реальної демократії. Втрата компартією лідируючих позицій на виборах 1990 року значною мірою обумовлена ігноруванням партійним керівництвом національно-культурних процесів в Україні, нав'язуванням політичних рішень «зверху» і планово-адміністративними методами управління, які більше не могли стримувати наростаючі націоналістичні ідеї, а разом з ними і державотворчі процеси на території України. Альтернативні вибори, які забезпечувались через впровадження багатопартійності, а також реального громадського контролю, скорочення кількості депутатів, скасування попереднього затвердження кандидатів, стали першим кроком на шляху до незалежної України.

Науковий керівник: к.ю.н. асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кульчицький С. Державотворчий процес в Україні : підсумки першого п'ятиріччя / Станіслав Кульчицький // Український історичний журнал. – 1996. – № 6. – С. 69–78.
2. Даниленко В.М. Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії. — К.: Інститут історії України НАН України, 2018. — 278 с.
3. Рисіч Й., Литовченко Л. Вибори: від формалізму до демократизму (досвід України в 70-90-і роки ХХ ст.) // Вісник ТДТУ. – 1996. - №1. – ст.. 101-111. – (Філософія).
4. Закон УРСР «Про вибори народних депутатів Української РСР» від 27 жовтня 1989 року [Електронний ресурс]: – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8304-11>
5. Закон УРСР «Про вибори до Верховної Ради Української РСР» від 19 грудня 1978 року [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T784159.html

*Олейников І.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України,
1 курс, 9 група*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ПОВОРОТНИЙ ДОКУМЕНТ НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Наразі чимало українців знають про дату здобуття незалежності Україною, але небагато хто знає про довгий та тернистий шлях, який передував цій вирішальній для долі країни події та який не обходив першого і вкрай значного кроку для здобуття незалежності — підписання Декларації про державний суверенітет. Певним чином незрозумілою для більшості сучасних українців постає така дата, як 16.07.1990. Саме тому я вважаю, що питання здобутків минулого, зокрема які стосуються самоідентифікації України на міжнародній арені, постають актуальною темою задля усвідомлення сучасним поколінням значущості розбудови української державності.

Протягом багатьох століть мрією для нашої держави поставала повна незалежність від країн-загарбників та світове визнання серед інших країн як само ідентична та могутня держава, але, на превеликий жаль, ця мрія залишилася неосяжною. Спроба здобуття незалежності була ще при підписанні Четвертого Універсалу УЦР, але цей документ не зазнав підкріплення діями з боку керуючої верхівки, тому успіху цей документ не дістав. Наприкінці 20 століття почався розпад Радянського Союзу — рушійної сили, яка протягом століття вела загарбницькі дії на нашій території, отже це була найкраща нагода для перших кроків здобуття незалежності.

Вперше за всю історію Верховна Рада України не визначалася такою рисою як однопартійність, отже кінець 20 століття став таким боком, що представники ВР, серед яких були визначні патріоти, дисиденти, демократи, побачили значну нагоду зробити рішучий крок проти партійно-номенклатурної системи, за спиною якої стояла ще більш-менш потужна комуністична сила.

Таким чином, з боку нашої держави було зроблено вкрай важливий крок на шляху до незалежності, Декларація про державний суверенітет, що стала певним планом для подальшої розбудови державності, була підтримана більшістю парламентарів. Цікавим є факт, що того дня близько сотні осіб не з'явилася на засіданні, переважна більшість з них була партійними робітниками.

Підкріплюючи свою думку про те, що сучасні представники української нації мають розуміти всю складність становлення шляху до незалежності, хочу підкреслити той факт, що Декларація про державний суверенітет стала першим документом, який визначив, що «Українська РСР як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід’ємного права на самовизначення».[1, с. 23] Цей, насправді очевидний факт, є першим розділом документу та, на мою думку, є одним із визначальних, адже являє собою початок об’єднання українців державою у єдину націю, яка має становити власну історію, власні культурні надбання та власну спадщину.

Виділяючи найважливіші параграфи Декларації про державний суверенітет не потрібно забувати про надання можливості представляти інтереси нашої країни на міжнародній арені, при чому не як тінь Радянського Союзу, а як дійсно суверенна республіка. Також є вкрай важливим утворення дієздатної армії та системи державної безпеки, яка власне самостійно могла приймати рішення. Шостим параграфом Декларація проголосила економічну самостійність, яка закріплювала необхідність введення власної грошової одиниці, формування державного бюджету, створення певного роду фінансових установ.

Таким чином, спираючись на зазначені вище фактори, можна зробити висновок, що Декларація про державний суверенітет дійсно є поворотним документом на шляху до незалежності України. Саме цей документ мав вирішальне значення для усвідомлення нацією важливості побудови власної державності та значущості національної ідентичності як основи утворення сильної та незалежної держави.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Відомості Верховної Ради української РСР . — 1990. — №31
2. О. Бойко. Декларація про державний суверенітет України // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.186

*Омарова Айсел Азад кизи,
асистент кафедри історії держави та
права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

КЛАСИФІКАЦІЯ ДІТЕЙ ЗА ЗАГАЛЬНИМ ЦИВІЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1811 р.

На сьогодні, незважаючи на прийняття Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини (1950) і Конвенції ООН про права дитини (1989), процес розвитку прав людини і, звісно, дитини ще триває. Сказане пояснюється тим, що в глобалізованому світі мають місце випадки, коли диктатурами, які, на жаль досі збереглися, й автократичними режимами права людини і права дітей стримуються, тобто порушується загальна вимога щодо гарантування і дотримання прав людини й прав дітей. Крім того, динамічність сучасного суспільства й технологій кожного дня ставить нові запитання й виклики, наприклад, як в добу Інтернету захистити секретність комунікації, тобто право на таємницю листування й приватного життя. Україна як учасниця обох згаданих Конвенцій приділяє багато уваги правам дитини, їх закріпленню й захисту як на законодавчому рівні, так і в повсякденному житті. Зокрема, нині набувають актуальності питання уніфікації визначення поняття «дитина», її прав та визнання її суб'єктом права. З огляду на це стають у нагоді нароби і рекомендації фахівців у різних галузях знань (психологія, історія, кримінологія, кримінальне і цивільне право), науковців, які, як відомо, завжди спираються на результати, отримані шляхом всебічного і комплексного вивчення й аналізу певної проблеми.

Враховуючи наведене, зауважимо, що вчені-правники розгляд тієї або іншої теми завжди починають із дослідження традицій, досвіду, напрацювань попередніх поколінь, тобто з історико-правового аспекту. Не є винятком і вітчизняні науковці. З огляду на обмеженість в об'ємі публікації зупинимося на класифікації такої правової категорії, як «дитина» на території західноукраїнських земель, що входили до складу Австрії та Австро-Угорщини.

Як відомо, в Австрії та Австро-Угорщині положення сімейного права були органічною частиною Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 р. (Австрійського цивільного кодексу), дія якого поширювалася й на українські землі аж до 1939 р. Так, у ст. 21 цього Кодексу закріплювався такий поділ категорії «дитина»: діти, ними визнавалися ті, які не досягли семи років, малолітні – ті, яким ще не виповнилося чотирнадцяти років, неповнолітніх – ті, які не досягли двадцяти чотирьох років. Таким чином, у Кодексі наведена класифікація дітей за їх віком. Ретельно вивчивши приписи

Австрійського цивільного кодексу 1811 р., можемо констатувати, що в ньому не вказано об'єму прав дітей кожної групи, більш того, до представників усіх вікових категорій використовується загальне поняття «дитина». На жаль, лише деякі статті мають спеціальну вказівку на вік. Так, у ст. 151 Австрійського цивільного кодексу 1811 р. фіксувалося, що у вільному розпорядженні неповнолітньої дитини, яка не знаходиться на піклуванні батьків, є все, що вона здобуває своїм трудом, а також речі, передані дитині по досягненню нею чотирнадцяти років у користування. У той же час жодного слова немає стосовно майнових прав дітей, які не досягли семи років, а також малолітніх. Незважаючи на невелику кількість норм, присвячених правам цієї категорії, можемо стверджувати, що майнові права дітей різнилися за своїм об'ємом.

Цікавим із точки зору правника є той факт, що за Австрійським цивільним кодексом 1811 р. об'єм прав дітей залежав від статі. Наприклад, у ст. 173 Кодексу закріплено, що батько мав владу над майном заміжньої неповнолітньої доньки до досягнення нею повноліття. У той час як відповідно до ст. 174 Кодексу батьківська влада над сином могла бути припинена до досягнення ним повноліття (двадцяти чотирьох років) у разі, якщо батько дозволить двадцятирічному синові вести власне господарство. Як бачимо, сини мали можливість раніше вийти з-під влади батька, а отже раніше мати повний об'єм прав.

Аналізуючи положення Австрійського цивільного кодексу 1811 р., можна помітити, що законодавець також поділяє дітей на законнароджених, позашлюбних і узаконених. Згідно з приписами цього акта, усі перелічені в ньому права дітей розглядаються як такі, що належать законнародженим дітям. Однак наявні норми, в яких згадується про певні права або ж їх обмеження з прямою вказівкою на коло осіб, яких це стосується, тобто позашлюбних або ж узаконених. Зокрема, Кодекс передбачає, що дитина не може бути позбавлена права законного народження лише на підставі факту перелюбства її матері чи заяви про те, що дитини позашлюбна. За Кодексом факт незаконного народження дитини (ст. 158) потребував доведення. Так само Кодекс закріплював можливість узаконити позашлюбну дитину (ст. 160–162). Після узаконення дитини об'єм її прав, хоч і не був рівним законнародженим, але значно збільшувався. Отже, необхідність доведення незаконного народження дитини й наявність процедури узаконення позашлюбної дитини підтверджує тезу, що Кодекс стояв на позиціях захисту інтересів дитини.

Підсумовуючи, вкажемо, що сьогодні викликають науковий інтерес Австрійський цивільний кодекс 1811 р. і закріплена в ньому класифікація дітей саме через те, що цей документ діяв на західноукраїнських землях близько 130 років. Звісно, це не могло не позначитися на традиціях і звичаях, урешті-решт, на механізмі їх гарантування і дотримання сучасною Україною. Під час аналізу приписів Кодексу встановлено, що в ньому закріплена

класифікація дітей за віковою ознакою, за статтю, а також за походженням. З'ясовано, що об'єм прав кожної групи відрізнявся, а весь спектр прав, що мали діти за Австрійським цивільним кодексом 1811 р., належав законнародженим дітям У той же час можна стверджувати, що законодавець, попри недоліки і прогалини, усе ж таки намагався захистити інтереси дитини. Крім того, окремі положення Кодексу, які стосувалися дітей, дають змогу стверджувати, що законодавець намагався, з одного боку, модернізувати цивільні правовідносини, з іншого – залишити канонічні положення, особливо ті, що стосувались шлюбно-сімейних правовідносин.

*Омельченко К. О.,
студентка 1 курсу, 3 групи міжнародно-правового
факультету Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Влада в Україні ще з часів Б. Хмельницького доволі часто ставала інструментом модернізації, а відбувалося це шляхом рецепції західних правових норм, що потім впроваджувалися в практику традиційного суспільства [1]. Саме за допомогою такого методу і приймалася Конституція 1996 р.

Декларація про державний суверенітет прийнята 16 липня 1990 р. закріпила принцип суверенності та недоторканності території, поділ влади, рівності громадян перед законом та інші демократичні засади. 24 жовтня того ж року затверджено склад першої конституційної комісії, яка опрацювала загалом 7 різних варіантів документа. 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України (надалі - ВРУ) прийнятий та затверджений (1 грудня того ж року) шляхом всенародного голосування «Акт проголошення незалежності» [2].

Цей документ є дуже важливим у конституційному процесі нашої держави, адже саме він ознаменував появу нової незалежної держави. Унаслідок вище зазначених подій постало питання про затвердження нової конституції, яка б закріпила новий державний устрій, а до того моменту продовжувала діяти конституція 1978 р. Також перед новим документом ставилася мета закріпити демократичні права та свободи громадян.

Перший проект був розроблений спеціальною групою під керівництвом Л. П. Юзькова. Хоча він і зазнав багатьох змін, він привернув увагу іноземних спеціалістів до цього процесу [2]. Після низки доповнень 5 червня 1992 р. проект було ухвалено комісією та винесено на розгляд ВРУ, що 1 липня цього ж року ухвалила постанову про винесення даного проекту на референдум [3]. Але перший проект не був реалізований через наявне постійне протистояння між президентом та парламентом (кожен з яких намагався отримати прихильність, більше повноважень та створював власний проект документу), який до того

ще й відбувався в умовах соціальної та економічної криз. 24 листопада 1995 р. комісією було підтримано пропозицію Президента, що зумовило утворення нової робочої групи. Доопрацьований нею перший проект було винесено на обговорення комісії 12 березня 1996 р. та рекомендований до розгляду ВРУ [2].

Співголови комісії (Л. Д. Кучма та О. О. Мороз), попри різницю у поглядах, були одностайні стосовно прагнення якнайшвидше затвердити конституцію, саме тому вже 2 квітня ВРУ винесла питання про проект порядку денного, а 17 квітня 1996 р. розпочався розгляд [2]. 28 травня — 4 червня цього ж року відбулося перше читання. Даний проект підтримали 258 голосами в першому читанні. При підготовці до другого комісія звернула увагу на ще приблизно 6000 поправок, проект мав невідкладне значення, тому друге читання було призначено вже на 19 червня [4].

26 червня 1996 р. Рада національної безпеки виступила із засудженням зволікань у питанні прийняття конституції, адже вважала такі дії такими, що загострюють кризове становище держав. Це зауваження вплинуло та пришвидшило процес, тому вже того ж дня Л. Д. Кучма видав указ про проведення всенародного голосування щодо прийняття проекту, яке мало відбутися у вересні, але було скасовано президентом після прийняття основного закону.

На ранок 28 червня 1996 р. після закінчення довготривалої та плідної праці ВРУ, яка тривала майже цілу добу, було прийнято донині чинну конституцію України, що була підтримано 315 голосами депутатів [5, 6]. Таким чином Закон України «Про прийняття Конституції України та введення її в дію» від 28 червня 1996 р. засвідчив остаточну втрату чинності попередньої конституції 1978 р.

Отже, донині чинна конституція 1996 р. являє собою беззаперечне досягнення, у порівнянні з попереднім етапом формального конституціоналізму та рецепції законодавства Росії. Вона відкрила шлях до формування та дії демократичних засад, які є близькими західноєвропейським країнам, які прийшли на зміну державному ладу СРСР, до принципу поділу влади та функціонування багатопартійної системи (що підтверджувалося наступними виборами до ВРУ), формування та діяльності опозиції (чого не було за СРСР).

Науковий керівник: Гоцуляк С. Л., к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белов Ю. М., Бисага Д. М. Особливості конституційного процесу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2007. Випуск 7. С. 72–77.

2. Литвин В. М. Конституційний процес в Україні 1990-1996. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін., 2009. Т. 5 : Кон – Кю. 560 с.
3. Про проект нової Конституції України від 01. 07. 1992 р. № 2525-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР) 1992, № 37, ст. 550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2525-12> (дата звернення: 09.05.2020).
4. Про проект Конституції України від 04.06.1996 р. № 219/96-ВР. *Постанова Верховної Ради України* 1996, № 219/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.05.2020).
5. Про процедуру продовження розгляду проекту Конституції України у другому читанні від 27. 06. 1996 р. № 253/96-ВР. *Постанова Верховної Ради України* 1996, № 253/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.05.2020).
6. Про прийняття Конституції України і введення її в дію від 28.06.1996 р. № 254/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст.142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.05.2020).

*Панфілова Д.О.,
3 курс, 1 група, ІПКОЮ
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ АВТОНОМІЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Формування автономій в сучасному світі зумовлене різними чинниками, але найголовніша з них – це необхідність врегулювання спірних питань між центральним урядом і населенням відповідних територій, що знаходиться в межах поширення державного суверенітету, обумовлених недостатністю врахування культурних, лінгвістичних, релігійних та інших особливостей, відсутністю згоди з питань фінансової самостійності і розподілу центральним урядом фінансових ресурсів.

У доктрині конституційного права розроблено безліч класифікацій автономій за різними підставами: за формою політико-територіального устрою держави, в якому заснована автономія (унітарні і федеративні); за юридичним оформленням статусу (конституційно-законодавчі і законодавчо-договірні); за видами правовідносин, в які правомочні вступати автономії (міжнародні та державні); в залежності від ініціатора утворення автономії (центральні органи влади, спільна ініціатива центральних органів влади і публічної влади території, яка претендує на автономний статус, з ініціативи населення); за

формою реалізації компетенції (політичні та адміністративні) і ін. Розглянемо особливості статусу автономії в унітарних та федеративних державах.

У літературі виділяють централізовані (Таїланд, Індонезія), відносно децентралізовані (Болгарія, Франція) і децентралізовані унітарні держави (Іспанія, Італія). На відміну від інших територіальних утворень у складі унітарних держав, статус яких врегульовано одноманітно, автономії мають персоналізований конституційно-правовий статус із змістовно розширеною компетенцією та гарантіями її реалізації. Правовою основою статусу автономії служать конституції, положення про автономію яких умовно можна поділити на систематизовані (докладно і в різних аспектах визначають статус автономій - Португалія, Таджикистан, Азербайджан, Узбекистан, Філіппіни та ін.) і фрагментарні (наявність розрізнених положень про автономії - Індонезія, Данія, Фінляндія) конституційні моделі регламентації статусів автономій.

Аналіз конституційно-правового статусу національно-етнічних автономій (Горно-Бадахшанської області в Таджикистані, провінції Ачех і Папуа в Індонезії, Мінданао і Кордильєра на Філіппінах і деяких інших) приводить деяких дослідників до висновку про те, що в даному випадку для автономії характерна ідентичність населення, а не території.

Ряд автономій отримали свій статус в силу унікальності свого географічного розташування (Нахічеванська Автономна Республіка в Азербайджані, Азорські острови і Мадейра в Португалії). Нахічевань є мононаціональним регіоном титульної нації і разом з тим ексclaveм, оточеним з різних сторін Туреччиною, Іраном і Вірменією, що передбачає наявність певного обсягу самостійності для ефективного управління справами даної території. Автономія Азорських островів і Мадейри визначається специфікою їх географічного розташування.

У федераціях діють різні конституційно-правові режими автономій. В останні роки в літературі найбільш активно аналізувалися проблеми статусу автономій у таких зарубіжних федераціях, як Індія і Канада.

Особливістю Індії як федеративної держави є унікальний конституційно-правовий статус автономних округів у складі північно-східних штатів Індії: Ассам, Мегхалая, Мізорам, Тріпура, а також автономних утворень - територія Горкхаланд в Західній Бенгалії, округу Лех і Каргіл в Джамму і Кашмірі. В якості недоліків регулювання автономних округів в Індії відзначається: не врівноважене ставлення до різних племен у Конституції Індії, яке породжує неадекватний рівень представництва населення в органах влади; поширення квотування на офіційно затверджені списки племен, в той час як їх реальне число значно більше; складна юридична техніка у поєднанні з відсутністю положень щодо порядку взаємодії органів штатів і округів тощо. Специфіка конституційно-правового статусу таких територій, як

Горкхаланд, Лех і Каргіл, полягає в тому, що вони мають обмежену форму територіальної автономії, оскільки у них відсутні законодавчі повноваження і вони інкорпоровані в ієрархічну структуру управління, очолювану губернаторами штатів, відповідно мова йде про володіння тільки окремими ознаками територіальної автономії.

У Канаді Нунавут був інституціоналізований як регіон, створений на основі Угоди центру з інуїтами. Управління регіоном носить дихотомічний характер - одна частина його території фактично знаходиться під управлінням уряду Канади, інша є самоврядними територіями, що належать інуїтам і відображають традиційну культуру і звичаї інуїтів. Компетенція федеральних державних органів поширюється на цю частину території з урахуванням ряду обмежень і становить сферу конкуруючої компетенції.

Отже, можна моделювання предметів відання і повноважень автономій у сучасних унітарних державах та федераціях відрізняється різноманітністю, компетенція може регулюватися в конституції, у спеціальних актах про автономію й інших документах, причому одночасно. При чому досвід конституційного регулювання правового статусу автономій може бути корисним також і для України.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Попрашаєва О.А.

*Панченко Карина Дмитрівна,
студентка 1 курсу, 2 групи
Інституту підготовки юридичних
кадрів для Служби безпеки України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ БРАТСЬКИХ ШКІЛ НА ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОГЛЯДУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ XVI-XVII ст.

Братства, як громадські організації міщан і козаків, стали виникати при церквах України під час розповсюдження на її теренах ідеї Реформації. Члени братств бажали шляхом розширення суспільної діяльності захистити свою віру.

На рубежі XVI-XVII століття православними і культурними центрами буди: Львів, Острог, Луцьк, Кременець, Кам'янець-Подільський, Стрин, Дрогобич, Рогатин та ін. З цими містами пов'язувалося формування численної верстви модерної шляхти, заможного міщанства, яке відіграло чималу роль у створенні та діяльності церковних братств.

Серед основних напрямів діяльності братств також можна було виділити: розбудову храмів, заснування та фінансову підтримку перших друкарень на українських землях, розробку навчальних планів братських та загальноосвітніх шкіл, підбірку наукової літератури, визначення стилю викладання спеціальних предметів. Ідея створення навчальних

закладів стала прагненням зміцнити православ'я і чинити опір денаціоналізаційним впливам латинських (єзуїтських) і протестантських шкіл. Крім того, церковні братства велику увагу приділяли слабким: організовували взаємодопомогу, будували шпиталі для хворих. Іншими словами учасників братств можна назвати місцевими міценатами, які діяли за принципом: «Можеш допомогти людині - допоможи, не можеш допомогти – помолися».

Перше братство – Успенське виникло у Львові (1463 р.), потім з'явилося Благовіщенське (1542 р.), а за ним - Миколаївське (1544 р.). Найактивнішим було Успенське братство, яке з самого початку своєї діяльності вважало основним завданням саме піднесення освітнього рівня населення. Особливістю львівської школи були такі риси як: демократичний характер та опирання на засади гуманістичної педагогіки. Статут школи проголошував, що вона була створена для навчання дітей усіх станів (батьки вносили плату згідно їх доходам та можливостям). Також, братство виділяло двох спостерігачів, які контролювали роботу викладачів та навчання учнів, вирішувало господарські роботи. Братську школу називали греко-слов'янською навіть враховуючи факт вивчення там латині. Існувало два рівня освіти: перший – початкова освіта для хлопців; другий – освіта вищого ступеня. Учні, що її здобували, називали спудеями або студентами. Вони як вчилися, так і допомагали учням-хлопцям, будучи їхніми вчителями-репетиторами. Для потреб школи братською друкарнею було видано граматику грецької та старослов'янської мов: «Адельфотес» (1591 р.) та «Просфонима», а також «Катехізис» (1595 р.).

1617 р. Луцьке братство створило школу вищого типу, славою якої було добре поставлене музичне навчання, особливо мистецтво багатоголосого співу. Не менш відомою була і Київська братська школа, яку підтримували запорозькі козаки, де гетьман П. Сагайдачний вписав у члени братства все своє військо та заповів власне майно Київському та Львівському братству і школам при них. Протягом навчання школярів зобов'язували розмовляти між собою грецькою, а пізніше – латинською мовами.

Отже, церква завжди була колискою українського духу, саме тому, взявши під власний контроль науку та освіту (навчаючись в опонентів у полеміці), християнські братства повели розмову на істотно іншому, вищому, аніж традиціоналістський, рівні. Вони розширили межі світосприйняття як православних «наставників», так і учнів шкіл. Це сприяло загальному виходу нації на більш високий духовний та культурний рівень. Таким чином, братські школи стали не тільки центрами освіти, а й осередками формування гуманістичного ренесансного світогляду в українській національній культурі.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доцент кафедри Історії держави і права України та зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого С. І. Власенко

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛАЗЕНЬ ЗА «КНИГОЮ РЕМЕСЕЛ МІСТА ПАРИЖА»

XIII століття – період найвищого розквіту міст у Західній Європі. Місто було особливим центром ремесла і торгівлі, культури та освіти. Париж перебував на роздоріжжі торгових шляхів і річок, у серці багатого сільськогосподарського регіону. Він належав до категорії «буржуазних міст», якому король, замість того, щоб дати право комуни, поступився лише частиною привілеїв під контролем призначених згори чиновників. Наприкінці XIII століття зароджувалися капіталістичні відносини, проводилися реформи щодо внутрішнього управління. Через те, що усталена система порядку виробництва була недосконалою, за наказом паризького прево Етьєна Буало у 1268 р. була розроблена «Книга ремесел міста Парижа». Вона є одним з найбільш цінних джерел не тільки з історії паризького ремесла XIII ст., але і середньовічного цехового ладу узагалі. Для такого твердження є всі підстави. «Книга ремесел» - перший докладний запис порядків, що існували в багатьох цехах Парижа в середині XIII ст. Цим вона вигідно відрізняється від записів XII - початку XIII ст., як правило, досить коротких і, які стосувалися лише деяких нечисленних цехів. Регламентація цехових порядків, яка проводилася між 1261 і 1270 рр., була здійснена при Етьєні Буало лише з метою їх реєстрації, а не введення будь-яких нових норм. Метою складання «Книги ремесел» були регламентація ремісничого виробництва, прав і обов'язків керівництва цехів, встановлення заходів покарання за порушення цехового статуту. Порядки, записані в цьому зводі, набагато старше XIII ст., тому це джерело цінне і для вивчення цехових порядків більш раннього часу. «Книга ремесел» описує сотні ремісничих цехів Парижа. Для типового середньовічного міста сто цехів – це надзвичайно велика цифра, однак, в Парижі того часу цехів було навіть більше. Все це свідчить про те, що в Парижі процес поділу праці зайшов дуже далеко, цехова система була сильно розвинена. За часів Людовика IX в зв'язку з його реформами було складено велику збірку, що складається з трьох розділів: «перший – запис статутів, які регламентують цехові порядки в Парижі, другий – запис поборів, які надходили в казну паризької торгівлі, третя частина являє собою перелік привілеїв сеньйоральних юстиції на деяких землях в Парижі і в окрузі». Однак 27 жовтня 1737 року згоріла перша частина збірника - «Перша книга ремесел», той оригінальний список статутів, зроблений при Етьєні Буало. Наступні видання мали багато недоліків, так як рукописна традиція тексту недостатньо вивчена.

Детально проаналізувавши книгу можна помітити, що найбільша увага приділялася діяльності, яка мала безпосередній зв'язок з виготовленням хліба, а увага до лазень стояла не на першому місці. На думку деяких дослідників, статут про лазні було складено пізніше.

Лазню в Парижі міг відкрити будь-хто, за умови якщо зобов'язуватиметься дотримуватися встановлень і звичаїв цеху. Щодо заборон у цеху, то однаково працівникам та працівницям лазні заборонено закликати самим або наказувати зазивати в свої лазні клієнтів аж до сходу сонця через згубні наслідки, які можуть статися з тими, хто відгукнеться на поклик. Далі, працівникам лазень однаково заборонялося у своїх будинках або ж лазнях влаштовувати борделі, байдуже, денні або нічні, а також допускати туди хворих на проказу обох статей, нічних злодіїв, грабіжників, вбивць, або інший люд, який має погану репутацію. При цьому, заборонялося функціонування лазень по неділях, а також в дні свят.

За «Книгою ремесел міста Парижа» визначалася конкретна ціна за користування лазнею. Будь-хто, бажаючи скористатися послугами лазні, повинен буде сплатити по 2 деньє, і якщо крім того ще й бажає митися, повинен сплатити 4 деньє. І якщо в деякий час дрова чи вугілля піднімуться в ціні вище звичайного, і щоб ніхто не зазнав від того збитків, паризькому прево ставилося в обов'язок встановлювати розумну ціну, яка буде перебувати відповідно до вимог часу, згідно з донесенням, зробленим під присягою.

За спільною згодою, або ж за згодою більшості, у цеху, обирали трьох старшин, яким ставили в обов'язок принести присягу в присутності паризького прево або ж його представників. Вони присягалися, що будуть керувати лазнею згідно з законами і вимогами справедливості, та про всі порушення, що можуть трапитися в названому цеху, і про які, тільки зможуть дізнатися, будуть повідомляти паризького прево, або ж його представників. І якщо кому-небудь у цеху трапиться віддати свій будинок або лазні в оренду якійсь людині, а той стане відходити від вищеназваних правил і звичаїв, через які цех змушений буде понести деякі витрати, то вони будуть розділені між усіма членами цеху, або ж впадуть на того, кому слід їх понести.

Відповідальність за порушення вищеназваних правил в цьому цеху передбачалася у формі штрафу – грошового стягнення у 10 паризьких су, із яких 6 су надходили у королівську скарбницю, як то годиться робити зі штрафами, інші 4 – старшинам, які охороняють цех, за їхню працю. Штраф за порушення виступав гарантом належного виконання обов'язків працівниками лазень міста Парижу.

Отже, питання правового регулювання лазень було докладно висвітлено в «Книзі ремесел міста Парижа» 1268 р., де були визначені і заборони у діяльності. Відповідальність за порушення стимулювала до дотримання правил і звичаїв цеху.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Стеценко Н.С.

Пузанов Олександр Іванович,

1 курс, 4 група

Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України

НЮУ імені Ярослава Мудрого

РОЗБУДОВА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ 1992 РОКУ

Намагання реформування правоохоронних органів та спеціальних служб в Україні неодноразово здійснювались ще з початку 90-х років.

Такі реформи мали на меті побудову цих органів згідно європейських стандартів, захист законних інтересів громадян, забезпечення їх прав і свобод, забезпечення безпечного суспільного середовища та, відповідно, позбавлення радянської та пострадянської спадщини в структурі та функціонуванні органів сектору безпеки [1].

Так, до завдань розбудови правоохоронних органів 1992 року відносилися: удосконалення нормативно-правової бази діяльності цих органів, збалансування та оптимізація організаційної та структурної складових правоохоронних установ, зміцнення освітньо-виховної політики у правоохоронній сфері, розвиток і покращення системи матеріально-технічного забезпечення, формування в населення України позитивного ставлення до правоохоронних органів та безпосередньо деполітизація діяльності правоохоронних інституцій.

Невизначеність багатьох складових цього складного процесу є причинами, які створюють проблему системного реформування правоохоронних органів, яка досі перебуває на стадії доктринального вивчення і досить важко піддається вирішенню.

В Україні відсутнє конституційне закріплення поняття і правоохоронного органу, і системи. Лише ч. 3 ст. 17 Конституції України закріплює цей термін: «Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом», що ще раз підтверджує мету здійснення цими органами своїх правоохоронних функцій [2].

В. Я. Тацій неодноразово зазначав, що законодавство України терміново потребує оновлення, зокрема положення, що регулюють діяльність правоохоронних органів. Він наголошував, що: «Як показав аналіз чинного законодавства України та доктринальних підходів до поняття «правоохоронні органи», воно є одним із найбільш невизначених в українському правознавстві, внутрішньо суперечливим і надмірним за обсягом. У підсумку виникає конкурентність термінів – «правоохоронні органи», «правозахисні органи», «органи

кримінальної юстиції». До системи правоохоронних органів включають різні за своїм статусом та функціональним призначенням органи, що унеможлиблює чітке визначення цієї системи, а тому й закріплення загальних засад її функціонування [3].

Відповідно ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» № 3781-ХІІ від 23 грудня 1993 року, до правоохоронних органів відносяться: «органи прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [4].

Віднесення до складу правоохоронних органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Державної податкової адміністрації у 1992 році мало велике значення для розбудови правоохоронних органів в цілому. Їх діяльність склала основний зміст системного реформування правоохоронних органів України в ті роки.

За час реформування правоохоронних органів України важливе значення мало забезпечення ефективного і соціально спрямованого переходу від виконання притаманних радянському періоду каральних функцій, з домінуванням інтересів держави, до соціально-сервісних, відповідних європейським стандартам з пріоритетним забезпеченням прав і свобод людини, безпечних умов життя. Крім того, на меті було подолання безсистемності в діяльності правоохоронних органів, громіздкості їх структури, недостатньої керованості в межах держави в цілому, виключення дублювання функцій, усунення колізій у законодавстві, що регламентує діяльність цих органів. Відбувалося здійснення перетворень не шляхом лише скорочення апарату, а й зміни структури й чисельності, фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та кадрового забезпечення, що у результаті мало створити передумови для оптимізації завдань та функцій правоохоронних органів [5].

Процес державотворення потребує чіткого визначення в ньому місця та ролі правоохоронних органів, оскільки наразі він в Україні на конституційних засадах тільки розпочинається. Річ у тому, що визначення поняття правоохоронного органу та його ознак – відсутнє. З огляду на це необхідно на законодавчому рівні чітко визначити систему правоохоронних органів України виходячи зі змісту правоохоронної діяльності й головних ознак правоохоронних органів.

Науковий керівник: Булгаков А.О. – кандидат юридичних наук, ас. Кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хамула П.І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади: дис./ д-р, п-р юрид наук: 12.00.01. Харків, 2015.
2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Тацій В.Я. Концептуальні положення конституційно-правового регулювання статусу органів охорони правопорядку і прокуратури // Вісник конституційної асамблеї. 2013. №№1. С. 303.
4. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» № 3781-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994, – № 11, – ст. 50.
5. Український досвід реформування кримінального правосуддя та правоохоронних органів: аналітична доповідь / О. Маркєєва, О. Котелянець, О. Їжак – К.: НІСД, 2011. – 44 с.

*Романюк Ольга Сергіївна,
студентка 5 групи 1 курсу
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РЕАКЦІЯ НА ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Двадцять років тому 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Цей документ відіграв надзвичайно важливу роль у становленні в державі конституційного ладу на демократичних засадах, заклав цінності, які стали фундаментальними для Конституції 1996 року, а також для всього конституційного законодавства.

Питання українського державотворення не залишилось поза увагою тогочасних вітчизняних та іноземних періодичних видань. Друковані засоби масової інформації суттєво впливали на процес становлення української державності в 1990-х роках. Після ґрунтовного обговорення проблем українського державотворення на сторінках періодичних видань у населення формувались певні позиції й відповідна поведінка щодо подальшої розбудови нової держави, яка посилювалась негативними прикладами подій з історії власного життя народу та життя його попередніх поколінь.

Проголошення Декларації про суверенітет України спричинило моментальну реакцію свідомої української нації. Загалом Декларація про суверенітет України різними прошарками

населення була сприйнята по-різному. Так, наприклад щодо Української Міжпартійної Асамблеї, яка уже проводила реєстрацію громадян УНР, то вона вважала його за пропагандистський акт Комуністичної партії України. Навіть деякі російські демократи засудили, хоча й обережно, цю подію, мовляв, потрібно спільними зусиллями оновлювати країну, маючи на увазі Радянський Союз. Історики й експерти чомусь не часто згадують цю знакову подію, хоча на думку З.Бжежинського, вона «стала чи не першим цвяхом, забитим у домовину радянської імперії».

Світова громадськість, в основному, позитивно сприйняла ідею державного суверенітету України та різними способами намагалась підтримати український народ в розбудові власної держави. Позиція тогочасної світової спільноти та української діаспори щодо проголошення Декларації про державний суверенітет України знайшла відображення на сторінках періодичних видань. В першу чергу це були інформаційні та вітальні повідомлення, аналітичні статті, інтерв'ю, публікації історичних документів та матеріалів. Загалом світова спільнота вважала прийняття Декларації про державний суверенітет України початком справжнього відродження України, повноцінного політичного, економічного, соціального і духовного її розвитку.

27 липня 1990 р. Сенат Республіки Польща прийняв ухвалу щодо проголошення Україною власного державного суверенітету. В цьому документі, зокрема, зазначається: «Поляки, які свободу і незалежність Вітчизни вважають своїми основними цінностями, цілком розуміють той переломний момент в історії України, — сусіда, з яким бажають жити як рівні і близькі собі народи, а також співпрацювати в усьому...»

Отож, прийняття Декларації про державний суверенітет України можна рахувати першим кроком для того, щоб відновити історичну справедливість, відродити українську державність як ідею соборності українського народу та його земель. Цим документом було закріплено найбільш принципові позиції. Вони орієнтували український народ на створення самостійної, правової держави, на розвиток демократії, забезпечення прав і свобод людини. Загалом Декларація стала тією цінністю, яка згуртувала та об'єднала суспільство у ті непрості часи визначення свого майбутнього. Саме спираючись на Декларацію, було прийнято Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року.

Науковий керівник: Булгаков А.О., к.ю.н., асистент кафедри держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЧИННИК ДЕМОКРАТИЧНОГО ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Проголосивши 24 серпня 1991 року незалежність, Україна стала на шлях побудови демократичної держави. Демократію ж власне часто визначають як владу більшості із гарантуванням прав меншості. Без створення умов, за яких усі політичні сили можуть конкурувати між собою виникає ризик узурпації влади, особливо у ще нестабільних пострадянських країнах. Тому дуже важливо проаналізувати зазначене питання в контексті державотворення та перехідного періоду країн пострадянського простору.

Наявність такого суспільного явища як опозиція у будь якій сфері життєдіяльності суспільства є об'єктивно зумовленою через різноманітність поглядів, інтересів, цілей тощо. Часто політичну опозицію визначають як будь-яку незгоду прояв незадоволення (несприйняття) чинного ладу, іменуючи критиканством, цим самим панівною групою опозиція оголошується як явище суто негативне. Такий підхід є невірним і свідчить про недостатній рівень політичної культури певних суб'єктів політики. Тому розуміння опозиції як політичного інституту є першим кроком на довгому шляху демократичної розбудови держави і функціонування суспільства в демократичних умовах в цілому.

Міру демократичного державотворення багато дослідників вимірюють тим скільки прав та гарантій закріплено таким процесом. Оскільки без гарантування цих прав більшість фактично перетворюється на групу, свавілля якої можна буде обмежити тільки шляхом мітингів та революцій. Більшість у парламенті без забезпечення прав меншості робить можливим прийняття законів або призначення на посади у суто власних інтересах, а не в інтересах держави.

Варто також відзначити, що розвинений інститут політичної опозиції також впливає на ефективність державної політики. Так діяльність опозиції забезпечує можливість врахування інтересів, позицій меншості та вироблення альтернатив у державній політиці.

Кажучи про регулювання цього питання українським законодавством, варто згадати положення Конституції України, згідно з якими створюються умови для існування опозиції, зокрема закріплення права громадян утворювати політичні партії для вираження своєї політичної волі проте визначення політичної та окремих гарантій встановлено не було.

Протягом незалежності України були спроби прийняти закони які б врегулювали дане питання, зокрема після парламентської кризи 1999 року (проект закону про парламентську опозицію) загалом за 29 років існування було 7 таких законопроектів. Серед зауважень до цих проектів слід звернути увагу на такі: суто декларативний характер положень або ж навпаки надання занадто широких прав, складність у визначенні такої категорії як опозиція та порядку визнання політичної сили опозиційною, спори про те чи потрібно регулювати діяльність тільки парламентської опозиції або ж політичної загалом. Крім того, кажучи про парламентську опозицію, варто зазначити, що ідея політичного плюралізму відстоюється і в ЗУ «Про вибори до Верховної Ради України», зокрема, положення щодо необхідності набрання політ партією щонайменше 5% для проходження в парламент.

Отже можна зробити висновок, що інститут політичної опозиції є важливим для побудови справжньої демократичної держави. Для цього необхідне як саме розуміння даного поняття так і встановлення певних гарантій. Крім того, варто розуміти: як на ринку фінансів та послуг, так і в межах демократичного державотворення, такі процеси мають відбуватися під егідою понять «політичного плюралізму», «конкурентності», «змагальності», тощо. Все це різні поняття, які в контексті даного питання відбивають одну ідею.

Науковий керівник: Булгаков Артур Олександрович.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В. Бусленко: Політична опозиція в перехідних демократіях
2. Л. Червона: Феномен опозиції в Україні
3. М.Морарь: Політична опозиція як невід'ємний компонент демократичного суспільства і правової держави
4. Конституція України, ЗУ «Про вибори до Верховної Ради України», ЗУ «Про політичні партії в Україні».

*Саакян І. М.,
студентка 1 курсу, 6 групи
факультету адвокатури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

17 березня 1917 року – дата, яка міцно закарбувалась у нашій історії, адже саме тоді була створена Українська Центральна Рада — парламент, який очолив український національний рух у часи Української Революції.

Винниченко описав подію створення УЦР так: «...це був вислов усієї нації. Це було не тільки координоване, сполучене співробітництво всіх українських партій і впливових

організацій, а виразний, необхідний прояв існування української нації. Центральна Рада явилась найкращим доказом цього... Це був центр, до якого радіусами стікались усі хилитання пробудженої, національної енергії...».

22 березня 1917 р. ЦР було видано першу відозву «До українського народу», у якій зазначалося: «...Внаслідок царський уряд, а тимчасовий оголосив, що незабаром скличе Установчі Збори... До того ж часу ми закликаємо спокійно, але рішуче домагатися від нового уряду всіх прав, які тобі природно належать...». Вже в першому зверненні Центральна Рада приділяє велику увагу функціонуванню української мови в усіх сферах життя. Коли ж у квітні 1917 р. в Києві відбувся Всеукраїнський Національний Конгрес, то УЦР фактично перетворилася на український парламент, головою якого було обрано видатного українського історика Михайла Грушевського, а заступниками Голови стали Володимир Винниченко і Сергій Єфремов.

Під керівництвом М. Грушевського Центральна Рада пройшла шлях від вимог автономії України до проголошення незалежності. Хоча Центральна Рада проіснувала лише 14 місяців, та вона встигла започаткувати формування держави як такої: було прийнято Конституцію України, відновлено символи держави (золотий тризуб і синьо-жовтий прапор), започатковано створення української армії, введено власну грошову одиницю — гривню.

Характеризуючи законодавчу діяльність УЦР, не можна не згадати про їхні Універсали, які відіграли важливу роль у житті країни та заклали могутні підвалини українського законодавства. 23 червня 1917 р. УЦР на II Всеукраїнському Військовому з'їзді проголосила I Універсал «До українського народу, на Україні й поза її суцюзому» — яким було проголошено автономію України без погодження з Тимчасовим урядом. Згодом наприкінці червня того ж року було сформовано Генеральний Секретаріат – перший український уряд – який очолив В. Винниченко.

II Універсал було ухвалено вже після переговорів із Тимчасовим урядом, що неминуче відобразилось на змісті документу: УЦР зобов'язалася не здійснювати автономію України до затвердження закону Всеросійськими Установчими Зборами, а формування українського війська мало здійснюватися під контролем Тимчасового уряду.

Після того, як більшовики повалили Тимчасовий уряд та захопили владу, УЦР обирає свій, незалежний шлях розвитку та становлення держави, при цьому негативно ставиться до дій більшовиків. З цього моменту розпочинається боротьба між більшовицькими силами, які прагнуть захопити владу в Україні, та прихильниками ЦР, які намагаються утримати та закріпити свою владу. Так, Центральна Рада III Універсалом від 7 листопада започаткувала принципово новий етап у розвитку української державності й перейшла від автономістської до самостійницької концепції бачення державного устрою України. *„Віднині Україна стає*

Українською Народною Республікою. - зазначалося в III Універсалі, - Не відокремлюючись від республіки Російської і зберігаючи єдність, ми твердо станемо на нашій землі... щоб уся республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів". Важливе значення мають положення цього універсалу про розширення й закріплення місцевого самоврядування, утвердження демократичних прав і свобод, недоторканності особи й житла тощо.

9 січня 1918 р. було прийнято IV Універсал, який сповіщав: *„віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, не від кого не залежною державою".* 29 квітня 1918 р. УЦР ухвалила Конституцію Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР), яка проголошувала територіальну цілісність України, демократичні свободи та рівність громадян. УНР визначалась як парламентська республіка з вищою законодавчою владою — Всенародними Зборами.

Загалом законодавча діяльність Центральної Ради відповідала прагненню здійснити соціалістичні перетворення в основних сферах життя суспільства. Саме III Універсал скасував право приватної власності на землю, встановивши, що земля *"єсть власність усього трудового народу"*. Наголошувалось на необхідності *"доброго упорядкування виробництва, рівномірного розділення продуктів споживання й кращої організації праці"*. У 1918 р. було прийнято Закон "Про 8-годинний робочий день", який можна вважати першою спробою створення власного трудового законодавства.

Отже, законодавча діяльність УЦР пройшла у своєму розвитку два важливих етапи: на першому етапі, що розпочався рішеннями Всеукраїнського Національного конгресу (квітень 1917 р.), були прийняті широковідомі Універсали, а його головний результат - утвердження політико-правової лінії українського державотворення на закріплення суверенітету й розбудова соціально орієнтованої держави. На другому етапі, що розпочався з проголошенням УНР, у пріоритеті УЦР було вирішення гострих соціальних та нагальних питань у житті країни, а також вироблення основ законодавчого процесу. Серед чинників, що негативно вплинули на законодавчу діяльність Центральної Ради, були: брак часу, непрофесіоналізм та ідеологічні пристрасті її членів.

Науковий керівник: Лісогорова К. М., к. ю. н., доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

*Самушійа Володимир,
студент 4 групи 1 курсу
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

РЕЦЕПЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ У ВІТЧИЗНЯНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ

В цьому році виконується 30 річчя прийняття Декларації про державний суверенітет України. Питання досягнення незалежності України шляхом реалізації положень Декларації у законодавчих актах має принциповий характер і потребує об'єктивного аналізу та вивченню.

Розглядаючи Декларацію про державний суверенітет, варто розуміти, що в першу чергу вона відіграла роль програми для утворення незалежної Української держави.

Власне сама реалізація декларації відбувалася у два шляхи, а саме : створення нової Конституції та прийняття окремих нормативно-правових актах. Розглядаючи процес створення Конституції, необхідно підкреслити , що він проходив досить повільно, хоча на це було багато причин. Окрім створення нової Конституції, Верховна Рада приділяла велику увагу і змінам та доповненням вже існуючої Конституції УРСР.

Досить важливим стає Закон « Про зміни та доповнення Конституції УРСР» який посилаючись на декларацію впровадив велику кількість важливих змін. У цій реформі було втілено положення , щодо незалежності органів державної влади України у вирішенні питання власного державного життя та верховенства Конституції та Законів Республіки, що простежується у вилучені статті 6 , щодо Керівну силу Комуністичної партії Радянського Союзу. Досить показовим є стаття 71, яка встановлювала обов'язковість союзних законів, яку замінили нормою , що встановлювала верховенство законів республіки. Вилучення статей 145 та 68 , які вказували на обмеження повноважень органів державної влади УРСР юрисдикцією СРСР. Необхідно згадати і те, що Верховна рада прийняла поправку до Конституції за, якою вона отримувала повноваження зупиняти дію актів Кабінету Міністрів СРСР, у разі їх протиріччю Конституції та законам тодішньої Української РСР

Не варто забувати і про економічну самостійність, яка також проголошувалась Декларацією. Її реалізація відбувалася через прийняття таких законів, як Закони «про Підприємство», « Про цінні папери та фондову біржу», «Про власність», «Про систему оподаткування», « Про бюджетну систему УРСР» та багато інших актів. Власне вони

встановлювали власний бюджет, утворювали Національний банк України , ринок цінних паперів.

Досить важливим у сфері економічного регулювання було прийняття Закону «Про зовнішню економічну діяльність» та закон « Про митну справу в УРСР», завдяки яким суб'єкти української діяльності отримали можливість брати участь у міжнародних економічних операціях і була забезпечена система захисту національної економіки.

Досить важливим стає і прийняття законів «Про заснування поста президента УРСР і внесення змін та доповнень до Конституції Української РСР», «Про президента Української РСР» та «Про вибори президента Української РСР». Так варто розуміти , що створення посади Президента був ще одним досить важливим кроком до незалежності України. Його необхідність полягала у меті створення глави виконавчої влади, який мав би посилити виконавчу владу України у позиціях з СРСР. До повноважень президента входили: прийняття рішення, щодо зупинки актів Союзних міністерств, у разі їх суперечності Конституції або законам Республіки, видання указів, які мали обов'язковий характер для Української РСР. Вибори Президента характеризувалися відповідно до вищезазначених актів як рівними та таємними.

Підводячи певні підсумки, варто вказати, що поступово Україна дійсно реалізовувала проголошені у Декларації принципи, шляхом поправок до Конституцій та прийнятті окремих Законів, що чітко прослідковується на прикладі встановлення економічної та політичної самостійності України від Радянського Союзу. Роль Декларації про державний суверенітет України дійсно складно переоцінити, адже після прийняття зазначеного документа, проблема проголошення встановлення незалежності України стало лише питанням часу.

Науковий керівник: Булгаков А.О., к.ю.н , асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Семенова Крістіна Миколаївна,
Семенова Аміна Миколаївна,
студентки 1 курсу
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПОРІВНЯННЯ ПРАВА ЗЕМЕЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ 1529 І 1566 РОКІВ

Актуальність дослідження обумовлюється потребою вивчення прав земельної власності в XVI ст., адже земля завжди була основним засобом існування та життєдіяльності українського та інших народів. Також земля була предметом впливу держави на суспільство, тому земельне питання набувало важливого значення протягом багатьох століть.

Формування та функціонування в Литовських статутах інститутів цивільного права зумовлюється розвитком феодальних відносин та феодального суспільства. У той період стрімко розвивалися різні види відносин. Наприклад, товарно-грошові, майнові, ринкові та насамперед приватні земельні відносини. Все це зумовило необхідність в удосконаленні та регламентації земельних відносин [1, с. 84].

Суб'єктами права власності вважалися держава, церква, громада, рід, сім'я та фізична особа. Тому феодалі, які вважалися повноправними суб'єктами права земельної власності мали більш ширші права володіння, ніж інші групи населення, ці права вони набували в ході еволюції інституту права власності. За Першим і Другим статутом об'єктами права земельної власності виділяли маєтки із залежними селянами, орні землі, замки, ліси, будівлі, ріки, озера, знаряддя виробництва і таке інше. У Литовських статутах вживався термін «річ» для визначення майна, а для позначення земельної власності феодала – «масток».

Набуття права власності здійснювалося кількома способами: цивільно-правовий договір, «пожалування» князя, захоплення неосвоєних земель, давність користування, одержання землі у спадщину, яку називали «дідизна» та «отчизна». Але основними підставами залишалися «займанщина» і «заїмка» [2, с. 355].

Аналізуючи Литовський статут 1529 року, слід зазначити, що він захищав приватну власність шляхти, але, водночас, містив певні обмеження в розпорядженні майном. Було гарантовано недоторканність шляхетських земель, встановивши строк давності 10 років [1, с. 93]. Згідно до артикулу 14, розділу 1 Литовського статуту 1529 року шляхтич міг продавати, дарувати або передавати у спадок лише третину свого майна, перед цим отримавши дозвіл великого князя [3, с. 42].

За Першим Литовським статутом кожен землевласник мав нести військову службу. Особи, які не брали участі у військових діях втрачали своє право володіння на земельні ділянки. Такі положення статуту 1529 року викликали обурення шляхти, адже це суперечило закріпленям за нею привілеям та правам на приватну власність. Тому привілейований стан вимагав скасування цього положення.

Згодом за Люблінською унією 1569 року відбулося різке посилення влади польських феодалів над українським населенням. Наслідком цього стало закріпачення селян, політичне та національно-релігійне гноблення населення. Тому, Другий Литовський статут був прийнятий для того, щоб захистити українські землі від польських феодалів [4, с. 129]. В статуті 3, розділу 3 Другого Литовського статуту 1566 року було зазначено, що кожен власник земельної ділянки має право розпоряджатися нею без жодних обмежень [5, с. 9].

Отже, порівнюючи права земельної власності за Першим та Другим Литовськими статутами XVI ст., можна дійти висновку, що обидва статuti містили положення про привілеї шляхти, але Перший статут мав низку обмежень, тому невдоволені землевласники вимагали скасування статуту. Другий статут передбачав захист українських земель від польської шляхти та скасовував обмеження права власності українських шляхтичів на землю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко І. Й. Правове регулювання цивільних відносин в Україні (IX-XX ст.) : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. – К.: Атіка, 2013. – 348 с.
2. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX-XX ст.): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 904 с.
3. Хрестоматія з історії держави і права України. – Том 1.3 найдавніших часів до початку XX ст.: Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький; За ред. В. Д. Гончаренка. – К.; Ін Юре.-1997. – 464 с.
4. Історія держави і права України : підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл.: У 2 т. / ред. В. Я. Тацій [та ін.]. – Т. 1. – К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 656 с.
5. Нелін О. Питання права власності й володіння землею в українському звичаєвому праві // Юридична Україна. – 2014 .- №10. – С. 8-12.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ УКРАЇНИ 1991 РОКУ

Після прийняття 24 серпня 1991 року Акту про незалежність України та проведення всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року наша країна стала на самостійний державницький шлях. Він характеризувався постійним намаганням посттоталітарної держави подолати нагромаджені деформації в етнонаціональній сфері, зумовлені наслідками тоталітарної епохи, і створити правову базу державної етнополітики. Розпочався цей процес з ухвалення Верховною Радою 1 листопада 1991 року Декларації прав національностей України. Потреба в ній обумовлювалась рисою незалежної правової держави, яка полягала в визнанні нерозривності прав людини і прав національностей, прагненні їх реалізувати на основі головних правових принципів.

Одразу після прийняття Декларації прав національностей України 16 – 17 листопада 1991 року в Одесі відбулася знаменна подія – Перший Всеукраїнський міжнаціональний конгрес з проблем духовного відродження народів, які проживають в Україні. Використовуючи Декларацію прав національностей 1991 року як програмний документ, конгрес виробив скоординовану політику на майбутнє щодо забезпечення прав вільного розвитку всіх національностей, для яких Україна стала Батьківщиною.

Сама ж Декларація складалася зі вступу та семи статей, у яких держава гарантувала не лише громадянам України, а й різним політичним меншинам, яких налічується понад сто, рівні права у всіх сферах суспільного життя.

У преамбулі цього документа Верховна Рада України визначала, що на основі Декларації про державний суверенітет України, Акту проголошення незалежності України, Загальної декларації прав людини та ратифікованих міжнародних договорів і з метою закріплення у незалежній державі усіх правових принципів вона приймає цю Декларацію. Зокрема, серед принципів, закріплених у Декларації можна виділити принцип свободи, гуманізму, соціальної справедливості та рівноправності всіх етнічних груп населення України, до яких належать різні національні меншини та на той час п'ятдесят два мільйони громадян.

У статті 1 Декларації законодавчим органом проголошувалися рівні права для всього населення України у політичній, соціальній та культурній сфері, які полягають у можливості

займати державні посади усіх рівнів, а також бути учасником організацій та установ. Крім цього, цією статтею забороняється будь-яка дискримінація.

Стаття 2 Декларації передбачала дозвіл на створення національно-адміністративних одиниць на території України та зобов'язання держави на забезпечення умов розвитку всіх національних мов та культур.

Далі ж у статті 3 Декларації Верховна Рада України надає право усім меншинам, що проживають на території України, вільно та без будь-яких обмежень користуватися рідними мовами у таких сферах суспільного життя, як освіта, наука, виробництво та обмін інформацією. Також вона допускала можливість використання власної мови національними групами на рівні з державною.

Положення статей 4 та 5 Декларації присвячені врегулюванню культурного розвитку народу України, а саме: у них зазначається, що усі громадяни України, незважаючи на їх національність, можуть самостійно вирішувати, яку релігію їм сповідувати, якою символікою користуватися, а також до яких звичаїв та традицій звертатися. Усі ж пам'ятки культури мають бути під охороною державної влади.

Стаття 6 доповнює цю Декларацію правом на створення всіма національностями організацій, товариств та об'єднань, які займаються питаннями культури, а саме: її розвитком, проведенням масових заходів, публікації газет та журналів, створенням музеїв, театрів і кіностудій.

У статті 7 Декларації вказується, що держава не може забороняти національним меншинам, які проживають на її території, мати контакти зі своєю історичною батьківщиною.

Тож метою прийняття цього документа можна вважати потребу у врегулюванні соціального та правового життя українського народу та уникненні таким чином національних конфліктів. Підтвердженням такої тези є преамбули Декларації прав національностей 1991 року та Закону «Про національні меншини в Україні», у яких указана саме головна думка цих двох програмних документів.

Отже, на основі наведеного вище матеріалу можна зробити висновок, що проголосивши Декларацію прав національностей 1991 року Верховна Рада України змогла конкретизувати питання у забезпеченні правами її населення у різних суспільних сферах та потребі надання їм правового захисту з боку держави. Якщо ж бути точнішим, то вона поєднала в собі положення щодо найважливіших питань соціуму, серед яких використання мови, розвиток власної культури, можливість самостійно обирати релігію, бути обраним на державні посади та членом організацій, а також збереження власної історії.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Стеценко Н. С.

*Синявіна Марина,
студентка 1 курсу 8 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РЕАКЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ

Декларація про державний суверенітет України 1990 – це політичний і правовий акт проголошення державного суверенітету України прийнятий Верховною Радою УРСР, коли Україна ще перебувала у складі СРСР. Не маючи силу закону Декларація відіграла важливу роль в утворенні реального суверенітету України, розбудові української держави. [1]

1990 рік характеризувався складними політичними і суспільними перетвореннями. СРСР переживав складний історичний етап і багато країн, що входили до Союзу, скористалися даною ситуацією і проголосили свою незалежність. Далекоглядні представники панівних кіл радянської України не стали винятком і також почали діяти. [2]

Українське суспільство до того ж також показувало, що прагне незалежності. Як наслідок, український народ проводив значну кількість мітингів на підтримку ідеї незалежності. Така громадська активність і сприятливі політичні умови змусили Верховну Раду УРСР 16 липня 1990 року прийняти Декларацію про державний суверенітет України. [3]

Слід зазначити, що дуже цікавою склалася ситуація на передодні проголошення Декларації в парламенті: *«За ставленням до цього документа депутатів Верховної Ради тоді можна було розділити на дві групи. Одна частина була твердо переконана, що таке рішення на часі, що ми запізнюємося з ним і обов'язково треба його приймати. Інша ж частина, хоч і не заперечувала проти цього акта зовнішньо та, може, й внутрішньо його сприймаючи, разом із тим мала синдром якогось страху перед наслідками ухвалення декларації»* (І.Плющ). Як результат, «За» проголосувало 355 депутатів, 4 – «проти» та 1 «утримався» [5]

Реакція суспільства на прийняття Декларації не була однозначною. З одного боку, громадяни і політики, які вбачали в цьому рішенні перший і важливий крок, аби в подальшому проголосити незалежність країни. З іншого боку російські демократи засуджували цю подію, адже вважали, що потрібно спільними зусиллями оновлювати

країну, маючи на увазі Радянський союз, а радянсько-партійні журналісти розповідали про те, що «українські націоналісти каламутять в країні воду». [4]

Декларація про державний суверенітет України мала свої недоліки, однак, для всього українського народу, що прагнув незалежності, вона мала величезне значення. В подальшому в постанові «Про проголошення незалежності України» зазначають: «*Зважаючи на волю українського народу то його одвічного прагнення до незалежності, підтверджуючи історичну вагомість прийняття Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року, Верховна рада постановляє: вважати день 16 липня днем проголошення незалежності України і щорічно відзначати його як державне свято України*». [5]

Отже, реакція суспільства на проголошення Декларації складно назвати одноманітною. Хтось продовжував вірити в неподільність Радянського союзу, хтось побоювався наслідків, хтось уперто стояв на ідеї незалежної самостійної держави, однак, однозначно можна сказати, що дана постанова відіграла провідну роль в історії України і всього українського народу.

Науковий керівник: асистент кафедри Історії держави та права України і зарубіжних країн Булгаков А.О.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ю. С. Шемшученко: Юридична енциклопедія : [у 6 т] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. — Т. 2 — 744 с.
2. С.В. Кульчицький « Історія України»: навч. посібник, Київ, Літера ЛТД, 2017, - 544 с.
3. І.Я. Терлюк Історія держави і права України: Навчальний посібник. — К. : Київ, Атіка, 2011. — 944 с.
4. С.Затьєв стаття « 16 липня з'явилась надія на власну державу»: газета «День» за посиланням: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/16-lypnya-1990-go-zyavylasya-nadiya-na-vlasnu-derzhavu>
5. Стаття «Вважати 16 липня Днем проголошення незалежності України...» з газети «Голос України» за посиланням: <http://www.golos.com.ua/article/45785>

ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ В УРСР У ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У ПРОЦЕСІ СУВЕРЕНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

На шляху до незалежності політичне життя нашої держави зазнало суттєвих змін, які відобразилися у зростанні соціальної активності громадян та розвитку національної самосвідомості загалом. Важливим фактором стала відмова від економічного монополізму, що й сприяло виникненню багатопартійності. Сьогодні ж, саме становлення партійної системи ми тісно в пов'язуємо із здобуттям незалежності та розвитком суверенної Української держави.

Становлення багатопартійної системи в Українській державі стало однією з найбільш характерних рис періоду «перебудови». Так, найвпливовішими з них виявилася Демократична партія України, головною ідеєю якої було бучення самостійної та соборної України, а 31 травня 1990 р. на шпальтах газети «Літературна Україна» було представлено «Маніфест Демократичної партії України», який склав правозахисник Ю. Бадзьо [4]. Вагомими також були Українська республіканська Партія на чолі з Левком Лук'яненком, що закликала до страйків та бойкотів проти несправедливих рішень уряду, Українська національна партія на чолі з Г. Приходьком, партія демократичного відродження України, Партія зелених України та інші. Всього в 1990 р. було створено 16 політичних партій [1].

Від самого початку своєї роботи політичні партії та спілки у своїх поглядах висловлювали необхідність в отриманні Українською державою реального політичного та економічного суверенітету, наполягали на прийнятті нової Конституції України, що дійсно б відповідала положенням міжнародних угод про права та свободи особи. Необхідною умовою національного відродження українського народу партії також вважали змогу вільного розвитку мови та культури національних меншин, а також реальну свободу віросповідання [2, с. 17].

Втім, усі гучні заяви щодо незалежності України мали досить декларативний характер та зазначалися у програмних документах з особливою обережністю, що стало логічним наслідком звичної радянської політики. Факт ігнорування центром інтересів українського народу, представлених українськими політичними діячами, надав поштовх партіям у їх прагненні до оформлення ідеї суверенітету Української держави.

Чітко викладені ідеї про суверенність та незалежність держави ми можемо простежити в документах Народного Руху України, що побачили світ тоді, коли процес демократизації зазнав свого піку у вигляді програмних та пропагандистських документів партій, програмах, статутів Всеукраїнських зборів НРУ, звернень та ухвал центрального проводу його великої та малої Рад. Так, саме завдяки багатоаспектній діяльності НРУ та їх відданості ідеї про демократичну та незалежну Україну 16 липня 1990 р. Верховною Радою було прийнято «Декларацію про державний суверенітет України», що проголосила наміри народу України самостійно вирішувати свою долю. [3].

Отже, історія діяльності суспільно-політичних партій, громадських рухів та організацій ілюструє нам значущість їх вкладу в соціально-політичне життя країни. Завдяки їх діям в конструктивному напрямі та розповсюдженню національної ідеї на загальному рівні, мрії про таку далеку незалежність для сучасних нас є буденністю. Саме тому варто зважати на історичне минуле українського народу та процесу формування таких ідейних політичних об'єднань і груп, задля перейняття такого важливого досвіду, що може сприяти політичному розвитку України сучасної, її розвитку та процвітанню.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко С.В. Народний Рух України та його роль у національно-політичному житті наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук. / Сергій Васильович Бондаренко ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2006. – с. 82.
2. Народний Рух України. Всеукраїнські Збори (2; 1990; Київ) / Документи. – НьюЙорк, Нью-Джерсі: Пролог, 1991. – 74 с
3. А. Русначенко. Місце УГС в українській революції на межі 1980-х –1990-х років. Альманах “Молода нація”, спецвипуск № 51. – Смолоскип, 2011. – С. 42
4. Народний Рух України за перебудову. Програма. Статут. – К.: “Смолоскип”, 1989. – 40 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС «ЗАСТОЮ» В 1964 – 1986 РОКАХ

Правова система України формувалася в досить складних умовах, адже протягом значного періоду часу була відсутня державна незалежність, багато в чому мало вплив геополітичне положення держави та ідеологічний вплив на українське суспільство. Усе частіше такі дослідники як Я. Дячишин, С. Алексєєв, О. Скакун, О. Зайчук та чимало інших схиляються до думки, що сучасні проблеми правової системи мають коріння в історичному минулому нашої країни. Кожного разу, коли змінювалася правляча верхівка, усі державні процеси зазнавали змін, чим і зумовлюються особливості розвитку правової системи.

У 1964-1986 роках в Україні відбувалося загострення кризи радянської системи, заперечувалися будь-які спроби оновлення державно-правових інститутів, з'являвся дефіцит товарів, і саме тому цей час отримав назву «застою». Розглядаючи цей період, треба зазначити, що правова система зазнавала значного реформування. За правління Л. Брежнєва відбувалося збільшення державного апарату, а також посилення адміністративних методів і форм управління, що призвело до зростання ролі КПРС. Конституція УРСР 1978 року дещо змінювала систему влади, встановлюючи найвищим органом законодавчої влади Верховну Раду УРСР, вищим виконавчим та розпорядчим органом – Раду Міністрів УРСР. Відтак, судова влада в середині 1960 – середині 1980 років була одним із найголовніших об'єктів партійного керівництва, що несло за собою поширення так званого «телефонного права». Воно представляло собою особливу стадію корупції, коли засоби зв'язку втрачали своє первісне призначення і використовувалися для того, аби надати телефонну вказівку відповідному органу, що свідчило про неефективну та несправедливу систему правосуддя.

Крім того, у цей час в Україні завершився процес централізації системи прокурорських органів. Конституція УРСР та Закон «Про прокуратуру СРСР» від 30 листопада 1979 року визначали основні завдання, структуру та принципи діяльності прокуратури. Хоча й передбачалася незалежність її діяльності, та фактично цього втілено не було, так як місцеві органи постійно втручалися у виконання прокурорських обов'язків. Окрім цього, ряд нормативно-правових актів передбачав діяльність міліції, адвокатури, нотаріальних органів.

Під час «застою» суспільні відносини регулювалися здебільшого прийнятими кодексами. Наприклад, Кодекс законів про працю УРСР визначав головні засади і гарантії реалізації громадянами права на працю. До речі, право на працю вважалося одним із основних. Державне керівництво при цьому активно боролось з порушенням трудової дисципліни. У досліджуваній період особливу увагу приділяли аграрному та природноресурсовому законодавству, вбачаючи проблему в раціональному використанні та охороні природних ресурсів. Регулювалося й житлове право, унаслідок чого був складений правовий механізм реалізації права громадян на житло. Житлове законодавство містило норми щодо порядку отримання житла, про поліпшення умов проживання, а також передбачалася відповідальність за порушення відповідних норм.

Активно розвивалося сімейне право. Про це свідчить прийнятий Кодекс про шлюб та сім'ю УРСР, норми якого спрямовуються на зміцнення родини, охорону та захист інтересів батьків і дітей. Правовідносини у галузі кримінального права регулювалися Кримінальним кодексом УРСР 1960 р., норми якого спрямовувалися на посилення боротьби з рецидивною злочинністю, розкраданням державного майна тощо. Хоча й передбачалося декілька суворих покарань за порушення чинного законодавства, та домінувало позбавлення волі. Це, у свою чергу, призвело до переповнення виправно-трудоустанов, що спричинило їх неефективну діяльність.

У 1964-1986 роках продовжувало активно розвиватися процесуальне законодавство. У зв'язку з цим розширилися процесуальні права осіб, розмежовувалися докази і засоби доказування. Певною особливістю в цій галузі є те, що в цілому Конституція УРСР визначала досить демократичні принципи процесуального права, до яких входили: колегіальність розгляду цивільних і кримінальних справ, відкритість та гласність судового розгляду, незалежність суддів, рівність громадян перед законом і судом. Проте, практично це не завжди втілювалося в життя.

Варто зазначити, що в цілому законодавство України в період «застою» гарантувало матеріальне благополуччя радянських громадян, але існував величезний розрив між нормативно-правовими актами та реаліями суспільного життя. Саме тому люди жили за «подвійними стандартами». У результаті цього, посилювалася деморалізація суспільства, що призвело до зростання злочинності, корупції, алкогольної та наркотичної залежності.

Саме вищезазначене, на нашу думку, можна вважати основною особливістю правової системи України того часу. Адже це призвело до масового порушення прав і свобод людей, а також до придушення будь-яких виявів пробудження національної свідомості українців.

Науковий керівник: к.ю.н., асистентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Казак Ріната Алімівна

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. / В.М. Іванов – К.: КУП НАНУ, 2013. - 892с.
2. Лаас Н. Матеріальне повсякдення населення в українському радянському соціумі епохи «застою» (1965–1985 рр.) / Наталія Лаас // Україна ХХ ст.: К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – Вип. 6. – 328 с.
3. Особливості розвитку правової системи в Українській РСР (друга половина ХХ ст.) / Т. І. Гуменюк // Право і суспільство. - 2016. - № 3(2). - С. 9-15.
4. Хаустова, М. Г. Правова система України: особливості становлення та сутнісні риси / М. Г. Хаустова // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування . - Х. : Право, 2011. - Вип. 21. - С. 65-75.

*Сніжко Марія Іванівна,
студентка 1 курсу 5 групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ СТОСОВНО ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Один із головних моментів на шляху становлення України як самостійної та незалежної держави стало прийняття “Декларації про державний суверенітет України” 16 липня 1990 року. Безумовно, цей документ має надзвичайне значення для нашої країни та народу в цілому, але, незважаючи на це, реакція українського населення було неоднозначне щодо Декларації.

По-перше, хочеться почати із позитивного ставлення українців. Ця реакція була, перш за все, пов’язана з тим, що в документі було зазначено про запровадження українського громадянства, власних Збройних Сил, формування таких систем як банківська, фінансова, податкова та інші, встановлення власного державного бюджету та грошових одиниць. Також, було проголошено, що всім майном держави тепер розпоряджається лише Україна та ніхто інший, а саме, що Київ буде визначати куди що відправляти, продавати та купувати. Теж,

говорилось і про українську дипломатію, а це не могло не порадувати населення. Визначалось, що відтепер реально будуть представлені інтереси держави у світі.

По-друге, незважаючи на всі підвалини для довіри серед населення, виникали питання щодо змісту Декларації, бо було багато спірних моментів та вад. Спочатку хочу сказати про самий текст документу. У передмові написано – Україна, але надалі вживається – УРСР, саме це і дає привід на думку: “А чи справді в Україні проголошується державний суверенітет?” Також, Українська Міжпартійна Асамблея визначила прийняття цього документа як пропагандистський акт Комуністичної партії України, а чимало людей вже довіряли УМА. Про населення України також спірне питання. У той час Україну заселяли різними національностями і саме через те, що в Декларації постановлено про те, що єдиним джерелом влади в державі виступає народ, а на той час майже ніхто із корінних українців не мали громадянства і через це можна стверджувати, що джерелом влади виступав не народ України. Також, можна додати, що Декларація постановила про забезпечення вільного розвитку всім національностям, але українцям вона такого не гарантувала, а лише зазначала про культурне відродження.

Отже, ставлення українців до прийняття Декларації досить неоднозначне, але не зважаючи на це, слід сказати, що все, що було проголошено, – все зроблено, хоча і було витрачено багато часу та сил. Сьогоднішнє ставлення українців до Декларації надзвичайно велике, бо без цієї події ми б, можливо, і не мали таку державу як зараз.

Науковий керівник: Булгаков А.О., к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Соколик О.О.,
студент господарсько-правового факультету,
1 курсу, 3 групи
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Сьогодні в Україні продовжується процес реформування чинного законодавства, який пов'язаний з вирішенням основних практичних проблем національного державотворення. На найвищому законодавчому рівні Україну проголошено суверенною, незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою, в якій людина, її права та свободи визнаються найвищою соціальною цінністю [1, ст.3]. Все це вимагає створення якісно нової

національної системи законодавства та ефективних механізмів, які б забезпечили реалізацію основоположних принципів правової держави.

Сьогоднішня ситуація, певною мірою, близька до тієї, що склалася на початку 1920-х років, коли в Україні виникла можливість вибудувати власну національну державу та розпочався активний процес її творення. Тому є підстави та об'єктивна потреба провести паралелі між тодішніми і сучасними умовами, виявити загальні закономірності цих державно-та правотворчих процесів. Це дасть можливість уникнути помилок минулого та спрямувати усі зусилля на ефективну державотворчу роботу. Необхідно звернути увагу на те, що в період становлення і розвитку системи законодавства України у 1917–1920 рр. Правотворчість, насамперед, відбувалася у галузях публічного права.

Пріоритетного розвитку набуло конституційне законодавство, що пов'язане із закріпленням основ суверенного суспільно-політичного ладу, що в свою чергу свідчить про закономірний шлях, котрим проходять усі народи, яким вдається відновити свою державність. До того ж, незважаючи на військовий стан, в усі періоди розвитку Української держави проходила інтенсивна законодавча діяльність, а нормативно-правові акти Української Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР закріплювали низку положень, що були принципово новими на той час, зокрема, про порядок видання законів, про надання українського громадянства та інше.

Паралельно проводилась законотворча робота з тих питань, які потребували термінового правового вирішення, особливо, що стосувалося судоустрою. Новацією в низці цих законів виступали основні принципи судочинства, які діяли на рівні із нормативними приписами і стверджували гуманізацію законодавства: відповідальність за судом на основі зібраних доказів, рівність усіх учасників судового процесу, демократизація судочинства, презумпція невинуватості, забезпечення оскарження судових рішень і права на захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та інші [2,с.94].

Слід зазначити, що перші нормативно-правові акти періоду УЦР мали більше політико-декларативний характер, ніж правовий. Першими документами, що мали конституційний характер, були декларації та універсали. Важко недооцінювати з правової точки зору значущість цих програмних документів. Саме через їх всенародне оприлюднення УЦР намагалася розбудити свідомість народних мас і зробити ті кроки, що відповідали б сподіванням українського народу [3,с.125].

Відродження і розбудова Української держави в період Української Центральної Ради проходила у надзвичайно складних внутрішніх і зовнішніх політичних обставинах. Перш за все маємо на увазі невідповідність українського народу до побудови власної держави, зрусифікованість значної частини українського населення, політичну та економічну кризи,

внутрішні протиріччя, невизначеність пріоритетів у законодавчій діяльності. Водночас, попри всі проблеми і помилки, Українська Центральна Рада все ж таки зробила важливі кроки на шляху формування державності. Саме з УНР пов'язані головні державно-правові акти національно-визвольного руху. Висновки і уроки, здобуті з цього етапу державотворення, мають велике значення для сьогоденних державотворчих процесів в Україні. Досвід УНР у розбудові української державності є досить вагомим для сучасності і нехтування ним недопустимо.

Незважаючи на надзвичайно складне міжнародне та внутрішнє становище, Центральна Рада очолила розбудову української державності. Ця діяльність особливо посилилась після жовтневих подій у Петрограді, які докорінно змінили ситуацію і зумовили необхідність творити державу в повному обсязі. Однак упродовж усього періоду свого існування Центральної Ради виявляла нерішучість. Вона не скасувала всі російські закони і постанови, видані до більшовицького перевороту. Вони залишилися чинними, а діячі Центральної Ради прагнули пристосувати їх до потреб національного самовизначення. Це підтверджував і Закон Центральної Ради від 25 листопада 1917 р. «Про виключне право Центральної Ради видавати законодавчі акти УНР». Право здійснювати урядування в Україні отримав Генеральний секретаріат УНР. Він міг видавати відповідні розпорядження на підставі розпорядження законодавчої бази Російської Республіки, що мала чинність до більшовицького перевороту. Цей закон заклав правові основи державного будівництва УНР.

Законодавча діяльність Української Центральної Ради (УЦР) засвідчила прагнення українського народу до національного самовизначення, створення незалежної, суверенної держави. Чотири Універсали і Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (Конституція УНР 1918 року) стали своєрідною програмою боротьби за відродження української державності [4,с.22].

Практично усі конституційні акти УНР опиралися на концепцію правової держави. Доцільно зазначити, що в УНР поняття правової держави ототожнювалися з принципом верховенства права і вважалося одним із найважливіших здобутків людської цивілізації. В основу конституційних актів закладено такі загальновизнані засади, як ствердження суверенітету народу і суверенітету держави, розподілу функцій між окремими органами державної влади, забезпечення основних прав людини.

У сучасних умовах суверенітет найчастіше розглядається як верховенство влади держави всередині країни та її незалежність від влади будь-якої іншої держави. Поєднання двох начал – верховенства і незалежності – означає як право держави на незалежність і свободу від посягань ззовні і зсередини, так і право управляти, панувати, володарювати, вільно приймати рішення, здійснювати функції верховної влади [5, с.27].

Одним із перших кроків у розбудові української правової системи був Закон від 25 листопада "Про порядок видання законів". Згідно з його положеннями "виключне й неподільне право видавати закони для Української Народної Республіки" до сформування Російської Федерації надавалося Центральній Раді, а "право видавати розпорядження в обсязі урядування на основі законів" — Генеральним секретарям УНР. Водночас не припинялась чинність російського законодавства, що діяло до 27 жовтня і не було скасоване українською владою.

Формування власної законодавчої бази в галузі державного будівництва розпочалося з прийняття 11 листопада 1917 р. Закону "Про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки". Закон встановлював пропорційну систему виборів, докладно регулював організацію їх проведення. Брати участь у виборах мали право громадяни з двадцятирічного віку. Виборчих прав позбавлялися засуджені, дезертири, визнані судом банкрути, а також члени царської родини. Установлювалась відповідальність за порушення організації проведення виборів. Постановою Малої Ради вибори були призначені на 27-29 грудня, але через воєнні дії вони проводилися переважно в січні — лютому 1918 р. лише в Київському, Волинському, Подільському, Херсонському, Полтавському, Катеринославському й Чернігівському округах. За рішенням Малої Ради Установчі збори мали відкритися 12 травня 1918 р. Прийнятими в березні 1918 р. законами встановлювалась державна українська мова, Державний герб УНР — "Володимирів тризуб".

Спробою врегулювання міжнаціональних відносин, забезпечення прав національних меншин був Закон "Про національно-персональну автономію" від 9 січня 1918 р. Але деякі його положення, зокрема про "іменні списки" — кадастри представників нацменшин, які повинні були публікуватись для загального відома, викликали чимало непорозумінь і неприйняття з боку неукраїнців.

Суперечливим виявився й Закон "Про громадянство Української Народної Республіки" від 2 березня 1918 р., за яким громадянами УНР вважалися ті, "хто родився на території України і зв'язаний з нею постійним перебуванням та на цій підставі бере собі свідоцтво приналежності своєї до громадян Української Народної Республіки". Тобто не визнавалися громадянами УНР люди, які постійно проживали в Україні, але народилися за її межами [6].

Законодавча діяльність відповідала прагненню Центральної Ради здійснити соціалістичні перетворення в основних сферах життя суспільства. Як відомо, Третій Універсал скасував право приватної власності на землю, встановивши, що земля "єсть власність усього трудового народу". Приписувалося встановити "державну контролю над продукцією на Україні", наголошувалося на необхідності "доброго упорядкування

виробництва, рівномірного розділення продуктів споживання й кращої організації праці". У січні 1918 р. було прийнято Закон "Про 8-годинний робочий день", який може вважатися першою спробою створення власного трудового законодавства. Він не тільки визначав тривалість робочого часу — 48 годин на тиждень, а й регламентував особливості найму й праці жінок і неповнолітніх, нічні й понаднормові роботи, працю на шкідливому виробництві, встановлював святкові дні тощо.

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що закономірностями становлення і розвитку законодавства України періоду 1917–1920 рр. можна визначити певну послідовність (наскільки давали змогу обставини воєнного стану) розвитку правової системи, орієнтація на світовий досвід та пошук оптимальних шляхів реалізації основ державного суверенітету. Характеристика законодавчих актів, що становили систему правових засад існування Української держави, дає підстави стверджувати про поступове юридичне оформлення усіх необхідних атрибутів незалежної демократичної держави.

Науковий керівник: асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Харасик Н.О.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. –Харків “Парус”, 2006. –55с.
2. Подковенко Т.В. Система законодавства в Україні в 1917 – 1921 рр. // Актуальні проблеми правознавства: Науковий збірник ЮІ ТАНГ. – Тернопіль, 2008. – Вип. 2. – С.91 – 95.
3. Михайленко С.П. Законодавча діяльність Центральної Ради. // Актуальні проблеми правознавства: Науковий збірник ЮІ ТАНГ. – Тернопіль, 2008. – Вип. 3. – С.122 – 129.
4. С.В. Кондратюк. Державотворча діяльність Української Центральної Ради [Електронний ресурс] / С.В. Кондратюк // Науковий вісник Чернівецького університету. 2011. Випуск 578. Правознавство. –2011. –Режим доступу до ресурсу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/578/4.pdf>.
5. Кравчук М. Правові проблеми будівництва Збройних Сил України //Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України (Збірник наукових статей викладачів юридичного факультету). –Івано-Франківськ, 2002. –С. 27
6. Історія держави і права України : підручник. / В.М. Іванов - К. : КУП НАНУ,2013. - 892с.. 2013.

*Стеценко Ніна Сергіївна,
асистент кафедри історії держави
та права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН НА ПОЧАТКУ РОЗБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

XX століття увійшло в історію людства як час його найбільших духовних і матеріальних звершень, як доба краху імперій та тоталітарних режимів, утворення десятків нових незалежних держав, подальшого розвитку демократії, започаткування боротьби за права людини і створення гарантій системи захисту цих прав. На цьому тлі неможливо переоцінити значення утворення у 1991р. України як суверенної держави, за яку протягом століть боровся український народ, який на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р., проголосував за підтвердження Акту незалежності України. Одним із пріоритетних напрямів на шляху системного оновлення усіх сфер суспільно життя, демократичного розвитку суспільства, врахування Європейського правового досвіду стало створення правової бази державної етнополітики, зокрема щодо національних меншин. Це було особливо важливо, враховуючі поліетнічний характер української держави, на території якої проживали громадяни понад 100 національностей, які разом з українцями становили український народ.

Вагомим поступом в формуванні належної законодавчої бази слід назвати Декларацію прав національностей України, ухвалену Верховною Радою України 1 листопада 1991 р. У ній наголошувалося, що держава гарантує всім народам, національним групам, громадянам, що проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права. Дискримінація людини за національною ознакою забороняється і карається законом (ст.1). Українська держава також гарантувала всім національностям право на збереження їх традиційного розселення, і забезпечує існування національно - адміністративних одиниць, бере на себе обов'язок створювати належні умови для розвитку всіх національних мов і культур. Також гарантувалося усім народам і національним групам право вільного користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, виробництво, одержання і розповсюдження інформації. При цьому, ст.4 Декларації гарантувала усім громадянам України кожної національності право сповідувати свою релігію, використовувати свою національну символіку, відзначати свої національні свята, брати участь у традиційних обрядах свої народів. Також українською державою гарантувалося усім національностям право створювати свої культурні центри, товариства,

земляцтва, об'єднання, які могли здійснювати діяльність, спрямовану на розвиток національної культури, проводити в установленому законом порядку масові заходи, сприяти створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх колективів, театрів, кіностудій.

Приділяючи значну увагу правовим гарантіям прав національним меншинам, Верховна Рада молодій незалежній державі 25 червня 1992 р. прийняла Закон «Про національні меншини в Україні». У преамбулі проголошувалося, що Верховна Рада України, виходячи із життєвих інтересів української нації та всіх національностей в справі розбудови незалежної демократичної держави, визнаючи нерозривність прав людини і прав національностей, прагнучи реалізувати Декларацію прав національностей України, дотримуючись міжнародних зобов'язань щодо національних меншин, приймає цей Закон з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток. Потреба у ньому ґрунтувалася на Декларації про державний суверенітет УРСР і Концепції нової Конституції.

Закон «Про національні меншини в Україні» суттєво розширював права національних меншин, а також гарантії їх забезпечення. Зокрема, ст.9 містила положення про те, що громадяни України, які належать до національних меншин, мають право відповідно обиратися або призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах і організаціях. При цьому, кожний громадянин України має право на національні прізвище, ім'я та по батькові, а також право відновлювати у встановленому порядку свої національні прізвище, ім'я та по батькові. Громадяни, в національній традиції яких немає звичаю зафіксувати "по батькові", мають право записувати в паспорті лише ім'я та прізвище, а у свідоцтві про народження - ім'я батька і матері (ст.12).

У державному бюджеті України передбачалися спеціальні асигнування для розвитку національних меншин. Також Закон регламентував сприяння розвитку міжнародного співробітництва у забезпеченні й захисті прав та інтересів національних меншин, зокрема шляхом укладання й реалізації багатосторонніх і двосторонніх договорів у цій сфері. При цьому, у прийнятому парламентом законі «Про національні меншини в Україні» було передбачено вирішення комплексу завдань, спрямованих на вільний національно - культурний розвиток нацменшин. З метою широкого розгортання комплексних досліджень національного розвитку українського народу, всіх національних та етнічних груп у грудні 1991 р. у системі АН України було створено Інститут національних відносин та політології для вирішення завдань удосконалення роботи у сфері міжнаціональних відносин. У подальшому, з огляду на перспективу масштабної роботи, що до створення правових гарантій прав і свобод національних меншин

Указом Президента України у квітні 1993 р. утворено Міністерство у справах національностей та міграцій .

У висновку , можна констатувати, що закладені у 1991-1993 рр. основи правового регулювання етнопонаціональних відносин переконливо засвідчують, що Українська держава, сприйнявши ці основи, і надалі створюватиме сприятливі юридичні умови для урахування, поєднання і пошуку оптимального балансу інтересів різних національних меншин .

*Тарановська Альона Олегівна,
аспірантка Донецького юридичного інституту
МВС України*

МУСУЛЬМАНСЬКЕ ПРАВО ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОЗНАКА ДЕРЖАВ СХОДУ

Жвавий інтерес до держав Сходу зумовлений не лише природним таємничим шармом та загадковістю, але й багатотисячними та актуальними традиціями ісламу - однієї з наймолодших світових релігій, що диктує правила життя мусульманам й до сьогодні. Мусульманська релігійно-правова система особлива, оскільки розглядається у двох вимірах: перший – це специфічна правова система, другий – це одна зі сторін релігії ісламу.

У науковій літературі можна зустріти твердження, що іслам – це релігія закону, що стверджує принцип тотожності віри та держави. Важко з цим не погодитись, адже з усіх авраамічних релігій іслам, мабуть, найбільш близько пов'язаний з авторитетом держави та правом. Точкою єднання виступає ісламська ідеологія. Правові норми є продовженням релігійних, вони нерозривні та не грають самостійної ролі одні від одних. Право повністю ґрунтується на релігійних догмах, що націлені на захист основ віри.

Дослідження джерел мусульманського права є досить актуальним та важливим для української юриспруденції, оскільки економічний розвиток нашої держави вимагає розширення її економічних зв'язків з країнами світу взагалі та з країнами Сходу зокрема. Вивчення правового досвіду інших систем є необхідним задля динамічного розвитку будь-якої правової системи. Глобалізаційні процеси сприяють зближенню соціальних зв'язків, специфічний характер ісламу, і як наслідок мусульманського права, зумовлює підвищений інтерес до дослідження його джерел.

Загальновідомою думкою у науковій літературі є те, що мусульманське право – це шаріат. Шаріат зазначається як звід приписів про ісламський спосіб життя, що формує релігійну свідомість та регулює суспільні відносини серед мусульман. До шаріату, зазвичай, відносять Коран та сунни. Коран – Свята Книга мусульман, що містить релігійні погляди

Мусульмансько-правова доктрина визнає Коран і сунни вічним та незмінним джерелом врегулювання суспільних відносин. Якщо говорити про мусульманське право як юридичний феномен, то необхідно звернути увагу на цікаве співвідношення примусу та добровільності в його виконанні, адже це яскравий приклад поєднання державного та релігійного примусу, останній має сприйматись як внутрішня воля віруючого і формувати його поведінку відповідно до встановлених догм.

Рене Давид, французький вчений-правник, видатний дослідник юридичної географії світу, писав про те, що мусульманське право не можна розглядати як самостійну відокремлену галузь юридичної науки, тому що це одна зі сторін релігії ісламу, яка надає вірянам «шлях слідування». Ідея обов'язків, покладених на людину, превалює над правами, які вона може мати.

Німецький соціолог, філософ Макс Вебер наголошував, що християнське вчення є сприятливою основою для розвитку демократії та капіталізму, тоді як іслам є потужним фундаментом для єдиновладдя, оскільки воно черпає силу не в державній владі, а у волі Аллаха.

Християнську та ісламську догматику порівнював й академік В. Бартольд. Він писав про те, що християнин заради своєї віри, Бога та ближнього має забути себе, сплачувати десятину церкві, тоді як мусульманин, навпаки, має пам'ятати своє місце у світі та суспільстві, зокрема Коран вимагає, щоб серед купи буденних справ, він не забував молитовне правило до Аллаха та обов'язково віддавав частину прибутку на користь нужденним.

Взагалі, божественний характер мусульманського права є непорушною істиною для прихильників ісламу. Науковці-правники наголошують, що глибина впливу мусульманського права на сучасний правовий розвиток тієї чи іншої ісламської держави обумовлений досягнутим нею рівнем економічного благополуччя та культурного розвитку.

Варто відмітити, що комплексні дослідження теорії та практики мусульманського права в юридичному контексті, минаючи філософський та релігійний аспект, є рідкісними не лише у вітчизняній юридичній науці, але й в закордонній науковій літературі, тому вимагають подальшого вивчення та дослідження, адже зарубіжний правовий досвід є важливим та функціональним для української правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Комленко О. Джерела мусульманського права. Науковий вісник Чернівецького університету. Вип.665-666. С. 218-222.
2. Лубський В., Борис В. Мусульманське право: курс лекцій. Київ. 1997. 254 С.
3. Сюкяйнен Л. Основы теории исламского права. Москва. 2015. 170 С.

*Тахтаров Данило,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 1 курс, 4 група*

УСИНОВЛЕННЯ ЗА НІМЕЦЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ 1900 РОКУ ТА ФРАНЦУЗЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1804 РОКУ

У сучасному суспільстві усиновлення є найкращою формою влаштування дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у результаті чого вони вибувають із державної опіки і піклування, позбуваючись статусу дитини – сироти чи такої, що лишилась батьківського піклування. При цьому діти отримують сім'ю, стаючи її повноцінними членами.

Перші писемні згадки про усиновлення зустрічалися ще у Законах Хаммурапі, у Законах Ману, але повноцінний, уже правовий інститут усиновлення склався у Стародавньому Римі. Основними ж джерелами регулювання питань усиновлення у країнах континентальної Європи були спеціальні розділи цивільних кодексів – у Франції книга третя Цивільного кодексу 1804р. «Про осіб», у Німеччині – книга четверта Цивільного уложення Німеччини 1900р. «Сімейне право».

Інститут усиновлення у дореволюційній Франції не був поширеним, тому тоді і не регулювався законодавством. Оскільки він виник ще у Стародавньому Римі як система правових норм, що визначала режим усиновлення дітей подружжю, яке не мало дітей або мало лише дочок, то не існує жодних сумнівів: до Цивільного кодексу Франції 1804р. усиновлення потрапило унаслідок рецепції римського права. Як результат революційних подій, політичних арештів і війн кінця XVIII- початку XIX ст. ст. у Франції відчутно зросла чисельність сиріт. Незважаючи на це, при розробці Цивільного кодексу 1804р. між членами кодифікаційної комісії не існувало спільної позиції щодо питання усиновлення. Її консервативна частина виявилася ближчою до успіху, заперечуючи, у першу чергу, можливість усиновленням права спадкування, проте, за особистою вказівкою Наполеона, це положення все –таки ввели до Цивільного кодексу 1804р. Це і зрозуміло, адже на той час у імператора не було спадкоємців, а Жозефіна не могла мати дітей.

Цивільний кодекс Франції 1804р. визначав усиновлення як договір між усиновителем та усиновленим. Усиновлення здійснювалось за дотримання певних умов. Усиновитель мав досягти 50 років, бути старшим від усиновителя не менше ніж на 15 років і не мати дітей. Усиновлений повинен досягти повноліття (21 рік) і до моменту усиновлення перебувати не

менше 6 місяців на утриманні усиновителя. Такий принцип міг замінити факт порятунку усиновленим життя усиновителя «у бійці, битві, з вогню чи води». Отже, Цивільний кодекс Франції 1804р. встановлював жорсткі умови усиновлення. Цей інститут у правовій системі Франції був новим, неапробованим, тому упрваджувався з певною пересторогою.

Німецьке цивільне уложення 1900 р. покінчило з партикуляризмом німецького цивільного законодавства. Воно передбачало, що кожна людина при народженні набуває правоздатності. По-новому закріплювалися питання власності, сервітути, іпотеки, контрактів, передачі зобов'язань, збагачення, деліктів, у тому числі і питання усиновлення.

У німецькій державі шлюб і сім'я завжди знаходилися під особливою опікою держави, а догляд і виховання дітей закріплені як прямий обов'язок батьків. Німеччини, усиновлення перш за все має слугувати для блага дитини та, між усиновленим та усиновлювачами мають скластися такі відносини як між батьками та дітьми. За Німецьким цивільним Уложенням 1900 р. усиновлювати мало подружня пара, а також таке право зберігалось тоді, коли один із подружжя є недієздатним. Варто відмітити і про вимоги, які ставить німецька держава до усиновлювачів. Перш за все – це вік кожного з подружжя. Ст. 1743 вказувала на те, що один із подружжя на момент усиновлення має досягти 25 р. віку, а інший 21 р. А якщо дитину бажає усиновити неодружена особа, то її вік має становити 25 р. Особа, яка не перебувала у шлюбі, могла усиновити дитину одноосібно. Батько або мати позашлюбної дитини можуть усиновити свою дитину. Особа, яка бажала усиновити свою позашлюбну дитину або дитину свого чоловіка, повинна досягти 21 року, при цьому, особа повинна бути дієздатною. Також існувало поняття “випробувальний строк до усиновлення”. Рішення суду про усиновлення приймалося, як правило, тільки тоді, коли дитина відповідний час знаходилася на вихованні даної особи. Ураховане рішення суду про усиновлення не повинно прийматися, якщо воно суперечить істотним інтересам дітей усиновителя або інтересам усиновленої дитини, або якщо є підстави припускати, що дітьми усиновлювача буде завдана шкода інтересам усиновленої дитини.

У Німецькому цивільному Уложенні 1900 р. для здійснення факту усиновлення має бути згода дитини. Зокрема, для того аби висловити свою волю, дитині має виповнитися 14 р. До досягнення такого віку, за дитину згоду на усиновлення надає законний представник. У Німеччині не існує вимог до верхньої вікової межі усиновлювачів. Але судова практика виходить з того, що немовлята і малолітні діти не мають передаватися у сім'ї, в яких батьки значно старші віку 35-40 р. Для того аби дитину усиновити – їй має виповнитися 8 тижнів або 2 місяці. В Німецькому цивільному Уложенні 1900 немає роз'яснення чи потрібна згода неповнолітніх батьків (особи, яким не виповнилося 18 р.) на усиновлення їхньої дитини.

У підсумку, необхідно зазначити, що порядок усиновлення за Цивільним кодексом Франції 1804р. і Німецьким цивільним Уложенням 1900 р був досить жорстким, особливо у вимогах до усиновлювачів, що вказує на зацікавленість держави у добробуті дітей.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ імені Ярослава Мудрого Н. С. Стеценко.

*Тихоненков Дмитро Анатолійович,
доцент кафедри історії держави
і права України та зарубіжних країн
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА РОЗСЛІДУВАННЯМ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТУТОМ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА 1864 р.

У 1864 році в Російській імперії, до складу якої в той час входила більша частина території сучасної України, розпочалася судова реформа. Саме тоді були закладені принципи буржуазного, а по суті і сучасного кримінального процесу.

Реформа спиралася на чотири основних нормативних акта, з яких Установа судових установлень закріплювала провадження попереднього слідства за судовими слідчими, а Статут кримінального судочинства визначав порядок і правила роботи слідчого.

За реформою 1864 р. поліція остаточно позбавлялася слідчих функцій і слідство тепер закріплювалося виключно за судовими слідчими при окружних судах і судовими слідчими по найважливіших справах при судових палатах. По суті, слідчі одночасно були і членами судів.

Одночасно, судова реформа поставила судових слідчих під нагляд прокурорів, які також перебували при судах. Прокурори самі слідство не здійснювали. Вони надавали пропозиції слідчим про провадження слідчих дій і спостерігали за виконанням своїх рекомендацій. У сучасному кримінальному процесуальному законодавстві це називається «процесуальним керівництвом».

Законодавство передбачало і зворотний зв'язок. В обов'язки слідчого входило повідомляти прокурору про початок попереднього слідства, а в подальшому інших слідчих дій по кожній справі. Як правило, прокурор сам ініціював розслідування. Слідчий мав таке право тільки в тому випадку, якщо злочин було скоєно в його присутності або воно було закінчено безпосередньо перед прибуттям слідчого на місце злочину. Це був важливий момент реформи, яка скасовувала попередні правила провадження слідства, які надавали слідчому майже необмежене право на власний розсуд починати слідство.

Статут 1864 р. обмежував приводи для порушення кримінальної справи, чітко закріпивши їх перелік і поставивши це питання під контроль прокуратури. У разі висунення прокурором незаконних вимог, слідчий повинен був призупинити розслідування справи і відправити матеріали в окружний суд. Дана стаття передбачала, що слідство може бути припинено тільки судом.

У прокурора було право бути присутнім при провадженні слідчих дій і знайомитися з усіма матеріалами. При цьому, він не міг припиняти слідство. Слідчий не зобов'язаний був надавати прокурору письмові звіти або довідки про хід розслідування у справі, однак, він був зобов'язаний відображати в протоколах яких він вжив заходів у зв'язку з вказівками прокурора.

Судовий слідчий зобов'язаний був повідомляти прокурора про те, чому взятий або не взятий під варту обвинувачений. Прокурор міг запропонувати взяти особу під варту, а слідчий міг відмовити, якщо не бачив в цьому достатніх підстав. Прокурор міг вимагати проведення додаткових слідчих дій, навіть якщо слідчий вважав попереднє слідство закінченим.

У законодавстві закріплювалася можливість відведення як слідчого, так і прокурора. Приводи для відводу були ті ж самі, що і для суддів, тобто, коли слідчі або прокурори раніше брали участь у справі, перебували в родинних зв'язках з учасниками процесу, були опікунами чи спадкоємцями цих учасників. Якщо відвід судового слідчого вирішувалося судом, при якому він перебував, то відведення прокурора розглядався прокуратурою самостійно, без втручання суду. Аналогічна норма закріплена в сучасному кримінальному процесуальному кодексі України.

З проголошенням України незалежною державою, почався процес звуження функцій прокуратури, перегляд її завдань і повноважень. Прокурорський нагляд за законністю провадження розслідування залишається незмінною функцією прокуратури. Важливо розуміти, що ця функція вперше була чітко закріплена в Статуті кримінального судочинства 1864 р. Осмислення історичної та сучасної практики в цій галузі має сприяти поліпшенню роботи слідчого і організації ефективного нагляду за слідством.

ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ НА РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

Історія України пам'ятає подію, яка відіграла надзвичайно важливу роль у становленні в державі конституційного ладу на демократичних засадах, заклала цінності, які стали фундаментальними для Конституції 1996 року, а також для всього конституційного законодавства. Це була саме, ухвалена Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 року, Декларація про державний суверенітет.

Роль та значення Декларації ще не повною мірою оцінена для будівництва в Україні правової держави та установа конституціоналізму на демократичних засадах, тому дана тема залишається актуальною й донині.

Об'єктом даного дослідження є Декларація про державний суверенітет 1990 року.

Відповідно, предмет — вплив Декларації на державотворчі процеси та суспільство загалом.

Історіографія даної проблеми визначається наявністю робіт таких вчених: С. Назаренка, К. Богомаза, Ф. Рудича, В. Вишнякова, О. Прієшкіна, В. Бєлевцева та інші.

Однією з головних причин появи такого документа в УРСР була наявність союзного керівництва, яке втрачало здатність контролювати і регулювати процеси, що відбувалися в країні, відверто нехтувало інтересами республіки.

Таке становище зумовило появу двох точок зору стосовно подальшого перебування України у складі СРСР. Одна належала правлячій КПУ, інша — опозиційному Народному Руху.

Можна сказати, що комуністи домагалися збереження СРСР, але в оновленій формі, а опозиційні партії — утворення незалежної Української держави. При цьому як перші, так і другі вважали необхідним об'єднати свої зусилля під час прийняття Декларації про державний суверенітет.

Серед найважливіших положень документа було: «Українська РСР забезпечує верховенство Конституції та законів республіки на своїй території». Тобто в Україні було визнано пріоритет українського законодавства над загальносоюзним. Хоча на той час як фактично, так і юридично Україна ще залишалася союзною республікою у складі СРСР

Разом із тим слід відзначити, що Декларація стала правовою базою для Конституції України 1996 р. і подальшої нормотворчої діяльності. За цим документом єдиним джерелом

державної влади в республіці було визнано народ України, який включає громадян республіки всіх національностей. З метою створення демократичного суспільства, дбаючи про перспективу розбудови правової держави, намагаючись утвердити суверенітет і самоврядування народу України, Верховна Рада УРСР проголосила в Декларації комплекс базових принципів державотворчого процесу, зафіксувала права української національної держави та перспективні вектори її розвитку. Декларація визначала три різновиди суверенітету: державний, народний і національний.

Державний суверенітет у зазначеному документі визначено як «верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки у межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах». У свою чергу, верховенство держави та її незалежність втілено в Конституції України: про верховенство йдеться у ст. 2 (суверенітет України поширюється на всю її територію), а як незалежну державу визнано у ст. 1.

Державний суверенітет, на думку В. Белівцевої, є похідним від народного суверенітету. Згідно зі ст. 38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади, органів місцевого самоврядування. Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби. I. Умова

зазначає: «Поєднання народного та державного суверенітетів — це властивість і здатність держави самостійно визначати свою внутрішню та зовнішню політику за умови дотримання прав людини та громадянина, захисту прав національних меншин і дотримання норм міжнародного права».

Національний суверенітет означає право націй на самовизначення та передбачає такі основоположні принципи, як єдність і неподільність території, недоторканість територіальних одиниць і невтручання у внутрішні справи. Сутність суверенітету, яка передбачалася Декларацією від 16 липня 1990 року, знайшла своє відображення у ст. 2 Конституції України.

Декларація про державний суверенітет передбачала, що Українська РСР забезпечує верховенство Конституції та законів республіки на своїй території. У свою чергу ст. 8 Конституції України також, виходячи з цього положення, говорить, що в Україні визнається та діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу.

Особливу увагу треба звернути на принцип розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, який знайшов своє місце в третьому розділі Декларації та був закріплений в ст. 6 Конституції України.

Підбиваючи підсумки, можна констатувати, що Декларація про державний суверенітет була й залишається виваженим і обґрунтованим документом, укладеним з

урахуванням політичних реалій і конкретної ситуації того періоду, розробники якого пішли шляхом створення передумов незалежності України. За своїм змістом цей документ відіграв роль малої Конституції, її основні принципи та положення були враховані під час прийняття Основного Закону держави 28 червня 1996 року. Проте час запровадження її положень повною мірою ще не настав, і вона так і залишилась за своєю юридичною природою передконституційним документом.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Власенко Сергій Іванович

*Трубчанінова Аліна,
студентка 1 курсу 4 факультету
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Декларація про державний суверенітет України була прийнята в непростий час в історії нашої держави. Актуальність обраної теми зумовлена тим, що цей документ мав надважливе значення для подальшої розбудови Української державності, однак, і викликав чимало суперечок серед науковців, що досліджували дану тему.

Якщо звернутися до історичних подій, що передували проголошенню Декларації, а також умов, у яких вона була прийнята, стає зрозуміло, чому як законодавчий акт вона не «спрацювала» повністю, однак, на момент її прийняття, вона стала надважливим кроком для українського народу. Декларація стала результатом сплеску національно-визвольного руху за роки перебудови. З 1987-1980 рр. В Україні виникли і почали легально функціонувати різні громадські об'єднання та політичні організації, які підтримують національну незалежність.

Декларація була натхнена демократичним рухом, зокрема, ветеранами Гельсінського руху, які прагнули до збільшення обсягу прав і свобод людини і громадянина. Декларація проголосила державний суверенітет України та наголосила на намірі республіки внутрішню та зовнішню політику самостійно, без стороннього втручання інших держав.

Надважливим кроком для становлення української державності було те, що назва «Україна» була вжита на законодавчому рівні поруч із назвою «Українська РСР». Це сталося вперше в новітній історії України.

Україна та її народ визнавалися Декларацією єдиним джерелом державної влади в республіці, і вони самі мали визначати власну долю. Декларація підтверджувала перевагу законодавства України над радянськими законами та встановлювала право України

створювати власну валюту та національний банк, піднімати власну армію, підтримувати відносини з іноземними країнами та встановлювати кордони.

За допомогою цієї Декларації Україна заявила про намір не використовувати та не володіти ядерною зброєю, тобто заявила про мирні наміри та наміри будувати свою зовнішню політику виключно мирним та демократичним шляхом, сприяти забезпеченню міжнародної безпеки та загального миру.

Виходячи з вищезазначеного можемо зробити висновок про те, що Декларація визначила основні напрямки подальшої розбудови державності, а також проголосила надважливі цінності, які потім стали керівними при прийнятті Конституції України. У Декларації також чітко простежується бажання України відійти від політики Радянського Союзу, і змінити вектор свого розвитку: піти демократичним шляхом.

У заключній частині цього документа було закріплено положення про те, що Декларація – це основа для нової конституції та законів України. Прийняття Декларації стало передумовою прийняття Акту проголошення незалежності України.

Зовнішня та внутрішня політика після проголошення Декларації про державний суверенітет розвивалися послідовно та логічно. Хоча Україна все ж таки залишалася союзною республікою, Декларація дала змогу відстоювати права українського народу, а також забезпечила визнання нашої держави. Звичайно, цей документ мав більше декларативний характер, його норми не були нормами прямої дії та вимагали подальшої конкретизації та розширення, що й зумовило прийняття нових законодавчих актів, тобто була спроба на основі даної Декларації розробити систему законодавчих актів, які б регулювали всі сфери суспільного життя та забезпечували б проголошене Декларацією верховенство закону.

На нашу думку, у тих політичних реаліях Декларація про державний суверенітет проголосила стільки надважливих положень, що переоцінити значення даного документа складно. Не можна забувати й про те, що цей документ був копромiсним, тому що комуністична партія вважала, що завдяки Декларації стабілізується політична ситуація, а українці розуміли, що незважаючи на те, що Україна все ще була республікою Союзу, що задля того, щоб застосовувати положення декларації, необхідно прийняти інші номативно-правові акти, це був перший крок для розбудови державності України, проголошення її незалежною, визнаною на міжнародній арені, державою.

Науковий керівник: Булгаков А.О. – к.ю.н., ас. Кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України № 55-XII від 16.07.1990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
2. Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави. URL: chrome-extension://oemmndcbldboiebfnladdacbfmadadm/http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5758/1/Goncharenko_85.pdf
3. Терзі О.С., Ковальова М.В. Вплив Декларації про державний суверенітет на розвиток конституційного ладу України. URL: <chrome-extension://oemmndcbldboiebfnladdacbfmadadm/http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/33641/157-Terzi.pdf?sequence=1>
4. The Security Sector Legislation of Ukraine. Third Edition –Center for Army, Conversion and Disarmament Studies, Kyiv, 2017. – 714 p.

*Фоменко Валерія Сергіївна,
студентка 1 курсу, 8 групи,
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЙСУТТЄВИШИХ ОЗНАК ТА ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТІЇ У ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР ухвалила важливий документ, що став основою для подальшого оформлення України як суверенної та демократичної держави – Декларацію про державний суверенітет України. Цьому сприяли настрої широких народних мас, а також кардинальні зміни в організації та функціонуванні державного механізму наприкінці 1980 – х, центробіжні процеси, наслідком яких став «парад суверенітетів». [1]

Декларація про державний суверенітет України складається із преамбули та десяти розділів: самовизначення українського народу, народовладдя, державна влада, громадянство України, територіальне верховенство, економічна самостійність, екологічна безпека, культурний розвиток, зовнішня і внутрішня безпека, міжнародні відносини. Слід також зазначити, що декларація стала правовим підґрунтям для Конституції України 1996 року та подальших законодавчих актів. [2]

Необхідно зазначити, що у розділах Декларації про державний суверенітет України знайшли відображення найсуттєвіші ознаки та принципи демократії – керівні ідеї, які виходять із природи суспільства і держави, і на основі яких розбудовується демократія. [3]

Для багатьох сучасних дослідників однією з найважливіших правових ознак демократичного режиму є визнання принципу народного суверенітету та правове забезпечення народовладдя. Тобто народ має делегувати державі та її органам повноваження, здійснювати функції контролю за державою, може безпосередньо брати участь у вирішенні державних справ. Дана ознака закріплена у другому розділі: «народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці». З акцентовано увагу на тому, що народ становлять громадяни республіки всіх національностей, а народовладдя здійснюється на основі Конституції безпосередньо народом або через народних депутатів.

Суттєвим принципом, який забезпечує функціонування демократії є поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, який знайшов своє відображення у третьому розділі Декларації про державний суверенітет України. Сенс система стримувань і противаг полягає у недопущенні домінування однієї гілки влади над іншою, взаємному врівноваженні ними одна одної, забезпеченні сталості у діяльності державних інститутів.

У четвертому розділі документу зазначається, що «всім громадянам Української РСР гарантуються права і свободи, які передбачені Конституцією Української РСР і нормами міжнародного права, визнаними Українською РСР». Крім того, у зазначеному розділі вказано: «Українська РСР забезпечує рівність перед законом усіх громадян Республіки незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, освіти, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин». Отже, у Декларації визнаються права і свободи людини, рівноправність усіх громадян, що також є важливою складовою демократичної держави. До того ж у розділі «Економічна самостійність» зазначено, що Українська РСР забезпечує захист всіх форм власності, а у розділі «Культурний розвиток» - Українська РСР забезпечує відродження культури українського народу, функціонування української мови у всіх сферах. На це варто звернути увагу, оскільки значущим у демократичному суспільстві є проголошення та втілення економічних та соціокультурних прав громадян. [4]

Крім того, у сьомому розділі програмного документу сказано: Українська РСР дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, його молодого покоління. Тож держава гарантує забезпечення безпеки громадян, що також є важливою ознакою демократії.

Отже, Декларація про державний суверенітет України була програмним та стратегічним документом, який містив засади для подальшого оформлення України як незалежної демократичної держави. Втілила у собі засадничі принципи демократії: поділ влади на законодавчу, виконавчу й судову, народний суверенітет, представницька форма

влади, парламентаризм, визнання прав та свобод громадян незалежно від статі, національності, освіти, мови, політичних поглядів та релігійних переконань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пилипчук В. – Етапи формування суверенної української держави (історико-правові та політичні аспекти).
2. Гончаренко В. – Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч.
4. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз).

Харламова Дар'я Валентинівна
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 1 курс, 6 група

РОЛЬ АКТА ЗЛУКИ ЗУНР ТА УНР ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Ідеї свободи та незалежності лежать в основі державницької ідеології будь-якої нації. Концепція єдності українських земель, пролунавши зі сторінок «Русалки Дністрової», «Книги буття Українського Народу», декларації Головної Руської Ради, проголошеної в Галичині у 1848 року, почали оформлюватися у виразну політичну програму в другій половині XIX ст., однак можливості для її втілення відкрила лише Перша світова війна. Розпад Російської та Австро-Угорської імперій сприяв появі нових держав.

«Ми мусимо, — писав у зверненні до галицької молоді у 1905 році Іван Франко, - навчитися чути себе Українцями - не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів. І це почуття не повинно у нас бути голою фразою».

Українська революція 1917-1920 років увібрала в себе весь попередній багатовіковий досвід національно-визвольної боротьби українського народу. Внаслідок цієї події утворилися дві демократичні держави – Українська Народна Республіка і Західно-Українська Народна Республіка. Державне існування України стало історичним фактом.

22 січня 1919 року на Софійській площі у Києві відбулося офіційне проголошення Акта Злуки. Цікавим фактом є те, що дату та місце проголошення обрали не випадково, а на честь річниці проголошення IV Універсалу Центральної Ради, яким було проголошено самостійність України та саме на Софіївському майдані у червні 1917 проголосили I Універсал. «Однині во єдино зливаються століттям одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина, і Угорська Україна) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали

кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна республіка», – йшлося в Універсалі Директорії УНР.

Наступного дня Всеукраїнський Трудовий Конгрес офіційно затвердив об'єднання західних та східно-українських земель в одній державі. ЗУНР змінила назву на Західну область УНР.

Слід зазначити, що після об'єднання відносини між керівництвом УНР та ЗОУНР все ж можна оцінити як конфліктні. Було б простіше пояснювати джерела непорозумінь політичною кризою чи військовими поразками, проте його корені залягали значно глибше. Основна причина - різні ідеологічні та зовнішньополітичні орієнтації лідерів обох частин України. На жаль, як показує історичний досвід, українці завжди дуже складно досягали політичної єдності, що не було винятком і цього разу.

Фактичного злиття ЗУНР та УНР так і не відбулося, перш за все, внаслідок активних військових дій, розпочатих Польщею та Румунією. Надії ЗУНР на Директорію не виправдалися – Директорія сама знемагала у боротьбі з більшовиками та Денікіним. У середині липня 1919 р. збройні сили ЗУНР, всі її органи влади, а також тисячі біженців під натиском польської армії перейшли на територію УНР, де продовжили боротися за збереження незалежної української держави. Але незабаром лідери ЗУНР переконалися у безперспективності своєї боротьби та були вимушені залишити Україну.

4 грудня 1919 року офіційна дипломатична делегація ЗУНР (С. Витвицький, А. Горбачевський, М.Новаківський) заявила посольству УНР у Варшаві та уряду Польської Республіки про денонсацію урядом ЗУНР під керівництвом президента Є.Петрушевича Акту Злуки як протест проти таємних переговорів уряду УНР з урядом Польщі.

Є. Петрушевич скликав у Відні засідання уряду, на якому прийняли рішення про одностороннє скасування Акту Злуки.

Проаналізувавши все вищезазначене, можемо зробити певні висновки.

Не важливо, що до Соборності дві частини України йшли через тривалі переговори та суперечки, що практичний наслідок Злуки - це незначна військова та економічна взаємодопомога, що практичне втілення Соборності зупинилось ледь розпочавшись. Цінність Акту Злуки - у його символічності: українці таки єдині попри усілякі розбіжності у політичних поглядах. Саме Акт надав завершеної форми самостійній українській державі, сприяв подоланню засад федералізму в свідомості національної політичної еліти.

Події, які відбувалися за часів прийняття Акту злуки ЗУНР та УНР 1919 р. мають стати певним історичним досвідом та уроком для нашого народу, адже ми маємо єднатися і пам'ятати, якою дорогою ціною нам вдалося отримати незалежність, скільки крові було пролито нашими побратимами заради об'єднання. На даному етапі державотворення України

ми маємо проявити патріотизм, а не розділяти українців за соціальним становищем, поглядами, зробити все можливе для того, щоб відбулася консолідація нашої нації, всіх громадян. Ми маємо зберегти територіальну цілісність держави. На останок варто процитувати слова з Національного Гімну України: «Душу й тіло ми положем за нашу свободу, і покажем, що ми – БРАТТЯ, козацького роду»

Наук.керівник: к.ю.н.,доц.Власенко Сергій Іванович.

*Циганок Б.А.,
студент 5 групи 1 курсу
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

НАРОДОВЛАДДЯ, ДО І ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Декларація про державний суверенітет України була прийнята 16 липня 1990 року Верховною Радою Українською РСР, голосами 355 депутатів, так би мовити, виконуючи волю українського народу до розбудови вільної незалежної держави.

Декларацією було проголошено верховенство Конституції та законів республіки на території УРСР. Народу надавалось виключне право на володіння, користування і розпорядження національним багатством. Весь науково технічний потенціал і економічний проголошувався власністю народу.

До прийняття Декларації поняття народовладдя як такого і не було, влада належала комуністичній партії радянського союзу. Це був такий політичний режим, який фактично легалізував диктатуру під прикриттям народовладдя рад. Навіть вибори будувалися так, що кандидат вже був обраний, за виборця потрібно було просто прийти і символічно проголосувати. Закони приймалися президіями, а головне правлячою верхівкою після чого затверджувалися так званими народовладними з'їздами рад партії. Але був і плюс, звичайний робітник – селянин міг бути обраний на керівні і управлінські посади, що неможливо було зробити до революції, бо потрібен було дворянське походження, цим показується приналежність народу до управління державою.

І звісно, що рано чи пізно така система управління дала б збій. Результатом такої політики і інших подій того часу, які прискорювали розпад СРСР стала Декларація про державний суверенітет України, яка дала початок майбутнім ліберальним змінам. У другому розділі декларації проголошувалось наступне: громадяни Республіки всіх національностей становлять народ України. Народ України є єдиним джерелом влади в Республіці.

Повновладдя народу України реалізується на основі Конституції Республіки як безпосередньо, так і через народних депутатів, обраних до Верховної і місцевих Рад Української РСР. Від імені всього народу може виступати виключно Верховна Рада Української РСР. Жодна політична партія, громадська організація, інше угруповання чи окрема особа не можуть виступати від імені всього народу України.

Тобто підсумувавши другий розділ і порівнявши його з народовладдям СРСР ми можемо побачити радикальні зміни. Народ як єдине джерело влади здійснює свою волю безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Тобто вибори, референдум та мирні масові заходи. Але вибори в Україні в більшості випадків, це демократична ширма, за якою порушуються права населення. Але це вже пішла критика. Необмежена кількість партії, вільний вступ до них, відкритість і прозорість влади, відміна диктатури. Саме народний суверенітет є необхідною передумовою правового обмеження держави, оскільки народ через демократичні процедури легітимації влади наділяє її частиною відповідні державні органи, за допомогою конституції формує державу, владні структури, делегує їм відповідні повноваження, тим самим добровільно обмежуючи свій суверенітет і водночас встановлюючи межі втручання держави у суспільне життя. Інакше кажучи, він делегує їй частку своєї сувереної влади, добровільно обмежуючи власну свободу, у праві СРСР можна сказати, що держава обмежувала права громадян.

*Чабан Еліна Володимирівна
студентка 1 курсу, 9 групи,
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

РОЗРОБНИКИ ТА ПРОЦЕДУРА УХВАЛЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

В історії України значну роль відіграла Декларація про державний суверенітет, яка була ухвалена Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 року. Цей документ став основою українського конституціоналізму та заклав цінності, які в майбутньому знайшли своє відображення у Конституції 1996 року.

На межі 80-90х років ХХ століття, в період стрімкого загострення політичної та економічної системи, країни, що перебували у складі СРСР, почали активно приймати декларації про державний суверенітет та незалежність. Однією з головних причин появи такого документа в УРСР були наявність союзного керівництва, яке втрачало здатність контролювати і регулювати процеси, що відбуваються в країні, відверте нехтування ним

інтересів республіки, відсутність оперативного та адекватного реагування на стрімкі зміни соціально-політичної ситуації, його неповоротність, незграбність і часом відверта беспорядність. Саме в цей час серед політичної еліти республіки сформувалося два підходи, правлячої КПУ та опозиції, яка була представлена у Верховній Раді УРСР представниками політичного об'єднання Народний рух України за перебудову, до майбутньої незалежної України [1, с.125].

Представники об'єднання Народний Рух сформували у Верховній Раді Народну Раду – парламентську опозицію. На думку українського історика Ореста Субтельного, на прийняття Декларації рішучий вплив справила саме діяльність представників Народної Ради [2]. Серед видатних її представників варто згадати Левка Лук'яненка, Ігора Юхновського, В'ячеслава Чорновола, Дмитра Павличка тощо. Ці та інші депутати Народної Ради стали ініціаторами ухвалення Декларації та у тогочасному парламенті протистояли так званій «групі 239» («За радянську суверенну Україну») – консервативно-комуністичній парламентській більшості.

Однак незважаючи на те, що конституційна більшість депутатів Верховної Ради були прихильниками комунізму, Декларація про державний суверенітет України була ухвалена 335 голосами «за». Те, що за цей історичний правовий акт проголосували не тільки депутати Народної Ради, а й народні депутати групи «239» дослідники пов'язують не в останню чергу з такою обставиною, як прийняття 12 червня 1990 р. Декларації про державний суверенітет РРФСР [3, с.88].

В структурному відношенні Декларація про державний суверенітет України складається із преамбули і десяти розділів: самовизначення української нації; народовладдя; державна влада; громадянство України; територіальне верховенство; економічна самостійність; екологічна безпека; культурний розвиток; зовнішня і внутрішня безпека; міжнародні відносини. Разом із тим слід відзначити, що декларація стала правовою базою для Конституції України 1996 р. та всього правового законодавства. За цим документом єдиним джерелом державної влади в республіці було визнано народ України, який включає громадян республіки всіх національностей. З метою створення демократичного суспільства, дбаючи про перспективу розбудови правової держави, намагаючись утвердити суверенітет і самоврядування народу України, Верховна Рада УРСР проголосила в декларації комплекс базових принципів державотворчого процесу, зафіксувала права української національної держави та перспективні вектори її розвитку [4].

У день прийняття Декларації, Юхновський Ігор Рафаїлович виступив на засіданні Верховної Ради з такими словами: «Ми прийняли Декларацію про суверенітет. Довго йшов наш народ до цього. Були татари, була Хмельниччина, були світові війни і на кінець -

Україна одержала суверенітет. Ми проголосили його, але ми маємо його добитися» [5]. І дійсно, прийнятий документ не одержав статусу конституційного акту. Українська РСР залишалася на той час у складі СРСР, тому міжнародні організації та країни світу не визнали її державну незалежність. Верховна Рада УРСР не мала повноважень на ухвалення рішення про вихід республіки зі складу Радянського Союзу. Відповідно до Конституції СРСР та Української РСР володарем всієї повноти влади в республіці був народ Української РСР, а отже, рішення про проголошення незалежності могло бути прийнято лише на республіканському референдумі.

Проте саме Декларація про державний суверенітет України стала актом відновлення державницьких прагнень українців та основою для Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, який разом з державним суверенітетом був підтверджений волевиявленням народу на Всеукраїнському референдумі в грудні того ж року.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету іменя Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вплив Декларації про державний суверенітет на розвиток конституційного ладу України. О.С.Терзі, О.М.Ковальова. Наука, релігія, суспільство. №. 3. 2010. С. 124-128. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/33641/157-Terzi.pdf?sequence=1>
2. Субтельний О. Україна. Історія. Субтельний О. К. : Либідь, 1994. 715 с.
3. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави. В.Гончаренко. Питання історії держави і права. Вісник № 2. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5758/1/Goncharenko_85.pdf
4. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст.429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
5. Бюлетень № 67. Перша сесія Верховної Ради України I скликання (Травень 1990 року - Липень 1990 року). 16.07.1990. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4410.html>

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА ТА ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Карпатська Україна виникла наприкінці 30-х років ХХ століття, однак українці Закарпаття впевнено йшли до неї впродовж усього міжвоєнного періоду. Про логічність і послідовність цього процесу говорить складність суспільно-політичного розвитку нашого краю в різноманітних умовах країн, до складу яких входило Закарпаття. Важливо усвідомити, що тільки впродовж ХХ століття Закарпаття пережило цілу низку політичних змін, які проявилися в процесі різнобічних елементів державотворення, становлення та занепаду різних політичних систем тощо. У цей час Закарпаття носило різні офіційні назви, що в тій чи іншій мірі відбивало специфіку політичного розвитку краю протягом століття: Руська Країна, Підкарпатська Русь, Карпатська Україна, Підкарпатська територія, Закарпатська Україна, Закарпатська область.

Створення Карпатської України в 1938–1939 років відбувалось паралельно з гострою політичною кризою у Центральній Європі, яка відбувалась на початку Другої світової війни. У період з 11 жовтня 1938 року по 14 березня 1939 року Підкарпатська Русь існувала як автономна частина федеративної Чехословаччини. 29 травня 1938 року Центральна Руська Народна Рада Ужгорода підняла питання до уряду Чехословаччини щодо створення автономного краю. 30 вересня 1938 року була підписана Мюнхенська угода, згідно з якою Підкарпатській Русі було дозволено створити автономну республіку. З перших днів існування було створено закордонну делегацію Підкарпатської Русі. Крім цього, офіційним визнанням стало відкриття іноземних представництв.

3 листопада 1938 року в документах уряду Августина Волошина з'являється назва «Карпатська Україна». Цього ж дня голова уряду звернувся до народу із закликом розбудови незалежної держави. Стосунки уряду Карпатської України та чеської влади були досить напруженими. Чехословаччина прагнула контролювати абсолютно всі дії автономної республіки, тому уряд Августина Волошина створив Українське національне об'єднання, яке перемогло на виборах до Союму Карпатської України. 15 березня 1939 року було проголошено повну самостійність Карпатської України. Важливу роль відіграв Августин Волошин — президент Карпатської України. Саме завдяки його діяльності було досягнуто повної самостійності. Було затверджено державну українську мову, гімн України та

державний прапор блакитно-жовтого кольору. Уряд Августина Волошина дійсно був ефективним та дієздатним, адже робив все задля збереження самобутності Карпатської України. Проте становище Карпатської України з кожним днем погіршувалося, адже цю територію прагнула отримати Угорщина. 12 березня 1939 року Гітлер таємно дав згоду Угорщині на окупацію Закарпаття. Вторгнення військ розпочалося вже 14 березня 1939 року. Уряд Августина Волошина намагався владнати ситуацію, звертаючись по допомогу до Німеччини, Румунії та Польщі. Натомість німецький представник у Хусті радив скласти зброю, але бійців Карпатської України це не зупинило. Були створені загони «Карпатської Січі» та загони самооборони, але сили були нерівними. Угорщина розпочала відкриту агресію проти якої виступили практично беззбройні січовики, студенти й гімназисти. Жахливі кровопролитні битви призвели до смерті багатьох героїв. Проте бійці не здавались і вважали, що «коли вже немає розумного виходу з важкого становища, то треба вміти вмерти по-геройськи, щоб така смерть була джерелом сили для молодих поколінь». Найбільший бій відбувся на Красному полі. 16 березня 1939 р., хоч і зазнавши значних втрат, але все таки ворог зумів загарбати місто Хуст. 18 березня більша частина території Карпатської України була окупована угорськими військами. Проте реальні бої тривали ще до 22 березня, адже українські герої бились до останнього. Саме тому ці події і вважаються символом героїзму українців.

Після програшу бійців Карпатської України було встановлено окупаційний режим. Розпочались репресії проти січовиків, багатьох було вбито або ж відправлено до концтаборів. Але все таки існування Карпатської України стало прикладом для інших українців до боротьби за незалежність.

Отже, після розвалу Австро-Угорської монархії, на Закарпатті посилювався рух за воз'єднання з Україною. Однак, необхідно визнати, що спочатку на цих позиціях стояли тільки представники Хустської народної ради на чолі з Михайлом Брацайком та найбільш революційного куточку на Закарпатті – Гуцульщини. Поряд з українською мали місце проугорська та прочехословацька орієнтації, остання з яких виявилася реалізованою через складну суспільно-політичну ситуацію на Україні. Внаслідок цього Закарпаття увійшло до складу Чехословацької Республіки на добровільній основі. Необхідно відзначити, що значний вплив на формування національної свідомості закарпатських українців робили галичани. Є всі підстави стверджувати, що перебування на території краю військ українського січового стрілецтва, а згодом Української галицької армії в роки Першої світової війни, привертало увагу закарпатців до загальноукраїнських проблем, формувало більш чітке ставлення до Соборної України, ідея якої викристалізувалася в 1918 – 1919 роках. Українська ідея на Закарпатті швидко прогресувала, що й вилилось у вікопомні

рішення 21 січня 1919 року, коли 420 делегатів від усіх куточків Закарпаття прийняли на Всеукраїнському конгресі в Хусті рішення про возз'єднання з Україною. Особливо послідовними в проукраїнській орієнтації були тогочасні лідери українства в Закарпатті брати Михайло і 32 Юлій Брацайки та голова Ясінянської народної ради Степан Клочурак. Послідовність української орієнтації на Закарпатті підтверджується і фігуруванням назви краю у всіх основних документах ЗУНРу, у Конституції УНР. Згадані події засвідчили намагання українців Закарпаття до державного будівництва й стали цінним досвідом реалізації державотворчих надій, предтечею незалежності Карпатської України.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Стеценко Ніна Сергіївна

Чорна А.Р.

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

Інститут підготовки кадрів

для органів юстиції, 1 курс, 9 група

СУЧАСНА УКРАЇНЬСКА ДЕРЖАВА З ТОЧКИ ЗОРУ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ БОРОТЬБИ ЗА СУВЕРЕНІТЕТ

Україна як суверенна та незалежна держава формувалася поступово, пройшла низку історичних етапів і на кожному з них отримувала досвід державотворення та здобувала окремі елементи самостійності.

Так в часи Русі України, які описував у своїх працях Михайло Грушевський та в добу Галицько-Волинського князівства Україна зробила свій цивілізаційний вибір – приєднавшись до християнського світу, отримала прообрази державного герба, кольорові барви прапора, назву національної валюти та встановила тісні зв'язки з Європейськими країнами.

Козацька доба принесла на наші терени досвід народовладдя, традицію строковості та виборності керівних посад, ряд військово-управлінських традицій, а найголовніше закріпила зібраний досвід у Конституції Пилипа Орлика. У свою чергу Україна 20 століття отримала досвід парламентаризму та досвід побудови інститутів виконавчої влади під час правління Центральної Ради, починала розвиватись у сфері науки, так у листопаді 1918 року при правлінні Скоропадського було створено Національну академію наук, що є не лише результатом концентрації наукових звершень, а й демонстрацією потенціалу держави. Крім того, поява рядків гімну, остаточне закріплення символів держави та об'єднання українських земель в єдиній державі стали значним підґрунтям для створення незалежної України 21 сторіччя.

У свою чергу Радянська доба принесла певні основи для формування адміністративно-територіального устрою та статус засновника Організації об'єднаних націй. Проте радянська влада стала якорем на шляху до незалежності – придушення визвольних рухів, депортації мирного населення, чисельні розстріли політичних в'язнів, русифікація, перетворення української культури на «шароварщину» та звуження її лише до козаччини та селянства, Чорнобильська трагедія (яку сам Горбачов вважав причиною розпаду СРСР) все це пережила Україна та її народ на шляху до власної держави. Один із лідерів українського націоналізму скаже: «Коли поміж хлібом і свободою народ обирає хліб, він зрештою втрачає все, в тому числі і хліб. Якщо народ обирає свободу, він матиме хліб, вирощений ним самим і ніким не відібраний... Без власної держави, без визволення, отже і без визвольної боротьби, Україна не може мати ані свободи, ані добробуту, ані якої-небудь тіні демократії».

Історія розставить свої крапки над «і», тому 16 липня 1990 року була прийнята Декларація про державний суверенітет, яка є вираженням волі народу України. Характерно, що з 385 депутатів, які зареєструвались на ранковому засіданні, «за» проголосувала абсолютна більшість – 355 осіб, «проти» – 4, не взяли участь у голосуванні - 26, однак 18 з них невдовзі звернулись до Секретаріату сесії з проханням зарахувати їх голоси «за». Характеризуючи атмосферу що панувала в сесійній залі та суть події яка відбулася депутат О. Коцюба зазначив: «сьогодні з'єдналися навіть ті, хто мав різні точки зору... ми взяли Бастилію мирним, парламентським шляхом» [1]. Декларація була визначальним етапом конституційного процесу в Україні. Її основні положення з деякими модифікації стали елементами майже всіх чисельних офіційних і альтернативних проектів основного закону і самої конституції України [2]. Виходячи з цього, прийняття Конституції є наступним важливим етапом історії України.

Розділом п'ятим Декларації було проголошено – «Українська РСР здійснює верховенство на всій своїй території. Територія Української РСР в існуючих кордонах є недоторканою і не може бути змінена та використана без її згоди». У свою чергу, незалежність, суверенітет та недоторканість кордонів України вже в грудні 1991 року визнали Польща, Канада, Литва та Латвія. На сьогодні число країн, які офіційно визнали Українську державність перевищує 130 країн.

Проте боротьба за незалежність та суверенітет в 21 сторіччі не завершується. Ми продовжуємо відстоювати непорушність власних кордонів. І перемогти в цьому є завданням нашого покоління, ми маємо зберегти всі здобутки які Україна має, пройшовши свій історичний шлях та внести нові.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко, О. Історичні обставини прийняття Декларації про державний суверенітет України [Текст] / О. Бойко // Людина і політика. – 2002. – №4. – С. 63-70.
2. Шемшученко, Ю. С. Від Декларації – до Конституції [Текст] / Ю. С. Шемшученко . Правова держава. – 1997. – Вип. 8 – С. 2-15.

*Шаповал Д.О.,
студент інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України 1 курс 1гр.
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого.*

ЧИ МОЖНА ПОЗБУТИСЯ ЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД РОСІЙСЬКОГО РИНКУ?

Сьогодення в котре підтвердило, що взаємовигідної економічної співпраці з Росією ніколи не існувало і існувати не могло. Вважаючи себе покровителем України, правителі Московії робили все можливе, щоб її економіка якомога швидше була інтегрована в російський господарський організм.

Така нерівна співпраця почалася з моменту, коли Богдан Хмельницький на Переяславській раді в 1654 р. погодився «на опіку» з боку царя Московської держави.

Березневі статті, несли в собі характер двостороннього міжнародно-правового договору. Вони враховували інтереси і потреби обох сторін і передбачали взаємні права та обов'язки. Обмеження козацького суверенітету зводилося до таких вимог як інформування царя про вибори гетьмана, складання присяги йому, сплата невеликого податку до російської скарбниці та заборони стосунків з Польщею та Османською Імперією. Та Переяславська угода, укладена Ю. Хмельницьким суттєво обмежувала владу гетьмана. Його обрання та усунення радою могло відбутися лише за згодою царя. Московські гарнізони розміщувалися у низці міст України. Гетьманщина все більше контролюється з боку Московського царства.

Батуринські статті 1663 р. вперше по-справжньому почали обмежувати економічні права України. Гетьманщина зобов'язувалася утримувати збройні формування царського уряду, що знаходилися на території України. Відбувся перепис населення задля більш ефективного оподаткування населення. Остання стаття в угоді стосувалася торгівлі хлібом і

встановлювала монополію Росією через заборону продажу його на Правобережжя та Османській Імперії. В Московських статтях заборонявся продаж тютюну та горілки. Всі пункти цієї угоди сильно вдарили по економіці країни і поставили її безпосередньо у залежність від Москви.

Глухівські статті повторювали зміст попередніх, але додатково забороняли ввіз вина на територію Росії, вводиться такий політичний важіль тиску на Гетьмана, як доносительство на нього. Наступні договори особливо не відрізнялися один від одного, аж до Московських статей 1689 р., які були підписані внаслідок перевороту у Москві. І. Мазепа зміг забезпечити автономію Гетьманщини у внутрішніх питаннях та обходити Коломацькі обмеження. Зокрема, скасовувалися грошові побори та відновлювалися оренди, що забезпечувало скарбницю Війська Запорозького та забезпечило фінансову стабільність. Земельні дарування було прерогативою гетьмана, який стає повноправним власником усіх вільних земель, а, отже і отримує зверхність над старшиною.

І Малоросійської колегія на чолі з Вельяміновим, яка була створена у 1722 р. вперше залучила всі фінанси Гетьманщини до царської казни, почала підготовку до включення держави в Російську Імперію, а саме впровадження російських законів та нормативно-правових актів, підпорядкування усіх ланок центрального та місцевого управління імперському уряду, започаткувала уніфікацію суспільного життя російському. Завершила цю справу ІІ Малоросійська колегія. За наказом Катерини ІІ було ліквідовано залишки автономії, проведено перепис Малоросії. Україна поділилася на 9 губерній, а її господарство остаточно стало єдиним з Росією організмом.

Під час революційних перегонів (1917-1920 рр.) Україна намагалася здобути політичну та перш за все економічну незалежність, але Більшовики під виглядом братів з Росії, знову втягнули нашу державу у вир інтересів сусідів.

Протягом 1919-1991 рр. в Україні в галузі економіки відбувалися ті ж самі процеси, що і в Росії - воєнний комунізм, командна система управління, націоналізація, індустріалізація, колективізація, будувався розвинутий соціалізм,

Проголосивши незалежність, наша держава намагається віднайти власний ринок та метод впровадження економіки. Поки, що їй заважають пережитки СРСР (корупція в бюрократичному апараті, ручний застарілий спосіб регулювання бізнесу, зношений капітал, мільйонні борги, які передав у спадок Радянський союз та накоплені через неефективну політику). Також нинішня держава-сусідка з новою вже назвою знову намагається заважати розвитку незалежної України.

337 років Україна була сировинним додатком та повністю залежала спочатку від Московського царства, потім Російської Імперії та Радянського союзу. Можна побачити, що

здобуття незалежності не означає позбавлення від впливу та коренів інших держав, бо від того, що втягувалося століттями не можна позбутися за 29 років. Висновок один, необхідно шукати інвесторів, для розвитку державних галузей, позбавлятися від минулого та виховувати справжніх патріотів, які в майбутньому будуть основою України.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри історії держави і права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. І. Власенко.

Шашко Максим
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 1 курс, 4 група

ПРАВОВИЙ СТАТУС РЕЄТРОВОГО КОЗАЦТВА

Українська історія насичена багатьма яскравими моментами боротьби українського народу за здобуття свободи та незалежності. Одним з яскравих прикладів суб'єктів непокори до іноземних поневолювачів були козаки. Окрім звичайних козаків-селян, також були реєстрові козаки, які доклали немало зусиль до здобуття незалежності.

Зростання козацтва викликало занепокоєння серед правлячих кіл Польщі й Литви, які розглядали його як дестабілізуючий фактор внутрішнього життя й водночас побоювалися, що козацькі походи на татар і турків спровокують загострення зовнішньополітичних відносин. Для приборкання непокірної козацької вольниці, яка ігнорувала королівську владу, визнаючи лише своїх старшин, було вирішено взяти частину козаків на державну службу та надати їм певні привілеї. Таким чином уряд планував, з одного боку, зміцнити свої збройні сили на українсько-татарському прикордонні зростаючою мілітарною потугою козацтва, а з іншого - розколоти козацький рух, протиставивши офіційно визнану частину решті козацтва. Ідея взяти частину козаків на державну службу виникла ще на поч. XVI ст.

Одним з перших законодавчих підґрунть реєстрового козацтва став Універсал від 5 червня 1572 р., виданий королем Сигізмундом II Августом, котрий наказав коронному гетьману Ю. Язловецькому провести набір козаків на військову службу. Такий загін у складі 300 чоловік було підпорядковано призначеному урядом "старшому судді усіх низових козаків". Прийняті на державну службу козаки вносилися у певний реєстр (список), звідки і отримали свою назву – «реєстрових козаків».

Реєстрове козацтво спеціально було створене, з метою зменшити зростання запорізького козацтва. Але згодом уряд Речі Посполитої повів наступ і на реєстровців, яких щойно було прийнято на службу.

Проте малий кількісний склад реєстрових козаків не задовольняв народні маси. Науковець С.В. Гайдай у своїй праці описував цю ситуацію так: «Реєстр не міг повною мірою виконувати ту роль, яку йому відводила влада, хоча б тому, що був чисельно малим. А тим часом в Україні посилювався опір експлуатованих мас, зростала кількість запорізького козацтва. Зважаючи на ці події, польський уряд постійно розширяв реєстр».

До того ж реєстрові козаки мали певні відмінності, низку значних і важливих привілеїв. Вступаючи до реєстру, вони виходили з-під юрисдикції феодалів, звільнялися від влади старост-воєвод, якщо мешкали на королівських землях, а також міських магістратів, і підпадали під виключну юрисдикцію реєстрового війська. Крім того, реєстр мав свій "присуд", козаки мали право судитися у своїх судах. Представники реєстрового козацтва звільнялися від податків, мали право власності на землю, право вільно займатися різними промислами і торгівлею, право на самоуправління. За службу вони отримували грошове жалування державної скарбниці.

Однак все це не усувало істотних відмінностей в майновому стані реєстрових козаків. Верхівку реєстру складали козацька старшина і заможне козацтво. Переважно вони походили з дрібної української шляхти, володіли селами і хуторами, різними промислами, водяними млинами, корчмами. Старшина і заможне козацтво експлуатували незаможних людей - наймитів і «підсусідків». Становище основної маси реєстрового козацтва було складним. Обов'язок відбувати на власні кошти нічим не обмежену військову службу, виступати в похід з конем, зброєю і військовим знаряддям вимагав від реєстрових козаків значних грошових витрат, а на час військових походів – вони навіть були зобов'язані передавати своє господарство в інші руки.

Щоб законодавчо закріпити правовий статус реєстрових козаків, Стефан Баторій використав певні правничі функції, аби надати козакам права. За польським королем не було права видавати закони: таке право було тільки за сеймом, але він мав право наймати для себе на військову службу чужинців. Це право він і вжив у «козацькому» питанні. Після видання наказу Стефана Баторія козаки юридично починали б становити регулярні полки. Аби мати вплив і безпосередньо керувати козаками, Стефан Баторій надав козакам право на вибір начальника, якого польський уряд називав би старшим Запорозького війська. Але реформа Баторія не тільки ніколи не була затверджена сеймом, та й король не відважився подавати її до цього органу.

Важливим фактором, який визначав настрої більшості реєстрових козаків, було те, що стосовно них завжди існувала загроза скорочення реєстру і, як наслідок, закріпачення. В критичний для Речі Посполитої момент (загроза війни з Туреччиною) польська влада збільшувала реєстр козаків до 20 тисяч.

Утворилися наступні внутрішньо-станові групи козацтва: державне реєстрове - таке, що перебувало на службі країни й отримувало платню безпосередньо зі скарбниці; приватне реєстрове- надворні козацькі хоругви українських магнатів, які виконували охоронні функції в потребах місцевих феодалів і виходили на війну під їхніми прапорами; низове козацтво, що складалось з "випищиків" та втікачів, осередком яких була Січ.

Таким чином, формування станових ознак українського козацтва відбувалося з 70-х рр. XVI ст. до середини XVII ст. Їх правові засади знайшли втілення у «козацьких вольностях», які надавалися тим козакам, які перебували на становій державній службі. Права і привілеї мали визначати місце козацтва у сфері суспільних відносин, влада вбачала в козаках виключно військовий контингент. Регулятором взаємовідносин серед козацтва стало право, основні засади якого були вироблені ще в запорозькій громаді.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Стеценко Н.С.

*Шевченко Д. В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Інститут підготовки кадрів
для органів юстиції України, 1 курс, 9 група*

ХОЛОДНОЯРСЬКА РЕСПУБЛІКА ЯК ЦЕНТР БОРотьБИ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ ЗА СУВЕРЕННІСТЬ

Ніхто й не міг подумати, що Троїцький Матронинський жіночий монастир стане осередком українського повстанського руху у 1919-1920 рр., на чолі якого постануть отамани брати Чучупаки. Особливої уваги заслуговує Василь Чучупак, котрий користувався величезним авторитетом на Черкащині, і завдяки якому вдалося скооперувати більшість загонів повстанців для рівноцінного спротиву більшовицькій окупації.

Але, у свою чергу Олекса Чучупак здійснив вагомий крок до організації Холодного Яру як центра самооборони українських повстанців проти німецьких та більшовицьких окупантів. Так, завдяки спланованому жителями с. Мельники перевороту, було сформовано загін самооборони при Мотронинському монастирі, який складався з 22 осіб. Дане збройне утворення постало у 1919 р. базисом полку, який налічував 2000 осіб під командуванням вже Василя та Петра Чучупаки, якому вдалося повалити денікінську окупацію і вигнати їх із Черкас.

І, таким чином, цього ж року літом було проголошено Холодноярську республіку, територія якої охоплювала вже понад 25 навколишніх сіл та мала у своєму озброєнні

п'ятнадцятитисячну селянську повстанську армію, бійці якої вважали себе нащадками справжніх українських козаків. Столицею республіки стало село Мельники, Чигиринського повіту Київської губернії (нині Черкащина). Повстанці воювали з чорним бойовим прапором, на якому срібною ниткою було вишито гасло: «Воля України або смерть».

У 1920 р. розгортається антибільшовицьке повстання, у ході якого об'єдналися сили Степової дивізії з Холодноярськими збройними силами. Боротьба більшовиків проти повстанців велася найжорстокішими методами. Так, серйозного удару холодноярцям дивізії Червоної армії завдали 18 березня 1920 року, під час наради отаманів Холодного Яру. Саме в той момент, виконуючи свій наказ, вони вийшли з лісу до Мельників і оточили хутір. Василь Чучупак для того, щоб не потрапити в полон застрелився.

Після смерті холодноярського отамана можна сказати, що новим гайдамакам так і не вдалося знайти лідера, який мав би такий же самий авторитет як Чучупак. Таким чином, республіку очолювали і його заступник Іван Деркач, котрий керував холодноярськими підрозділами під час антирадянського повстання 1920 року, і обраний на нараді Кость Блакитний, який восени 1920 склав свої повноваження для того, щоб вирушити у Катеринославську губернію на чолі Степової дивізії, та й обраний на загальному представницькому з'їзді всіх отаманів республіки останній з Головних отаманів Холодного Яру – Герасим Нестеренко-Орел.

Питання ліквідації Холодноярської республіки залишалися в пріоритеті радянської влади. Так, дану справу було направлено до Всеросійської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією і саботажем при РНК РРФСР. Ними було сформовано спеціальну операцію з нейтралізації та захоплення повстанських сил. Для цього їм був потрібний «троянський кінь» у лавах Холодного Яру. Так, під видом об'єднання повстанців було створено «Чорноморську повстанську групу». Для правдоподібності даного угруповання було перехоплено полковника Петра Трохименка й сотника Юхима Терещенка, котрі мали досить серйозний авторитет серед українців. Полковника було поставлено на чолі даної групи під псевдонімом генерального штабу «полковник Гамалія», а сотника зробили начальником штабу групи, під псевдонімом «сотник Завірюха». Наступним етапом даного плану було, посилаючись на наказ Петлюри, змусити холодноярців припинити активні дії. При цьому спочатку була сформована пастка під видом, так би мовити «амністії», яку гарантували тим холодноярськими повстанцям, які добровільно складуть зброю. На цей крок пішла майже половина штабу холодноярців, серед яких був і Олекса Чучупак. Звісно, що про ніяку амністію не йшлося і в подальшому всі вони піддалися репресіям [1].

Останнім – третім етапом спецоперації став перехід в активну фазу дій з боку засланих чекістами повстанців. Так, на 30 вересня 1922 року було призначено вигаданий

«з'їзд для вирішення плану руху та інших справ» у місті Звенигородці, де отаманів закликали на зустріч із генерал-хоружним Андрієм Гулий-Гуленком, не знаючи, що він був вже заарештований. Таким чином, основні командні кадри холодноярської повстанської групи військ потрапили у довго сплановану пастку. Всіх отаманів було заарештовано без жодного пострілу і направлено в Лук'янівську в'язницю в Києві. Холодноярська республіка припинила своє існування.

Під час нерівного бою, який повстанці підняли у стінах Київської в'язниці, перебили охорону, захопили зброю і спробували звільнитись, усі вони загинули смертю героїв.

Підсумовуючи, можна сказати, що сам факт існування Холодноярської республіки у 1919-1922 рр. спростовує міф про позитивне сприйняття населенням встановлення радянської влади на території України. Повстанці підтвердили своїми діями неможливість знищити прагнення українців до боротьби за незалежність України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль Р. М. Начерк до історії Холодноярської організації 1917-1922 років. – Режим доступу:

https://web.archive.org/web/20130625141850/http://unknownwar.info/holodniy_yar/hy_naris.html

Шевченко Ірина Анатоліївна

студентка 5 групи 1 курсу

Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України

НЮУ імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ САМОСТІЙНОСТІ ЗА ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Декларація про державний суверенітет України була прийнята 16 липня 1990 р. Цей офіційно аргументований документ містить в собі всі риси та закономірності, які були домінуючими в цей час. В центрі Декларації постає мета – побудувати суспільство на демократичних та правових засадах, виокремити на перший план права та свободи людини. Декларація виступає як центральний документ, який регламентує права українського народу в процесі співпраці з іншими республіками, а також гарантує право на самовизначення.

Декларація містить в собі 10 частин, які присвячені регулюванню важливих суспільних процесів. Однією з них є частина про економічну самостійність. Що стосується економічної самостійності, то вона є основним аспектом суверенітету. УРСР характеризує та

розкриває власний економічний статус, керує процесами економічного характеру, тим самим забезпечуючи розвиток і піднесення різних сфер життя. В першу чергу економічна самостійність спрямована на покращення життєвих умов суспільства, що проявляється в значному прогресі науки, культури, екології, політики і т.д.

Що стосується національного багатства, то український народ може вільно їм розпоряджатися. Всі природні ресурси, які належать території України становлять власність українського народу.

Українська держава формує фінансову систему, яка безпосередньо керує надходженням фінансових ресурсів, їх складом і т.д.; банкову систему, яка виступає багатограним елементом, оскільки її основою є діяльність різних банків (вони за своїм характером є економічно самостійними), серед яких на перший план виокремлюють Національний банк України, який регулює функціонування всієї банківської системи; податкову систему, яка також характеризується як самостійна.

Що стосується цін, то їх безпосередньо формує законодавство УРСР.

Важливим аспектом також є те, що діяльність держави спрямована на забезпечення працевлаштування громадян, підвищення досвіду та професіоналізму працівників конкретної сфери тощо. Всі особливості робочого процесу визначаються Кодексом законів про працю УРСР.

Українська держава регулює зовнішньоекономічну діяльність, співпрацює в економічному плані з іншими республіками. Всі зовнішньоекономічні відносини відбуваються з урахуванням особливостей українського законодавства.

Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. суттєво вплинула на функціонування економічних процесів українського суспільства, які набувають значного розвитку та стають більш значущими. Діяльність всіх економічних систем є незалежною та самостійною.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

*Шейко Аліна Леонідівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ НА ОТРИМАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Початок 90-тих років ХХ століття на території СРСР характеризувалися політикою «гласності», «політичної багатоманітності», «свободи волевиявлення». У радянських республіках набирає популярності рух, який стосується набуття незалежності та відокремлення від Радянського Союзу. Відповідні політичні явища та події не можна вважати спокійними, оскільки вони частіше за все супроводжувалися переслідуваннями, насильством.

16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР XII-го скликання (Верховна Рада України I-го скликання) прийняла важливий політичний і правовий акт – Декларацію про державний суверенітет України. Відтоді в літописі нашої держави розпочалася нова сторінка, новий відлік часу – епоха утвердження України як самостійної та незалежної країни.

У преамбулі та в десяти розділах Декларації про державний суверенітет України визначено верховенство, неподільність, повноту та самостійність влади республіки на її території. У документі зазначено, що Україна як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід’ємного права на самовизначення; що громадяни всіх національностей становлять народ України, який є єдиним джерелом державної влади в республіці; що від імені всього народу може виступати виключно Верховна Рада України.

Декларація проголосила, що народ України має виключне право на володіння, користування та розпорядження національним багатством України, захист усіх форм власності в державі. Актом гарантовано всім національностям, що проживають на території України, право вільного національно-культурного розвитку, визнано пріоритет загальнолюдських цінностей перед класовими, норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права. Декларацією проголошено принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, територіальну цілісність України в межах наявних кордонів, економічну самостійність, гарантії екологічної безпеки і культурного розвитку. Ці базові положення лягли в основу законодавчих актів державного значення – Конституції та законів України.

Важливим є те, що у Декларації про державний суверенітет України вперше в новітній національній історії поруч із "Українською РСР" вжито слово "Україна" як офіційна назва держави.

Документ став важливим кроком українського народу на шляху до самостійного політичного та економічного розвитку. Відтоді зовнішня політика держави розвивалася логічно, послідовно і наступально. Декларація про суверенітет стала не лише основою для подальшої розробки концепції зовнішньої політики молодої Української держави, а й визначила її принципові засади. Зокрема, проголошено, що Україна активно сприятиме зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, братиме безпосередню участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах, а також у майбутньому прагне стати постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Принципове значення мало й визнання Україною переваги загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритету загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права. Все це засвідчило чіткий намір молодої республіки увійти в коло авторитетних, цивілізованих держав світу.

Декларація про державний суверенітет України була виваженим і обґрунтованим документом, укладеним з урахуванням політичних реалій та конкретної ситуації того періоду, розробники якої пішли шляхом створення передумов незалежності Української держави набагато далі, ніж союзні республіки. Це була спроба унеможливити в майбутньому зловживання з боку союзного центру, зупинити тенденцію до постійного звуження повноважень і можливостей союзних республік та посилення диктату центральних міністерств і відомств, запровадити принципово нову оптимальну систему взаємовідносин між союзним центром та УРСР з поверненням останній значної частини об'єктів відання, а також створити одночасно систему правових гарантій стабільного статуту УРСР у складі СРСР. Декларація мала відігравати роль принципово нового, основоположного, засадничого, фундаментального документа, посилаючись на який, можна було б відстояти права України та її народу під час переговорів з представниками центру та делегаціями інших союзних республік.

Прийняття Декларації стало першим кроком до відновлення історичної справедливості, відродження української державності як ідеї соборності українського народу та його земель. Документом було визначено найбільш принципові позиції, які орієнтували народ на створення самостійної, правової держави, на розвиток демократії, всебічне забезпечення прав і свобод людини. Вона стала тією цінністю, яка об'єднала суспільство у непростий час визначення свого майбутнього в серпневі дні 1991 року. Саме спираючись на

Декларацію, було прийнято Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, який разом з державним суверенітетом був підтверджений волевиявленням народу на Всеукраїнському референдумі в грудні того ж року.

Сьогодні прийняття Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України вважається початком, своєрідною точкою відліку процесу відновлення державної незалежності України загалом та трансформації попередньої радянської правової системи зокрема.

Ця подія мала й безпосереднє відношення до конституційного процесу в Україні. Фактично, саме прийняттям Декларації про державний суверенітет України було розпочато сучасний конституційний процес [1].

Підсумовуючи все вищезазначене, я вважаю, що прийняття Декларації про державний суверенітет було не тільки важливим правовим, а й політичним фактом, оскільки фактично даний нормативно-правовий акт заклав засади формування та створення не тільки Конституції України 1996 р., а й створення нашої незалежної держави. Роль вищезазначеного документу виявилася у вигляді «малої» Конституції України, досить велика кількість правових положень, які втілені в Декларацію про державний суверенітет були запроваджені в нашу правову систему шляхом закріплення даних норм в Конституції України. Також важливим є те, що хоча правові норми Декларації про державний суверенітет, в частині й є закріплені в Конституції України, але роль цього нормативно-правового акту не є вичерпаною та його положення можуть бути застосовані в подальшому під час розбудови українського конституціоналізму.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держава та права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А.О. Булгаков.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний веб-сайт Луганської обласної державної адміністрації. Декларація про державний суверенітет України та її історичне значення. [Електронний ресурс] – режим доступу:
http://loga.gov.ua/oda/press/news/dep_uvp/deklaraciya_pro_derzhavniy_suverenitet_ukrayini_ta_yiyi_istorichne_znachennya

ПРИЧИНИ РОЗПАДУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Велика могутня держава, що простягалася від Балтійського моря на півночі до Чорного моря на півдні, знаменувалася як Київська Русь. Ця держава стала фундаментом для формування майбутньої України. Характеристика державного ладу Київської Русі дає підстави стверджувати, що це була удільна, близька до федеративної ранньофеодальна династична монархія, де своєрідно поєднувалися аристократичні і демократичні тенденції управління. Ця своєрідність, особливість політичного устрою полягала у тому, що зберігалися окремі удільні князівства, пов'язані між собою спільними династичними стосунками, єдиною церковною організацією, єдиним правом. Але Київська держава, подібно до інших ранньофеодальних держав, існувала не довго. Через декілька століть потужна країна зникла з політичної карти світу, і цьому передувала низка причин.

Київська Русь була найбільшим державним утворенням в тогочасній Європі, утворившись як велика середньовічна держава, вона мала значну територію та об'єднувала понад 20 різних племен та народностей. Але це і стало першою причиною занепаду. Різний етнічний склад населення істотно різнився за рівнем економічного, соціального і культурного розвитку; недостатньо міцний державний апарат, який не мав можливості контролювати населення та управляти цією великою за територією державою; замало були розвинуті і засоби комунікації.

Поки на чолі держави стояли такі правителі, як князь Володимир чи Ярослав, державне правління було більш-менш добре організованим. Але після смерті великого князя Ярослава почалася боротьба за престол. Справа в тому, що міцність династії розхитувала чисельність нащадків Ярослава та брак певних законів престолонаслідування – чи то по лінії брата за братом, чи по простій – від батька до сина. Саме постійні міжусобиці князів в боротьбі за престол підривали фундамент Київської держави та стали другою причиною роздробленості Русі.

Виходячи з попередньої причини виникає інша – окремі князі прагнули до самостійності. Внаслідок переходу до «вотчинного» принципу престолонаслідування зміцнювалися місцеві князівські династії та їхнє найближче оточення. Вони виявляли щораз більшу самостійність і все рідше зважали на волю великого князя київського. Тож раніше підпорядковані великому київському князеві місцеві удільні князі настільки зміцнилися у

своїх володіннях що встановили спадковість своїх престолів, створили великі збройні сили, своє законодавство та не бажали визнавати зверхність великого князя. Щоправда, ця посада, цей титул додавали слави, авторитету, тому за великокнязівський престол точилася майже безперервна боротьба. Надто частими, неконтрольованими з боку Києва стали й місцеві міжусобні війни, унаслідок яких руйнувалася економіка країни, гинуло й винищувалося значно більше людей, ніж у зовнішніх війнах.

Результати політичної роздробленості були жахливими для держави. У процесі децентралізації Київської Русі на її території відокремлюються політичні утворення. Вже усередині 12 ст. Київська Русь розпалась на досить великі і могутні князівства- Київське, Волинське, Галицьке, Переяславське, Смоленське, Чернігівське, Новгородську землю та ін. До того ж кожне з них мало свої особливості політичного розвитку. Так, у Володимиро-Суздальському і Чернігівському князівствах встановилась міцна князівська влада, у Галицькому і Волинському спостерігався великий, надто великий вплив боярської аристократії, у Новгороді і Пскові утворилися феодальні республіки тощо. Ці князівства – землі, у свою чергу, поділялися на менші князівства або волості, бо й далі по всій Київській Русі зберігався принцип наділення князем своїх синів та близьких родичів землями, якими вони управляли.

Говорячи про Київську Русь, як про величну державу, не можна не зазначити про її розвинутий рівень торгівлі. Але вже з 11 ст., коли відкрився новий торговельний шлях, що зводив Західну Європу, Малу Азію, Візантію та Близький Схід, торгівля Київської Русі почала занепадати. Крім того, важливі торгові шляхи до Чорного та Каспійського морів були заблоковані половецькими ордами. Це негативно позначалося на економіці держави та мало вплив на її розпад.

Останньою причиною стало геополітичне розташування розглянутої ранньофеодальної держави. Територія Київської Русі зазнавала постійних спустошливих набігів степових кочівників. А через постійно зростаючої ворожнечі між князями, боротьба із гунами, аварами, хозарами та ін. ставала дедалі складнішою. Фатальним для руських земель стала монголо-татарська навала.

В результаті даних причин і роздробленості на князівства Київської Русі були такі наслідки:

- нові політичні формування на місці давньоруського держави;
- повна беззахисність територій від зовнішніх ворогів (наприклад, Золота Орда);
- посилення міжусобних воєн і князівських чвар.

Отже, серед зазначених причин розпаду Київської Русі можна виокремити: різний етнічний склад населення; слабкий державний апарат; невдалий принцип

престолонаслідування; міжусобиці князів; занепад торгівлі; геополітичне розташування держави.

У підсумку, можна зазначити, що протягом усього свого існування Київська Русь воювала з агресивними сусідами, насамперед, зі степовими кочівниками, і разом з тим встановлювала і розривала плідні зв'язки з країнами Заходу і Сходу. Передові для свого часу державний лад, правова система виробничі відносини, високопродуктивне сільське господарство, добре налагоджене ремісництво, вдала дипломатична діяльність на міжнародній арені, підкріплена силою зброї у боротьбі проти іноземних загарбників, широке використання здобутків світової цивілізації, виразний потяг до творчого, духовно забезпеченого життя, ґрунтований на християнських цінностях,- усе це сприяло тому, що Київська Русь висунулась на провідні позиції у Європі й була шанована тогочасними найрозвинутішими країнами.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Стеценко Н.С.

*Шкурська Ілона Сергіївна
студентка 1 курсу 5 групи*

*Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВИЙ СТАТУС УРСР ЗГІДНО З ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Українська РСР вперше в історії закріпила свій статус суверенної держави в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. Цей документ, призначення якого полягало в гарантуванні інтересів нації під час перебування УРСР в складі СРСР, став свідченням початку українських державотворчих процесів. На законодавчому рівні було закріплено суверенітет республіки.

Назва документа стала предметом політичних суперечок. Переважна більшість депутатів стояли на позиції стосовно заміни Української РСР назвою Україна, тому що вона відбиває історичну сутність держави. Деякі депутати пропонували написати таку назву як «Республіка Україна», проте пропозиція не була підтримана. В Декларації про державний суверенітет депутати виступали за встановлення суверенітету на території держави і були прибічниками думки, що питання перебування УРСР в складі СРСР остаточно повинен вирішити референдум.

Ухвалена 16 липня 1990 року Декларація, яка складалася з преамбули та 10 розділів, законодавчо зафіксувала суверенітет і ряд конституційних положень УРСР. Декларація закріпила суттєві засади народовладдя української держави. Державний суверенітет,

напрями і механізми його реалізації народом і через законних представників стали справжнім надбанням документа. В преамбулі визнавалася необхідність побудови правової держави. Така норма мала особливе значення, оскільки в умовах перебування УРСР в складі СРСР поняття «правова держава» було несумісним із тоталітарною системою.

У Декларації закріплювалося три види суверенітету – державний, народний, національний. Під державним суверенітетом малося на увазі верховенство, самостійність, повнота й неподільність влади. Відповідно до положень народного суверенітету, єдиним джерелом влади є український народ, а проявом народовладдя в республіці є виборча система. Національний суверенітет означав розвиток в межах кордонів держави внаслідок реалізації українською нацією права на самовизначення.

Згідно з Декларацією про державний суверенітет, державна влада функціонує на основі її розподілу на три гілки – законодавчу, виконавчу, судову. Таке оформлення функціонування державної влади було вперше визначено в республіці.

Зазначалося, що в УРСР існує власне громадянство, яке покликане забезпечити рівність громадян незалежно від національної, расової приналежності, походження, мови, віросповідання, статусу, освіти тощо.

Розділ «Територіальне верховенство» передбачав самостійне вирішення державою всіх питань, що стосуються внутрішньої політики. Державне управління республікою переходило до повноважень УРСР, а гарантії Законів фіксуються на законодавчому рівні.

Документ стверджує, що народ України має право володіти, користуватися і розпоряджатися багатствами своєї республіки, а фундаментом суверенітету виступає науково-технічний і економічний потенціал. Також робиться акцент на тому, що державою захищаються всі форми власності.

Екологічні засади закріплювалися в розділі «Екологічна безпека», в якому наголошувалося, що тільки УРСР затверджує порядок використання ресурсів природи.

Культурне і духовне життя українців мало державний суверенітет і у зв'язку з цим республіка наділялася виключним правом вирішення питань, що стосувалися освіти, науки, розвитку нації в сфері культури і духовності. Крім того, всі національності, які проживали в Україні, наділялися правом національно-культурного розвитку.

Основоположні засади безпеки визначалися у розділі «Зовнішня і внутрішня безпека», в якому звертається увага на необхідності Збройних Сил і війська, а також на тому, що в майбутньому держава має намір стати нейтральною, при цьому дотримуючись таких неядерних принципів: «не приймати, не виробляти, не набувати ядерної зброї».

Стосовно міжнародних відносин, то в УСРР перевага надавалася загальнолюдським цінностям і визнанню норм міжнародного права. Це стало яскравим прикладом незгоди української держави з радянською ідеологією.

Вагоме значення має той факт, що після прийняття Декларації офіційні документи почали широко використовувати термін «Україна» для позначення державності. Це є, безумовно, одним з визначальних кроків на шляху утвердження державотворчих процесів.

Таким чином, Декларація про державний суверенітет України стала актом, який створив сприятливе середовище для подальшого активного розвитку процесів державно-правової дійсності в Україні, що утверджували суверенітет держави на практиці. Вона стала міцним підґрунтям прийняття Акту незалежності України, визначила головні цілі, основоположні принципи української державності, процес обговорення яких свідчив про прагнення державотворців задекларувати теперішній правовий статус України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. О. Булгаков.

Юренко Валерія Юріївна
студентка 1 курсу,
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВАДІТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УСРР 1922 Р.

У сучасних умовах розвитку української держави актуальним є питання щодо правового становища фізичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин, з'ясування умов, за яких фізична особа може набувати цивільних прав та обов'язків. Це пояснюється тим, що «право, як відомо, саме не діє, діють люди, зі свободою волі, які у своїх взаєминах виступають як суб'єкти права» [1, с.43]. У контексті наведеного особливий інтерес становить Цивільний кодекс Української Соціалістичної Радянської Республіки 1922 р. (далі – ЦК УСРР 1922 р.), оскільки нормативно-правові акти цього періоду характеризуються достатньо високим рівнем юридичної техніки. Обрана тема досліджувалася вченими-цивілістами здебільшого в контексті загального аналізу радянського законодавства, зокрема Харитоновим С. О., Старцевим О. В., Алієвою-Барановською В. М., Парасюком В. М.

Перш ніж розглядати цивільну правоздатність фізичної особи за ЦК УСРР 1922 р., необхідно зауважити, що цей звід законів було прийнято в період НЕПу, за часів коли більшовики з тактичних міркувань дозволили країні тимчасово повернутися до ринкових

відносин і визнали приватну власність поряд із державною та кооперативною. Цивільні права захищалися законом у тому випадку, якщо вони не суперечили їх соціально-економічному призначенню. Цей критерій дозволяв судам чинити сваволлю, зокрема вдаватися до обмеження прав людини. Принцип законності протиставлявся принципу доцільності, що призводило до правового нігілізму. Майнові права приватних осіб вважалися поступкою у зв'язку із загальною ідеєю про домінуючу роль соціалістичної власності [2, с.4].

Цивільна правоздатність, відповідно до ст. 4 ЦК УСРР 1922 р., це здатність мати цивільні права та обов'язки, тобто можливість вступати у відносини, що визначаються та регулюються цивільним законодавством [3]. У ст. 7 ЦК УСРР 1922 р. зазначено, що повна правоздатність фізичної особи наставала з досягненням повноліття, фактично з 18 років фізична особа могла своїми діями набувати для себе цивільних прав і обов'язків, самостійно їх здійснювати та нести відповідальність у разі їх невиконання [3].

За ЦК УСРР 1922 р., так само як і за Цивільним кодексом Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки 1922 р. (далі ЦК РСФРР 1922 р.), цивільну правоздатність могли мати всі фізичні особи, однак у ст. 1 і 4 ЦК УСРР 1922 р., що були аналогічними до відповідних статей ЦК РСФРР 1922 р., передбачалася можливість обмеження «по суду в правах». З цього приводу один із розробників ЦК РСФРР 1922 р. А. Г. Гойхбарг зазначав, що правоздатність – лише умовно надана здатність, обмеження якої можлива не тільки в загальній формі законодавцем, але і в окремих випадках цивільним судом – у силу ст. 1 цього кодексу. Як зазначав П. І. Стучка, вся радянська наука цивільного права ґрунтувалася на ст. 1 і 4 [4].

Крім того, у ст. 4 ЦК УСРР 1922 р. зазначено, що стать, раса, національність, віросповідання, походження не мають впливу на обсяг цивільної правоздатності [3], це свідчить про те, що в цьому нормативно-правовому акті передбачалася фундаментальна конституційна вимога – рівність перед законом. У ст. 10 зазначено, що всякі правочини, що ведуть до обмеження правоздатності, недійсні [3], тобто держава на законодавчому рівні закріпила можливість фізичних осіб реалізовувати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Цікавим в контексті вищенаведеного є те, що у ст. 4 ЦК УСРР 1922 р. використовувалась конструкція «УСРР надає цивільну правоздатність... громадянам, не обмеженим у правах по суду» [1], тобто правоздатність у цивілістиці цього періоду, на відміну від сучасного розуміння цієї категорії, була не внутрішньою властивістю фізичної особи, що виникала незалежно від волі держави, а скоріше властивістю зовнішньою, що надавалася державою в силу об'єктивних обставин.

Таким чином, правоздатність фізичної особи за ЦК УСРР 1922 р. це можливість фізичної особи мати права та виконувати обов'язки, даровані їй державою за умови

відсутності судового обмеження. Повна цивільна правоздатність фізичної особи наставала з досягненням 18 років незалежно від статті, раси, національності, віросповідання, походження.

Наведене вище є проявом певної «фіктивності» радянського цивільного права, що зумовлено тим, що вся радянська економічна модель, у тому числі й модель правового регулювання приватно-правових цивільних відносин, у своїй онтологічній основі була нежиттєздатною та такою, що суперечила як законам економічного розвитку суспільства, так і традиції нормативного регулювання правовідносин, що виникали та розвивались під впливом цих законів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нерсесянц В. С. Філософія права: учебник / В. С. Нерсесянц. – М.: Норма, 1997. – 652 с.
2. Алієва-Барановська В. Коротка історія Цивільних кодексів України / В. Алієва-Барановська // Юридична Україна. – 2015. - №3. – С. 4-9.
3. Цивільний кодекс Української РСР : затв. постановою ВУЦВК від 16 грудня 1922 р. – К.; Х.: Укр. держ. вид-во, 1945. – 67 с.
4. Харитонов Є. О. Цивільне право України: Підручник / Є. О. Харитонов, О. В. Старцев. – К.: Істина, 2007. – 816 с.

*Юр'єв Євген Дмитрович,
студент І курсу, 13 група
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ЯПОНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ПЕРІОДУ МЕЙДЗІ

На відміну від країн Заходу, Японія не мала досвіду прийняття конституційних актів до кінця XIX ст. Понад триста років сьогунська влада в країні вела політику майже повної самоізоляції та замкнутості від впливу інших країн. У 1858 р. Японія була змушена, за Аненейськими договорами, припинити політику самоізоляції та почати торгувати з європейськими країнами та США. У 1868 р. була здійснена ресторація абсолютивної форми монархії та ліквідація майже сімсотрічного інституту сьогунту. Після отримання усєї повноти влади перед імператором Мейдзі постали проблеми налагодження централізованого держаного апарату управління та модернізації країни за західноєвропейським зразком, що можна вважати початком конституційного процесу. Першим його кроком, стало проголошення «П'яти пунктів імператорської клятви» (1868 р.), у яких йшлося про те що: імператор буде дослухатися до думки суспільства; усе населення буде рівноправним, незалежно від їхнього соціального положення; населення зможе гідно працювати; застрілі

звичаї та традиції «будуть знищені»; Японська імперія буде користуватися усіма доступними знаннями світу задля досягнення «вищого ступеню розквіту».

У рамках конституційного процесу, у першій половині 70-х рр. XIX ст. імператором було проведено адміністративну реформу. Правовою основою для неї став Указ «Про державний устрій» (1868), який також відомий як «перша Конституція Мейдзі». Згідно з цим актом було створено централізований уряд за зразком країн Західної Європи, що складався з виконавчої та консультативної рад, а також з п'яти міністерств (військового, релігії, юстиції, фінансів та закордонних справ). Також, у 1871 р. був введений новий адміністративно-територіальний устрій, за яким більше трьохсот ханів (удільних князівств) припиняли своє існування, а їм на зміну у такій самій кількості прийшли префектури. Це призвело до того, що населення було зрівняно у правах, а інститут феодалної земельної власності – хани, на чолі з феодалами – дайме, було ліквідовано. Продовженням цієї реформи стало проведення з 1871 по 1873 рр. аграрної реформи, яка легалізувала угоди, об'єктом у яких була земля, та як наслідок, приватну власність на землю. Але вона мала половинчастий характер, так як землю отримали лише ті селяни, які мали її у власності, у той же час як селяни, що орендували землю або закладали її під заставу, не отримали права власності на ці землі.

Паралельно з імператорськими реформами поширювалось і суспільне бажання про прийняття конституції. Поступово, до підтримки конституційного руху увійшли ліберали, що представляли провладні сили та демократи, що представляли буржуазію. У суспільстві стали популярні доктрини соціального контракту, природного права, народного суверенітету та ін., при цьому популярністю користувалися праці західноєвропейських правознавців-теоретиків Ж.-Ж. Руссо, Дж. С. Мілля та ін. На основі фундаментальних праць присвячених темам зазначених доктрин, деякі японські політики, дипломати та діячі культури і науки намагалися створити свої проекти Конституції Японської імперії. У 1876 р. імператором Мейдзі було видано Указ «Про складання проекту конституції». Згідно з Указом за створення проекту конституції відповідав створений у 1875 р. Сенат, який мав функції законодавчого органу держави. На протязі наступних чотирьох років Сенат, вивчаючи конституційні акти Австрії, Данії та Пруссії розробив три проекти конституції – у 1876, 1878 та 1880 рр. Але усі вони були розкритиковані імператором та, як наслідок, відхилені. У 1882 р. імператор наказав розпочати детальне вивчення конституцій європейських країн та Конституції США. Ним було розроблено понад тридцять питань, які повинні були особливо ретельно досліджуватися. Понад рік представники імператора вивчали конституційні акти у чотирнадцяти країнах світу, зупинивши свій вибір на таких конституційних актах – основні закони Бадена 1818 р, Баварії 1818 р., Вюртемберга 1819 р., Гессена 1820 р., Конституція Пруссії 1851 р., Конституція Північнонімецького союзу 1867 р. та Імперській конституції

1871 р., при цьому до уваги була прийнята і Конституція Бельгії 1831 р. У 1883-1887 рр. спеціальна комісія вела ретельну роботу по складенню проекту Конституції, а з 1888, коли було затверджено остаточний проект до обговорення, приєдналася новоутворена Таємна рада. За зазначений період було складено більше десятка проектів Конституції. Наріжним каменем у цьому процесі став план захисту інтересів новоутвореної буржуазії, який повинен був затвердити Японську імперію як монархічну державу соціалізованого спрямування.

11 лютого 1889 р. – у день створення Японської імперії, імператор Мейдзі дарував народу Конституцію, що складалася з семи глав, до яких увійшло 76 статей. За оцінками дослідників стислість Конституції не дозволяла охопити всіх питань конституційного права, в зв'язку з чим вона не повністю виконувала роль джерела права, а у певній мірі була політичною декларацією. Детальна регламентація прав і функцій імператора та органів державної влади визначалася іншими законодавчими актами.

Перша глава Конституції 1889 р. присвячувалася імператору («Про імператора»), у руках якого була сконцентрована виконавча влада, він як глава держави, мав право оголошувати війну і мир, укладати договори, скликати і розпускати парламент, керувати збройними силами, шанувати дворянство (відповідно до ст. 7-13). Законодавча влада, згідно з Конституцією 1889 р., надавалася «імператору і парламенту» (згідно до 5-ї статі). Імператор стверджував закони і наказував їх виконання. На підставі 8-ї статі Конституції 1889 р. імператорські укази, видані в разі «нагальної необхідності», під час перерв у роботі парламенту мали силу закону. Ці укази з'являлися, як правило, під час парламентських канікул, які тривали 9 місяців на рік (стаття 42). Імператору також належало право введення в країні облогового становища (стаття 14). У другій главі було визначено права та обов'язки громадян («Про права та обов'язки підданих»). Було зазначено, що усі громадяни рівні перед законом, усі мають сплачувати податки, таємниця листування була недоторканою, проголошувалася свобода віросповідання та інше. Парламенту була присвячена третя глава Конституції 1889 р. («Про парламент»), він був наділений законодавчими правами і складався з двох палат: Палати перів і Палати представників. Кожна палата мала право виступати з заявами до уряду. Для вирішення питань у палатах була потрібна абсолютна більшість голосів. Статус міністрів, їхні права та повноваження, закріплювалися у 4-й главі Конституції 1889 р. («Про міністрів та Державну Раду»). Міністри, як і всі вищі посадові особи, не тільки призначалися імператором, а й були відповідальні перед ним. Їх діяльність розглядалася як служіння імператору-сакральному центру конституційного порядку. Сам же імператор був відповідальний тільки перед Богом. Видимість цього протиріччя усувалася головним конституційним постулатом, що сама конституція — "божественний дар" імператорського самообмеження, надання імператором деяких прав парламенту, уряду,

підданим. П'ята глава була присвячена судовій владі. Встановлювалося, які справи будуть розглядати «особливі суди», хто може стати суддею, позначалося, що судові процеси повинні бути публічними. Шоста глава Конституції 1889 р. мала назву «Про фінанси». У ній регулювалися обставини за якими можна було встановити новий, або змінити вже прийнятий податок, прийняти бюджет, регулювати витрати, при цьому містилися положення про роль імператора та парламенту у прийнятті бюджету тощо. До сьомої глави Конституції «Додаткові постанови» входило чотири статі – 73-76. Статі у цій главі були присвячені імператору, його родині, регентству та подальшим можливим змінам до Конституції.

Отже, конституційний процес у Японії періоду Мейдзі мав послідовний та конструктивний характер, що і стало основою для модернізації Японії.

Науковий керівник: к. ю. н., асистент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ імені Ярослава Мудрого Н. С. Стеценко.

ЗМІСТ

1.	<i>Гончаренко Володимир</i> , ВІД ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ ДО ЇЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	С. 2
2.	<i>Алсандія Єва</i> , НАРОДНИЙ РУХ УКРАЇНИ В БОРОТБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ.....	С. 4
3.	<i>Бєдовська Ольга</i> , ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ У КАНАДІ.....	С. 6
4.	<i>Бєрезяк Вікторія</i> , РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1921 рр. В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ УКРАЇНИ.....	С. 8
5.	<i>Богданець Едуард</i> , ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ.....	С. 10
6.	<i>Бондаренко Анна</i> , ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ.....	С. 12
7.	<i>Борисевич Софія</i> , РОЗРОБКА М. ГРУШЕВСЬКИМ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.....	С. 13
8.	<i>Бубнюк Володимир</i> , ПЕРЕДУМОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	С. 15
9.	<i>Булгаков Артур</i> , ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УРСР ПЕРІОДУ ПЕРЕБУДОВИ.....	С. 17
10.	<i>Бурак Любов</i> , ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ ЯК СПРЯМОВУЮЧИЙ ЧИННИК ДЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	С. 19
11.	<i>Василюк Наталія</i> , ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ДО СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	С. 21
12.	<i>Ведмідь Світлана</i> , ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ 1990 РОКУ НА ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ КОНСТИТУЦІЇ 1996.....	С. 24
13.	<i>Власенко С.І.</i> , ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ – ЦЕ КРОК ДО ПРОЦВІТАННЯ, ЧИ ..?.....	С. 26
14.	<i>Власова Єлизавета</i> , ЗМІНИ В РАДЯНСЬКОМУ ПРАВІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	С. 28
15.	<i>Волківський М. С.</i> , ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ В УРСР ЗА ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	С. 30
16.	<i>Волошин Денис</i> , СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (ЗУНР).....	С. 31
17.	<i>Галацян Михайло</i> , ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.....	С. 33
18.	<i>Гладищенко Сергій</i> , ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ.....	С. 34
19.	<i>Голубенко Едуард</i> , РЕАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ЗГІДНО З ДЕКЛАРАЦІЄЮ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК.....	С. 37
20.	<i>Гончар Валерія</i> , АКТ ЗЛУКИ: СПОДІВАННЯ ТА РЕАЛІЇ.....	С. 38
21.	<i>Гончар Дмитро</i> , КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ ПО ЯКОБІНСЬКОМУ ТА БІЛЬШОВИЦЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ.....	С. 40
22.	<i>Горбенко А.О.</i> , ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ 1990 РОКУ В ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	С. 42
23.	<i>Древаль Юрій, Гоцуляк Світлана</i> , ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ» НА ДЕМОКРАТИЧНІЙ НАРАДІ (ВЕРЕСЕНЬ 1917 Р.).....	С. 44

24. Григоренко Д.А., РЕФОРМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИВАТНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В ПЕРШІ РОКИ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....С. 46
25. Гудзенко Юлія, ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ (1990 р.)С. 48
26. Дейнеко Максим, КЛЮЧОВІ ОСОБИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ.....С. 50
27. Демко Катерина, КВАДРАТ МІЦНОСТІ АБО «ЧОТИРИ ВСЕБІЧНИХ АСПЕКТА» ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ КНР.....С. 52
28. Довгай О. С., ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ 1996 РОКУ ДЛЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ.....С. 55
29. Єрмолаєв В.М., ПРО ТРАДИЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ.....С. 57
30. Жукова Діана, РОБІТНИЧИЙ РУХ НА ДОНБАСІ У ПРОЦЕСІ СУВЕРЕНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ.....С. 60
31. Зінченко Анна, “ПАРАД СУВЕРЕНІТЕТІВ” ЯК ГОЛОВНА ПЕРЕДУМОВА ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....С. 62
32. Зінченко Олена, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СУПЕРПРЕЗИДЕНТСЬКОГО ПРАВЛІННЯ У РЕСПУБЛІКАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ.....С. 64
33. Злиденна Мирослава, СТАВЛЕННЯ ІНШИХ ДЕРЖАВ СТОСОВНО ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....С. 67
34. Зубко Аліна, ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ЙОГО ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ.....С. 68
35. Іванюра Ігор, ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ – ВИЗНАЧАЛЬНИЙ КРОК ДО ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....С. 70
36. Кадничанский Ілья, ПРОВОЗГЛАШЕННЯ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ: БЕСПЕРСПЕКТИВНИЙ ПРОЕКТ ИЛИ НЕИСПОЛЬЗОВАННИЙ ШАНС УКРАЇНЦЕВ?С. 72
37. Карапетян Маргарита, ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ.....С. 74
38. Карацук Юлія, ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ДИСКУСІЙ.....С. 75
39. Кварацхелія Н.В., ДЕРЖАВНИЙ ЛАД ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА.....С. 78
40. Кириченко В.О., ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗУНР.....С. 80
41. Кліменко М. С., ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС УКРАЇНИ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....С. 82
42. Кожедуб К.В., ПЕРЕДУМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ 1990.....С. 84
43. Козаченко Анатолій, ПРИНЦИП ПРАВОВОГО ОБМЕЖЕННЯ ВЛАДИ У КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 РОКУ.....С. 86
44. Колісник Юлія, ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ПЕРІОД ХМЕЛЬНИЧЧИНИ.....С. 89
45. Корнієнко Ганна, ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА — ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА.....С. 90
46. Корягін Д.В., ПИТАННЯ САМОВИЗНАЧЕНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ.....С. 93
47. Котляш Андрій, КОНСТИТУЦІЯ УНР 1918 РОКУ – ОСТАННЯ НАДІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЗБЕРЕГТИ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ.....С. 95

48.	<i>Кочеванова Жанна Ігорівна</i> , КОЛОНІЇ МЕНОНІТІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ВПРОДОВЖ 1789-1917 РОКІВ.....	C. 97
49.	<i>Красноруцька Тетяна</i> , ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ КРИЗЬ ПРИЗМУ РОКІВ.....	C. 99
50.	<i>Кривич Маргарита</i> , ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ У ПЕРШІ РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	C. 101
51.	<i>Кузьменко Карина Віталіївна</i> , НОВООГАРЬОВСЬКИЙ ПРОЦЕС.....	C. 103
52.	<i>Лапочкін Данііл</i> , ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВЕРХОВЕНСТВО ЗА ДЕКЛАРАЦІЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ (НА ОСНОВІ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ 1990 Р.).....	C. 105
53.	<i>Лепілова В. В.</i> , СТАНОВЛЕННЯ ДОНЕЦЬКО-КРИВОРІЗЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	C. 108
54.	<i>Лісогорова Катерина</i> , РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У 1960 -1980-Х РОКАХ.....	C. 111
55.	<i>Мазасєв Максим</i> , ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА.....	C. 114
56.	<i>Мартиненко Каріна</i> , УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 115
57.	<i>Матвєєва Тетяна</i> , ЗАПОРІЗЬКА СІЧ - ЗАРОДОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	C. 117
58.	<i>Матвієнко Владислава</i> , НЮРНБЕРЗЬКИЙ ТРИБУНАЛ ЯК ПЕРШИЙ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД.....	C. 119
59.	<i>Могиліна Д. О.</i> , ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ.....	C. 122
60.	<i>Наєв Владислав</i> , ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ГЕТЬМАНА П.СКОРОПАДСЬКОГО.....	C. 124
61.	<i>Назаренко Марія</i> , ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ.....	C. 127
62.	<i>Немеш Кристина</i> , ПЕРШІ АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИБОРИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР.....	C. 129
63.	<i>Олейніков І.В.</i> , ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ПОВОРОТНИЙ ДОКУМЕНТ НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	C. 132
64.	<i>Омарова Аїсел Азад кизи</i> , КЛАСИФІКАЦІЯ ДІТЕЙ ЗА ЗАГАЛЬНИМ ЦИВІЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1811 р.....	C. 134
65.	<i>Омельченко К. О.</i> , ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....	C. 136
66.	<i>Панфілова Д.О.</i> , КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ АВТОНОМІЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	C. 138
67.	<i>Панченко Карина</i> , ВПЛИВ БРАТСЬКИХ ШКІЛ НА ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОГЛЯДУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ XVI-XVII ст.	C. 140
68.	<i>Пилипенко Вікторія</i> , ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛАЗЕНЬ ЗА «КНИГОЮ РЕМЕСЕЛ МІСТА ПАРИЖА».....	C. 142
69.	<i>Пузанов Олександр</i> , РОЗБУДОВА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ 1992 РОКУ.....	C. 144
70.	<i>Романюк Ольга</i> , РЕАКЦІЯ НА ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 146
71.	<i>Русецький Олександр</i> , ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЧИННИК ДЕМОКРАТИЧНОГО ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ.....	C. 148

72.	<i>Саакян І. М.</i> , ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ	C. 149
73.	<i>Самушій Володимир</i> , РЕЦЕПЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ У ВІТЧИЗНЯНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ.....	C. 152
74.	<i>Семенова Крістіна</i> , ПОРІВНЯННЯ ПРАВА ЗЕМЕЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ 1529 І 1566 РОКІВ.....	C. 154
75.	<i>Семенченко Тетяна</i> , ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ УКРАЇНИ 1991 РОКУ.....	C. 156
76.	<i>Синявіна Марина</i> , РЕАКЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ.....	C. 158
77.	<i>Сівець А.С.</i> , ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ В УРСР У ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У ПРОЦЕСІ СУВЕРЕНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ.....	C. 160
78.	<i>Скляр Марія</i> , ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС «ЗАСТОЮ» В 1964 – 1986 РОКАХ.....	C. 162
79.	<i>Сніжко Марія</i> , СТАВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ СТОСОВНО ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 164
80.	<i>Соколик О.О.</i> , ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.....	C. 165
81.	<i>Стеценко Ніна</i> , ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН НА ПОЧАТКУ РОЗБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	C. 170
82.	<i>Тарановська Альона</i> , МУСУЛЬМАНСЬКЕ ПРАВО ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОЗНАКА ДЕРЖАВ СХОДУ.....	C. 172
83.	<i>Тахтаров Данило</i> , УСИНОВЛЕННЯ ЗА НІМЕЦЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ 1900 РОКУ ТА ФРАНЦУЗЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1804 РОКУ.....	C. 174
84.	<i>Тихоненков Дмитро</i> , ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА РОЗСЛІДУВАННЯМ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТАТУТОМ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА 1864 р.	C. 176
85.	<i>Товстик Анна</i> , ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ НА РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ.....	C. 178
86.	<i>Трубчанінова Аліна</i> , ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	C. 180
87.	<i>Фоменко Валерія</i> , ВІДОБРАЖЕННЯ НАЙСУТТЄВИШИХ ОЗНАК ТА ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТІЇ У ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 182
88.	<i>Харламова Дар'я</i> , РОЛЬ АКТА ЗЛУКИ ЗУНР ТА УНР ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	C. 184
89.	<i>Циганок Б.А.</i> , НАРОДОВЛАДДЯ, ДО І ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 186
90.	<i>Чабан Еліна</i> , РОЗРОБНИКИ ТА ПРОЦЕДУРА УХВАЛЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 187
91.	<i>Чебан Юлія</i> , КАРПАТСЬКА УКРАЇНА ТА ЇЇ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ.....	C. 190
92.	<i>Чорна А.Р.</i> , СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА З ТОЧКИ ЗОРУ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ БОРОТЬБИ ЗА СУВЕРЕНІТЕТ.....	C. 192
93.	<i>Шаповал Д.О.</i> , ЧИ МОЖНА ПОЗБУТИСЯ ЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД РОСІЙСЬКОГО РИНКУ?.....	C. 194
94.	<i>Шашко Максим</i> , ПРАВОВИЙ СТАТУС РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА.....	C. 196
95.	<i>Шевченко Д. В.</i> , ХОЛОДНОЯРСЬКА РЕСПУБЛІКА ЯК ЦЕНТР БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ ЗА СУВЕРЕННІСТЬ.....	C. 198

96. Шевченко Ірина, ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ САМОСТІЙНОСТІ ЗА ДЕКЛАРАЦІЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 200
97. Шейко Аліна, ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ НА ОТРИМАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	C. 202
98. Ширяєва Марія, ПРИЧИНИ РОЗПАДУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ.....	C. 205
99. Шкурська Ілона, ПРАВОВИЙ СТАТУС УРСР ЗГІДНО З ДЕКЛАРАЦІЮ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ.....	C. 207
100. Юренко Валерія, ПРАВОЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УСРР 1922 р.	C. 209
101. Юр'єв Євген, РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ЯПОНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ПЕРІОДУ МЕЙДЗІ.....	C. 211

